

Mika Vidlund ja Jarna Bach-Othman (toim.)

Eläkemaksutaso yhdeksässä Euroopan maassa vuonna 2005

Eläketurvakeskuksen raportteja 2008:3

RAPORTTEJA

Mika Vidlund ja Jarna Bach-Othman (toim.)

**Eläkemaksutaso
yhdeksässä Euroopan maassa
vuonna 2005**

Eläketurvakeskuksen raportteja
2008:3

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin 010 7511 • Faksi (09) 148 1172

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Tfn 010 7511 • Fax (09) 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus Finland

Tel. +358 10 7511 • Fax +358 9 148 1172

Hakapaino Oy

Helsinki 2008

ISBN 978-951-691-102-4 (sid.)

ISBN 978-951-691-103-1 (PDF)

ISSN 1238-5948

LUKIJALLE

Eläketurvakeskus julkaisi ensimmäisen eri maiden eläkemaksujen kokonaistasoa koskevan vertailun vuonna 2003. Tämä raportti on aiemmin julkaistun selvityksen päivitetty ja laajennettu versio, jossa verrataan eläkemaksuja yhdeksässä Euroopan maassa vuonna 2005. Lakisääteisten eläkemaksujen lisäksi vertailuun on otettu mukaan maksut lisäeläkejärjestelmiin ja valtion osuus rahoituksesta. Kansainvälisissä eläkemaksuvertailuissa on tavallisesti mukana vain lakisääteiset eläkemaksut, jolloin useissa maissa merkittävässä asemassa olevat lisäeläkejärjestelmät jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Tämä on ongelmallista erityisesti vertailtaessa muita maita Suomeen, koska meillä eläketurva muodostuu lähes kokonaisuudessaan lakisääteisistä eläkkeistä ja tämä näkyy muihin maihin verrattuna korkeina eläkemaksuina.

Selvitys perustuu julkaisun liitteenä oleviin maaraportteihin. Maaraportit on tehty työryhmässä, johon ovat kuuluneet alla mainitut henkilöt ja jotka ovat kirjoittaneet seuraavien maiden rahoituksesta:

Antti Mielonen: Alankomaat

Marja Kiviniemi: Suomi

Juha Knuuti: Iso-Britannia ja Sveitsi

Jarna Bach-Othman: Ranska ja Saksa

Mika Vidlund: Norja, Ruotsi ja Tanska.

Raportin yhteenvedon ovat kirjoittaneet Mika Vidlund ja Jarna Bach-Othman. Kiitämme kommenteista ja tietojen toimittamisesta vertailun alussa perustettua pohjoismaista yhteistyöfoorumia, johon kuuluivat Ole Beier Sørensen Tanskasta, Hans Olsson, Gudrun Ehnsson, Eskil Wadensjö ja Gabriella Sjögren Lindquist Ruotsista sekä Oddbjørn Haga ja Ole Christian Lien Norjasta.

Kiitämme myös Marjukka Hietaniemeä, Mikko Kauttoa, Christina Lindelliä ja Risto Vaittista raportin kommentoinnista sekä Merja Raunista raportin ulkoasun viimeistelystä. Raportissa esitetyistä tulkinnoista ja mahdollisista virheistä vastaavat ainoastaan tekijät.

ABSTRAKTI

Tässä raportissa verrataan eläkemaksujen tasoa yhdeksässä Euroopan maassa vuonna 2005. Raportin tavoitteena on antaa kuva eläketurvan aiheuttamasta kokonaismaksurasituksesta eri maissa, kun huomioon otetaan lakisääteisten eläkemaksujen lisäksi maksut lisäeläkejärjestelmiin sekä valtion osuus rahoituksesta. Useissa maissa työmarkkinoilla sovitut lisäeläkkeet muodostavat merkittävän osan kokonaiseläketurvasta toisin kuin Suomessa. Raportti osoittaa, että lisäeläkkeiden jättäminen tarkastelun ulkopuolelle antaa puutteellisen kuvan eläketurvan aiheuttamasta kokonaismaksurasituksesta eri maissa.

Eläkemaksuja on verrattu suhteessa bruttokansantuotteeseen ja palkkoihin. Mittareina on käytetty markkina- ja tuottajahintaista bruttokansantuotetta sekä työnantajan sosiaaliturvamaksut sisältävää palkkasummaa ja palkkasummaa ilman työnantajan maksuja. Eri mittareilla on pyritty mahdollisimman vertailukelpoiseen tulokseen eri maiden välillä. Raportissa on lisäksi esitetty esimerkkilaskelmia yksittäisestä palkansaajasta perittävistä eläkemaksuista.

Raportin aineistona ovat liitteenä olevat maaportit, jotka sisältävät kuvauksen eläkejärjestelmien rahoituksesta tarkasteltavissa maissa.

ABSTRACT

This report compares the level of pension contributions in nine European countries in 2005. The aim of the report is to provide an overview of the total cost of pension financing when taking into account supplementary pensions and the government's share of financing in addition to the statutory pension contributions. Supplementary pensions form a significant share of the total pension provision in several countries, excluding Finland. The report indicates that the omission of supplementary pensions in analyses of pension contributions gives an inadequate picture of the total economic burden of the pension provision in different countries.

Pension contributions have been compared in relation to the gross domestic product and wages and salaries. Indicators used include market and producer price GDP, as well as the wage bill with the employer's social insurance contributions included and the wage bill without these contributions. By using different indicators, we have sought to achieve maximum comparability between the results of different countries. The report also presents example calculations of employee and employer pension contributions.

The report data is comprised of the appended country reports, containing a description of pension financing in the reviewed countries.

TIIVISTELMÄ

Tässä raportissa verrataan eläkemaksujen tasoa yhdeksässä Euroopan maassa vuonna 2005. Tarkasteltavia maita ovat Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska, Alankomaat, Saksa, Ranska, Iso-Britannia ja Sveitsi. Raportin tavoitteena on antaa kuva eläketurvan aiheuttamasta kokonaismaksurasituksesta eri maissa, kun huomioon otetaan lakisääteisten eläkemaksujen lisäksi maksut lisäeläkejärjestelmiin sekä valtion osuus rahoituksesta. Eläkemaksu- ja kustannusvertailuissa on tavallisesti mukana vain lakisääteiset eläkkeet, vaikka useissa Euroopan maissa työmarkkinoilla sovitut lisäeläkkeet muodostavat merkittävän osan kokonaiseläketurvasta. Pelkät lakisääteiset eläkkeet kattava vertailu on erityisesti Suomen näkökulmasta ongelmallinen. Lisäeläkejärjestelmät ovat Suomessa harvinaisia ja lakisääteiset eläkemaksut muodostavat yksinään lähes koko maksun, koska meillä palkansaajan lakisääteisen työeläkkeen karttumista ei rajoiteta ansio- tai eläkekatoilla. Todenmukaisempi ja Suomen järjestelmän kannalta vertailukelpoisempi kuva kokonaismaksurasituksesta eri maissa saadaan tarkastelemalla sekä lakisääteisten että työmarkkinoilla sovitujen lisäeläkkeiden yhteenlaskettuja maksutasoja. Raportti osoittaa, että lisäeläkkeiden jättäminen vertailun ulkopuolelle antaa puutteellisen kuvan eläketurvan aiheuttamasta kokonaismaksurasituksesta eri maissa.

Eläkemaksuja on verrattu suhteessa markkina- ja tuottajahintaiseen bruttokansantuotteeseen sekä palkkasummaan ja työnantajan sosiaaliturvamaksut sisältävään palkansaajakorvaukseen. Eri mittareilla on pyritty mahdollisimman vertailukelpoiseen tulokseen eri maiden välillä. Raportissa on lisäksi esitetty esimerkkilaskelmia yksittäisestä palkansaajasta perittävistä eläkemaksuista.

Maksutasovertilu kuvaa eläketurvasta tiettyä ajankohtana aiheutunutta maksurasitusta työnantajille, työntekijöille ja valtiolle. Maksutasosta ei voi suoraan tehdä johtopäätöksiä eläkkeiden tasosta eri maissa. Tietyn vuoden maksutasovertilu ei myöskään kerro, minkä ajankohdan eläkkeitä maksuilla rahoitetaan. Osa maista, kuten esimerkiksi Suomi, rahastoi osan lakisääteisistä eläkemaksuista tulevia eläkkeitä varten, kun taas joissakin maissa eläkkeitä ei käytännössä ole rahastoitu lainkaan. Suomen lakisääteiset eläkevarat bruttokansantuotteeseen suhteutettuna olivat vuonna 2005 EU-maiden suurimmat. Toista ääripäätä lakisääteisten eläkkeiden rahoituksessa edustavat Saksa ja Britannia, joissa eläkkeiden rahoitus perustuu täysin jakojärjestelmärahoitukseen. Monissa maissa on eläkemenojen kasvun kattamiseksi

perustettu 1990-luvulla puskurirahastoja, joilla pyritään tasaamaan ikääntymisestä aiheutuvia eläkemenohuippuja. Eläkemenojen kasvu aiheuttaa kuitenkin paineita lisätä maksutuloja kaikissa vertailussa mukana olevissa maissa.

Työnantajan maksuosuus on lakisääteisten eläkkeiden osalta suurempi kuin työntekijän maksuosuus muissa vertailumaissa paitsi Tanskassa ja Alankomaissa. Saksassa maksu jakaantuu tasan työnantajan ja työntekijän kesken. Työmarkkinoilla sovittu lisäeläketurva on kaikissa maissa suurimmaksi osaksi työnantajan rahoittamaa. Valtio osallistuu lakisääteisten eläkkeiden rahoitukseen kaikissa tarkastelluissa maissa. Tanskan lakisääteinen eläkejärjestelmä on käytännössä rahoitettu kokonaan verovaroin. Valtion osuus kokonaismaksutulosta on merkittävä (noin kolmannes) myös Saksassa ja Norjassa.

Vertailun tulokset osoittavat, että pelkkiä lakisääteisiä eläkemaksuja vertailtaessa Suomen maksutaso oli korkein. Sen sijaan kun vertailuun otetaan mukaan lisäeläkejärjestelmien maksutulot ja valtion maksuosuus muuttuu Suomen asema olennaisesti. Vertailun kannalta keskeisin tulos on maiden maksutasojen yhtenäistyminen, kun vertaillaan pelkkien lakisääteisten maksujen sijaan eläkejärjestelmien kokonaismaksurasitusta. Myös Tanskassa, jossa lakisääteiset työnantajan ja työntekijän eläkemaksut ovat vertailun matalimmat, kokonaismaksut suhteessa palkan-saajakorvauksiin ja BKT:hen nousivat vertailumaista yhdeksi korkeimmista.

Myös eri mittareiden käyttö muuttaa jonkin verran maiden välistä järjestystä. Näkyvin muutos on havaittavissa juuri Tanskan kohdalla johtuen lakisääteisen eläkejärjestelmän poikkeavasta rahoitustavasta muihin maihin verrattuna. Tiettyjen maiden osalta havaitaan myös pysyvyyttä käytetyistä mittareista huolimatta. Maksurasitus oli korkein Saksassa ja matalin Britanniassa. Pääsääntöisesti sekä lakisääteisten että lisäeläkejärjestelmien maksut ovat ainakin osittain verovähennyskelpoisia. Näin ollen työnantajiin ja työntekijöihin kohdistuva maksurasitus on todellisuudessa jonkin verran raportissa esitettyä pienempi.

SISÄLTÖ

1	Johdanto.....	11
2	Aineisto ja menetelmät.....	13
3	Eläketurvan rakenne vertailumaissa.....	16
4	Eläketurvan rahoitus	21
4.1	Eläkemaksut vertailumaissa	21
4.1.1	Eläkemaksut suhteessa palkkoihin	21
4.1.2	Eläkemaksut suhteessa bruttokansantuotteeseen	24
4.2	Lakisääteiset eläkemenot.....	25
4.3	Eläkevarat vertailumaissa	28
5	Esimerkkilaskelmat suhteessa keskipalkkaan	32
6	Keskeiset tulokset ja vertailu Eläketurvakeskuksen aiempiin tuloksiin	37
7	Yhteenveto	40
	Lähteet.....	42
	Maaliitteet.....	45
	Alankomaiden eläkemaksutaso.....	47
	Ison-Britannian eläkemaksutaso	71
	Norjan eläkemaksutaso	119
	Ranskan eläkemaksutaso	135
	Ruotsin eläkemaksutaso	155
	Suomen eläkemaksutaso	177
	Sveitsin eläkemaksutaso	197
	Tanskan eläkemaksutaso	217

1 Johdanto

Tämän raportin tavoitteena on antaa kuva eläketurvan aiheuttamasta kokonaismaksurasituksesta eri maissa, kun huomioon otetaan lakisääteisten eläkemaksujen lisäksi maksut lisäeläkejärjestelmiin sekä valtion osuus rahoituksesta. Vastaavanlaista kattavaa eläkemaksutulojen kansainvälistä vertailua on tehty hyvin vähän, sillä kansainväliset tilastot ja vertailut koskevat lähes poikkeuksetta ainoastaan lakisääteisiä eläkemenoja ja maksuja. Useissa Euroopan maissa työmarkkinoilla sovitut lisäeläkkeet muodostavat merkittävän osan kokonaiseläketurvasta ja näiden jääminen vertailujen ulkopuolelle antaa puutteellisen kuvan maiden eläkejärjestelmistä.

Tilanne korostuu erityisesti verrattaessa muiden maiden eläkejärjestelmiä Suomeen. Suomi on yksi harvoja maita, joissa palkansaajan lakisääteisen työeläkkeen karttumista ei rajoiteta ansio- tai eläkekatoilla. Lisäeläkejärjestelmät ovat Suomessa harvinaisia ja lakisääteiset eläkemaksut muodostavat yksinään lähes koko maksun. Kun vertailuun otetaan ainoastaan lakisääteiset eläkkeet, maksutaso näyttää korkealta maissa, joissa toisen pilarin eläkkeet eivät ole merkittävä eläketulon lähde, kuten Suomessa. Todenmukaisempi ja Suomen järjestelmään vertailun kannalta vertailukelpoisempi kuva kokonaismaksurasituksesta eri maissa saadaan siis tarkastelemalla sekä ensimmäisen että toisen pilarin eläkkeiden yhteenlaskettuja maksutasoja.

Raportissa vertaillaan eläkemaksujen kokonaistasoa yhdeksässä Euroopan maassa. Vertailtavia maita ovat Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska, Alankomaat, Saksa, Ranska, Iso-Britannia ja Sveitsi. Selvitys on Eläketurvakeskuksessa vuonna 2003 julkaistun katsauksen päivitetty ja laajennettu versio (ks. Bach, Laitinen-Kuikka ja Vidlund 2003). Aiempaan verrattuna selvitystä on laajennettu Alankomailla ja Euroopan unionin ulkopuolisista maista mukaan valituilla Norjalla ja Sveitsillä, jotka kaikki ovat eläkejärjestelmän rakenteensa vuoksi vertailun kannalta mielenkiintoisia maita. Vertailun pääpaino on kokonaismaksutason tarkastelussa. Vuonna 2003 julkaistu vertailu keskittyi enemmän yksilöllisen palkansaajan eläkemaksuista tehtyihin esimerkkilaskelmiin. Kaikki vertailun pohjana olevat tiedot eri maista ovat vuodelta 2005. Vuosi 2005 on valittu vertailuvuodeksi mahdollisimman kattavien tilastojen saatavuuden takia. Liitteenä olevat maaraportit sisältävät myös aikasarjatietoja maksutulojen kehityksestä.

Raportti jakaantuu kahteen osaan. Raportin ensimmäinen osa on vertaileva. Ensin esitellään selvityksen aineisto ja menetelmät, minkä jälkeen tarkastellaan kokonais-eläketurvan rakennetta vertailumaissa. Luvussa 3 vertaillaan eläketurvan rahoitusta eri maissa kokonaismaksutulojen, eläkemenojen ja eläkevarojen kautta. Sen jälkeen esitetään esimerkkilaskelmat yksityisen sektorin palkansaajasta maksettavista eläkevakuutusmaksuista. Lopuksi tuodaan esiin raportin keskeiset tulokset ja vertailu edelliseen maksutasoselvitykseen.

Raportin toisen osan muodostavat selvityksen liitteenä olevat maaraportit, joihin vertailu pohjautuu. Liitteet sisältävät yksityiskohtaisen kuvauksen kunkin maan eläkejärjestelmän rahoituksesta.

2 Aineisto ja menetelmät

Tiedot eri maiden lakisääteisistä eläkemaksuista ja tulovirroista pohjautuvat pääasiassa kunkin maan sosiaalivakuutusalan toimijoiden julkaisemiin tilastoihin, tilinpito- ja budjettitietoihin sekä erilaisiin virallisiin raportteihin. Lisäturvan osalta tiedot on pääosin saatu lisäeläkejärjestelmiä toimeenpanevien ja valvovien laitosten tilastoista ja julkaisuista. Lähteinä on käytetty myös suoraan eri maiden viranomaisilta pyydettyjä lukuja. Bruttokansantuote-, palkkasumma- ja keskipalkkatiedot ovat OECD:n Economic Outlook -tietokannasta.

Kokonaismaksutulossa on pyritty ottamaan huomioon kaikki eri lähteistä tulevat maksutulot, joilla eläke-etuuksia rahoitetaan. Mukana on siten esimerkiksi sairausvakuutusjärjestelmän kautta tapahtuva työkyvyttömyyseläkkeiden rahoitus Ruotsin ja Ranskan osalta. Täysin yksilöllinen lisäeläketurva ei sisälly tarkasteluun. Maksutason lisäksi on selvitetty maksujen jakautumista työnantajan ja työntekijän osuuksiin sekä valtion osuutta eläkkeiden rahoituksesta. Lopuksi yksittäisestä yksityisen sektorin palkansaajasta maksettavia eläkemaksuja on selvitetty esimerkkilaskelmin. Esimerkkilaskelmat pohjautuvat kunkin maan viralliseen keskipalkkaan. Vertailussa on keskitytty maksutasojen tarkasteluun eikä ole pyritty vertaamaan sitä, mitä tai minkä taseisia etuuksia eläkemaksuilla kustannetaan eri maissa.

Eläkemaksuja on tarkasteltu suhteessa kansantalouden palkkasummaan ja bruttokansantuotteeseen. Mittareina on käytetty kahta eri palkkasummaa (palkansaajakorvaukset ja palkkasumma) ja bruttokansantuotetta (markkina- ja tuottajahintainen). Eri mittareiden käytöllä on pyritty mahdollisimman vertailukelpoiseen tulokseen eri maiden välillä. Palkkasumma sisältää maksetut palkat ja palkkiot. Palkansaajakorvaukset sisältävät edellisen lisäksi työnantajien maksamat sosiaaliturvamaksut. Kokonaistuotantoa kuvaava markkinahintainen BKT sisältää hyödykeverot (alv, valmisteverot). Kun markkinahintaisesta BKT:stä vähennetään hyödykeverot ja lisätään hyödyketukipalkkiot (vientituki tms.) saadaan niin sanottu tuottajahintainen BKT.

Palkkasumma on yleisesti käytetty mittari, mutta se voi osaltaan johtaa väärin tulkintoihin, kun vertaillaan eri maita, joissa työnantajan ja työntekijän sosiaaliturvamaksuudet vaihtelevat. Tällainen tilanne syntyy erityisesti vertailtaessa keskenään kahta maata, joista toisessa työnantajan sosiaalivakuutusmaksut ovat korkeat, kuten Ruotsissa ja toisessa matalat, kuten Tanskassa. Tanskassa sosiaali-

turvajärjestelmien rahoitus perustuu pääsääntöisesti verotukseen tai palkansaajamaksuihin, jotka sisältyvät palkkasummaan. Kansainväliset tilastot eivät erottele palkansaajamaksuja palkkasummasta (ns. nettopalkkaa), jonka seurauksena palkkasumma on Tanskassa suhteellisesti suurempi kuin Ruotsissa (ks. taulukko 3).

Vertailuasetelmaa voi valaista seuraavan esimerkin avulla, jossa ensimmäisessä maassa työnantaja maksaa koko sosiaaliturvamaksun ja toisessa on oletettu sosiaaliturvamaksujen jakautuvan puoliksi työnantajan ja työntekijän kesken. Vaikka eläkemaksu on molemmissa maissa yhtä suuri, johtaa vertailu palkkasummaan toisistaan poikkeavaan tulokseen.

Taulukko 1. Esimerkki maksujen vertailusta suhteessa palkkoihin.

	Maa 1	Maa 2
BKT	200	200
Palkansaajakorvaukset (sis. työnantajan sos.turvamaksun)	100	100
Sosiaaliturvamaksut	40	40
Työnantajan maksut	40	20
Palkansaajan maksut	0	20
Palkkasumma	60	80
Eläkemaksut	20	20
- % palkkasummasta	33 %	25 %
- % palkansaajakorvauksista	20 %	20 %
- % palkkasummasta ilman palkansaajan osuutta	33 %	33 %
- % BKT:sta	10 %	10 %

Lähde: Olsson 2007.

Vastaavanlaisia eroja eri maiden välille voi syntyä vertailtaessa maksutuloja suhteessa markkinahintaiseen bruttokansantuotteeseen. Markkinahintainen BKT on tavanomaisin mittari vertailuissa, mutta maiden erilaisesta verorakenteesta riippuen eroja voi syntyä. Oletetaan esimerkiksi, että alla olevassa taulukossa maa 2 siirtyy suoran tuloverotuksen sijaan rahoittamaan sosiaalimenojaan lisäämällä arvonlisäverotuksen määrää. Tällöin vaikka eläkemaksu on yhtä suuri kahdessa vertailumaassa, johtaa hyödykeverotuksen sisältävään markkinahintaiseen BKT:hen vertailu erilaiseen tulkintaan maiden eläkemaksujen määristä.

Taulukko 2. Esimerkki maksujen vertailusta suhteessa BKT:hen.

	Maa 1	Maa 2
BKT, markkinahintainen	200	220
Arvonlisävero	0	20
BKT, tuottajahintainen	200	200
Eläkemaksut	20	20
- % markkinahintaisesta BKT:sta	10 %	9 %
- % tuottajahintaisesta BKT:sta	10 %	10 %

Lähde: Olsson 2007.

Seuraavassa taulukossa on esitetty edellä mainitut taustaluvut kunkin maan kansallisessa valuutassa. Taulukossa on myös eritelty työnantajaan kohdistuva maksurasitus palkansaajakorvausten ja palkkasumman välisenä erotuksena.

Taulukko 3. Taustaluvut vuonna 2005, mrd. kansallista valuuttaa*.

	CH	FR	UK	DK	NO	NL	FI	SE	DE
Palkan-saajakorv.	284,5	891,1	685,2	818,9	799,8	252,2	77,1	1 483,7	1 130,2
Palkka-summa	-	654,7	576,6	756,7	654,3	196,6	61,6	1 080,3	912,0
erotus	-	236,4	108,6	62,2	145,5	55,6	15,5	403,3	218,3
erotus, %	-	26,5	15,9	7,6	18,2	22,1	20,1	27,2	19,3
BKT,									
- markkina-hintainen	455,6	1 710	1 224,5	1 554,0	1 903,8	505,6	157,4	2 670,5	2 241,0
- tuottaja-hintainen	459,3	1 531,3	1 138,6	1 318,3	1 725,3	449,0	136,6	2 330,2	2 022,5

- ei tilastotietoa saatavilla.

* 1 EUR = 1,6567 CHF = 0,68380 GBP = 7,4491 DKK = 8,01 NOK = 9,2788 SEK.

Lähde: OECD (2007a).

3 Eläketurvan rakenne vertailumaissa

Vertailtavissa maissa eläketurvan rakenne on varsin erilainen, vaikka kaikissa maissa lakisääteinen turva muodostaa pääosan kokonaiseläketurvasta. Lakisääteinen eläketurva voi olla asumiseen ja/tai työntekoon perustuvaa. Vertailussa mukana olevista maista asumiseen perustuvaa turvaa on Pohjoismaissa ja Alankomaissa. Maassa asumisen perusteella myönnettävä eläke voi olla luonteeltaan työeläke-vähenteinen vähimmäiseläke, kuten Suomen kansaneläke ja Ruotsin takuueläke (garantipension), joka turvaa toimeentulon, mikäli oikeutta työeläkkeeseen ei ole tai sen taso on matala. Norjan peruseläke (grunnpensjon) maksetaan kaikille, mutta vuoden 2010 eläkeuudistuksen myötä peruseläke muuttuu työeläkevähenteiseksi takuueläkkeeksi. Tanskassa ja Alankomaissa asumisperusteinen eläke on lakisääteisen turvan osalta ”pääeläke”, ja sen taso on huomattavasti korkeampi kuin lakisääteisen vähimmäiseläkkeen taso muissa maissa.

Sveitsissä ja Britanniassa lakisääteinen eläketurva muodostuu tasasuuruista peruseläkkeistä ja ansiosidonnaisista lisäeläkkeistä. Peruseläke kattaa kaikki maassa asuvat, ja eläkeoikeus syntyy maksamalla vakuutusmaksut tietyltä vähimmäisajalta (kansanvakuutusjärjestelmä). Sveitsissä vakuutusmaksuja peritään kaikilta, myös työelämän ulkopuolella olevilta.

Ison-Britannian erityispiirre on niin sanottu opting out -järjestely. Työnantaja voi korvata lakisääteisen ansiosidonnaisen turvan järjestämällä työntekijöilleen vastaavan tasoisen turvan omassa eläkejärjestelmässään. Myös työntekijällä on oikeus irrottautua lakisääteisestä järjestelmästä ja järjestää itselleen henkilökoh- taista lisäeläketurvaa.

Saksassa ja Ranskassa eläketurva on pääosin ansiosidonnaista, vakuutusmak- suihin perustuvaa työeläketurvaa. Vähimmäistoimeentulon turvaamiseksi voidaan Saksassa ja Ranskassa maksaa tarveharkintaista etuutta 65 vuotta täyttäneille. Myös Isossa-Britanniassa pienituloisimpien eläkkeensaajien toimeentulo turvataan tuloharkintaisilla vähimmäisetuuksilla (ks. taulukko 4.)

Taulukko 4. Eläketurvan pääpiirteet vertailumaissa.

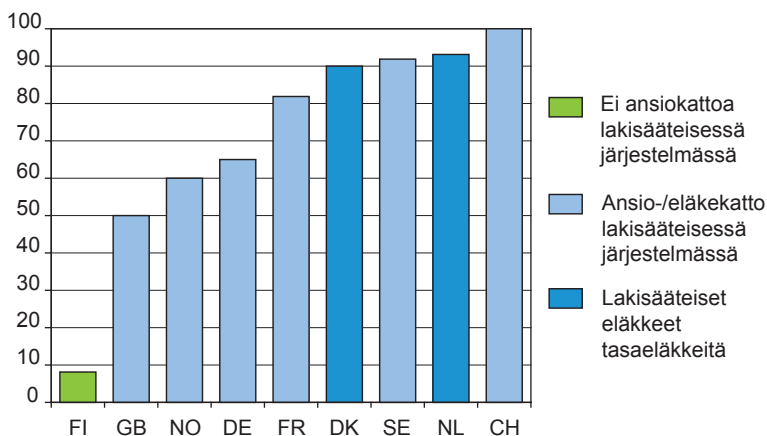
	Lakisääteinen eläketurva			Lisäeläketurva	
	Vähimmäis- eläke	Työeläke		Pakolliset lisäeläke- järjestelmät	Työnantajan järjestämää lisäeläketurvaa vähintään 50 % työntekijöistä
		Tasaosa	Ansio- sidonnainen		
Alankomaat	x	—	—	x	x
Iso-Britannia	— ^a	x	x	—	x
Norja	x	—	x	x	x
Ranska	— ^a	—	x	x	x
Ruotsi	x	—	x	x	x
Saksa	— ^a	—	x	—	x
Suomi	x	—	x	—	—
Sveitsi	— ^b	x	x ^b	x	x
Tanska	x	—	x ^c	x	x

a) Tarveharkintainen etuus.

b) Työeläke koostuu tasaosasta ja ansiosidonnaisesta osasta. Lakisääteisten eläkkeiden tulee taata vähimmäistoimeentulo, tarvittaessa voidaan maksaa myös tarveharkintaisia etuuksia.

c) ATP-järjestelmä maksuperusteinen, tasasuuruiset maksut.

Työmarkkinoilla sovitun lisäeläketurvan merkitys eläketurvan kokonaisuudessa vaihtelee eri maiden välillä merkittävästi. Lisäeläketurva voi olla pakollista, jolloin se on usein työmarkkinasopimuksiin perustuvaa lisäturvaa tai muuten tietyn alan yrityksille pakolliseksi määrättyä turvaa. Yleistä on myös työnantajan vapaaehtoisesti työntekijöilleen järjestämä lisäturva. Kuviossa 1 on esitetty työmarkkinoilla sovitun lisäturvan kattavuus maittain.

Kuvio 1. Työmarkkinoilla sovitun lisäeläketurvan kattavuus, % työntekijöistä.

Lisäeläketurvan kattavuus vaihtelee noin 50 prosentista lähes 100 prosenttiin työntekijöistä Suomea lukuun ottamatta. Suomi muodostaa selkeän poikkeuksen alle 10 prosentin kattavuudellaan. Työntekijöille pakollisia lisäeläkejärjestelmiä on Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa, Ranskassa, Sveitsissä ja Alankomaissa. Osa järjestelmistä on työmarkkinasopimuksiin perustuvia pakollisia lisäeläkejärjestelmiä, kuten Ruotsissa yksityisen sektorin SAF-LO- ja ITP-järjestelmät ja julkisen sektorin PA-03- ja KAP-KL-järjestelmät. Ranskassa kattavimmat pakolliset lisäeläkejärjestelmät ovat työntekijöiden järjestelmä ARRCO ja esimiesasemassa olevien järjestelmä AGIRC. Tanskassa työmarkkinasopimuksiin perustuvat pakolliset kollektiiviset järjestelmät kattavat suurimman osan palkansaajista. Osa lisäeläkejärjestelmistä on pakollisia ainoastaan tietyllä alalla toimiville yrityksille. Alankomaissa noin 80 prosenttia työvoimasta kuuluu toimialalla pakolliseksi määrättyihin lisäeläkejärjestelmiin. Sveitsissä pakolliset lisäeläkkeet ovat pääsääntöisesti työnantajakohtaisia. Norjassa laki kansanvakuutusta täydentävistä lisäeläkkeistä tuli voimaan vuoden 2006 alussa, ja nykyisin lisäeläkkeet ovat pakollisia kaikille työntekijöille. Julkisen sektorin lisäeläkejärjestelmät ovat jo aikaisemmin käytännössä kattaneet kaikki palkansaajat. Yksityisen sektorin työntekijöistä noin 40 prosentilla on aikaisemmin ollut lisäeläketurvaa. Norjan osalta kuviossa 1 esitetty prosenttiosuus on arvio lisäeläkkeiden kattavuudesta kaikkien työntekijöiden osalta ennen vuoden 2006 lain voimaantuloa. Työnantajan vapaaehtoisesti järjestämällä lisäeläketurvalla on merkittävä rooli erityisesti Saksassa, missä lisäeläketurva kattaa noin 65 prosenttia työntekijöistä sekä Isossa-Britanniassa, missä lisäturvaa on arviolta puolella palkansaajista.

Työmarkkinoilla sovittujen lisäeläkkeiden merkitys on yhteydessä lakisääteisen eläketurvan tasoon. Taulukkoon 5 on koottu lakisääteisten eläkejärjestelmien palkkakatot ja keskipalkat vuonna 2005. Eläkkeen perusteena oleville ansioille on asetettu yläraja Ison-Britannian, Ranskan, Ruotsin ja Saksan lakisääteisissä eläkejärjestelmissä. Ranskassa ja Ruotsissa palkkakatto on lähes yhtä suuri tai vain hieman korkeampi kuin keskipalkka, jolloin työmarkkinoilla sovittujen lisäeläkkeiden merkitys kokonaiseläketurvassa kasvaa. Saksassa ja Isossa-Britanniassa palkkakatto on korkeampi kuin keskipalkka, ja työmarkkinoilla sovitut lisäeläkkeet ovat perinteisesti olleet työnantajan vapaaehtoisesti järjestämiä, eivät pakollisia kuten Ranskassa ja Ruotsissa. Alankomaissa ja Tanskassa peruseläkkeet ovat tasasuuruisia, mikä kasvattaa lisäeläkkeiden tarvetta ja merkitystä kokonais-

eläketurvassa. Sveitsissä lakisääteisen eläkejärjestelmän eläkekatto eli eläkkeen enimmäismäärä suhteessa keskipalkkaan on suhteellisen matala, jolloin pakollinen lisäeläke täydentää peruseläkettä. Yksinkertaistaen voisi sanoa, että niin sanottu peruseläke vastaa Suomen kansaneläkettä ja pakollinen BVG-lisäeläkejärjestelmä työeläkejärjestelmää. Sveitsissä vanhuuseläkemaksut peritään peruseläkkeen osalta koko palkasta ja lisäeläkkeen osalta pakollisesti noin 47 000 euron vuosituloihin saakka, minkä jälkeen maksujen maksaminen on vapaaehtoista. Norjassa on portaittainen ansiokatto, jonka yläraja oli noin 7 500 euroa kuukaudessa. Tosin ansiotuloista, jotka ylittävät noin 3 750 euroa kuukaudessa, huomioidaan vain kolmannes eläkettä kartuttavana. Vuoden 2010 eläkeuudistuksen jälkeen eläke kertyy lineaarisesti, mutta samalla ansiokatto alennetaan noin 5 000 euroon kuukaudessa. Suomi muodostaa tarkastelluista maista selkeän poikkeuksen ansiosidonnaisen eläkejärjestelmän katottomuudella.

Taulukko 5. Työntekijöiden keskipalkka ja eläkettä kartuttavien ansioiden yläraja lakisääteisissä eläkejärjestelmissä vuonna 2005.

	Keskipalkka, €/kk	Palkkakatto €/kk
Alankomaat	3 220	2 530 ^a , eläkkeet tasasuuruisia
Iso-Britannia	3 570	3 985
Norja ^b	3 946	7 500
Ranska	2 542	2 516
Ruotsi ^c	2 843	3 138
Saksa	3 474	5 200 ^d
Suomi	2 723	Ei kattoa
Sveitsi ^b	3 731	Eläkekatto noin 1 310
Tanska	3 580	ATP-maksu ^e tasasuuruinen, ei kattoa.

a) AOW-vanhuuseläkemaksua koskeva palkan enimmäismäärä.

b) Maksut peritään koko palkasta.

c) Työnantajan maksuosuus peritään koko palkasta.

d) Länsi-Saksan alueen osavaltioissa.

e) Arbejdsmarkedets Tillægspension, työmarkkinoiden lisäeläkejärjestelmä.

Keskipalkkatiedot: OECD (2007b).

Lisäeläkejärjestelmille on määritelty ansiokatto Ruotsin etuusperusteisessa toimihenkilöiden lisäeläkejärjestelmässä (ITP) sekä Ranskassa ja Norjassa (ks. taulukko 6). Norjassa ansiokatto on tällä hetkellä samansuuruinen kuin lakisääteisen eläkejärjestelmän ansiokatto. Muissa maissa ylärajaa ei ole tai se on selvästi suurempi kuin lakisääteisessä eläkejärjestelmässä.

Taulukko 6. Palkkakatto pakollisissa lisäeläkejärjestelmissä vuonna 2005.

	Palkkakatto, €/kk
Alankomaat	Ei ylärajaa
Norja	7 500
Ranska	
- AGIRC	20 100
- ARRCO	7 500
Ruotsi	
- SAF-LO	ei ylärajaa
- ITP	11 800
Sveitsi	Ei ylärajaa*
Tanska	Ei ylärajaa

* Lisäeläketurvan tulee kattaa ansiot vähintään noin 47 000 euron vuosituloihin asti.

Lisäeläketurvan kattavuudessa esiintyvistä suurista eroista johtuen on eri maiden välisissä maksutasovertailuissa erityisen perusteltua tarkastella eläkejärjestelmiä kokonaisuutena, joka koostuu sekä lakisääteisestä eläketurvasta että työmarkkinoilla sovituista pakollisista ja vapaaehtoisista lisäeläkkeistä. Pelkkien lakisääteisten eläkejärjestelmien maksutason vertaaminen antaisi puutteellisen kuvan kokonaismaksurasituksesta eri maissa.

4 Eläketurvan rahoitus

4.1 Eläkemaksut vertailumaissa

4.1.1 *Eläkemaksut suhteessa palkkoihin*

Seuraavassa kokonaiseläkemaksuja tarkastellaan suhteessa kunkin maan palkkasummaan ja palkansaajakorvauksiin. Maksutulot on jaoteltu eläkemenojen rahoittajien mukaisesti sopimuseläkkeiden maksutuloja lukuun ottamatta. Kaikissa vertailumaissa sopimuseläkkeet ovat suurimmalta osin työnantajien rahoittamia. Ruotsissa työnantaja kustantaa pakolliset lisäeläkkeet yksin. Muissa maissa palkansaaja osallistuu rahoitukseen vaihtelevassa määrin. Yleiskuvan työnantajien ja työntekijöiden lisäeläkemaksuista saa luvun 5 esimerkkilaskelmista.

Britanniassa ja Norjassa ei peritä erillistä eläkemaksua vaan eläkemenot katetaan yleisellä sosiaalivakuutusmaksulla, jolla rahoitetaan eläkkeiden lisäksi myös muita sosiaalietuuksia. Raportissa esitettävät eläkemaksua kuvaavat luvut ovat eläkemenojen perusteella tehtyjä arvioita eläkemaksun suuruudesta. Lisäksi eläkemaksun muodollinen kohtaanto on arvioitu vastaavaksi kuin sosiaalivakuutusmenojen rahoituksessa. Tällä ei ole vaikutusta maksun tasoon.

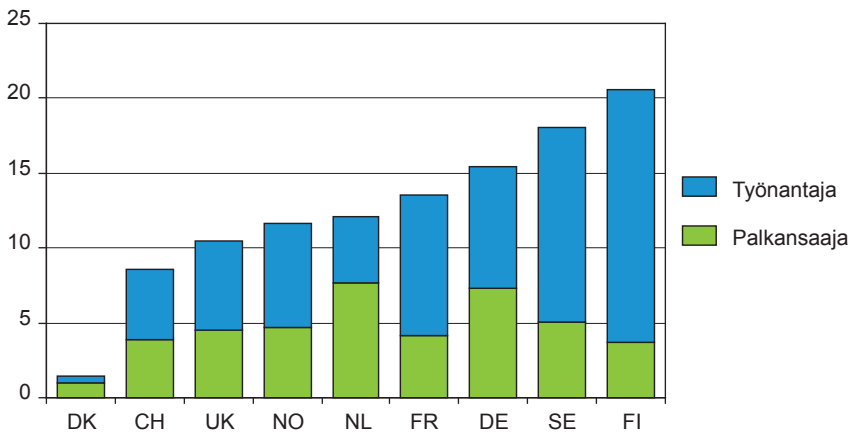
Ruotsissa ja Ranskassa muiden maiden lakisääteisiin työkyvyttömyyseläkkeisiin verrannolliset etuudet maksetaan sairausvakuutuksesta. Esimerkiksi Ruotsissa 2000-luvun alun eläkeuudistuksen yhteydessä aktivointikorvaus (aktivitetserättning) ja sairauskorvaus (sjukersättning) korvasivat aiemmin eläkejärjestelmästä maksettavat työkyvyttömyyseläkkeet. Maksutulot sisältävät sairausvakuutusjärjestelmästä maksettavien menojen perusteella tehdyn arvion työkyvyttömyyseläkemaksun suuruudesta.

Kun verrataan ainoastaan lakisääteisiä eläkemaksuja palkkasummaan, ovat eläkemaksut korkeimmat Suomessa ja Ruotsissa. Molemmissa maissa eläkemaksu on noin 25 prosenttia palkkasummasta. Matalimmat maksut, vajaan kahden prosentin palkkasummaosuudella, on Tanskassa. Tanskassa on kiinteä, työaikaan perustuva kruunumääräinen ATP-työeläkemaksu, josta kertyvä maksutulo oli alle prosentin palkkasummasta. Loppuosa maksusta muodostuu vastaavasti kruunumääräisestä palkansaajan työttömyysvakuutukseen maksamasta varhaiseläkemaksusta (efterlön). Ansiosidonnaista, prosentin suuruista SP-säästöeläkemaksua ei ole peritty vuosien 2004–2008 aikana.

Palkansaajakorvauksiin verrattuna maiden välinen järjestys ei muutu. Sen sijaan ero Suomen ja Ruotsin välillä jonkin verran kasvaa ja Suomi ylittää 20 prosentin rajan, kun taas Ruotsi jää sen alle (ks. kuvio 2).

Lakisääteisen turvan osalta työnantajan osuus maksusta on suurempi kuin työntekijän kaikissa muissa maissa paitsi Tanskassa ja Alankomaissa. Saksassa maksu jakaantuu tasan. Alankomaissa lakisääteinen eläketurva rakentuu lähes yksinomaan asumisperusteiselle kansanvakuutusjärjestelmälle. Järjestelmä ei kuitenkaan ole verorahoitteinen kuten esimerkiksi Tanskassa ja Ruotsissa, vaan kansanvakuutusjärjestelmä rahoitetaan suurimmaksi osaksi työntekijämaksuin.

Kuvio 2. *Lakisääteiset työnantaja- ja palkansaajamaksut, % palkansaajakorvauksista vuonna 2005.*

Tanskassa lähes koko lakisääteinen eläketurva (kansaneläkkeet) ja huomattava osa kokonaiseläketurvasta on rahoitettu verovaroin. Valtio osallistuu eläkkeiden rahoitukseen merkittävästi myös Saksassa. Saksassa valtion osuus lakisääteisen eläkevakuutuksen maksutulosta oli vuonna 2005 noin kolmannes.

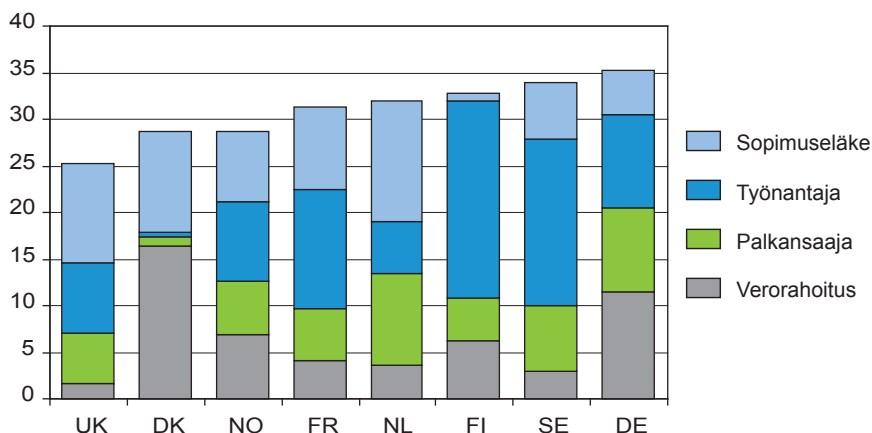
Norjassa valtion osuus koko kansanvakuutuksen menoista ja näin arvioiden lakisääteisten eläkemenojen rahoituksesta on noin 32 prosenttia. Sveitsissä valtion osuus (sis. kantonit) maksutulosta on noin 36 prosenttia, kun mukaan ei lasketa pakollisia lisäeläkkeitä. Jos lisäeläkejärjestelmät otetaan huomioon, on valtion osuus rahoituksesta noin 22 prosenttia. Ranskassa valtion osuus yleisen sosiaalivakuutuksen maksutulosta oli noin neljannes ja koko lakisääteisen eläkevakuutuksen

maksutulosta 18 prosenttia. Valtion maksutulo-osuudet olivat Suomessa ja Alankomaissa 19 prosenttia, Britanniassa 12 prosenttia ja Ruotsissa 11 prosenttia.

Kun lakisääteisten eläkemaksujen ja verorahoituksen lisäksi tarkastellaan työmarkkinoilla sovittujen lisäeläkkeiden maksuja, havaitaan, että eri maiden kokonaismaksutasot lähestyvät toisiaan. Eläkkeiden aiheuttama kustannusrasitus on huomattavasti yhteneväisempi eri maissa kuin pelkästään lakisääteisten maksujen vertailu antaisi ymmärtää.

Kokonaiseläkemaksut ovat palkkasummaan suhteutettuna korkeimmat Saksassa, missä maksutaso ylittää 35 prosenttia. Ruotsi, Suomi, Alankomaat ja Ranska muodostavat seuraavan ryhmän, joiden maksutaso ylittää 30 prosenttia palkkasummasta. Britanniassa maksutaso jää 25 prosenttiin.

Kuvio 3. Eläkemaksut suhteessa palkkasummaan.*

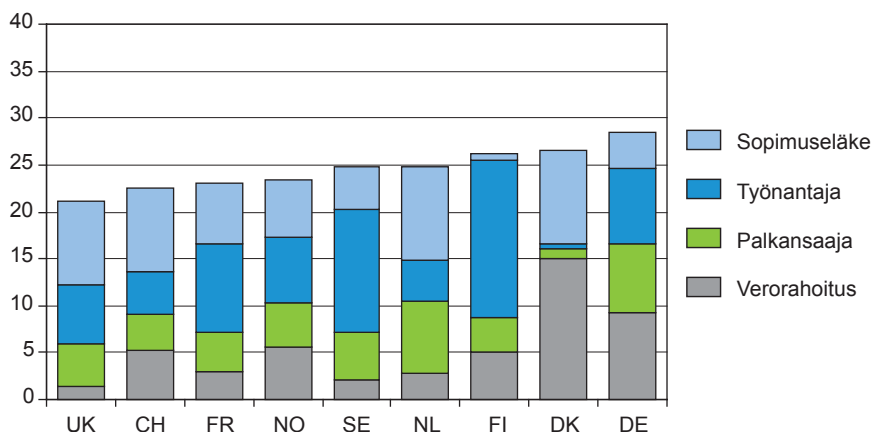
* OECD:n tilasto ei sisällä Sveitsin palkkasummaa.

Erot maiden välillä tasoittuvat, kun palkkasumman sijasta vertaillaan eläkemaksuja suhteessa palkansaajakorvauksiin. Lähes kaikissa maissa maksutulot ovat noin 25 prosenttia. Britanniassa maksutulot jäävät 21 prosenttiin. Saksassa maksut ovat edelleen korkeimmat, mutta Ruotsin ja Tanskan asema vertailussa muuttuu olennaisesti. Tanskan tuloksissa näkyy se, että työnantajamaksut ovat erittäin matalat ja verorasitus kohdistuu erityisesti työntekijöille (ks. taulukko 3; Kurjenoja 2005). Erot maiden välillä ovat tosin pieniä.

Vertailun kannalta olennaisinta on maiden maksutasojen yhtenäistyminen. Maiden järjestykseen ei aineiston poikkileikkausasetelman vuoksi tule kiinnittää

liikaa huomiota. Poikkileikkausaineisto on rajallinen, sillä se kuvaa tilannetta vain tiettyinä ajankohtana ja esimerkiksi Ruotsin ja Norjan osalta vuoden 2005 sopimuseläkkeiden maksutulot ovat selvästi pienemmät kuin vuonna 2006 (ks. tarkemmin maaliitteet). Norjassa eläkemaksutulojen kasvun taustalla on sopimuseläkkeiden säätäminen pakollisiksi vuodesta 2006 alkaen.

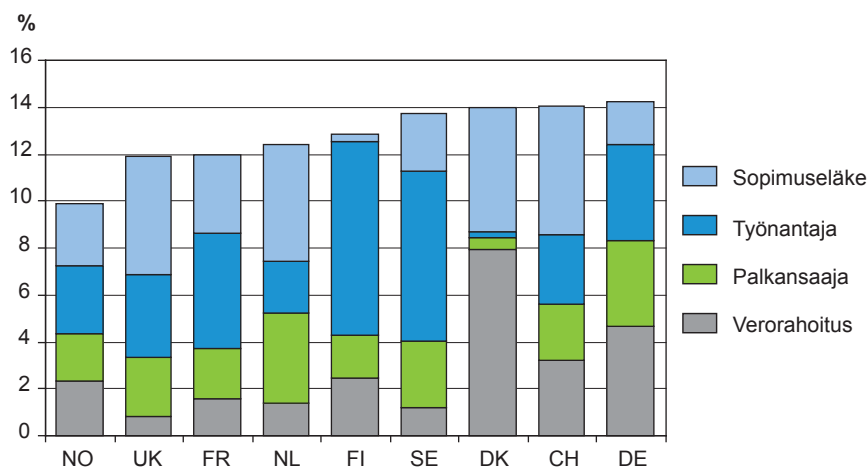
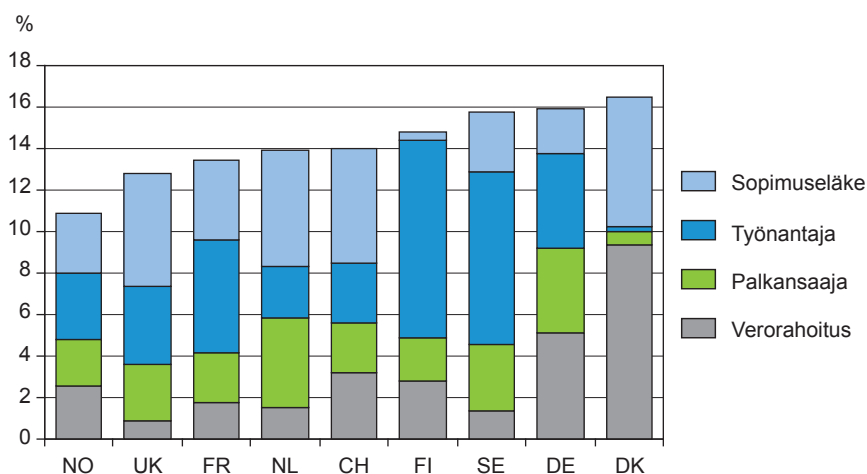
Kuvio 4. Eläkemaksut suhteessa palkansaajakorvauksiin.*

* OECD:n tilasto ei sisällä Sveitsin palkkasummaa.

4.1.2 Eläkemaksut suhteessa bruttokansantuotteeseen

Kun eläkemaksuja verrataan BKT:seen, ovat eläkemaksut korkeimmat (n. 14 % BKT:sta) Saksassa, Sveitsissä, Tanskassa ja Ruotsissa. Sveitsin osalta korkea BKT-osuus verrattuna palkansaajakorvauksiin selittyy sillä, että palkansaajakorvaukset ovat Sveitsissä suhteessa BKT:hen korkeammat kuin muissa maissa. Vastaavasti Sveitsin tuottajahintainen BKT on korkeampi kuin markkinahintainen BKT (ks. taulukko 3) ja selittää maan sijoittumista kuviossa 6. Muiden maiden osalta järjestys säilyy kutakuinkin samana Tanskan, Saksan ja Ruotsin eläkemaksutulon ollessa noin 16 prosenttia tuottajahintaisesta BKT:sta.

Kuvio 5. Eläkemaksut suhteessa markkinahintaiseen BKT:hen vuonna 2005.**Kuvio 6.** Eläkemaksut suhteessa tuottajahintaiseen BKT:hen vuonna 2005.

4.2 Lakisääteiset eläkemenot

Maksutasovertailu antaa kuvan eläketurvasta aiheutuvasta maksurasituksesta työnantajille, työntekijöille ja valtiolle tiettynä ajankohtana. Liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä maksutasovertailusta ei voi vetää, sillä vertailu ei kerro, minkä ajankohdan eläkkeitä maksuilla rahoitetaan. Osa maista rahastoi osan eläkemaksusta tulevia eläkemenoja varten. Vastaavasti maksujen tasosta ei voida myöskään

suoraan päätellä sitä, minkä tasoisia eläkkeitä eläkejärjestelmät eri maissa tarjoavat. Lakisääteisten eläkemenojen vertailu tuo kuitenkin lisävalaistusta asiaan.

Eläkemenojen kasvu aiheuttaa joka tapauksessa paineita lisätä maksutuloja kussakin vertailumaassa. Suurimmat eläkemenon nousupaineet aiheutuvat väestörakenteen muutoksesta eli väestön ikääntymisestä. Taustalla on yhtäaikainen eliniän piteneminen ja syntyvyyden aleneminen ja sitä kautta työikäisten määrän väheneminen. Tätä kehitystä mittaavan vanhushuoltosuhteen – 65 vuotta täyttäneiden suhde 15–64-vuotiaisiin – ennustetaan EU-maissa nousevan vuoden 2004 vajaan 25 prosentista noin 53 prosenttiin vuonna 2050. Eri maissa ikääntyminen ajoittuu eri tavoin. Suomessa vanhushuoltosuhteen on ennustettu lähes kaksinkertaistuvan nykyisestä 25 prosentin tasosta vuoteen 2030 mennessä. Tämän jälkeen kasvu tasaantuu ja Suomi sijoittuu vuonna 2050 alle EU-maiden keskitason. (Eurostat 2005.)

EU:n ulkopuolisten maiden Norjan ja Sveitsin vanhushuoltosuhteen on samoin ennustettu lähes kaksinkertaistuvan ja kehitys on näin verrattavissa EU-maihin, vaikkakin maat sijoittuvat vertailussa selvästi alle EU-maiden keskitason. Norjassa vanhushuoltosuhte oli noin 22 prosenttia ja Sveitsissä lähes 24 prosenttia vuonna 2005 (BFS 2007; SSB).

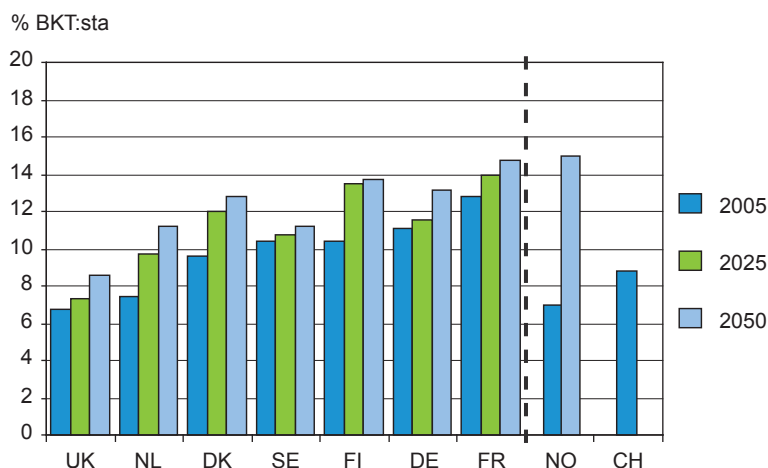
Kuviossa 7 on esitetty EU:n talouspoliittisen komitean (Economic Policy Committee, EPC) alatyöryhmän (Working Group on Ageing Populations, AWG) julkaisemat eläkemenoennusteet vuoteen 2050 asti. Kuviota on täydennetty tämän raportin tarkastelussa mukana olleilla Norjalla ja Sveitsillä. Luvut eivät siten ole välttämättä vertailukelpoisia. Norjan tiedot perustuvat kansalliseen arvioon eläkemenojen kehityksestä ennen vuoden 2010 eläkeuudistusta. Sveitsin vuoden 2005 eläkemenot perustuvat tämän raportin tilastotietoihin ja sisältävät lakisääteisen peruseläketurvan ilman pakollista lisäeläketurvaa.

Lakisääteiset eläkemenot sisältävät Ranskan osalta pakolliset lisäeläkkeet AGIRC:n ja ARRCO:n. Tässä raportissa ne on luokiteltu lisäeläkejärjestelmiksi. Ruotsin lukuihin on sisällytetty sairausvakuutusjärjestelmästä maksettavat työkyvyttömyyseläkkeiksi luokiteltavat etuudet samoin kuin tässä raportissa. Tanskan luvut sisältävät lakisääteiset eläkkeet varhaiseläkejärjestelmä mukaan lukien mutta eivät ATP-työeläkettä. Sen sijaan eläkemenoihin on lisätty kuntien ja virkamiesten lisäeläkejärjestelmä. Saksan eläkemenot eivät ole yhtä kattavat kuin tässä selvi-

tyksessä. Luvut eivät sisällä esimerkiksi maatalousyrittäjien ja itsenäisten ammatinharjoittajien lakisääteisiä eläkkeitä.

Lakisääteiset eläkemenot vaihtelivat vertailuvuonna Britannian vajaasta 7 prosentista Ranskan vajaaseen 13 prosenttiin markkinahintaiseen bruttokansantuotteen suhteutettuna. Suomessa eläkemenojen BKT-osuus oli 10,4 prosenttia. Eläkemenojen ennustetaan Suomessa kasvavan 13,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuonna 2050. (AWG 2006.) Lakisääteisten eläkemenojen ennustetaan kasvavan OECD-maista eniten Norjassa, noin 15 prosenttiin BKT:sta vuoteen 2050 mennessä. Norjan vuoden 2010 vanhuuseläkeuudistuksen on arvioitu alentavan eläkemenoja noin viidenneksellä. (Ks. Belloine ja Bibbee 2006; Risku ja Vidlund 2008.) Eläkemenot olivat Norjassa noin 7 prosenttia BKT:sta vuonna 2005 ja vertailumaista alhaisimmat yhdessä Britannian ja Alankomaiden kanssa.

Kuvio 7. *Lakisääteiset eläkemenot vertailumaissa vuonna 2005 ja ennuste vuodelle 2050.*

Lähde: AWG (2006); Risku ja Vidlund (2008).

Vaikka eläkemenoja ei voida suoraan pitää eläketason mittareina, voidaan niiden perusteella kuitenkin sanoa jotain myös eläketurvan tasosta. Esimerkiksi Britannian muita matalimpien eläkemenojen syynä ei ole maan edullinen ikärakenne, vaan lakisääteisen eläketurvan matala taso. Alankomaiden ja Tanskan kansaneläkejärjestelmän tasosta kertoo jotain puolestaan se, että huolimatta muista EU15-maista edullisemmasta väestön ikärakenteesta (ks. Eurostat 2005), eläkemenot eivät juuri

jää jälkeen maista, joissa on ansiosidonnainen työeläkejärjestelmä. Erot näyttävät jopa tasoittuvan, kun verrataan eläkemenoja vuonna 2050. Kehityseron yhtenä syyinä ovat muissa maissa tehdyt uudistukset, jotka laskevat lakisääteisen eläketurvan tasoa suhteessa esimerkiksi palkkatasoon (ks. myös ISG 2006).

4.3 Eläkevarat vertailumaissa

Maat eroavat toisistaan sen suhteen miten paljon eläkemaksutulosta on rahastoitu tulevia eläkemenoja varten. Suomessa lakisääteinen eläkejärjestelmä on osittain rahastoiva ja yksityisen sektorin eläkevaroja on rahastoitu osittain jo järjestelmän voimaantulosta asti. Yksityisen sektorin työeläkemaksuista (TEL/TyEL) noin neljännes rahastoidaan ja loput käytetään maksussa olevien eläkkeiden rahoittamiseen. Julkisella sektorilla (valtio ja kunnat) eläkkeiden rahastointi on aloitettu 1980-luvun lopusta lähtien. Lakisääteiset eläkevarat olivat Suomessa noin 59 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2004. Muihin EU-maihin verrattaessa Suomen lakisääteiset eläkevarat ovat BKT-suhteella mitattuna suurimmat. (Ks. kuvio 8.)

Myös muissa Pohjoismaissa rahastoja on kerrytetty jo pidemmän aikaa. Tanskan ATP-eläkejärjestelmä on täysin rahastoiva ja Ruotsissa on kerätty puskurivaroja (AP-eläkerahastot¹) lakisääteisen eläkejärjestelmän alusta alkaen. Aiemmin AP-rahastoista maksettiin vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeitä. Sen sijaan vuosituhannen vaihteessa uudistetussa eläkejärjestelmässä AP-rahastot toimivat vain työeläkejärjestelmästä maksettavien vanhuuseläkkeiden (ansaintaeläkkeiden) puskurirahastona. Tämän lisäksi Ruotsissa rahastoidaan kiinteä osa vanhuuseläkemaksusta (rahastoeläke) yksityisille eläketileille. Nämä varat on hajautettu noin 800 rahastoon.

Norjassa pienimuotoinen kansanvakuutusrahasto (Folketrygdfond) on ollut olemassa jo kansanvakuutusjärjestelmän perustamisesta lähtien. Sen sijaan nykyiset eläkevarat perustuvat pääsääntöisesti vuonna 1990 toimintansa aloittaneeseen öljyrahastoon (Petroleumfond), joka on kasvanut voimakkaasti 1990-luvun puo-

1 AP-puskurirahaston muodostaa viisi rahastoa: 1.–4. ja 6. AP-rahasto. Kuitenkaan 6. AP-rahastoon ei ohjata vanhuuseläkemaksuja eikä siitä makseta eläkkeitä. Muutoin kukin rahasto saa neljänneksen vanhuuseläkemaksutulosta ja ne myös rahoittavat neljänneksen vanhuuseläkemenoista. Lisäksi Ruotsin eläkejärjestelmään kuuluu olennaisena osana rahastoeläkkeitä hallinnoiva valtiollinen 7. AP-rahasto, joka ei kuulu puskurirahastoon.

livälin jälkeen. Nykyinen Valtion eläkerahasto (Statens pensjonsfond) perustettiin vuonna 2006 entisen öljyrahaston ja kansanvakuutusrahaston yhdistymisen seurauksena. Eläkerahasto oli vajaat 80 prosenttia BKT:sta² vuonna 2005. Nimestään huolimatta Valtion eläkerahastoa ei ole tarkoitettu käytettäväksi yksinomaan eläkemenojen kattamiseen. Eläkerahaston tuottoa käytetään valtion budjettialijäämän kattamiseksi. Vuonna 2001 määriteltyjen finanssipoliittisten ohjesääntöjen mukaan rahaston reaalitytöstä voidaan budjetissa käyttää pitkällä aikavälillä keskimäärin 4 prosenttia vuosittain. Rahaston toimintaperiaatteena on kuitenkin kerätä tuleville sukupolville varoja sellaista tilannetta varten, että öljytulot pienenevät pysyvästi tuotannon vähenemisen vuoksi.

Toista ääripäätä lakisääteisten eläkkeiden rahoituksen suhteen edustavat Saksa ja Britannia, joissa lakisääteisiä eläkkeitä ei ole käytännössä rahastoitu lainkaan ja lakisääteinen järjestelmä perustuu täten täysin jakojärjestelmärahoitukseen. Saksassa on aiemmin ollut muutaman kuukauden eläkemenot kattava puskurirahasto, mutta rahastoa on purettu ja sen varat ovat laskeneet tasaisesti 2000-luvun alkuvuosina. Vuoden 2005 lopussa rahasto oli pienempi kuin kertaakaan viimeisten 30 vuoden aikana, vain noin 10 prosenttia kuukausittaisesta eläkemenosta.

Ranskassa (FRR, Fonds de Réserve des Retraites) samoin kuin monessa EU-maassa perustettiin 1990-luvun lopulla erityisiä puskurirahastoja väestön ikääntymisestä johtuvan eläkemenojen kasvun kattamiseksi ja maksujen korotustarpeen pienentämiseksi. Näille rahastoille on tyypillisesti määritelty määräaika rahaston purkamisen suhteen. Väliaikaisilla puskurirahastoilla näin ainoastaan tasoitetaan tulevaa eläkemenohuippua. Ranskassa rahaston määräaika on asetettu vuodelle 2020, jonka jälkeen eläkevaroja on tarkoitus käyttää yksityisen sektorin eläkejärjestelmien (CNAVTS, MSA, ORGANIC, CANCAVA) eläkemenojen rahoittamiseen. Rahastoon on siirretty verovaroja ja muiden sosiaalirahastojen ylijäämiä. Rahasto oli noin 1,5 prosenttia maan BKT:hen verrattuna vuonna 2005.

Alankomaissa lakisääteisen vanhuuseläkejärjestelmän (AOW:n) kasvaviin eläkemenoihin on varauduttu osittain perustamalla AOW-puskurirahasto vuonna 1997. Kyseistä puskuria kartutetaan vuosittain EMU-velan (julkisyhteisöjen bruttovelka) kattamiseen tarkoitetuista varoista. Rahastoa on samoin kuin Ranskassa tarkoitus

2 Norjassa käytetään yleisesti käsitettä manner-Norjan BKT (kansantalouden BKT ilman öljy- ja kaasuteollisuutta). Manner-Norjan BKT:hen verrattuna eläkerahasto oli 104 prosenttia vuonna 2005.

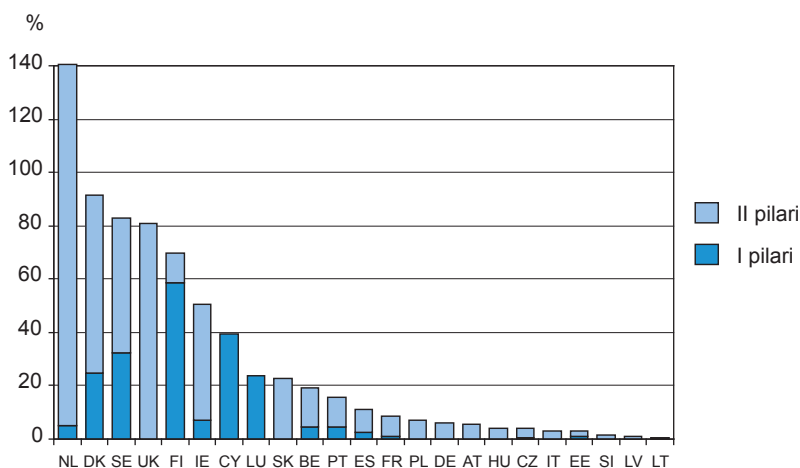
purkaa vuodesta 2020 lähtien. Puskurirahaston arvo oli vajaat 5 prosenttia BKT:sta vuonna 2005.

Sveitsissä lakisääteinen puskurirahasto oli noin 6,5 prosenttia BKT:hen verrattuna. Tämän lisäksi Sveitsissä on erityinen tasausrahasto, joka vastaa noin 4,7 prosenttia BKT:hen suhteutettuna. Sveitsi ja Alankomaat erottuvat muista vertailumaista mittavien työmarkkinaeläkerahastojen suhteen. Molemmissa maissa lisäeläkejärjestelmät ovat pakollisia ja täysin rahastoivia ja rahastojen arvo oli yli 120 prosenttia suhteessa maiden BKT:hen vuonna 2005. Lisäeläkejärjestelmät ovat keskeisessä asemassa kummassakin maassa lakisääteisen eläkejärjestelmän rakenteesta johtuen. Alankomaissa lakisääteistä työeläkejärjestelmää ei ole ja Sveitsissäkin lakisääteinen työeläketurva suhteessa keskipalkkaan jää matalaksi.

Lisäeläkejärjestelmät ovat merkittävässä asemassa myös Britanniassa, Ranskassa, Tanskassa ja Ruotsissa. Britanniassa lakisääteisen eläketurvan taso on matala, joten täydentäville eläkejärjestelyille on selvä tarve. Lisäeläkejärjestelmät ovat kuitenkin vapaaehtoisia ja kattavat vain noin puolet palkansaajista. Sen sijaan Ruotsissa ja käytännössä laajalti myös Tanskassa lisäeläkkeet ovat pakollisia. Tanskan eläkejärjestelmän rakenne on itse asiassa verrannollinen Alankomaiden eläkejärjestelmään. Tanskassa lisäeläkejärjestelmät ovat vielä kasvuvaiheessa, sillä laajat täysin rahastoidut työmarkkinaeläkejärjestelmät ovat tulleet voimaan vasta 1990-luvun alkupuolella. Lähitulevaisuudessa voidaan kuitenkin olettaa, että eläkevarallisuudella mitattuna kuva muodostuu hyvinkin samanlaiseksi kuin Alankomaissa. Lisäeläkejärjestelmät ovat kasvussa myös Norjassa, kun ne tulivat pakollisiksi vuoden 2006 alusta.

Ranska muodostaa mielenkiintoisen poikkeuksen muihin maihin verrattuna, sillä pakolliset lisäeläkejärjestelmät AGIRC ja ARRCO toimivat jakojärjestelmäperiaatteella ja järjestelmillä on vain pieni puskurirahasto.

Kuvion 8 eläkevarat eivät sisällä kirjanpidollisia varauksia, mutta näillä on huomattava merkitys erityisesti Saksassa lisäeläkejärjestelyissä. EFRP:n (European Federation for Retirement Provision 2005) tietojen mukaan kirjanpidolliset varaukset olivat Saksassa noin 11 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2005.

Kuvio 8. Eläkevarat (I ja II pilari) suhteessa BKT:hen EU-maissa vuonna 2004.

Suomen osalta kuvion tietoihin on lisätty Valtion eläkerahaston, VER:n osuus (6,6 prosenttiyksikköä, joka puuttuu alla olevista lähdetiedoista.

Lähde: EFRP (2005); AWG (2006); OECD (2005).

5 Esimerkkilaskelmat suhteessa keskipalkkaan

Esimerkkilaskelmissa esitetään yksityisen sektorin palkansaajasta maksetut eläkemaksut vuonna 2005. Esimerkkilaskelmat sisältävät keskipalkasta ja kaksinkertaisesta keskipalkasta maksettavat eläkemaksut. Esimerkkilaskelmaa ei ole esitetty pienipalkkaisesta työntekijästä, koska maksuprosentit eivät olennaisesti muutu keskipalkkaiseen työntekijään verrattuna. Laskelmat eivät sisällä verovaroin rahoitettavaa osuutta, joten esimerkiksi Tanskan osalta maksut jäävät mataliksi. Maksuprosentteja laskettaessa on otettu huomioon maksujen perimiselle asetetut palkan ylä- ja alarajat. Kaikissa muissa vertailumaissa paitsi Suomessa on lakisääteisessä eläkejärjestelmässä eläkettä kartuttaville ansioille asetettu ansiokatto (ks. taulukko 5). Ansiokattoa ei tosin sovelleta kaikissa maissa eläkemaksujen perinnässä. Ansiokaton vaikutus alkaa näkyä korkeapalkkaisten työntekijöiden kohdalla, joilla lakisääteiset eläkemaksut ovat suhteellisesti pienemmät, mutta ne korvautuvat lisäeläkejärjestelmiin maksettavilla maksuilla.

Suomen osalta laskelmissa ei ole mukana lisäeläkemaksuja, koska järjestelmien kattavuus on pieni. Taulukossa esitetty lakisääteinen eläkemaksu sisältää keskimääräisen TYEL -maksun. Työnantajan maksu vaihtelee yritys- ja lakikohtaisesti. Vakuutetun maksu on puolestaan riippuvainen vakuutetun iästä. TYEL-maksu oli 4,6 prosenttia alle 53-vuotiaille ja 5,8 prosenttia 53 vuotta täyttäneille. Työnantaja maksaa myös kansaneläkemaksua. Keskimääräinen työnantajien maksama kansaneläkemaksu oli yksityisaloilla 2,09 prosenttia palkoista vuonna 2005.

Alankomaiden lisäeläkemaksu kuvaa suurimman sopimuseläkerahaston, julkisten alojen työntekijöiden eläkerahaston (ABP:n) maksuja. ABP-rahastoon vuonna 2005 suoritettut maksut muodostivat vajaat 30 prosenttia kaikista eläkerahastoihin suoritetuista maksuista. ABP:n lisäeläkejärjestelmä on etuusperusteinen.

Britannian esimerkissä on kolme tapausta. Ensimmäisessä esimerkissä on oletettu, että työntekijä kuuluu vain lakisääteiseen eläkevakuutukseen. Toisessa esimerkissä työntekijä kuuluu lakisääteiseen peruseläkevakuutukseen, mutta työeläke on korvattu työnantajan järjestämällä etuusperusteisella lisäeläkkeellä (DB). Kolmas esimerkki on muuten samanlainen kuin edellinen, mutta työnantajan järjestämä korvaava lisäeläke on maksuperusteinen (DC). Korvaaviin lisäeläkejärjestelmiin

kuuluvista maksetaan matalampaa lakisääteistä maksua. Maksuperusteisessa järjestelmässä lakisääteinen maksu on suurempi kuin etuusperusteisessa, mutta osa siitä palautetaan lopullisen verotuksen yhteydessä työntekijän lisäeläkejärjestelmään. Palautuksen määrä riippuu työntekijän iästä niin, että se kasvaa iän myötä. Lisäeläketurvan maksujen vaihteluväli on melko suuri, koska maksut sovitaan yrityskohtaisesti ja yrityksen sisälläkin maksu (ja samalla etuustaso) voi vaihdella. Britannian hallitus (GAD, Government Actuary Department) teettää säännöllisin väliajoin selvityksiä työnantajakohtaisista eläkejärjestelmistä. Esimerkkilaskelmissa on käytetty GAD:n vuoden 2005 selvityksen mukaista painotettua keskiarvoa maksujen vaihteluväleistä.

Norjassa ei ole varsinaista lakisääteistä eläkemaksua, joten lakisääteinen eläkemaksu perustuu eläkemenojen perusteella tehtyyn arvioon. Lisäeläketurvan osalta on oletettu, että vakuutettu kuuluu maksuperusteiseen järjestelmään ja maksuprosentti on laskettu lisäeläkelaisissa määriteltyjen vähimmäis- ja enimmäismaksujen perusteella.

Ranskan kohdalla on esitetty yleiseen sosiaalivakuutukseen ja pakollisiin lisäeläkejärjestelmiin (ARRCO/AGIRC) kuuluvan työntekijän vakuutusmaksut. Lakisääteinen maksu sisältää vanhuus- ja perhe-eläkemaksun sekä sairausvakuutusmenojen kautta arvioidun työkyvyttömyyseläkemaksun. Työntekijän lakisääteinen maksu sisältää lisäksi palkansaajilta perittävän arvioidun eläkkeisiin käytettävän CSG-verosuuden. Lisäksi on esitetty työnantajilta ja työntekijöiltä perittävä AGFF-maksu, jolla rahoitetaan varhennetut lisäeläkkeet, joihin ei tehdä varhennusvähennystä.

Ruotsin osalta on esitetty sekä yksityisen sektorin työntekijöiden (SAF-LO) että toimihenkilöiden (ITP) lisäeläkejärjestelmien maksuprosentit. Työntekijöiden lisäeläkejärjestelmä on maksuperusteinen, kun taas toimihenkilöiden lisäeläkejärjestelmä on pääosin etuusperusteinen, ja sitä täydentää pieni maksuperusteinen osa. Toimihenkilöiden järjestelmässä vakuutusmaksu määrätään yksilöllisesti vakuutusmatemaattisin perustein, ja se vaihtelee tavallisesti 5 ja 20 prosentin välillä. Taulukossa maksut ovat 28-vuotiaasta toimihenkilöstä, jolle ei ole aiemmin karttunut vastaavaa lisäeläkettä. Laskelmat sisältävät lakisääteisen vanhuus- ja perhe-eläkemaksun lisäksi sairausvakuutusmenojen perusteella työkyvyttömyyseläkemaksuksi arvioidun osuuden.

Taulukko 8. Eläkemaksut yksityisen sektorin keskipalkasta vuonna 2005, %.

Maa	Lakisääteiset eläkkeet		Sopimuseläkkeet		Yhteensä		
	Työn-tekijä	Työn-antaja	Työn-tekijä	Työn-antaja	Työn-tekijä	Työn-antaja	Kokonais-maksut
Alankomaat	10,45	7,27	5,31	12,64	15,76	19,91	35,67
Britannia							
- lakisääät.	9,10	7,50	–	–	9,10	7,50	16,60
- DB	6,20	6,10	4,4	16,0	10,6	22,1	32,7
- DC	8,3	6,1	2,7	6,3	11,0	12,4	23,4
Norja	4,45	8,76	–	2,0–5,15	4,45	10,76–13,91	15,21–18,36
Ranska	7,60	10,10	3,85	5,78	11,45	15,88	27,33
Ruotsi							
- SAF-LO	7,0	17,64	–	4,84	7,0	22,48	29,48
- ITP	7,0	17,64	–	6,50	7,0	24,14	31,14
Saksa	9,75	9,75	0,25–0,30	2,2–2,69	10,0–10,05	11,95–12,44	21,95–22,49
Suomi	4,8	18,89	–	–	4,8	18,89	23,69
Sveitsi	4,90	4,90	2,31	3,06	7,21	7,96	15,17
Tanska	1,71	0,56	3,30	6,60	5,01	7,16	12,17

Taulukko 9. Eläkemaksut yksityisen sektorin kaksinkertaisesta keskipalkasta vuonna 2005, %.

Maa	Lakisääteiset eläkkeet		Sopimuseläkkeet		Yhteensä		
	Työn-tekijä	Työn-antaja	Työn-tekijä	Työn-antaja	Työn-tekijä	Työn-antaja	Kokonais-maksut
Alankomaat	5,22	4,12	6,69	15,93	11,91	20,05	31,96
Britannia							
- lakisääät.	10,0	4,20	–	–	10,0	4,20	14,20
- DB	8,3	3,5	4,4	16,0	12,7	19,5	32,2
- DC	9,5	3,5	2,7	6,3	12,2	9,8	22,0
Norja	4,45	8,39	–	2,0–6,18	4,45	10,39–14,57	14,84–19,02
Ranska	4,36	6,04	7,86	12,01	12,22	18,05	30,27
Ruotsi							
- SAF-LO	3,86	17,64	–	4,17	3,86	21,81	25,67
- ITP	3,86	17,64	–	17,0	3,86	34,64	38,50
Saksa	7,3	7,3	0,12–0,15	1,10–1,34	7,42–7,45	8,4–8,64	15,82–16,09
Suomi	4,8	18,89	–	–	4,8	18,89	23,69
Sveitsi	4,90	4,90	2,96	3,93	7,86	8,83	16,69
Tanska	0,86	0,28	3,30	6,60	4,16	6,88	11,04

Saksan kohdalla taulukossa on esitetty lakisääteinen eläkemaksu ja työnantajan järjestämän lisäeläketurvan maksu. Lisäeläkemaksu vaihtelee sen mukaan, onko eläke järjestetty eläkekassassa, eläkerahastossa tai vakuutusyhtiössä. Lisäeläkemaksut on arvioitu suhteuttamalla eri järjestelmiin maksetut keskimääräiset maksut työntekijöiden keskipalkkaan. Lukuihin ei sisälly työntekijän vapaaehtoista Riester-eläkemaksua, joka keskipalkkaisella työntekijällä oli 1,8 prosenttia vuonna 2005, kun maksuna on käytetty vähimmäismaksua ja huomioon on otettu valtion Riester-eläkkeeseen maksama tuki. Kaksinkertaisesta keskipalkasta arviotuna Riester-maksu oli 1,4 prosenttia.

Sveitsissä sopimuseläkkeiden vertailuluvut sisältävät pakollisen BVG-lain mukaisen lisäeläkkeen. Lisäeläkejärjestelmä on maksuperusteinen. Koska lisäeläkejärjestelmässä ikä vaikuttaa maksujen tasoon, on vertailuun on otettu mukaan keskimääräistä palkansaajaa kuvaava 34–44-vuotias henkilö. Eläkemaksut ovat Sveitsin lisäeläkejärjestelmässä pakollisia 77 400 vuosituloihin saakka, mutta on yleistä maksaa vapaaehtoisia maksuja rajan ylittävältä osuudelta. Koska katto on hyvin lähellä keskituloista palkansaajaa, antaa realistisemmän kuvan eläkkeiden maksurasituksesta tarkastelu ilman katon vaikutusta. Tämän takia taulukossa on Sveitsin osalta esitetty maksut ilman maksukattoa.

Tanskassa lisäeläkemaksut vaihtelevat eri järjestelmissä ja esimerkkilaskelmaan on valittu työmarkkinajärjestö LO:n piiriin kuuluvien tyypillisin työmarkkinaeläkemaksu vuonna 2005.

Alankomaiden, Britannian (DB) ja Ruotsin (ITP) esimerkkilaskelmat osoittavat, että vakuutusmaksut nousevat korkeiksi etuusperusteisissa lisäeläkejärjestelmissä. Kun eläkkeiden kustannukset ovat viime vuosina kasvaneet muun muassa pidentyneestä eliniästä johtuen, tuottaa etuusperusteisissa järjestelmissä sovittujen eläkelupausten täyttäminen yrityksille tällä hetkellä suuria paineita. Kustannussyistä lisäeläkejärjestelmiä onkin viime aikoina muutettu entistä enemmän maksuperusteisiksi.

Ruotsissa ITP-järjestelmä muutettiin vuonna 2007 maksuperusteiseksi, niille jotka ovat syntyneet vuoden 1978 jälkeen. ITP-maksu on uudessa järjestelmässä 4,5 prosenttia palkasta ansiokaton alittavasta osasta ja 30 prosenttia palkasta tämän ylittävästä osasta. Kyseinen uudistus tuo myös muutoksia SAF-LO-järjestelmän eläkemaksuun, joka korotetaan asteittain vuoteen 2012 mennessä samalle tasolle kuin ITP-eläkemaksu.

Britanniassa maksuperusteisten järjestelmien laajuus on kasvamassa voimakkaasti. Viime vuosina on ollut hyvin yleistä, että työnantajat ovat korottaneet työntekijöiden eläkemaksua rahoituspaineiden helpottamiseksi. Useimmissa etuusperusteisissa järjestelmissä työntekijät maksavat ennalta sovitun kiinteän maksun ja työnantajat tasapainottavat maksumäärät.

Esimerkkilaskelmat tukevat makrotasovertailun antamaa kuvaa siitä, että kun lakisääteisten eläkemaksujen lisäksi otetaan vertailuun mukaan työmarkkinoilla sovitut lisäeläkkeet, on eläkkeiden aiheuttama kustannusrasitus eri maissa huomattavasti yhteneväisempi kuin mitä pelkästään lakisääteisten maksujen vertailu antaa ymmärtää.

6 Keskeiset tulokset ja vertailu Eläketurvakeskuksen aiempiin tuloksiin

Tässä raportissa käytettiin neljää eri mittaria mahdollisimman vertailukelpoisen tuloksen selvittämiseksi. Yksiselitteistä vastausta siihen, mikä edellä käytetyistä mittareista on käyttökelpoinen, on vaikea antaa. Kullakin maalla on omat erityispiirteensä eläkejärjestelmien rahoitusta vertailtaessa. Tästä näkökulmasta katsottuna palkansaajakorvauksiin ja tuottajahintaiseen BKT:hen vertailu soveltunee kattavimmin eri maiden kokonaismaksurasituksen selvittämiseen. Yksi tämän raportin keskeisiä tuloksia on varsinaisten vertailulukujen lisäksi myös se, että kansainvälisissä vertailuissa on tärkeää olla tietoinen siitä, mitä ja mihin lukuja verrataan. Tällä saattaa olla huomattava vaikutus tuloksiin, kuten tässä raportissa on esitetty.

Vertailun kannalta keskeisin tulos on maiden maksutasojen yhtenäistyminen, kun vertaillaan pelkkien lakisääteisten maksujen sijaan eläkejärjestelmien kokonaismaksurasitusta. Myös Tanskassa, jossa lakisääteiset työnantajan ja työntekijän eläkemaksut ovat vertailun matalimmat, kokonaismaksut suhteessa palkansaajakorvauksiin ja BKT:hen nousivat vertailumaista yhdeksi korkeimmista.

Eri mittarit muuttavat maiden välistä järjestystä ja näkyvin muutos on havaittavissa Tanskan kohdalla lakisääteisen eläkejärjestelmän muista maista poikkeavasta rahoitustavasta johtuen. Vaikka maiden sijoittumisessa eri mittareiden suhteen on jonkin verran vaihtelua, on tiettyjen maiden tuloksissa havaittavissa selvää pysyvyyttä. Tämän kokonaiskuvan perusteella voidaan todeta, että korkein maksurasitus oli Saksassa; Tanska, Ruotsi ja Suomi seuraavina. Saksassa eläkkeiden rahastointia ei käytännössä ole ja suurin osa maksuista menee siten nykyisten eläkeläisten eläkkeiden kustantamiseen. Pohjoismaissa tilanne on tältä osin parempi, sillä merkittävä osa kokonaiseläkemaksusta rahastoidaan tulevia eläkkeitä varten.

Vastaavasti voidaan todeta, että eläkemaksut olivat matalimmat Britanniassa, vaikka BKT-mittareilla mitattuna Norjan eläkemaksutulot jäävät vielä pienemmiksi kuin Britannian. Norjan liikehdintää eri mittareiden välillä selittää maan korkea BKT suhteessa palkkasummaan ja palkansaajakorvauksiin. Britannian maksujen pienuutta selittää osaltaan lakisääteisten etuuskien matala taso. Britannian osalta on otettava huomioon erityisesti lisäeläkejärjestelmien hajanaisuus ja tästä aiheutuvat tiedon saantiin liittyvät epävarmuustekijät. Esimerkkilaskelmien perusteella eläkemaksut nousevat Britanniassa korkeiksi, kun lisäeläketurva on järjestetty etuusperusteisessa järjestelmässä.

Kaikissa vertailumaissa sopimuseläkkeet ovat suurimmalta osin työnantajien rahoittamia. Myös lakisääteisen turvan osalta työnantajan maksuosuus on suurempi kuin palkansaajan kaikissa muissa maissa paitsi Tanskassa ja Alankomaissa. Saksassa maksu jakaantuu tasan. Pääsääntöisesti sekä lakisääteisten että lisäeläkejärjestelmien eläkemaksut ovat ainakin osittain verovähennyskelpoisia. Tästä johtuen työnantajien ja työntekijöiden maksurasitus on todellisuudessa esitettyä pienempi. Valtio osallistuu rahoitukseen kaikissa maissa ja osassa maita valtion osuus lakisääteisten eläkejärjestelmien rahoittamisessa on merkittävä. Esimerkiksi Tanskassa lakisääteinen eläkejärjestelmä on käytännössä rahoitettu kokonaan verovaroin. Valtion osuus maksutulosta on mittava (noin kolmannes) myös Saksassa ja Norjassa.

Kuten raportin johdannossa todettiin, vastaavanlaista eläkemaksutulojen kansainvälistä vertailua on tehty hyvin vähän. AWG-työryhmä on ikääntymisen vaikutuksia käsittelevässä julkaisussaan vertaillut myös eläkemaksujen määriä, joihin seuraavassa verrataan tämän raportin tuloksia (ks. AWG 2006). AWG-työryhmän julkaisemat maksut kuvaavat ensisijaisesti lakisääteisiä työntekijä- ja työnantajamaksuja (”social security pensions, contributions”), joita on vaihtelevassa määrin täydennetty sopimuslisäeläkejärjestelmiin maksetuilla maksutiedoilla (”total pension contributions”). Tämän raportin ja AWG-raportin luvut eroavat toisistaan osin merkittävästikin. Vaikka osittain lukuihin vaikuttaa vertailuissa käytetty eri ajankohdan BKT³, on yhtenä keskeisenä syynä eroihin se, että lähes pääsääntöisesti AWG-raportin eläkemaksuluvut eivät sisällä valtionosuuksia tai yleisen verorahoituksen osuutta. Esimerkiksi Tanskan vertailuluvut puuttuvat kokonaan, koska lakisääteinen eläke kustannetaan käytännöllisesti katsoen kokonaan verovaroin. AWG:n vertailuluvut eivät tosin myöskään sisällä ATP-eläkettä.

Toiseksi tulokset eroavat toisistaan eläkejärjestelmien rakenne-eroista johtuen ja tästä aiheutuvalla tulkinnalla siitä mikä on eläke. Esimerkiksi Ruotsissa ja Ranskassa muihin maihin verrannolliset työkyvyttömyyseläkkeet maksetaan sairausvakuutusjärjestelmästä ja sairausvakuutusjärjestelmän maksutuloja ei ole AWG vertailussa otettu huomioon eläkemaksuina. Ruotsin osalta ne sisältyvät kuitenkin edellä esitettyihin eläkemenovertailuihin. Lisäksi Alankomaita ja Ranskaa (AGIRC ja ARRCO) lukuun ottamatta lisäeläkemaksut sisältyvät vain osittain tai eivät lainkaan AWG-laskelmiin. Alankomaiden osalta AWG-laskelmat sisältävät lisäksi ryhmähenkivakuutuksen maksutulot.

3 AWG-raportissa vuoden 2004 hinnoin projisoitu BKT vuodelle 2005.

Taulukko 10. Eläkemaksut suhteessa markkinahintaiseen BKT:hen vuonna 2005 ja vertailu AWG-laskelmiin.*

Maa	Lakisääteiset eläkkeet		Kokonaiseläkemaksut	
	ETK	AWG	ETK	AWG
Alankomaat	6,04 (7,42)	6,5	11,01 (12,39)	12,9
Britannia	6,04 (6,84)	5,8	11,08 (11,88)	5,8
Norja	4,89 (7,24)	–	7,51 (9,86)	–
Ranska	7,05 (8,61)	12,8	10,19 (12,0)	12,8
Ruotsi	10,06 (11,28)	7,7	12,53 (13,75)	9,0
Saksa	7,78 (12,41)	7,5	9,59 (14,23)	7,5
Suomi	10,08 (12,53)	9,1	10,37 (12,82)	9,1
Sveitsi	5,34 (8,55)	–	10,84 (14,05)	–
Tanska	0,75 (8,71)	–	6,0 (13,96)	–

* Suluissa esitetyt maksuluvut sisältävät valtionosuudet.

Lopuksi verrataan tämän raportin tuloksia Eläketurvakeskuksen vuonna 2003 julkaisemaan maksutasovertiluun, jonka makrotason vertailuluvut olivat vuodelta 2000. Kokonaismaksujen vertailu taulukossa 11 osoittaa, että maksutuloissa ei kyseisten vuosien välillä ole suuria eroja. Vertailut on tehty suhteessa markkinahintaiseen BKT:hen ja palkkasummaan, koska vuoden 2003 julkaisussa ei käytetty tuottajahintaista BKT:tä eikä palkansaajakorvauksia. Ranskassa vuoden 2005 maksutaso on molemmilla mittareilla aiempaa vertailua matalampi ja Tanskassa taas korkeampi. Ranskan osalta vuoden 2005 maksutulosta puuttuu muun muassa työnantajakohtaiset lisäeläkkeet, joiden maksutulo vuonna 2000 oli noin 5 miljardia euroa. Maksutaso on siis todellisuudessa jonkin verran tässä raportissa esitettyä korkeampi. Tanskan osalta maksutulojen kasvu on seurausta sopimuseläkkeiden maksutulojen lisääntymisestä. Sopimuseläkejärjestelmien maksuja on nostettu tasaisesti 1990-luvulta lähtien.

Taulukko 11. Eläkemaksut suhteessa markkinahintaiseen BKT:hen ja palkkasummaan vuonna 2000 ja 2005.

Maa	Maksut BKT:sta		Maksut palkkasummasta	
	2000	2005	2000	2005
Ruotsi	14,9	13,75	33,5	33,96
Saksa	14,5	14,23	33,2	35,24
Tanska	13,1	13,96	26,8	28,67
Ranska	13,1	12,0	34,3	31,36
Suomi	13,0	12,82	34,6	32,76
Britannia	11,9	11,88	25,0	25,23

7 Yhteenveto

Tämän raportin tavoitteena on antaa kuva eläketurvan aiheuttamasta kokonaismaksurasituksesta, kun huomioon otetaan lakisääteisten eläkemaksujen lisäksi myös lisäeläkejärjestelmien maksut ja valtion osuus rahoituksesta. Raportti osoittaa, että lakisääteiset eläkemaksut kertovat vain osatotuuden eläketurvan kokonaiskustannuksista. Olennaista on eri maiden maksutasojen yhtenäistyminen, kun vertailuun sisällytetään kaikki eläkejärjestelmät.

Väestöllisten ja taloudellisten taustatekijöiden lisäksi erot lakisääteisissä eläkemenoissa ja -maksuissa selittyvät pitkälti eläkejärjestelmien rakenne-eroilla. Kansainväliset tilastot ja vertailut koskevat lähes poikkeuksetta ainoastaan lakisääteisiä eläkemenoja ja maksuja. Monissa maissa lisäeläkkeiden merkitys on suuri ja näiden jääminen vertailujen ulkopuolelle vääristää maan eläkejärjestelmästä saatavaa kokonaiskuvaa.

Suomessa lisäeläkejärjestelmät ovat harvinaisia, sillä Suomi on yksi harvoja maita, joissa palkansaaajan lakisääteisen työeläkkeen karttumista ei rajoiteta ansiotai eläkekatoilla. Suomessa lakisääteiset eläkemaksut yksinään muodostavat lähes koko maksun. Pelkkiä lakisääteisiä eläkemaksuja vertailtaessa Suomen maksutaso on korkein.

Sen sijaan kun vertailuun otetaan mukaan lisäeläkejärjestelmien maksutulot ja valtion maksuosuus, muuttuu Suomen asema olennaisesti. Kokonaiseläkemaksuilla mitattuna eläkemaksut ovat korkeimmat Saksassa ja Tanskassa. Erot eri maiden välillä myös tasoittuvat selvästi. Tanskassa koko lakisääteinen eläkejärjestelmä rahoitetaan käytännössä verovaroin ja sitä täydentävät maksutuloilla mitattuna vuosi vuodelta kasvavat lisäeläkejärjestelmät. Saksan maksutuloja kasvattaa erityisesti mittava valtion tuki. Saksan osalta vertailun mielenkiintoa lisää se, että vuoden 2004 eläkeuudistuksessa sovittiin eläkemaksukatosta, ja eläkemaksun enimmäismääräksi on asetettu 20 prosenttia palkasta vuoteen 2020 mennessä ja 22 prosenttia palkasta vuoteen 2030 mennessä. Vertailuvuonna eläkemaksu oli 19,5 prosenttia ja tällä hetkellä 19,9 prosenttia, jonka työnantaja ja palkansaaaja maksavat puoliksi ansiokaton alittavista tuloista. Sovittu eläkemaksu ei kuitenkaan anna oikeanlaista kuvaa järjestelmän todellisista kustannuksista.

Vertailun maista myös Ruotsi ja Alankomaat ovat kiinnittäneet eläkemaksuprosenttinsa. Ruotsin työeläkejärjestelmä on maksuperusteinen ja vanhuuseläkemaksu on kiinnitetty 18,5 prosenttiin eläkkeen perusteena olevista tuloista. Alankomaissa kansaneläkejärjestelmästä maksettavan vanhuuseläkkeen rahoittamiseksi palkansaajilta perittävän maksun enimmäismääräksi on sovittu 18,25 prosenttia palkkatulon alittavista ansioista. Tällä hetkellä maksu on 17,9 prosenttia. Alankomaat on eläkestrategiassaan ilmoittanut, että nykyinen (ja sovittu) maksutaso eivät tulevaisuudessa riitä kattamaan kasvavia eläkemenoja ja ratkaisuksi on esitetty alijäämän kattamista valtion verovaroin.

Raportissa esitetyt lakisääteiset eläkemenoenusteet osoittavat, että paineita eläkemaksujen korottamiselle on kaikissa maissa. Paineet ovat viime vuosina olleet erityisen kovat Saksassa, missä eläkkeiden etukäteisrahastointia ei käytännössä ole ja maksullekin on asetettu enimmäismäärät. Tämä on toistaiseksi heijastunut eläkkeiden tason leikkauksina, sillä eläkkeiden indeksitarkistuksista on luovuttu useampana vuotena, sekä lisäeläkkeiden (Riester-eläke) kysynnän kasvuna.

Eläkekustannusten vertailu menee eläkejärjestelmien pirstoutuessa entistä hankalammaksi. Esimerkiksi niin sanottujen uusien EU-maiden eli EU12-maiden osalta vertailua hankaloittaa näissä toteutettu lakisääteisten vanhuuseläkejärjestelmien uudistaminen siten, että osa eläkkeestä määräytyy maksuperusteisesti täysin rahastoiduilla yksityisillä eläketileillä. Kansainvälisissä vertailuissa nämä rahastoeläkkeet on luokiteltu niin sanotuiksi II-pilarin eläkejärjestelmiksi ja puuttuvat täten usein vertailuista. Tämä siitä huolimatta, että nämä rahastoeläkkeet rahoitetaan pääsääntöisesti lakisääteisistä eläkemaksuista ja lisäksi rahastoeläkejärjestelmiin osallistuminen on lähes poikkeuksetta säädetty pakolliseksi työssäkäyvän väestön nuoremmille ikäluokille.

Eläkejärjestelmien kokonaisuuksien hahmottaminen on eläketurvan kansainvälisessä vertailussa tärkeää. Suomen näkökulmasta tähän toivoisi nykyistä enemmän kiinnitettävän huomiota eläkekustannusten vertailussa eri maiden välillä. Kokonaiskuvaa maksurasituksesta täydentäisi vielä vertailu etuuksien tasosta eri maissa.

Vertailua hankaloittaa kattavien tilastotietojen puuttuminen työmarkkinoilla sovituista lisäeläkejärjestelmistä. Tässäkin raportissa Suomi näyttäytyy kattavampien tilastojen valossa kuin vertailumaat. Liitteenä olevat maaselvitykset sisältävät tämän raportin keskeisen vertailuaineiston ja yksityiskohtaisen kuvauksen eläkejärjestelmien rahoituksesta kussakin maassa.

Lähteet

- AWG-raportti (2006) Ageing Working Group of the EPC, European Policy Committee. Ks. European Commission (2006). Directorate – General For Economic and Financial Affairs.
- Bach Jarna, Laitinen-Kuikka Sini ja Vidlund Mika (toim.) (2003) Eläkemaksutaso eräissä EU-maissa. Intergroupin katsauksia 7/2003. Eläketurvakeskus.
- Bellone Benoît ja Bibbee Alexandra (2006) The ageing challenge in Norway: ensuring a sustainable pension and welfare system. Economics department working papers No. 480. OECD, Paris.
[http://www.oilis.oecd.org/olis/2006doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/bd5d569a43e9b96cc125711d0031b46e/\\$FILE/JT00201167.PDF](http://www.oilis.oecd.org/olis/2006doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/bd5d569a43e9b96cc125711d0031b46e/$FILE/JT00201167.PDF)
- BFS, Bundesamt für Statistik (2007) Demografisches Porträt der Schweiz.
<http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/news/publikationen.Document.102618.pdf>
- EFRP, European Federation for Retirement Provision (2005) EFRP Statistical survey 2005. 2004–2005 data. <http://www.efrp.org/web.html>
- European Commission (2006) Directorate – General For Economic and Financial Affairs: The impact of ageing on public expenditure: projections for the EU25 Member States on pensions, health care, long-term care, education and unemployment transfers. Report prepared by the Economic Policy committee and the European commission (DG ECFIN). ja Annex.
http://europa.eu.int/comm/economy_finance/epc/epc_publications_en.htm
http://europa.eu.int/comm/economy_finance/publications/eespecialreports_en.htm
- Eurostat (2005) Population Projections 2004–2050. Statistical Office of the European Communities. Luxembourg.
- ISG (2006) Indicators Sub-Group of the Social Protection Committee. Current and Prospective Theoretical Pension Replacement Rates. European Commission. Brussels.
- Kurjenoja Jaana (2005) Kansainvälinen palkkaverovertailu 2005. Suomi työn verottajana. Veronmaksajat.
<http://www.veronmaksajat.fi/File/2b6983f0-178e-4cac-b672-8c6cc53d538e/Kansainv%C3%A4linen%20palkkaverovertailu%202005%20tutkimus.pdf>
- OECD (2005) Pension Markets in Focus. Newsletter, December 2005, Issue 2.

OECD (2007a) National Accounts of OECD Countries: Main Aggregates, Volume I. 1994–2005. OECD Publishing.

OECD (2007b) Taxing wages. Special Feature: The Tax Treatment of Minimum Wages. 2005–2006.

Olsson, Hans (2007) Att jämföra pensionsavgiftsnivåer i olika länder. Arbetsmaterial. 20.3.2007.

Risku, Ismo ja Vidlund, Mika (2008) Finnish and Norwegian Pension Reform. Implications for Preparing Aged Society. Finnish Centre for Pensions. Working Papers 2008:4.

SSB, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/>

MAALIITTEET

Alankomaiden eläkemaksutaso	47
Ison-Britannian eläkemaksutaso	71
Norjan eläkemaksutaso	97
Ranskan eläkemaksutaso.....	119
Ruotsin eläkemaksutaso	135
Suomen eläkemaksutaso.....	155
Sveitsin eläkemaksutaso	177
Tanskan eläkemaksutaso	217

Antti Mielonen

ALANKOMAIDEN ELÄKEMAKSUTASO

Sisältö

1	Johdanto.....	48
2	Eläkemaksutaso vuonna 2005.....	50
2.1	Eläkemaksujen jakautuminen	51
3	Lakisääteisen eläketurvan rahoitus	53
3.1	Yleinen vanhuuseläke, AOW.....	53
3.2	Perhe-eläkkeet, ANW.....	54
3.3	Työkyvyttömyyseläkkeet, WAO	55
3.4	Verorahoitteiset lakisääteiset eläkkeet	56
3.4.1	Nuorten työkyvyttömyyseläkkeet, WAJONG	56
3.4.2	Eläkelisät, IOAW ja IOAZ	57
3.5	Lakisääteisen eläketurvan kokonaiskustannukset	57
4	Lisäeläkejärjestelmät ja maksutasot.....	58
4.1	Lisäeläkejärjestelmien yleisiä piirteitä	58
4.2	Eläkerahastojen yleisiä piirteitä.....	59
4.3	Lisäeläkkeiden laskentaperusteet	60
4.4	Rahastointiasteet	61
4.5	Nimelliset maksutasot	62
4.5.1	Terveysturva- ja eläketurvan eläkerahasto, PGGM	62
4.5.2	Valtion sekä koulutussektorin työntekijöiden eläkerahasto, ABP	63
4.6	Lisäeläkejärjestelmien kokonaismaksut ja eläkekustannukset	63
5	Esimerkilaskelmat	65
5.1	Laskelmaperusteet.....	65
5.2	PGGM-rahastoon kuuluvan työntekijän maksutasot.....	66
5.3	ABP-rahastoon kuuluvan työntekijän maksutasot.....	67
	Lähteet.....	69

1 Johdanto

Alankomaissa on asumiseen perustuva lakisääteinen kansanvakuutusjärjestelmä, josta myönnetään yleisiä vanhuuseläkkeitä sekä tulovähenteisiä perhe-eläkkeitä. Eläkkeiden indeksikorotukset ovat minimipalkkaan sidottuja. Eläkkeet rahoitetaan pääasiassa palkansaajamaksuin, mutta viime vuosina järjestelmää on osittain rahoitettu myös verotuloilla. Vanhuus- ja perhe-eläkkeiden lisäksi lakisääteiseen eläketurvaan kuuluu myös viime vuosina voimakkaasti uudistettu, työnantajamaksuihin perustuva, yleinen työkyvyttömyyseläkejärjestelmä sekä nyt jo poistumassa oleva yrittäjien työkyvyttömyyseläkejärjestelmä. Yleinen työkyvyttömyyseläke on myös ainoa ensimmäisen pilarin ansiosidonnainen eläke-etuus. Työkyvyttömyyseläkkeitä myönnetään myös nuorina tai opiskelijoina työkyvyttömiksi tululle erityisestä nuorten työkyvyttömyyseläkejärjestelmästä. Nämä eläkkeet kustannetaan täysin valtion verorahoituksella. Varsinaisten eläkkeiden lisäksi maksetaan myös erilaisia eläkelisiä, jos henkilön yhteenlaskettu lakisääteinen eläke ja lisäeläke jäävät vuosittain määritellyn minimitoimeentulon alapuolelle. Kokonaisuutena lakisääteinen eläketurva muodostaa keskituloisen eläkkeensaajan tuloista noin puolet.

Työeläkkeet perustuvat Alankomaissa ala-, ammatti- tai yrityskohtaisiin lisäeläkejärjestelmiin. Lisäeläkejärjestelmät pohjautuvat työehtosopimuksiin ja järjestelmien täytyy noudattaa lisäeläkejärjestelmistä säädettyä puitelakia. Työmarkkinaosapuolten välillä sovitut työansioihin perustuvat eläkejärjestelmät kattavat yli 90 prosenttia palkansaajista (Euroopan komissio 2005; Carey 2002) ja niiden tarkoitus on turvata palkansaajille työaikaisen elintason kohtuullisesti säilyttävä tulotaso (tavoitekorvaustaso on 70 % uran keskimääräisestä palkasta) myös eläkkeelle siirtymisen jälkeen. Lisäeläketurvaan kuuluu vanhuuseläkkeiden lisäksi myös työkyvyttömyys-, perhe- sekä varhaiseläkkeitä. Lisäeläkejärjestelmät ovat rahastoivia. Eläkemaksut täytyy sijoittaa yhtiöiden taseiden suhteen ulkopuolisiin rahastoihin, jolloin työntekijöiden eläketurva ei ole yhtiön mahdollisten taloudellisten vaikeuksien johdosta vaarassa. Isoimmat rahastot ovat toimialarahastoja (esim. valtion sekä koulutussektorin työntekijöiden ABP) ja yhtiökohtaiset rahastot ovat näitä usein pienempiä, joskin isoimpien yritysten eläkerahastot ovat myös erittäin suuria (esim. Shell, Unilever, Phillips). Pienimmät eläkerahastot ovat ammatikuntakohtaisia. Alankomaiden suurimman eläkerahaston, ABP:n, sijoitusten

arvo vuoden 2005 lopussa oli noin 191 miljardia euroa, joka tekee siitä myös Euroopan suurimman ja yhden maailman suurimmista eläkerahastoista. Lisäeläketurva muodostaa keskituloisen eläkkeensaajan tuloista noin 30 prosenttia.

Alankomaiden eläkerahastot muodostavat kokonaisuutena suuren institutionaalisten sijoittajien ryhmän, jonka yhteenlaskettu sijoitusvarallisuus vuoden 2005 lopussa oli lähes 625 miljardia euroa, joka vastasi noin 124 prosenttia maan kyseisen vuoden markkinahintaisesta bruttokansantuotteesta.

2 Eläkemaksutaso vuonna 2005

Selvityksen rahoituslaskelmat perustuvat vuoden 2005 tilastotietoihin (Central Bureau voor de Statistiek, CBS; OECD Economic Outlook 79; rahastoissa Dutch National Bank, DNB). On kuitenkin huomioitava, että Alankomaissa vuosina 2006 ja 2007 erityisesti lisäeläkejärjestelmiä on paitsi uudistettu, myös eläkerahastojen maksutasot ovat muuttuneet huomattavasti. Nämä seikat on tuotu esille nimellisten maksutasojen taulukoissa. Toteutuneet maksutasot on laskettu vuodelle 2005.

Taulukkoon 1 on koottuna eri eläkelajien rahoitukseen kerätyt palkansaaja- sekä työnantajamaksut ja mahdollinen verorahoitus lakisääteisen sekä työmarkkinapohjaisen lisäeläketurvan osalta vuodelta 2005. Luvut ovat suhteutettu kansantalouden palkansaajakorvauksiin (sis. työnantajan sosiaaliturvakulut) ja palkkasummaan.

Taulukossa 2 eläkemaksut ja verorahoitus suhteutetaan Alankomaiden vuoden 2005 bruttokansantuotteeseen. Bruttokansantuotteina käytetään markkinahintaista BKT:ta sisältäen välilliset verot sekä tuottajahintaista BKT:ta, johon ei välillisiä veroja ole laskettu mukaan.

Vuonna 2005 Alankomaiden tuottajaihintainen BKT oli 449 041 miljoonaa euroa ja markkinahintainen BKT 505 646 miljoonaa euroa. Palkkojen, mukaanlukien työnantajamaksujen ja muiden työntekijöille maksettavien korvausten, osuus oli 252 172 miljoonaa euroa. Palkkasumma ilman työnantajamaksuja oli 196 555 miljoonaa euroa (OECD Economic Outlook 79).

Taulukko 1. Eläkkeiden maksutasot vuonna 2005.

Eläke	Palkkasummasta ^a	Palkkasummasta ^b
Yleinen vanhuuseläke AOW (sis. verorahoitusosuus)	9,26 %	11,88 %
Yleinen perhe-eläke ANW	0,57 %	0,73 %
Yleinen työkyvyttömyyseläke WAO (perusmaksu)	3,49 %	4,48 %
Yleinen työkyvyttömyyseläke WAO (lisämaksu)	0,85 %	1,10 %
Nuorten työkyvyttömyyseläke WAJONG	0,56 %	0,72 %
Yrittäjien työkyvyttömyyseläkemaksu WAZ	0,07 %	0,09 %
Ikääntyneiden työttömyyseläkelisä IOAW sekä Ikääntyneiden yrittäjien työkyvyttömyyseläkelisä IOAZ	0,07 %	0,09 %
Lakisääteinen turva yhteensä	14,87 %	19,09 %
Eläkerahastomaksut	9,98 %	12,80 %
Lakisääteiset- sekä lisäeläkkeet yhteensä	24,85 %	31,89 %

a) Vuoden 2005 palkkasumma sisältäen työnantajamaksut.

b) Vuoden 2005 palkkasumma ilman työnantajamaksuja.

Taulukko 2. Eläkkeiden maksutasot vuonna 2005.

Eläke	BKT:sta^c	BKT:sta^d
Yleinen vanhuuseläke AOW (sis. verorahoitusosuus)	4,62 %	5,20 %
Yleinen perhe-eläke ANW	0,28 %	0,32 %
Yleinen työkyvyttömyyseläke WAO (perusmaksu)	1,74 %	1,96 %
Yleinen työkyvyttömyyseläke WAO (lisämaksu)	0,43 %	0,48 %
Nuorten työkyvyttömyyseläke WAJONG	0,28 %	0,32 %
Yrittäjien työkyvyttömyyseläkemaksu WAZ	0,04 %	0,04 %
Ikääntyneiden työttömyyseläkelisä IOAW sekä Ikääntyneiden yrittäjien työkyvyttömyyseläkelisä IOAZ	0,03 %	0,04 %
Lakisääteinen turva yhteensä	7,42 %	8,36 %
Eläkerahastomaksut	4,97 %	5,60 %
Lakisääteiset- sekä lisäeläkkeet yhteensä	12,39 %	13,96 %

c) Vuoden 2005 BKT markkinahinnoilla.

d) Vuoden 2005 BKT tuottajahinnoilla ilman välillisiä veroja.

2.1 Eläkemaksujen jakautuminen

Taulukossa 3 tarkastellaan kokonaismaksujen jakautumista palkansaaja-, työnantaja- sekä verorahoitusosuuksiin. Taulukossa 4 esitetään eri eläkemaksujen kohtaanto suhteessa bruttokansantuotteisiin. Rahastomaksut on jaettu Alankomaiden tilastokeskuksen, CBS:n, ilmoittaman keskimääräisen jakosuhteen mukaan 70 prosenttia työnantaja- ja 30 prosenttia palkansaajaosuuksiin. Yrittäjien työkyvyttömyyseläkemaksu, WAZ, on luokiteltu työnantajamaksuihin.

Taulukko 3. Maksujen jakautuminen suhteessa palkkasummaan.

Maksu	Eläkemaksut/ palkkasumma ^a	Eläkemaksut/ palkkasumma ^b
Palkansaaja		
Yleinen vanhuuseläke AOW	7,12 %	9,14 %
Yleinen perhe-eläke ANW	0,57 %	0,73 %
Rahastomaksut	2,99 %	3,84 %
Palkansaaja yht.	10,68 %	13,71 %
Työnantaja		
Yleinen työkyvyttömyyseläke WAO (perusmaksu)	3,49 %	4,48 %
Yleinen työkyvyttömyyseläke WAO (lisämaksu)	0,85 %	1,10 %
Yrittäjien työkyvyttömyyseläkemaksu WAZ	0,07 %	0,09 %
Rahastomaksut	6,99 %	8,96 %
Työnantaja yht.	11,40 %	14,63 %
Verorahoitus		
AOW-eläkkeet	2,14 %	2,74 %
Nuorten työkyvyttömyyseläke WAJONG	0,56 %	0,72 %
Ikääntyneiden työttömyys- ja tk-eläkelisä IOAW sekä yrittäjien osittainen tk-eläkelisä IOAZ	0,07 %	0,09 %
Verorahoitus yht.	2,77 %	3,55 %
Yhteensä	24,85 %	31,89 %

a) Palkkasumma sisältäen työnantajamaksut.

b) Palkkasumma ilman työnantajamaksuja.

Taulukko 4. Maksujen jakautuminen suhteessa BKT:hen.

Maksu	Eläkemaksut/ BKT ^c	Eläkemaksut/ BKT ^d
Palkansaaja		
Yleinen vanhuuseläke AOW	4,00 %	3,55 %
Yleinen perhe-eläke ANW	0,32 %	0,28 %
Rahastomaksut	1,68 %	1,49 %
Palkansaaja yht.	6,00 %	5,32 %
Työnantaja		
Yleinen työkyvyttömyyseläke WAO (perusmaksu)	1,96 %	1,74 %
Yleinen työkyvyttömyyseläke WAO (lisämaksu)	0,48 %	0,43 %
Yrittäjien työkyvyttömyyseläkemaksu WAZ	0,04 %	0,04 %
Rahastomaksut	3,92 %	3,48 %
Työnantaja yht.	6,40 %	5,69 %
Verorahoitus		
AOW-eläkkeet	1,20 %	1,07 %
Nuorten työkyvyttömyyseläke WAJONG	0,32 %	0,28 %
Ikääntyneiden työttömyys- ja tk-eläkelisä IOAW sekä yrittäjien osittainen tk-eläkelisä IOAZ	0,04 %	0,03 %
Verorahoitus yht.	1,55 %	1,38 %
Yhteensä	13,96 %	12,39 %

c) BKT tuottajahinnoilla.

d) BKT markkinahinnoilla.

3 Lakisääteisen eläketurvan rahoitus

3.1 Yleinen vanhuuseläke, AOW

Alankomaissa yleiseen vanhuuseläkkeeseen (Algemene ouderdoms wet, AOW) ovat oikeutettuja kaikki 65 vuotta täyttäneet maassa asuvat henkilöt. Eläke-etuutta karttuu 15–65-vuotiaille henkilöille 2 prosenttia asumisvuotta kohden, joten täyden AOW-eläkkeen edellytyksenä on 50 vuoden asuminen Alankomaissa. AOW-eläkkeet ovat tasasuuruisia ja ne ovat sidottu minimipalkkojen kehitykseen (v. 2005 yksinasuvalle 925,17 €/kk sekä lomaraha 46,20 €/kk). AOW-vanhuuseläkkeet rahoitetaan periaatteessa normaalin jakojärjestelmän mukaan palkansaajilta ja yksityisyrityksiltä perityillä eläkemaksuilla. Vuonna 1998 Alankomaissa tehtiin kuitenkin poliittinen päätös AOW-maksun maksimitason kiinnittämisestä 18,25 prosenttiin. Tämä tarkoittaa, että jos eläkemaksut mahdollisesti eivät enää väestön ikääntyessä riitä kattamaan järjestelmän kokonaiskustannuksia tällä maksutasolla, valtio turvaa eläkkeiden rahoituksen kustantamalla AOW-eläkemenoista maksutulojen ylittävän osuuden verovaroin. Vuonna 2005 AOW-eläkemaksun nimellinen taso oli 17,90 prosenttia palkasta. Vaikka maksukattoa ei vielä ole saavutettu, on valtio kuitenkin jo muutaman vuoden ajan osittain rahoittanut AOW-eläkkeitä. Tarkasteltavana vuonna 2005 verorahoituksen osuus AOW-eläkemenoista oli noin 23 prosenttia, eli 5 392 miljoonaa euroa. Palkansaajilta ja yksityisyrityksiltä AOW-eläkemaksuja perittiin 17 967 miljoonaa euroa, joten kokonaiskustannukset yleisen vanhuuseläkkeen suhteen olivat 23 359 miljoonaa euroa.

AOW-maksujen ja verorahoituksen lisäksi vanhuuseläkkeiden rahoituksen tulevaisuuden turvaamiseksi kerätään niin sanottua AOW-puskurirahastoa. Tätä rahastoa voidaan ainoastaan kartuttaa vuoteen 2020 asti, josta lähtien sitä on mahdollista purkaa vanhenevan väestön kasvavien vanhuuseläkemenojen kattamiseksi. Rahaston kartuttamiseen käytetyt varat on liitetty EMU-velan lyhennyksestä tuleviin korkomenojen helpottumiseen. Puskurirahaston koko vuonna 2005 oli noin 23 miljardia euroa.

Alankomaissa lakisääteisen eläketurvan erityispiirteenä on sen tiukka kytkentä maan verojärjestelmään. Tämä tarkoittaa, että useimmat lakisääteisistä eläkemaksuista (ml. AOW) sekä sosiaaliturvamaksuista ovat veroluonteisia. Verojärjestelmän ominaisuudet vaikuttavat näin toteutuneisiin eläkemaksutaseihin. Erityisesti veroista

myönnettävät vähennykset madaltavat nimellisiä eläkemaksutasoja. Tämän selvityksen esimerkkilaskelmissa huomioidaan kaikille myönnettävä yleinen verovähennys (general tax credit), 1 894 euroa (v.2005) sekä täysimääräinen työtulovähennys (income tax credit), jonka määrä vuonna 1948 tai sen jälkeen syntyneille sekä yli 17 729 euroa vuodessa ansaitseville oli 1 287 euroa. Vähennysten kohdistaminen eri komponenteille lasketaan ensimmäisen veroportaan sosiaaliturvamaksujen ja verojen suhteellisten osuuksien pohjalta. Näin AOW-maksuihin kohdistuu 52,03 prosenttia ja ANW-perhe-eläkemaksuihin 3,63 prosenttia vähennyksistä. Loppuosa vähennyksistä käytetään tuloverojen sekä sairausvakuutusmaksujen pienennyksiin.

Useimmilla lakisääteisillä eläkemaksuilla on myös maksukatot. AOW-eläkemaksun kohdalla katto on 5 433 euroa vuodessa, mikä tarkoittaa, että tarkasteltavan vuoden 17,90 prosentin nimellisellä maksutasolla yli 30 357 euron vuosituloista ei maksuja enää peritä. Maksukaton sekä verovähennysten johdosta todellisuudessa hyvin harvoin maksetaan AOW-maksuja nimellisellä 17,90 prosentin tasolla. Toteutunut maksutaso riippuu lakisääteisten eläkkeiden kohdalla henkilön tuloista siten, että pienituloisten toteutunut maksutaso on lähempänä nimellismaksutasoa kun taas suurituloisilla lakisääteiset eläkemaksut muodostavat pienemmän osan sekä kokonaiseläkemaksuista että verorasitteesta.

3.2 Perhe-eläkkeet, ANW

Yleisestä perhe-eläkkeestä käytetään lyhennettä ANW (Algemene nabestaandewet). Perhe-eläkettä voidaan maksaa alle 65-vuotiaalle mies- tai naisleskelle, avopuolisolle, entiselle puolisolalle, täysorvoille lapsille sekä edunjättäjän kanssa samassa taloudessa eläneelle, esimerkiksi siskolle tai veljelle. ANW-eläke-etuuden taso riippuu edunsaajan tuloista. Maksimi perhe-eläke vuonna 2005 oli 990,24 euroa kuukaudessa, jonka lisäksi maksettiin 54,40 euroa kuukaudessa lomarahaa. Samoin kuin yleisillä vanhuuseläkkeillä, perhe-eläkkeiden indeksikorotukset ovat sidottu minimipalkkaan. ANW-eläkkeet rahoitetaan eläkemaksuin; vuonna 2005 palkansaajilta perittävä nimellinen ANW-maksu oli 1,25 prosenttia palkasta. ANW-maksuilla on myös maksukatto, jonka palkkaperuste vuonna 2005 oli sama kuin AOW-maksuilla, eli 30 357 euroa. Tällöin palkansaajan maksimi ANW-maksu on 379 euroa vuodessa. ANW-maksut ovat veroluonteisia. Ne ovat myös samalla

tavoin verovähennyskelpoisia kuin AOW-maksut. Verovähennysten ansiosta toteutunut ANW-maksutaso on kaikilla tulotasoilla matalampi kuin nimellinen taso. Maksukatto vaikuttaa toteutuneeseen maksutasoon madaltavasti sitä enemmän, mitä korkeammat tulot suhteessa maksukattoon ovat. Kokonaismaksukertymä ANW-maksuille vuonna 2005 oli 1 434 miljoonaa euroa.

3.3 Työkyvyttömyyseläkkeet, WAO

Alankomaissa lakisääteinen yleinen työkyvyttömyyseläke on ansiosidonnainen. Tästä eläkkeestä on käytetty lyhennettä WAO (Wet op de Arbeidsongeschiktheid-sverzekering), joka on muuttunut 1.1.2006 järjestelmän uudistuksessa muotoon WIA (Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen). Uudistusten yhteydessä muun muassa eläkkeellepääsyn ehtoja muutettiin ja tiukennettiin. WIA-järjestelmän mukaan työnantaja maksaa työntekijälle sairausajan palkkaa kahdelta vuodelta entisen yhden vuoden sijaan. Tämä tarkoittaa, että 1.1.2004 jälkeen sairastuneet henkilöt kuuluvat uuden järjestelmän piiriin ja sitä aiemmin sairastuneet ovat pysyneet vielä vanhan järjestelmän eli WAO:n piirissä. Tässä selvityksessä tarkastellaan siirtymäkauden vuotta 2005, jolloin maksussa olevat eläkkeet ja eläkemaksut olivat vielä vanhan WAO-järjestelmän mukaisia.

WAO-eläkkeet rahoitetaan jakojärjestelmäperiaatteella työnantajilta perittävin eläkemaksuin (ennen vuotta 1998 palkansaajan maksu). WAO-maksuun kuuluu kaksi eri komponenttia, joista niin sanottu perusmaksu on sama kaikille työnantajille. Vuonna 2005 perusmaksu oli 5,60 prosenttia maksukaton alle jäävästä palkanosasta. Toinen komponentti on niin sanottu lisämaksu, jonka taso vaihtelee yrityksen työkyvyttömyyshistorian, koon sekä toimialan suhteen. Suurille yrityksille (vuotuinen palkkasumma yli 642 500 €) määritellään lisämaksu yrityksen työkyvyttömyyseläkehistorian mukaisesti. Tällöin yrityksillä on myös mahdollisuus kantaa alkavien työkyvyttömyyseläkkeiden riski itsenäisesti, jolloin ne sitoutuvat maksamaan työntekijälle mahdollisen työkyvyttömyyseläkkeen ensimmäiset neljä vuotta. Riskinkantamisen johdosta lisämaksua ei tällöin tarvitse maksaa. Pienillä yrityksillä on niin sanottu laskennallinen lisämaksu, joka määräytyy vuosittain määritellyn keskimääräisen lisämaksun ja koko toimialan alkaneiden työkyvyttömyyseläkkeiden suhteen. Keskimääräisen lisämaksun taso vuonna 2005 oli 1,67 prosenttia (Belastingdienst), jonka lisäksi yksittäinen yritys maksaa joko

lisämaksun tai vähennyksen riippuen alan alkaneista työkyvyttömyyseläkkeistä. WAO-eläkemaksuilla on myös maksukatto, joka vuonna 2005 oli 3 182 euroa. Näin ollen yli 43 770 euron vuosituloista ei maksuja enää peritä. Kokonaisuutena vuonna 2005 WAO-perusmaksuja kerättiin yhteensä 8 813 miljoonaa euroa ja lisämaksuja 2 154 miljoonaa euroa.

Henkilökohtaisten lakisääteisten eläkemaksujen tasot ovat koottuna taulukoon 5. Luvut ovat nimellisiä maksutasoja, jotka ovat jaettuna palkansaaja- ja työnantajaosuuksiin. WAO-lisämaksuksi on valittu 1,67 prosenttia, joka edustaa pienten yritysten keskimääräistä maksutasoa.

Taulukko 5. *Nimelliset maksuprosentit vuonna 2005.*

Maksu I Pilari	Palkansaaja Työnantaja		
Vanhuuseläkemaksu AOW	17,90 %		
Perhe-eläkemaksu ANW	1,25 %		
Työkyvyttömyyseläkemaksu WAO		5,60 %	
Työkyv.eläkkeen lisämaksu WAO		1,67 %*	
Yhteensä	19,15 %	7,27 %	26,42 %

*) Keskimääräinen lisämaksu v. 2005.

3.4 Verorahoitteiset lakisääteiset eläkkeet

3.4.1 Nuorten työkyvyttömyyseläkkeet, WAJONG

Nuorten työkyvyttömyyseläkkeiden rahoittamiseksi ei peritä eläkemaksuja, vaan järjestelmä on täysin verorahoitteinen. Eläkejärjestelmästä käytetään lyhennettä WAJONG (Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten). WAJONG-eläkettä voivat hakea nuoret, jotka ovat työkyvyttömiä täyttäessään 17 vuotta ja myös tämän jälkeen työkyvyttömiksi tulleet opiskelijat. Nuorten työkyvyttömyyseläkkeen määrä riippuu iästä sekä työkyvyttömyyden tasosta. Vuoden 2005 täysi eläke oli 18-vuotiaille 26,46 euroa päivässä ja yli 23-vuotiaille 58,15 euroa päivässä. Vuonna 2005 järjestelmän kokonaiskustannukset olivat 1 419 miljoonaa euroa. WAJONG-eläkemenoit ovat olleet suhteellisen pienet suhteessa muihin lakisääteisiin eläkemenoihin mutta niiden kustannukset ovat kasvaneet tasaisesti vuodesta 2000 lähtien, jolloin WAJONG-eläkemenoit olivat 1 024 miljoonaa euroa.

3.4.2 Eläkelisät, IOAW ja IOAZ

Jos eläketurva (lakisääteinen sekä lisäeläke) jää esimerkiksi puuttuvien asuinvuosien tai työhistorian vuoksi pienemmäksi kuin minimitoimeentulon edellyttämä taso, henkilöllä on oikeus erilaisiin lisätukiin, jotka nostavat tulot minimitasolle. Yli 50-vuotiaat (jotka täyttävät tietyt työttömyysehdot) tai osittain työkyvyttömät henkilöt, joiden tulot jäävät eläkkeiden (esim. WAO) tai muiden etuuksien jälkeen alle minimitoimeentulon, saavat IOAW-eläkelisää. Yli 55-vuotiaille yksityisyrityksille voidaan maksaa IOAZ-eläkelisää, jos heidän tulonsa ovat jääneet edeltävät kolme vuotta keskimääräisesti alle 22 288 euroa vuodessa. Eläkelisän saaminen edellyttää yritystoiminnan lopettamista. Vuonna 2005 IOAZ- ja IOAW-eläkelisiä maksettiin yhteensä 171 miljoonaa euroa ja ne kustannettiin yleisen budjetin kautta verorahoituksella.

3.5 Lakisääteisen eläketurvan kokonaiskustannukset

Lakisääteisten eläkkeiden kokonaiskustannukset on koottuna taulukkoon 6. Palkansaajilta ja työnantajilta perittyjen maksutulojen lisäksi kokonaiskustannuksiin on laskettu mukaan myös verorahoitettujen eläkkeiden kohdalla eläkemeno. Kokonaiskustannukset on laskettu vuosilta 2000–2005.

Taulukko 6. *Lakisääteisen eläketurvan kokonaiskustannukset vuosina 2000–2005, milj. euroa.*

Eläke	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Yleinen vanhuuseläke AOW	20 675	18 703	18 152	17 961	19 004	17 967
AOW verorahoitus	-	-	2 507	4 613	3 993	5 392
Yleinen perhe-eläke ANW	1 701	1 488	1 452	1 437	1 516	1 434
Yleinen tk-eläke WAO	8 746	9 148	9 295	8 108	8 493	8 813
Lisämaksu WAO	1 946	2 219	2 947	3 557	3 534	2 154
Nuorten tk-eläke WAJONG (verorahoitus)	1 024	1 132	1 135	1 283	1 326	1 419
Yrittäjien tk-eläke WAZ	842	829	882	867	253	178
Eläkelisät IOAW sekä IOAZ (verorahoitus)	270	243	259	245	207	171
Yhteensä	35 204	33 762	36 629	38 071	38 326	37 505

Lähde: CBS National Accounts 2006.

4 Lisäeläkejärjestelmät ja maksutasot

4.1 Lisäeläkejärjestelmien yleisiä piirteitä

Alankomaissa työmarkkinaosapuolten kesken sovitut ja sekä palkansaajien että työnantajien rahastomaksuihin perustuvat osittain vapaaehtoiset lisäeläkejärjestelmät kattavat yli 90 prosenttia työntekijöistä (Carey 2002; DeGieR 2003). Eläkerahastoja on sekä toimialakohtaisia, yrityskohtaisia että ammattikuntakohtaisia. Eläke-etuuksina maksetaan pääasiassa samoja etuuksia kuin lakisääteisissä eläkejärjestelmissä, eli vanhuus-, perhe- sekä työkyvyttömyyseläkkeitä. Lisäksi maksetaan varhennettuja vanhuuseläkkeitä. Lisäeläkejärjestelmiä määrittävät säännökset ovat koottuna PSW-lakiin (Pensioen- en Spaarwet).

Lisäeläketurva on ansiosidonnaista eläketurvaa, joka sovitetaan yhteen lakisääteisten eläke-etuuksien kanssa. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi vanhuuseläkkeiden kohdalla lakisääteinen AOW-eläke on ensisijainen eläketurva, joka muodostaa kokonaiseläkkeen perustan. AOW-eläkkeen päälle tulee lisäeläkejärjestelmästä maksettava työeläke. Lakisääteisen ja lisäeläketurvan yhteenlaskettu korvaustaso voite on 70 prosenttia uran keski- tai loppupalkasta, joka saavutetaan nykysäännöin 35–40 vuoden työhistorialla. Eläkkeiden vuosikarttuma (lakisääteinen ja lisäeläke) vaihtelee tällöin rahaston ja eläke-etuusperusteen mukaan 1,75 ja 2,25 prosentin välillä, jolloin yleensä keskipalkasta lasketulla eläkkeellä on korkeampi karttumistaso kuin loppupalkasta lasketulla (DNB, 2006). Eläkekarttuman katto on 100 prosentissa uran viimeisestä tai keskimääräisestä palkasta. Kun karttuma nousee tälle tasolle tai työntekijän täyttäessä 70 vuotta, eläke laitetaan maksuun.

Vaikka lisäeläkejärjestelmät kuuluvat periaatteessa työmarkkinaosapuolten kesken sovittavaan vapaaehtoiseen työeläketurvaan, on työntekijän lisäeläkejärjestelmään kuulumisen tehty kuitenkin joillain aloilla pakolliseksi. Työeläkelakien mukaan hallitus voi alan työmarkkinajärjestöjen pyynnöstä määrätä toimialakohtaiseen eläkerahastoon kuulumisen pakolliseksi kaikille alalla toimiville yrityksille sekä palkansaajille, jos pyynnön esittävät yritykset edustavat vähintään 60 prosenttia alan palkansaajista. Järjestelyn johdosta noin 80 prosenttia maan kokonaistyövoimasta kuuluu tällä hetkellä toimialalle pakollisiksi määrättyihin eläkerahastoihin. Yksittäisellä yrityksellä on kuitenkin mahdollisuus jättäytyä toimialan eläkerahaston ulkopuolelle, jos se pystyy itse tarjoamaan vähintään sa-

mantasoisen lisäeläketurvan työntekijöilleen. Usein suurilla yrityksillä onkin omat eläkerahastonsa (esim. Shell, Unilever, Phillips), joissa työntekijöiden lisäeläketurva on järjestetty. Myös ammatinharjoittajien lisäeläkejärjestelmiin kuuluminen on osittain säänneltyä. Eläkerahastoon kuuluminen voi myös olla pakollista jollekin ammattiryhmälle, jos tarpeeksi suuri enemmistö alan ammatinharjoittajista pyytää tätä omien organisaatioidensa kautta (tarkkoja osuuksia ei ole määritelty). Näin ollen, periaatteessa vapaaehtoista lisäeläketurvaa tarjoavatkin lähes kaikki, eli noin 98 prosenttia, työnantajista (Carey 2002).

Lisäeläkejärjestelmiä on Alankomaissa uudistettu tasaisin väliajoin. Viime vuosina uudistukset ovat kohdistuneet pääasiassa perinteisesti erittäin runsaisiin varhaiseläke-etuuksiin. 1980-luvun alkuvuosina käyttöön otettu jakojärjestelmä-pohjainen varhaiseläkejärjestelmä, niin sanottu VUT-järjestelmä, jonka tarkoituksena oli alun perin helpottaa nuorisotyöttömyyttä kiihdyttämällä vanhempien työntekijöiden eläkkeellesiirtymistä, on osoittautunut kalliiksi sekä työntekijöille että työnantajille. Vuonna 1997 jakojärjestelmäpohjaisesta, varhaiseläkkeelle voimakkaasti kannustavasta järjestelmästä⁴ on vähitellen siirrytty työnteon jatkamista enemmän kannustavaan, rahastoituun varhaiseläkejärjestelmään. Viimeisin uudistus varhaiseläkejärjestelmässä otettiin käyttöön vuoden 2006 alussa, kun erilliset varhaiseläkemaksut lakkautettiin ja uusi vanhuus- ja perhe-eläkemaksuihin sisältyvä, niin sanottu joustava varhaiseläkemekanismi, otettiin käyttöön. Muutokset varhaiseläkkeissä näkyvät taulukoissa erityisesti vuoden 2005 jälkeisissä maksutasoissa, jolloin varhaiseläkejärjestelmän erillisiä maksuja ei enää ole peritty.

4.2 Eläkerahastojen yleisiä piirteitä

Työeläkkeet rahoittavien eläkerahastojen lukumäärä on tasaisesti pienentynyt 2000-luvun aikana. Vuonna 2001 rahastoja oli 861, kun vuoden 2005 lopussa lukumäärä oli 695. Suurin osa rahastoista, eli 581 (83,6 %) oli yhtiökohtaisia eläkerahastoja. Useimmat yhtiökohtaisista rahastoista ovat suhteellisen pieniä. Näistä suurimman, edellä mainitun Shellin, sijoitusvarallisuus vuonna 2005 oli 16,1 miljardia euroa. Toimialakohtaisten rahastojen lukumäärä oli 103 (14,8 %), joista suurimpana valtion sekä koulutussektorin työntekijöiden ABP, jonka sijoitusten laskennallinen arvo oli 191 miljardia euroa. Eri ammattiryhmien eläkerahastojen

4 Yli 60-vuotiailla lähes 100 prosenttia implisiittiset kustannukset työnteon jatkamisesta.

lukumäärä oli vuoden 2005 lopussa 11 (1,6 %). Näiden rahastojen yhteenlaskettujen sijoitusten arvo oli myös verrattain pieni, 17,4 miljardia euroa. Yhteensä kaikkien rahastojen sijoitetun pääoman arvo oli 624,8 miljardia euroa (n. 124 % BKT:sta) vuoden 2005 lopussa.

Noin 67 prosenttia kaikkien eläkerahastojen sijoitusvarallisuudesta ja noin 85 prosenttia työntekijöistä on keskittynyt toimialakohtaisiin eläkerahastoihin (DNB Pension Monitor 2006). Toimialakohtaisten rahastojen varallisuus on myös voimakkaasti keskittynyt muutamaiin suurimpiin rahastoihin. ABP:n sekä toiseksi suurimman eläkerahaston, terveydenhuoltoalan työntekijöiden PGGM:n, yhteenlaskettu sijoitusvarallisuus oli vuoden 2005 lopussa 262 miljardia euroa, eli noin 42 prosenttia kaikkien eläkerahastojen yhteenlasketusta sijoitusvarallisuudesta. Tämän selvityksen myöhemmissä esimerkkilaskelmissa käytetäänkin ABP:n ja PGGM:n maksutasoja yksittäisen työntekijän esimerkkimaksutasoja määritettäessä.

4.3 Lisäeläkkeiden laskentaperusteet

Eläkerahastojen myöntämät eläke-etuudet ovat aiemmin perustuneet pääasiassa uran loppupalkkaan. Vuoden 2004 alusta lähtien suurin osa eläkerahastoista on vähitellen siirtynyt kuitenkin eläkkeiden laskennassa uran keskipalkasta laskettuun eläkkeeseen. Vuonna 1998 toimialakohtaisista rahastoista 70,5 prosenttia laski maksettavan eläke-etuuden uran loppupalkasta, kun vuonna 2005 osuus oli enää 9,2 prosenttia. Vastaavasti uran keskipalkasta laskettu eläke-etuus oli vuonna 1998 voimassa 27,9 prosenttia rahastoista, kun vuonna 2005 lukema oli jo 84,6 prosenttia. Eläke-etuuden laskennassa loppupalkan ja keskipalkan yhdistelmiä käyttää myös pieni osa rahastoista.

Lisäeläkejärjestelmät ovat myös suurelta osin etuusperusteisia, vaikka maksuperusteisten eläke-etuuksien osuus onkin viime vuosina ollut kasvussa. Vuonna 2005 etuusperusteisia eläkkeitä maksavia rahastoja oli 93,9 prosenttia kaikista rahastoista. Maksuperusteisten eläke-etuuksien osuus on muuttunut vuoden 1998 0,8 prosentista 6,1 prosenttiin vuonna 2005. Yleisesti siirtymän taustalla voidaan nähdä eläkkeiden rahoituksen riskien siirtämistä työnantajilta enemmän työntekijöiden sekä eläkeläisten harteille (ks. esim. Ponds ja van Riel 2006): korko- ja osakemarkkinoiden heikko kehitys 2000-luvun alun jälkeen on heikentänyt eläkevastuiden ja sijoitusten suhdetta (ks. taulukko 7), jolloin etuusperusteisissa järjestelmissä eläkemaksutasoja

on jouduttu voimakkaasti nostamaan sekä toisaalta myös pienentämään maksussa olevien eläkkeiden indeksikorotuksia. Maksutasojen nousun kustannukset ovat etuusperusteisissa järjestelmissä kohdistuneet tällöin pääasiassa työnantajien harjoille, koska Alankomaissa työnantajan osuus lisäeläketurvan maksuista on CBS:n mukaan keskimäärin noin 70 prosenttia.

4.4 Rahastointiasteet

Etuusperusteisuuden lisäksi kokonaismaksutasojen nousuun on vaikuttanut myös Alankomaiden keskuspankin vuoden 2007 alusta voimaan astuneet (rahastojen osittain jo aiemmin noudatetut) tiukentuneet vakavaraisuusvaatimukset (ns. FTK-säännökset). Niiden mukaan rahaston vakavaraisuusasteen on oltava vähintään 105 prosenttia. Jos näin ei ole, rahaston tulee pyrkiä maksutasojen korotusten tai indeksikorotusten leikkaamisen kautta tälle tasolle viimeistään kolmen vuoden kuluessa. FTK-säännökset edellyttävät myös eläkerahastojen eläkevastuiden laskentatapamuutoksia. Aiemmin rahastot ovat käyttäneet niin sanottua aktuaarista eli laskennallista 4 prosentin diskonttokorkoa vastuiden laskemisessa. Tämän tilalle käyttöön on otettu vaihteleva, rahoitusmarkkinoiden reaaliseseen tuottoon perustuva diskonttokorko.

Kokonaisuutena viime vuosien rahoitusmarkkinoiden kehitys ja eläkerahastoihin kohdistuneet tiukemmat säännökset ovat vaikuttaneet eläkerahastojen keskimääräisiin rahastointiasteisiin merkittävästi. Taulukosta 7 nähdään, että alimmillaan rahastojen sijoitusten arvo on ollut vuonna 2002 jopa alle eläkevastuiden tason. Seuraavina vuosina 2003–2006 rahastointiasteet ovat puolestaan nousseet tasaisesti.

Taulukko 7. Keskimääräinen rahastointiaste (sijoitusomaisuus/eläkevastuut).

Vuosi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Kaikki rahastot	132 %	118 %	101 %	104 %	119 %	125 %	135 %
Yrityskohtaiset rahastot	135 %	123 %	110 %	117 %	123 %	130 %	-
Toimialakohtaiset rahastot	131 %	116 %	97 %	99 %	118 %	123 %	-

- ei tilastotietoa.

Lähde: DNB.

4.5 Nimelliset maksutasot

Koska Alankomaista ei ole saatavilla kaikkien rahastojen keskimääräisiä eläkemaksutilastoja, tarkastellaan tässä selvityksessä kahden suurimman rahaston, eli ABP:n sekä PGGM:n ilmoittamia eläkemaksutasoja.

4.5.1 Terveystenhoitoeläkerahasto, PGGM

Alankomaiden toiseksi suurimman eläkerahaston eli terveydenhuoltoalan työntekijöiden PGGM:n maksutasokehitys on esitetty taulukossa 8. Taulukossa esitetyt luvut ovat niin sanottuja nimellisiä maksutasoja, jotka eivät välttämättä vastaa yksittäisen palkansaajan toteutuneita maksutasoja. Toteutuneisiin maksutaseihin vaikuttaa muun muassa rajapalkan määrittely, jonka ylittävältä osalta nimellisiä eläkemaksuja peritään. Taulukosta 8 havaitaan kuitenkin, että pääosin koko 2000-luvun ajan nimelliset maksutasot ovat olleet nousevia. Aivan 2000-luvun alun rahoitusmarkkinoiden hyvän kehityksen jälkeen PGGM on joutunut nostamaan nimellisiä maksutasoja 13 prosentista vuonna 2001 vuoden 2005 huippulukemiin, 25,7 prosenttiin. Tästä tasosta on sittemmin tultu hieman alas ja vuonna 2007 nimellinen maksutaso oli 23,3 prosenttia. Samoin maksussa olevien eläkkeiden indeksikorotukset ovat olleet erityisen korkeita 2000-luvun alkupuolella, kun taas viime vuosina korotukset ovat jääneet erittäin pieniksi (indeksikorotukset on sidottu palkkakehitykseen, viime vuosina myös rahaston vakavaraisuusasteeseen). Taulukosta nähdään myös, että vielä vuonna 2005 perittiin erillistä varhaiseläkemaksua, joka on tämän jälkeen liitetty osaksi vanhuus- ja perhe-eläkemaksua.

Taulukko 8. PGGM nimelliset maksutasot.

Vuosi	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Vanhuus- ja perhe-eläkemaksu	5,1 %	5,8 %	9,8 %	13,6 %	18,8 %	22,5 %	22,5 %
Työkyvyttömyyseläkemaksu	3,7 %	3,9 %	3,9 %	3,3 %	2 %	0,8 %	0,8 %
Varhaiseläkemaksu	4,2 %	4,4 %	4,9 %	5,4 %	4,9 %		
Maksutaso yht.	13 %	14,1 %	18,6 %	22,3 %	25,7 %	23,3 %	23,3 %
Eläkkeiden indeksitarkistus		5,9 %	4,6 %	2,1 %	0 %	0,36 %	1,86 %

Lähde: PGGM vuosikertomus 2005 ja 2006.

4.5.2 Valtion sekä koulutussektorin työntekijöiden eläkerahasto, ABP

Alankomaiden suurimman eläkerahaston, ABP:n, nimellisten eläkemaksujen kehitys 2000-luvulla on esitetty taulukossa 9. Taulukosta nähdään, että maksujen huippuvuosi on ollut, samoin kuin PGGM:llä, selkeästi vuosi 2005. Viime vuosina maksutasoja on voitu tästä hieman laskea, samalla kun maksussa olevien eläkkeiden indeksikorotuksia on voitu nostaa. Taulukosta nähdään myös vanhan varhaiseläkejärjestelmämaksun (ABP:lla FPU) alasajo vuoden 2005 lopussa.

Eläkemaksuja määrittävä niin sanottu rajapalkka on myös vaihtunut vuosittain, mikä tarkoittaa, että nimelliset maksutasot ovat vain suuntaa antavia toteutuneille maksutasoille, jotka esitetään esimerkkilaskelmissa. Esimerkiksi vuoden 2006 maksutaso näyttäisi olevan huomattavasti alhaisempi kuin edellisenä vuonna. Samalla kuitenkin vanhuuseläkemaksutasoa osittain määrittelevää rajapalkkaa on laskettu 13 000 eurosta 9 600 euroon, jolloin kokonaispalkasta laskettu todellisen eläkemaksutason lasku ei ole ollut nimellisen muutoksen suuruinen.

Taulukko 9. ABP nimelliset maksutasot.

Vuosi	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Vanhuus- ja perhe-eläkemaksu	11,8 %	13,6 %	15,6 %	19,0 %	21,4 %	19,8 %	19,6 %
Työkyvyttömyysmaksu	1,8 %	2,0 %	2,0 %	1,8 %	1,6 %	1,2 %	1,2 %
Varhaiseläkemaksu	2,4 %	2,4 %	2,4 %	3,9 %	4,3 %		
Maksutaso yht.	16,0 %	18,0 %	20,0 %	24,7 %	27,3 %	21,0 %	20,8 %
Eläkkeiden indeksitarkistus	3,4 %	4,1 %	3,8 %	1,77 %	0,12 %	0,17%	2,82 %

Lähde: ABP vuosikertomus 2005 ja 2006.

4.6 Lisäeläkejärjestelmien kokonaismaksut ja eläkekustannukset

Työeläkkeiden rahoittamiseksi kaikkiin eläkerahastoihin maksettiin vuonna 2005 yhteensä 25 166 miljoonaa euroa palkansaaja- ja työnantajamaksuja. Tästä summasta yhtiökohtaisiin eläkerahastoihin maksettiin 7 288 miljoonaa euroa (29 %), toimialakohtaisiin rahastoihin 17 563 miljoonaa euroa (69,8 %) ja ammattiryhmärahastoihin 315 miljoonaa euroa (1,2 %). Kokonaismaksuja ei ole jaettu eri eläke-etuuksien mukaan kuten lakisääteisten eläkkeiden kohdalla, koska osuudet vaihtelevat rahastoittain, eikä tilastoja maksujen jakautumisen suhteen ole saatavilla kuin yksittäisten

eläkerahastojen suhteen. Eläke-etuuksien suhteellisia laajuuksia voidaan kuitenkin tarkastella samana vuonna maksettujen eläkkeiden kautta. Vuonna 2005 rahastoista maksettiin eläke-etuuksia yhteensä 17 742 miljoonaa euroa. Tästä summasta suurin osa koostui vanhuuseläkkeistä, joita maksettiin 11 574 miljoonaa euroa (65,2 %). Seuraavaksi suurin eläkemeno olivat perhe-eläkkeet, joita maksettiin 3 638 miljoonaa euroa (20,5 %). Muut maksetut eläke-etuudet jakaantuivat varhaiseläkkeisiin, joita maksettiin 883 miljoonaa euroa (5 %), sekä työkyvyttömyyseläkkeisiin, joita maksettiin 670 miljoonaa euroa (3,8 %). Tämän lisäksi maksettiin pieniä määriä muita maksuja ja eläke-etuuksia. Taulukossa 10 on esitetty eri eläkerahastotyyppien eläkemaksutulojen kehitys vuosilta 2001–2005.

Taulukko 10. *Lisäeläkkeiden maksutulot.*

Rahasto	2001	2002	2003	2004	2005
Toimiala	8997	10 796	13 604	15 785	17 563
Yhtiökohtaiset	3591	7451	6991	6783	7288
Ammattiryhmä	241	252	299	309	315
Yhteensä milj. euroa	12 829	18 499	20 894	22 877	25 166

Lähde: DNB Pension Monitor 2006.

5 Esimerkkilaskelmat

5.1 Laskelmaperusteet

Koska eläkerahastojen lukumäärä oli vuoden 2005 lopussa 695, eikä tämän lisäksi ole saatavilla kattavia tilastoja rahastojen keskimääräisistä maksutasoista, esimerkkilaskelmissa rajoitutaan kahden suurimman rahaston, ABP:n ja PGGM:n maksutasojen yksityiskohtaisempaan tarkasteluun.

ABP-rahastoon vuonna 2005 suoritettut maksut muodostivat 26,8 prosenttia (6 742 milj. €) kaikista eläkerahastoihin suoritetuista maksuista. Toiseksi suurimman eläkerahaston, PGGM:n, maksutulot olivat 3 561 miljoonaa euroa, joka vastaa 14,2 prosenttia kokonaismaksuista. Näiden kahden eläkerahaston yhteenlasketut maksutulot muodostivat näin ollen noin 41 prosenttia kaikista lisäeläkemaksuista ja rahastojen maksutasoja tarkastelemalla voidaankin muodostaa kuva kyseisen vuoden keskimääräisistä, yksittäisen palkansaajan maksamista lisäeläkemaksuista. Esimerkkilaskelmissa toteutuneiden rahastomaksutasojen lisäksi lasketaan myös lakisääteisten eläkemaksujen toteutuneet maksutasot, jotka myös poikkeavat nimellisistä tasoista (taulukko 5) maksukattojen sekä eläkemaksuihin käytettävien verovähennysten johdosta.

Henkilökohtaiset maksutasot ovat laskettu tuloluokittain. Maksutasolaskelmat pohjautuvat palkansaajan vuoden 2005 keskimääräiselle palkkatulolle, joka oli 38 671 euroa (OECD Economic Outlook 79). Keskimääräisten tulojen lisäksi maksutasot lasketaan myös kaksinkertaiset tulot ansaitsevalle henkilölle. Kun tarkastellaan rahastojen ilmoittamia nimellisiä maksutasoprosentteja, on myös otettava huomioon, että eläkerahastoihin suoritetaan maksuja ainoastaan silloin, kun palkka ylittää tietyn rajapalkan (ns. franchise). Rahastojen ilmoittamia nimellisiä maksutasoja (taulukot 8 ja 9) sovelletaan siis ainoastaan rajapalkan ylimenevään osuuteen palkkatuloista. Tästä osasta käytetään eläkepalkka-nimitystä. Rajapalkat vaihtelevat hieman rahastoittain sekä vakuutetun iän suhteen mutta yleisperiaatteena on, että eläkepalkan alle jäävästä palkan osasta yksittäinen vakuutettu maksaa pääasiassa ainoastaan kansanvakuutusjärjestelmän lakisääteisiä eläketurvamaksuja. Tämä tarkoittaa, että toteutunut maksutaso poikkeaa nimellisistä maksutasoista sitä enemmän mitä lähempänä vakuutetun tulot ovat rajapalkkaa.

5.2 PGGM-rahastoon kuuluvan työntekijän maksutasot

Taulukossa 8 olevista nimellisistä tasoista päästään toteutuneisiin, kokonaispalkasta laskettuihin maksutasoihin, vähentämällä maksetusta palkasta rajapalkka ja soveltamalla nimellisiä maksutasoprosentteja näin saatuun eläkepalkkaan. Vuonna 2005 PGGM:n vanhuus- ja perhe-eläkemaksua perittiin 13 858 euron ylittävästä vuosipalkan osasta. Työkyvyttömyyseläkemaksun rajapalkka oli puolestaan 16 292 euroa vuodessa. Varhaiseläkemaksulla ei ole ollut PGGM:n järjestelmässä rajapalkkaa, jolloin se on peritty kokonaispalkasta. Lisäeläketurvamaksuilla ei ole maksukattoja, joten mitä korkeammalle suhteessa rajapalkkaan henkilön palkka nousee, sitä lähempänä toteutunut maksutaso on nimellistä maksutasoa.

Lisäeläkejärjestelmämaksujen työnantaja- ja palkansaajaosuudet määrätään kunkin alan työehtosopimuksessa. Kuitenkin suurissa sektorirahastoissa on myös mahdollisesti jäseniä, jotka noudattavat eri työehtosopimuksia (ns. CAO), jolloin lisäeläkemaksujen työnantaja- ja palkansaajaosuudet voivat vaihdella myös rahaston sisällä. Kokonaismaksutaso säilyy kuitenkin samana kaikilla rahastoon kuuluvilla palkansaajilla. Esimerkkilaskelman PGGM-rahastoon kuuluva työntekijä noudattaa CAO Welzijn 2005 -työehtosopimusta, jossa palkansaaja maksaa nimellisestä 18,80 prosentin vanhuus- ja perhe-eläkemaksusta 13,65 prosenttia (taulukko 8). Muut lisäeläkemaksut eli 5,15 prosentin vanhuus- ja perhe-eläkemaksun, 4,90 prosentin varhaiseläkemaksun sekä 2,0 prosentin työkyvyttömyyseläkemaksun maksaa työnantaja.

PGGM-rahastoon kuuluvan CAO Welzijn 2005 -työehtosopimusta noudattavan keskituloisen työntekijän kokonaispalkasta lasketut toteutuneet maksutasot ovat koottuna taulukkoon 11. Taulukossa on laskettu myös lakisääteiset eläketurvamaksutasot suhteessa kokonaispalkkaan, jolloin saadaan vakuutetun kokonaiseläkemaksutaso. Taulukossa 12 esitetään vastaavasti kokonaiseläkemaksut kaksinkertaisella tulotasolla.

Taulukko 11. Keskituloisen (38 671 €/v) kokonaiseläkemaksut vuonna 2005 (PGGM).^a

Maksu	Palkansaaja	Työnantaja	Yhteensä
Lakisääteiset maksut			
Vanhuuseläkemaksu AOW	9,77 %		
Perhe-eläkemaksu ANW	0,68 %		
Työkyvyttömyyseläkemaksu WAO		5,60 %	
Työkyv.eläkkeen lisämaksu		1,67 % ^b	
Lisäeläkemaksut			
Vanhuus- ja perhe-eläkemaksu	8,76 %	3,30 %	
Varhaiseläkemaksu	0 %	4,90 %	
Työkyvyttömyyseläkemaksu	0 %	1,16 %	
Yhteensä	19,21 %	16,63 %	35,84 %

Taulukko 12. 2 x keskituloisen (77 342 €/v) kokonaiseläkemaksut vuonna 2005 (PGGM).^a

Maksu	Palkansaaja	Työnantaja	Yhteensä
Lakisääteiset maksut			
Vanhuuseläkemaksu AOW	4,88 %		
Perhe-eläkemaksu ANW	0,34 %		
Työkyvyttömyyseläkemaksu WAO		3,17 %	
Työkyv.eläkkeen lisämaksu		0,95 % ^b	
Lisäeläkemaksut			
Vanhuus- ja perhe-eläkemaksu	11,20 %	4,23 %	
Varhaiseläkemaksu	0 %	4,90 %	
Työkyvyttömyyseläkemaksu	0 %	1,58 %	
Yhteensä	16,42 %	14,83 %	31,25 %

a) Laskelmissa WAO maksukatto 43 770 €/v tuloissa. AOW ja ANW maksukatto 30 357 €/v. Verovähennykset 1 894 € yleinen sekä 1 287 € työtulovähennys tulojen ylittäessä 17 729 €/v.

b) Keskimääräinen lisämaksu vuonna 2005.

5.3 ABP-rahastoon kuuluvan työntekijän maksutasot

Taulukon 9 nimellisistä maksutasoista päästään jälleen kokonaispalkasta laskettuihin toteutuneisiin maksutasoihin vähentämällä rajapalkka bruttopalkasta ja soveltamalla saatuun eläkepalkkaan nimellisiä maksutasoprosentteja. Koska rajapalkat riippuvat usein myös vakuutetun henkilön iästä, on selvityksessä valittu laskelmien pohjaksi 1.1.1964 jälkeen syntynyt henkilö.

ABP:n vuoden 2005 nimelliset maksutasot jakaantuvat seuraavasti: työnantaja maksaa 21,4 prosentin vanhuus- ja perhe-eläkemaksusta 15,85 prosenttia ja palkansaaja 5,55 prosenttia. Työkyvyttömyyseläkemaksu vaihtelee työnantajan osuuden suhteen 0,75 ja 1,65 prosentin välillä ja palkansaajan osuuden suhteen 0 ja 0,55 prosentin välillä riippuen palkansaajan valitseman vakuutuksen tasosta. Esimerkkilaskelmassa

huomioidaan tällöin rahastoon maksettu keskimääräinen 1,6 prosentin taso, joka on tällöin jaettu 0,4 prosentin palkansaaja- ja 1,2 prosentin työnantajaosuuksiin. Varhaiseläkemaksu 4,3 prosenttia jaetaan työnantajan ja palkansaajan suhteen samansuuruksiin 2,15 prosentin osuuksiin. ABP:n maksutasojen euromääräiset rajapalkat eroavat myös hieman PGGM:n tasoista. Tarkasteltavana vuonna 2005 vanhuuseläke-, perhe- sekä varhaiseläkemaksuja (ns. FPU-maksut) perittiin yli 13 000 euron vuosituloista. Työkyvyttömyyseläkkeen rajapalkka oli puolestaan 16 350 euroa. Taulukossa 13 esitetään rajapalkat huomioon ottaen ABP-rahastoon kuuluvan, keskituloisen henkilön kokonaismaksutasot suhteessa kokonaispalkkaan. Taulukossa 14 esitetään vastaavasti kaksinkertaiset tulot ansaitsevan henkilön toteutuneet maksutasot.

Taulukko 13. Keskituloisen (38 671 €/v) kokonaiseläkemaksut vuonna 2005 (ABP).^{a,b}

Maksu	Palkansaaja	Työnantaja	Yhteensä
Lakisääteiset maksut			
Vanhuuseläkemaksu AOW	9,77 %		
Perhe-eläkemaksu ANW	0,68 %		
Työkyvyttömyyseläkemaksu WAO		5,60 %	
Työkyv.eläkkeen lisämaksu		1,67 % ^c	
Lisäeläkemaksut			
Vanhuus- ja perhe-eläkemaksu	3,65 %	10,52 %	
Työkyvyttömyyseläkemaksu ^d	0,23 % ^d	0,69 % ^d	
Varhaiseläkemaksut FPU	1,43 %	1,43 %	
Yhteensä	15,76 %	19,91 %	35,67 %

Taulukko 14. 2 x keskituloisen (77 342 €/v) kokonaiseläkemaksut vuonna 2005 (ABP).^{a,b}

Maksu	Palkansaaja	Työnantaja	Yhteensä
Lakisääteiset maksut			
Vanhuuseläkemaksu AOW	4,88 %		
Perhe-eläkemaksu ANW	0,34 %		
Työkyvyttömyyseläkemaksu WAO		3,17 %	
Työkyv.eläkkeen lisämaksu		0,95 % ^c	
Lisäeläkemaksut			
Vanhuus- ja perhe-eläkemaksu	4,58 %	13,19 %	
Työkyvyttömyyseläkemaksu ^d	0,32 % ^d	0,95 % ^d	
Varhaiseläkemaksut FPU	1,79 %	1,79 %	
Yhteensä	11,91 %	20,05 %	31,96 %

a) Laskelman henkilö syntynyt 1.1.1964 jälkeen.

b) WAO maksukatto 43 770 €/v. AOW ja ANW maksukatto 30 357 €/v. Verovähennykset 1 894 € yleinen sekä 1 287 € työtulovähennys, kun tulot ylittävät 17 729 €/v.

c) Laskelman pohjana keskimääräinen nimellinen WAO-lisämaksu vuonna 2005 1,67 %.

d) Keskimääräinen tk-maksu ABP:lla 1,6 % rajapalkan ylittävästä osasta. Jaettu 0,4 %:n palkansaaja- ja 1,2 %:n työnantajaosuuksiin.

Lähteet

ABP Annual Report 2005, 2006.

http://www.abp.nl/abp/abp/images/ABPannualreport2005_tcm108-51443.pdf

Belastingdienst. <http://www.belastingdienst.nl/>

Carey, D. (2002) Coping with Population Ageing in the Netherlands. OECD Economics Department Working Papers no. 325.

Central Bureau voor de Statistiek. National Accounts of the Netherlands 2005, 2006.

<http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/14F6BB71-BCA9-4F84-A5B3-A20FD9ABCF09/0/2006p22pub.pdf>

DeGier, E. (2003) The Future of the Dutch Pension System.

Dutch National Bank (DNB). Pension monitor.

http://www.statistics.dnb.nl/statistics/verz_pens/PM_uitgebreid_eng.zip

Euroopan komissio (2005) 2005 National Strategy Report on Adequate and Sustainable Pensions; The Netherlands.

http://ec.europa.eu/employment_social/social_protection/docs/2005/nl_en.pdf

Eurostat online database.

Knuuti, J. (2006) Alankomaiden eläkejärjestelmä, Eläketurvakeskus.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. A Short Survey of Social Security in the Netherlands. Half-Yearly Summary July 2005.

OECD. Economic Outlook 79.

OECD. Taxing Wages 2005/2006: 2006 edition.

<http://www.oecd.org/ctp/taxingwages>

PGGM Annual Report 2005, 2006. <http://www.pggm.nl/>

Ponds, E.H.M ja van Riel, B. (2006) The recent evolution of pension funds in the Netherlands: The trend to hybrid DB-DC plans and beyond.

Juha Knuuti

ISON-BRITANNIAN ELÄKEMAKSUTASO

Sisältö

1	Johdanto.....	72
2	Eläkemaksutaso vuonna 2005	73
3	Lakisääteisen eläkejärjestelmän rahoitus	76
3.1	Vakuutusmaksuista riippumattomat eläkkeet.....	76
3.2	Kansanvakuutuksen peruseläke ja kansanvakuutuksen ansiosidonnainen eläke (työeläke).....	77
3.2.1	Vakuutusmaksuluokat ja sosiaalivakuutusmaksu- prosentit.....	78
3.2.2	Työeläkemenot	81
3.3	Julkisen sektorin eläkejärjestelmät.....	81
4	Lisäeläkejärjestelmien rahoitus	83
4.1	Lisäeläkejärjestelmät.....	83
4.2	Lakisääteisistä S2P-eläkettä korvaava henkilökohtainen eläketurva	87
4.2.1	Henkilökohtainen eläke (Personal Pension).....	87
4.2.2	Stakeholder-eläke	88
5	Esimerkkilaskelmat	90
	Lähteet.....	92
	Liitteet.....	93
	Liite 1. Kuvaukset eri lakisääteisistä etuuslajeista	93
	Liite 2. Vakuutusmaksut 2005/2006	96

1 Johdanto

Lakisääteinen vanhuuseläketurva muodostuu Isossa-Britanniassa peruseläkkeestä ja ansioeläkkeestä. Vakuutettu voi korvata lakisääteisen lisäeläkejärjestelmän erilaisilla työnantajakohtaisilla tai yksityisillä eläkejärjestelyillä.

Kansanvakuutusjärjestelmä Britanniassa kattaa kaikki 16 vuotta täyttäneet palkansaaajat ja itsenäiset yrittäjät. Kansanvakuutuksesta maksetaan työskentelyyn perustuvan vakuutusmaksuajan ja sitä korvaavan ajan mukaan määräytyviä peruseläkkeitä. Eläkkeet eivät ole ansioihin suhteutettuja, vaan niillä on tasasuuruinen täyteen vakuutusmaksuikaan perustuva enimmäismäärä. Eläke pienenee suhteessa puuttuvaan vakuutusmaksuikaan. Naimisissa olevalle naiselle voidaan kuitenkin myöntää eläke myös miehen maksamien vakuutusmaksujen perusteella.

Britannian lakisääteisestä kansanvakuutuksen lisäeläkejärjestelmästä (State Second Pension, S2P), myönnetään ansioihin suhteutettuja eläkkeitä. S2P-järjestelmään kuuluvat ainoastaan palkansaaajat, itsenäisiä yrittäjiä se ei kata. Työnantaja voi korvata työntekijöidensä lakisääteisen lisäeläketurvan työnantajakohtaisella eläkejärjestelyllä. Myös yksittäinen työntekijä voi korvata S2P-eläkkeen henkilökohtaisella eläkkeellä. Molemmissa tapauksissa korvaavien järjestelyjen tulee periaatteessa antaa vähintään lakisääteisen lisäeläkejärjestelmän tasoinen turva. S2P-järjestelmä korvasi sitä edeltäneen SERPS-lisäeläkejärjestelmän huhtikuussa 2002.

Britanniassa lakisääteisten eläkkeiden tavoitetasot ovat suhteellisen matalia, mutta niitä täydennetään usein joko toimiala- tai työnantajakohtaisilla ja henkilökohtaisilla lisäeläkejärjestelyillä. Valtio tukee lisäeläkejärjestelyjä verotuksen kautta. Eläkemaksujen osuus palkasta vaihtelee huomattavasti riippuen siitä, kuuluuko työntekijä työnantajan lisäeläkejärjestelmään vai ainoastaan lakisääteisen eläketurvan piiriin. Pelkän lakisääteisen eläketurvan piiriin kuuluvilla henkilöillä eläkemaksut ovat matalia Suomen maksuihin verrattuna, mutta myös saatavan turvan taso on matala.

Arviolta puolet palkansaaajista kuuluu lisäeläketurvan piiriin. Näistä työnantajakohtaisista järjestelyistä noin 90 prosenttia korvaa samalla lakisääteisen lisäeläkkeen. Hallitus on linjannut maan tavoitteeksi, että pitkällä aikavälillä 60 prosenttia kansalaisten eläkkeestä koostuisi yksityisistä ja työnantajakohtaisista eläkkeistä ja 40 prosenttia työ- ja peruseläkkeestä. Lakisääteisen eläkkeen osuus on viime vuosina muodostanut noin 56 prosenttia eläkeläisen tulosta ja yksityiset eläkejärjestelyt 44 prosenttia.

2 Eläkemaksutaso vuonna 2005

Britanniassa eläkkeiden kustannuksia tarkastellaan normaalista vuosikalenterin mukaisesta vuodesta poiketen tilinpitoon liittyvän verovuoden määräytymisen mukaan. Verovuosi vaihtuu 6. huhtikuuta, ja useimmille järjestelmille ajankohta merkitsee tilivuoden päättymistä. Nyt mukaan on otettu verovuosi 2005–2006.

Markkinahintainen bruttokansantuote oli noin 1 224,5 miljardia puntaa (1 790 mrd. €), tuottajahintainen BKT 1 138,6 miljardia puntaa (1 590 mrd. €), palkkasumma 576,6 miljardia puntaa (843 mrd. €) ja palkkasumma, joka sisältää sosiaalimaksut 685,3 miljardia puntaa (1 002 mrd. €).

Taulukko 1. Eläkemaksutulo Britanniassa vuonna 2005 suhteessa BKT:hen ja palkkasummaan.*

	Mrd. £ (€)	% mark- kinahin- taisesta BKT:sta	% tuot- tajahin- taisesta BKT:sta	% palkka- summasta	% palkka- summasta (sis. sos. kulut)
Vähimmäisturvaan käytetyt verotulot ^a	9,7 (14,2)	0,80 %	0,85 %	1,68 %	1,42 %
Peruseläke ja ansiosidonnainen eläke ^{**b}	58,6 (85,7)	4,79 %	5,15 %	10,16 %	8,55 %
Julkisen sektorin eläkejärjestelmät ^c	20,2 (29,5)	1,65 %	1,77 %	3,50 %	2,95 %
Lisäeläketurvan maksutulo	56,8 (83,1)	4,64 %	4,99 %	9,85 %	8,29 %
- yksilöllinen ^d	14,7 (21,5)	1,20 %	1,29 %	2,55 %	2,15 %
- työnantajakohtainen ^e	42,1 (61,6)	3,44 %	3,70 %	7,30 %	6,14 %
Yhteensä	145,3 (212,5)	11,88 %	12,76 %	25,20 %	21,20 %

* Punnan kurssi oli vuonna 2005 keskimäärin Suomen Pankin tilastojen mukaan 1 EUR = 0,68380 GBP, eli 1 GBP = 1,46242 EUR.

** Perus- ja ansiosidonnaisen eläkkeen työnantajan, työntekijän sekä muiden maksuosuudet on arvioitu NIC-kokonaisvakuutusmaksuista ja niiden suhteellisesta osuudesta työeläkkeisiin käytetystä menosta.

a) Pension credit, Non-contributory Retirement Pension, War pensions ja war widows pensions, Over-65s payment, Over-70s payment, non contributory Christmas Bonus

b) Contributory Retirement Pension – basic, Contributory Retirement Pension – earnings related, Incapacity benefits – long term, Incapacity Benefit – earnings related, Widow's and Bereavement benefits, Christmas Bonus. Alle vuoden kestävät työkyvyttömyysetuudet on jätetty tarkastelun ulkopuolelle, koska ne vastaavat Suomen käytännön mukaan lähinnä sairauspäivärahaa, eivät eläkettä.

c) Pääasiassa koostuvat viranomaisten, armeijan, opettajien ja terveystyöntekijöiden eläkejärjestelmistä sekä kuntien (local government) osalta poliisien ja hävittäjälentäjien eläkejärjestelmistä. Sisältää kirjanpidolliset varaukset (imputed social contributions).

d) Yksilölliset eläkejärjestelmät (Personal Pensions), yksityiset (sekä group personal), stakeholder pension ja Free Standing Additional Voluntary Contributions (FSAVCs) -eläkkeet.

e) Rahastoidut työnantajakohtaiset järjestelmät.

Lähteet: Blue Book 2007; MQ5: Investment by insurance companies, pension funds and trusts; Wild 2006.

Taulukko 2. Eläkemaksujen osuus BKT:sta ja palkoista vuonna 2005.

Eläkemaksut	% BKT:sta	% BKT:sta (tuottaja- hinnoin)	% palkka- summasta	% palkka- summasta (sis. sos.kulut)
Työnantajan maksut	6,72 %	7,22 %	14,26 %	12,00 %
Peruseläke ja ansiosidonnainen eläke ^{*b}	2,66 %	2,86 %	5,65 %	4,75 %
Julkisen sektorin eläkejärjestelmät ^c	0,69 %	0,74 %	1,47 %	1,24 %
Lisäeläketurva	3,36 %	3,62 %	7,14 %	6,01 %
- yksilöllinen ^d	0,50 %	0,54 %	1,06 %	0,89 %
- työnantajakohmainen ^e	2,87 %	3,08 %	6,09 %	5,12 %
Työntekijän maksut	3,80 %	4,08 %	8,06 %	6,78 %
Peruseläke ja ansiosidonnainen eläke ^{*b}	1,97 %	2,12 %	4,18 %	3,52 %
Julkisen sektorin eläkejärjestelmät ^c	0,56 %	0,60 %	1,18 %	0,99 %
Lisäeläketurva	1,27 %	1,37 %	2,71 %	2,28 %
- yksilöllinen ^d	0,70 %	0,76 %	1,49 %	1,25 %
- työnantajakohmainen ^e	0,57 %	0,61 %	1,21 %	1,02 %
Yrittäjän maksut				
Peruseläke ja ansiosidonnainen eläke ^{*b}	0,16 %	0,17 %	0,34 %	0,29 %
Vähimmäisturvaan käytetyt verotulot^a	0,80 %	0,90 %	1,70 %	1,40 %
Yhteensä	11,47 %	12,38 %	24,36 %	20,47 %
Julkisen sektorin eläkejärjestelmät, kirjanpidolliset varaukset ^c	0,41 %	0,44 %	0,86 %	0,73 %
Yhteensä, ml. kirjanpidolliset varaukset	11,88 %	12,81 %	25,22 %	21,19 %

* Perus- ja ansiosidonnaisen eläkkeen työnantajan, työntekijän sekä muiden maksuosuudet on arvioitu NIC-kokonaisvakuutusmaksuista ja niiden suhteellisesta osuudesta työeläkkeisiin käytetystä menosta.

a) Pension credit, Non-contributory Retirement Pension, War pensions ja war widows pensions, Over-65s payment, Over-70s payment, non contributory Christmas Bonus

b) Contributory Retirement Pension – basic, Contributory Retirement Pension – earnings related, Incapacity benefits – long term, Incapacity Benefit – earnings related, Widow's and Bereavement benefits, Christmas Bonus. Alle vuoden kestävät työkyvyttömyysetuudet on jätetty tarkastelun ulkopuolelle, koska ne vastaavat Suomen käytännön mukaan lähinnä sairauspäivärahaa, eivät eläkettä.

c) Pääasiassa koostuvat viranomaisten, armeijan, opettajien ja terveystyöntekijöiden eläkejärjestelmistä sekä kuntien (local government) osalta poliisien ja hävittäjäalentäjien eläkejärjestelmistä. Kirjanpidolliset varaukset käännetty termistä imputed social contributions.

d) Yksilölliset eläkejärjestelmät (Personal Pensions), yksityiset (sekä group personal), stakeholder pension ja Free Standing Additional Voluntary Contributions (FSAVCs) -eläkkeet.

e) Rahastoidut työnantajakohaiset järjestelmät

Lähteet: Blue Book 2007; MQ5: Investment by insurance companies, pension funds and trusts; Wild 2006.

Koko lakisääteisen eläketurvan rahoitus perustuu jakojärjestelmään. Perus- ja lisäeläketurva rahoitetaan vakuutetun ja työnantajan vakuutusmaksuin. Samalla vakuutusmaksulla (National Insurance contribution) katetaan myös muut sosiaalivakuutusmenot⁵. Vakuutusmaksuista riippumattomat vähimmäiseläkkeet rahoitetaan yleisin verovaroin. Vuonna 2005 kerättyjen NIC-vakuutusmaksujen yhteismäärä oli noin 85 miljardia puntaa.

Taulukko 3. NIC-vakuutusmaksut Britanniassa, milj. puntaa.

(National Insurance Contributions, NIC)	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Työnantajien sosiaalivakuutusmaksut	34 028	35 706	35 735	39 890	43 586	47 234
Työntekijöiden sosiaalivakuutusmaksut	24 175	25 236	25 357	29 055	32 396	34 954
Yrittäjien ja ei työssä olevien sosiaalivakuutusmaksut	2 049	2 183	2 318	2 595	2 727	2 843
Kokonaissosiaalimaksut (National Insurance Contributions)	60 252	63 125	63 410	71 540	78 709	85 031

Lähde: Blue Book 2007.

Vakuutusmaksuja peritään kaikilta niiltä, joiden ansiotulot ylittävät tietyn vähimmäismäärän. Vakuutusmaksuja voi myös maksaa vapaaehtoisesti vakuutusturvan säilyttämiseksi ja parantamiseksi.

5 Kattaa eläkevakuutus-, sairausvakuutus-, äitiysloma-, tapaturmavakuutus- ja työttömyysmaksut.

3 Lakisääteisen eläkejärjestelmän rahoitus

3.1 Vakuutusmaksuista riippumattomat eläkkeet

Niille Britanniassa asuville, joiden vakuutusmaksuihin perustuvat eläkkeet jäävät hyvin pieniksi tai joilla ei ole oikeutta näihin eläkkeisiin, voidaan joissakin tapauksissa maksaa vakuutusmaksuista riippumatonta vanhuuseläkettä, työkyvyttömyysetuuksia ja muita tarveharkintaisia etuuksia. Erilaisia myönnettäviä etuuksia on Britanniassa kuitenkin huomattavan paljon, ja siellä lasketaan niin sanottuihin eläketuihin kuuluvaksi mm. joulurahan lisäksi asuntojen lämmitystä varten myönnettävä Winter fuel payments ja yli 75-vuotiaille myönnettävä tv-lupamaksu. Winter fuel payments -etuutta maksettiin vuonna 2005 noin 11,4 miljoonalle henkilölle ja se on määrältään 100–200 punttaa sekä yli 80 vuotta täyttänyt henkilö voi saada vielä 50–100 punttaa enemmän. Vertailun vuoksi, eläkehyvitystä (ks. liite 1) maksettiin vuonna 2005 noin 2,6 miljoonalle henkilölle.

Vähimmäisturvaa varten kerättyjen maksujen määrä on arvioitu menojen perusteella. Vakuutusmaksuista riippumattomat vähimmäiseläkkeet rahoitetaan yleisin verovaroin.

Britannian eläkejärjestelmä poikkeaa huomattavasti muun muassa Suomen eläkejärjestelmästä, joka voi aiheuttaa muutamissa tapauksissa hieman tulkintavaikeuksia. Taulukossa 4 on eritelty ne etuudet, jotka on katsottu vähimmäiseläketurvan tyylisiksi eduiksi, ja niiden alapuolelle on erikseen listattu muutamia laajasti käytettyjä, eläkeläisille suunnattuja etuuksia, jotka Suomessa kuitenkin katsottaneen esimerkiksi asumistuen tyylisiksi etuuksiksi.

Taulukko 4. Vähimmäisturvan rahoittamiseksi arvioitujen menot verovuosi-
na 2000/01–2007/08, milj. puntaa.

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Eläkehyvitys	4 095	4 486	4 484	4 851	5 971	6 426	6 865	7 328
Vaikeasti työkyvyt- tömälle maksettava avustus	1 014	1 040	958	936	918	900	905	887
Muut*	163	165	166	171	685	2 375	179	180
Yht.	5 272	5 691	5 608	5 958	7 574	9 701	7 949	8 395
Winter fuel payments	1 749	1 681	1 705	1 916	1 962	1 982	2 011	2 059
65 vuotta täyttäneiden hoitotuki	2 955	3 124	3 251	3 457	3 674	3 924	4 148	4 392
Yht.	9 976	10 496	10 564	11 331	13 210	15 607	14 108	14 846

* Muut sisältää: War pensions ja war widows pensions, Over-65s payment, Over-70s payment, non contributory Christmas Bonus. Aikasarjassa on puutteita War pensions- ja war widows pensions-, Over-65s payment- ja Over-70s payment -etuuksien kattavuuden osalta. Vuoden 2005 tiedot ovat kuitenkin kattavat.

Lähde: Budget 2007; DASA.

3.2 Kansanvakuutuksen peruseläke ja kansanvakuutuksen ansiosidonnainen eläke (työeläke)

Vanhuuseläkkeen perusosa (Basic State Pension) on tasaeläkejärjestelmä, jossa eläkkeen määrä riippuu kansallisten vakuutusmaksujen suoritusten määrästä (National Insurance record). S2P-eläke on kansanvakuutuksen lisäeläke perusvanhuuseläkkeen (State Pension) päälle, josta saatavien etuuksien määrä riippuu tulotasosta vakuutusmaksujen aikana. S2P-järjestelmään kuuluvat pakollisesti kaikki palkansaajat, joiden ansiot ylittävät vakuutusmaksujen alatulorajan (Lower Earnings Limit, LEL) 4 264 puntaa (6 276 €) vuonna 2005/2006. Lakisääteinen lisäeläketurva ei kata itsenäisiä yrittäjiä.

Työnantaja voi järjestää työntekijöilleen S2P-eläketurvaa korvaavan turvan omassa eläkejärjestelmässään samoin kuin SERPS:ssä. Työntekijä voi irrottautua S2P-turvasta milloin tahansa järjestämällä itse henkilökohtaisen lisäeläketurvan. S2P:n korvaavia järjestelyitä ovat muun muassa työnantajakohtaiset eläkejärjestelmät, Stakeholder-eläke sekä muut yksityiset eläkejärjestelyt. Tällaista toimintaa kutsutaan contracting out -menettelyksi. Molemmissa tapauksissa korvaavan turvan tulee periaatteessa olla vähintään S2P -turvan tasoinen. Lakisääteistä lisäeläkejärjestelmää korvaavat järjestelmät voivat olla myös työmarkkinasopimuksiin perustuvia

ja koko toimialaa tai ammattiryhmää koskevia. Siten esimerkiksi julkisen sektorin työntekijöillä on omat S2P-turvaa korvaavat lisäeläkejärjestelmät.

Korvaavaan työnantajakohtaiseen järjestelmään kuuluvat työnantajat ja työntekijät maksavat matalampia lakisääteisiä sosiaalivakuutusmaksuja. Maksualennukset ja niiden lisäksi maksuperusteisiin eläkejärjestelmiin maksettavat hyvitykset on mitoitettu niin, että niitä vastaavilla maksuilla voidaan periaatteessa kustantaa lisäeläkejärjestelmän tasoinen korvaava turva.

3.2.1 Vakuutusmaksuluokat ja sosiaalivakuutusmaksuprosentit

Sosiaalivakuutusmaksuluokkia on viisi: 1. luokan maksuja maksavat palkansaajat ja työnantajat, 1.A-luokan maksuja peritään työnantajilta niiden työntekijöiden osalta, joilla on esimerkiksi työsuhdeauto tai vastaava, 2. ja 4. luokan maksuja peritään itsenäisiltä yrittäjiltä ja 3. luokan vakuutusmaksuja vapaaehtoisesti vakuutetuilta. 1. ja 4. luokan maksut ovat ansioihin suhteutettuja, ja ne peritään verotuksen yhteydessä. 2. ja 3. luokan maksut ovat tasasuuruisia, ja ne perii veroviraston vakuutusmaksutoimisto.

Ensimmäisessä maksuluokassa vakuutusmaksut peritään prosenttiosuuksina bruttopalkasta. Työntekijän vakuutusmaksuilla on ala- ja ylätuloraja. Vakuutusmaksujen ja etuuksien määrittelyssä käytetään niin sanottua tulokynnystä (Earnings Threshold, ET). Työntekijältä peritään vakuutusmaksut tulokynnyksen ylittävistä tuloista. Edellä mainitun lisäksi vakuutusmaksujen alatuloraja (Lower Earnings Limit, LEL) ja ylätuloraja (Upper Earnings Limit, UEL) ovat käsitteitä, jotka esiintyvät monessa yhteydessä myös vakuutusajoista ja etuuksista puhuttaessa. Näitä tulorajoja ja etuuksia tarkistetaan yleensä huhtikuun alussa jolloin verovuosi vaihtuu.

Verovuonna 2005/2006 alatuloraja (LEL) on 82 punttaa (n. 118 €) viikossa ja ylätuloraja (UEL) 630 punttaa (n. 908 €). Tulokynnys (ET) on 94 punttaa (n. 135 €) viikossa verovuonna 2005/2006. Jos työntekijän tulot jäävät alle alatulorajan, ei vakuutusmaksua peritä, eikä tavallisesti myöskään oikeutta etuuksiin tältä ajalta ole. Vakuutusmaksuja ei myöskään peritä, jos tulot ylittävät alatulorajan mutta jäävät alle tulokynnyksen. Tällöin kuitenkin vakuutusmaksut katsotaan maksetuiksi ja vakuutetulle syntyy oikeus etuuksiin. Jos työntekijän tulot ylittävät tulokynnyksen, peritään vakuutusmaksut koko ylätulorajan alle jäävästä tulosta. Työnantaja maksaa lisäksi vakuutusmaksun myös ylätulorajan ylittävästä tulosta.

Taulukko 4. Sosiaalivakuutusmaksu verovuonna 2005/2006, % palkasta.

Tulotaso, £/kk	Työnantaja	Työntekijä	Yhteensä
< 408	-	-	-
408–2 730	12,8	11,0	23,8
2 730–	12,8	1,0	13,8

Työntekijämaksussa on terveydenhuoltomaksun osuutta 2,05 prosenttiyksikköä tulokynnyksen ja ylätulorajan välisestä maksusta ja ylätulorajan ylittävistä tuloista 1,0 prosenttiyksikköä. Työnantajamaksussa on terveydenhuoltomaksun osuutta 1,9 prosenttiyksikköä.

Jos työntekijä kuuluu työnantajakohtaiseen eläkejärjestelmään, joka korvaa lakisääteisen lisäeläkkeen (S2P), ovat vakuutusmaksut pienemmät. Jos sen sijaan S2P-eläke on korvattu henkilökohtaisella eläkkeellä, maksetaan normaalit vakuutusmaksut. Verovirasto maksaa maksuhyvityksen työntekijän puolesta edelleen henkilökohtaiseen eläkejärjestelyyn.

Verovuonna 2005/2006 työntekijän vakuutusmaksu on tulokynnyksen ylittävien tulojen osalta 11 prosenttia ylätulorajan suuruisiin tuloihin asti ja sen ylittävistä tuloista 1 prosentti. Jos työntekijä kuuluu S2P:n korvaavaan työnantajakohtaiseen lisäeläkejärjestelmään, on maksuprosentti tulokynnyksen ja ylätulorajan välisistä tuloista 9,4 prosenttia ja sen ylittävistä tuloista 1 prosentti verovuonna 2005/2006. Maksuprosenttialennuksen (9,4 %) saa myös 94–630 punnan (137–918 €) viikkotulon välillä, jos kuuluu johonkin muuhun hyväksyttyyn työnantajakohtaiseen eläkejärjestelmään ja sen ylittävistä 1 prosenttia. Työnantajamaksua ei peritä tulokynnyksen (ET) alle jäävästä palkan osasta. Koko tulokynnyksen ylittävän palkan osasta työnantajamaksu on 12,8 prosenttia, jos työntekijä ei kuulu työnantajan lakisääteistä lisäeläkettä (S2P) korvaavaan lisäeläkejärjestelmään. Eläkeiän täytyttyä maksuja ei tarvitse enää maksaa.

Työnantajan vakuutusmaksut etuusperusteisessa eläkejärjestelmässä on tulokynnyksen ja ylemmän rajatulon (UEL) välisestä palkanosasta 9,3 prosenttia ja UEL:in ylittävästä palkanosasta 12,8 prosenttia ilman kattoa. Maksuperusteisessa eläkejärjestelmässä työnantajan maksu tulokynnyksen ja ylemmän rajatulon (UEL) välisestä palkanosasta on 11,8 prosenttia ja UEL:in ylittävästä palkan osasta 12,8 prosenttia. Työnantajat saavat 3,5 prosentin hyvityksen, mikäli työntekijät kuuluvat hyväksyttyyn etuusperusteiseen järjestelmään ja 1 prosentin hyvityksen, mikäli työntekijät kuuluvat hyväksyttyyn maksuperusteiseen järjestelmään. Maksu-

perusteisessa järjestelmässä hallitus hyvittää työnantajalle maksuja työntekijän ikään perustuen.

Itsenäiset yrittäjät, joihin kuuluvat myös maanviljelijät, maksavat tasasuuruksia maksuja (2. maksuluokka) ja mahdollisesti lisäksi ansiosidonnaista maksua (4. maksuluokka) verotuksessa määritellystä tuotosta tai voitosta. Tasasuuruinen maksu on 2,10 puntaa (n. 3 €) viikossa verovuonna 2005/2006. Jos nettovuositulot jäävät alle määrätyn rajan, voi tästä maksusta anoa vapautusta. Tuloraja verovuonna 2005/2006 on 4 895 puntaa (n. 7 187 €). Ansiosidonnainen maksu on 8 prosenttia nettotuotosta tai voitosta 4 895–32 760 punnan (n. 7 187–48 098 €) välisistä vuosituloista verovuonna 2005/2006. Ylemmän rajan ylittävistä tuloista maksetaan 1 prosentin vakuutusmaksua. Yrittäjien vakuutusmaksut oikeuttavat kansanvakuutuksen peruseläkkeisiin ja äitiyspäivärahaan, mutta eivät muihin vakuutusmaksuihin perustuviin etuuksiin.

Taulukko 5. Sosiaalivakuutusmaksu S2P-eläkkeen korvavaan työmarkkinoilla sovittuun lisäeläkejärjestelmään kuuluvasta työntekijästä verovuonna 2005/2006, % palkasta.

Tulotaso, £/kk	Työnantaja	Työntekijä	Yhteensä
Etuusperusteisessa 408–2 730	9,3	9,4	18,7
Etuusperusteisessa 2 730–	12,8	1,0	13,8
Maksuperusteisessa 408–2 730	11,8	9,4	21,2
Maksuperusteisessa 2 730–	12,8	1,0	13,8

Verovuonna 2005/2006 alennus työntekijän maksusta etuusperusteisessa järjestelmässä on siis 1,6 prosenttiyksikköä ja työnantajan maksusta 3,5 prosenttiyksikköä eli yhteensä 5,1 prosenttiyksikköä. Maksuperusteisessa järjestelmässä työntekijän alennus on 1,6 prosenttiyksikköä ja työnantajan maksusta 1 prosenttiyksikkö eli yhteensä 2,6 prosenttiyksikköä. Lisäksi veroviraston vakuutusmaksutoimisto maksaa suoraan järjestelmälle kustakin työntekijästä tämän iän mukaan määräytyvää hyvitystä.

Vapaaehtoisia maksuja voi maksaa saadakseen tai säilyttääkseen oikeuden kansanvakuutusjärjestelmän perusvanhuuseläkkeeseen ja perhe-eläkkeisiin. Lakisääteistä lisäeläketurvaa (S2P) vapaaehtoisilla maksuilla ei voi ylläpitää. Vakuutusmaksu on 7,35 puntaa viikossa verovuonna 2005/2006.

3.2.2 Työeläkemenot

Koska lakisääteinen eläkemaksu on osa NIC-maksua, on eläkkeisiin käytetty osuus arvioitu laskemalla lakisääteisten eläkemenojen osuus koko sosiaalivakuutusmenoista. Työkyvyttömyyseläke jakaantuu Britanniassa alle vuoden ajan maksettaviin etuuksiin ja pitkäaikaisiin työkyvyttömyyseläkkeisiin. Alle vuoden kestävät työkyvyttömyysetuudet voidaan katsoa Suomen sairauspäivärahakäytäntöä vastaavaksi eduksi, jolloin ne jätetään tarkastelun ulkopuolelle⁶.

Työeläkkeen peruseläkettä maksettiin vuonna 2005 noin 11,7 miljoonalle vakuutetulle.

Taulukko 6. Työeläkkeisiin käytetyt menot NIC-maksuista, milj. puntaa.

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Kansanvakuutuksen peruseläke	33 986	36 565	38 469	39 828	41 409	43 218	44 752	47 325
Kansanvakuutuksen lisäeläke (S2P)	4 731	5 328	5 869	6 648	7 363	8 174	9 005	10 148
Työkyvyttömyyseläke	6 175	6 126	6 158	6 145	6 102	6 185	6 148	6 008
Perhe-eläke	986	1 099	1 087	1 007	923	875	787	722
Yht.	45 878	49 118	51 583	53 628	55 797	58 452	60 692	64 203

Lähde: Budget 2007.

3.3 Julkisen sektorin eläkejärjestelmät

Julkisen sektorin työntekijöillä on omat työnantajakohtaiset eläkejärjestelmät. Niistä lähes kaikki ovat etuusperusteisia. Julkisen sektorin lisäeläkejärjestelmät ovat lakisääteisiä ja etuuksien toteutumisen takaa hallitus tai työllistävä paikallis-hallintoviranomainen. Julkisen sektorin eläkejärjestelmät ovat pääasiassa ”contract out” tyyppisiä, jolloin S2P-eläketurva on korvattu vähintään samat edut täyttävällä eläkejärjestelmällä. Britanniassa on arviolta noin 10,5 miljoonaa jäsentä julkisissa palvelujärjestelmissä (public service scheme). Suurimmat julkiset eläkejärjestelmät on viranomaisilla, terveysalan työntekijöillä, opettajilla, armeijalla, poliisilla, palokunnalla, taistelulentäjillä ja paikallishallinnon työntekijöillä. Järjestelmien sisällä on eritasoisia etuuksia, riippuen työsuhteen alkamisvuodesta ja työasemasta.

6 Työkyvyttömyyseläkkeet koostuvat: Incapacity benefit –long term (5857) ja Incapacity benefit – earnings related (328) eduista. Lyhytaikaisten työkyvyttömyysetuuksien määrä olisi ollut yhteensä 466 milj. puntaa v. 2005/06.

Yhteensä julkisen sektorin järjestelmiä on yli 200, jotka noudattavat Public Civil Servants and Local Government Pension Scheme -sopimusta.

Taulukko 7. *Julkisen sektorin lisäeläkejärjestelmien maksutulo vuosina 2000–2006, milj. puntaa.**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Työnantajien maksut	4 226	4 711	5 111	7 322	8 235	8 470	9 364
Työntekijöiden maksut	3 118	3 489	4 211	5 321	5 754	6 796	6 998
Kirjanpidolliset varaukset ^a	5 538	5 620	6 282	4 311	3 709	4 975	4 743
Yhteensä	12 882	13 820	15 604	16 954	17 698	20 241	21 105

* Sisältää viranomaisten, armeijan, opettajien ja terveyshuollon eläkejärjestelmät (NHS) sekä kuntien eläkejärjestelmän osuuden johon sisältyy poliisien ja hävittäjäalentäjien eläkejärjestelmät.

a) Imputed Social Contributions.

Lähde: Blue Book 2007

4 Lisäeläkejärjestelmien rahoitus

Britanniassa on teetetty selvitys työnantajakohtaisista eläkejärjestelmistä vuosina 2000, 2004, 2005 ja 2006. Vuoden 2005 kyselyssä oli mukana ainoastaan yksityisen sektorin eläkejärjestelmät, kun taas muina ajankohtina julkiset työnantajakohtaiset eläkejärjestelmät olivat mukana.

Julkisia työnantajakohtaisia eläkejärjestelmiä on muun muassa keskus- ja paikallishallinnolla, koulutuksella, terveys- ja sosiaalipalvelualalla, poliisilla ja armeijalla.

Työnantajat järjestävät yleisesti kansanvakuutus- ja työeläketurvaa täydentävää lisäeläketurvaa työntekijöilleen. Arviolta puolet palkansaajista kuuluu tällaisen lisäeläketurvan piiriin. Näistä työnantajakohtaisista järjestelyistä noin 90 prosenttia korvaa samalla lakisääteisen lisäeläkkeen. Hallitus on linjannut maan tavoitteeksi, että pitkällä aikavälillä 60 prosenttia kansalaisten eläkkeestä koostuisi yksityisistä ja työnantajakohtaisista eläkkeistä ja 40 prosenttia työ- ja peruseläkkeestä. Lakisääteisen eläkkeen osuus on viime vuosina muodostanut noin 56 prosenttia eläkeläisen tulosta ja yksityiset eläkejärjestelyt 44 prosenttia.

Kokonaismaksutulo kaikkiin työnantajakohtaisiin (ml. julkiset) ja yksilöllisiin eläkejärjestelmiin kasvoi 34 miljardista punnasta (1995) noin 75 miljardiin puntaan vuonna 2005 (n. 6 % BKT:sta). Monet työnantajat maksavat etuusperusteisiin järjestelmiin kertasummamaksuja, jotka voivat olla ylimääräisiä maksuja tai prosenttiosuuksia palkasta.

4.1 Lisäeläkejärjestelmät

Yksityisellä sektorilla työnantajakohtaisia eläkejärjestelmiä, joissa on työntekijöitä vähintään 12 henkeä, on noin 14 200. Suurin osa yli 100 henkeä sisältävistä henkilöistä ovat etuusperusteisia.

Taulukko 8. Yksityisen sektorin aktiivisten vakuutettujen määrä työnantajakohtaisissa lisäeläkejärjestelmissä vuonna 2005, milj. hlöä.

Järjestelyn suuruus (työnantajan koko)	Etuus- perusteinen	Maksu- perusteinen	Yhteensä
10 000+	2,3	0,34	2,65
5 000–9 999	0,32	0,22	0,55
1 000–4 999	0,58	0,12	0,70
100–999	0,41	0,16	0,57
12–99	0,03	0,06	0,09
2–11	0,01	0,13	0,14
Yhteensä	3,66	1,02	4,68

Lähde: Occupational Pension Schemes 2005.

Lisäeläkejärjestelmistä maksetaan tavallisesti vanhuus- ja perhe-eläkkeitä, mutta myös työkyvyttömyyseläkkeet ovat yleisiä. Suurin osa työntekijöistä on vielä etuusperusteisissa eläkejärjestelmissä, mutta maksuperusteisten järjestelmien laajuus on kasvamassa voimakkaasti. Useimmissa etuusperusteisissa järjestelmissä työntekijät maksavat ennalta sovitun kiinteän maksun ja työnantajat tasapainottavat maksumäärät. Kun eläkkeiden kustannukset ovat kasvamassa, jotkut yritykset ovat korottaneet työntekijöiltään vaatimaa eläkemaksua.

Taulukko 9. Yksityisen sektorin vakuutusmaksut työnantajakohtaisen lisäeläkejärjestelmän koon ja tyypin mukaan vuonna 2005, % palkoista.

Järjestelyn suuruus (työnantajan koko)	Etuusperusteinen			Maksuperusteinen		
	Työn- tekijä	Työn- antaja	Yht.	Työn- tekijä	Työn- antaja	Yht.
10 000+	4,0 %	16,5 %	20,5 %	2,8 %	6,8 %	9,6 %
5 000–9 999	4,7 %	16,9 %	21,6 %	1,7 %	6,5 %	8,2 %
1 000–4 999	5,1 %	13,2 %	18,3 %	3,0 %	5,0 %	8,0 %
100–999	5,0 %	15,7 %	20,8 %	3,1 %	6,2 %	9,4 %
12–99	4,3 %	19,8 %	24,1 %	3,9 %	5,9 %	9,9 %

Lähde: Occupational Pension Schemes 2005.

Kaikkiin yksityisiin eläkejärjestelmiin maksettujen vakuutusmaksujen painotettu keskiarvo oli 4,1 prosenttia työntekijöiltä ja 14,2 prosenttia työnantajilta. Vastaavasti etuusperusteisten lisäeläkejärjestelmien painotettu keskiarvo oli 4,4 prosenttia työntekijöiltä ja 16,0 prosenttia työnantajilta. Maksuperusteisiin lisäeläkejärjestelmien painotettu keskiarvo oli 2,7 prosenttia työntekijöiltä ja 6,3 prosenttia työnantajilta.

Vastaavat luvut edellisessä, vuoden 2004 tutkimuksessa, olivat 4,3 prosenttia ja 14,5 prosenttia etuusperusteisissa järjestelmissä ja 2,9 prosenttia ja 6,0 prosenttia maksuperusteisissa järjestelmissä.

Taulukko 10. Työntekijän maksut lisäeläkejärjestelmiin prosenttiosuutena palkasta vuonna 2005.

	Etuusperusteinen	Maksuperusteinen
Alle 2 %	1 %	2 %
2 % – alle 3 %	2 %	20 %
3 % – alle 4 %	3 %	16 %
4 % – alle 5 %	12 %	12 %
5 % – alle 6 %	22 %	14 %
6 % – alle 7 %	27 %	3 %
7 % tai enemmän	11 %	1 %
Ei lakisääteinen (non-contributory) tai muu peruste	20 %	22 %
Ei vastausta	1 %	10 %

Lähde: Occupational Pension Schemes 2005.

Taulukko 11. Työnantajan maksut lisäeläkejärjestelmiin prosenttiosuutena palkasta vuonna 2005.

	Etuusperusteinen	Maksuperusteinen
Alle 4 %	1 %	13 %
4 % – alle 8 %	4 %	49 %
8 % – alle 10 %	6 %	17 %
10 % – alle 12 %	13 %	9 %
12 % – alle 15 %	24 %	1 %
15 % – alle 20 %	20 %	1 %
20 % tai enemmän	27 %	0 %
Ei lakisääteinen (non-contributory) tai muu peruste	3 %	0 %
Ei vastausta	3 %	10 %

Lähde: Occupational Pension Schemes 2005.

Sekä työnantajan että työntekijän maksut etuusperusteisiin järjestelmiin ovat huomattavasti korkeampia kuin maksuperusteisiin eläkejärjestelmiin. Lisäksi työnantajat suorittivat huomattavia kertasummamaksuja etuusperusteisiin järjestelmiin.

Taulukko 12. Prosenttiosuus työntekijöistä, jotka maksavat ylimääräisiä vapaaehtoisia maksuja yrityksen koon ja lisäeläkejärjestelmän mukaan, % työntekijöistä.

Järjestelyn suuruus (työnantajan koko)	Etuusperusteinen	Maksuperusteinen	Yhteensä
10 000+	9 %	14 %	10 %
5 000–9 999	8 %	12 %	10 %
1 000–4 999	11 %	19 %	13 %
100–999	8 %	14 %	9 %
12–99	4 %	14 %	10 %
Yhteensä	9 %	14 %	10 %

Lähde: Occupational Pension Schemes 2005.

Työntekijän on ollut mahdollista maksaa vuodesta 1988 lähtien kaikkiin järjestelmiin vapaaehtoisia ylimääräisiä maksuja (Additional voluntary contribution, AVC). Ylimääräisten maksujen maksajien määrä on vähentynyt verrattuna vuoden 2004 tutkimukseen noin 3 prosenttia. Keskimäärin ylimääräisiä maksuja maksoi 10 prosenttia työntekijöistä, joka vastaa noin 400 000 vakuutettua.

Taulukko 13. Vakuutusmaksut lisäeläkejärjestelmiin, mrd. punttaa.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Rahastoidut työnantaja- kohtaiset lisäeläkejärjestelmät	22,9	23,2	25,9	32,1	36,3	42,1
Työnantaja	16,2	16,5	19,2	25,4	29,6	35,1
Työntekijä	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	7,0
Yksilölliset eläkejärjestelmät	12,5	12,9	13,9	14,3	14,5	14,7
Työnantaja	4,0	4,4	5,1	5,8	6,0	6,1
Työntekijä	8,5	8,4	8,8	8,5	8,4	8,6
Kokonaisvakuutusmaksut lisäeläkejärjestelmiin	35,4	36,1	39,8	46,4	50,8	56,8
Työnantaja	20,2	20,9	24,3	31,2	35,6	41,2
Työntekijä	15,2	15,1	15,5	15,2	15,1	15,6

Lähde: Wild, Richard (2006).

Yksilölliset eläkejärjestelmät sisältävät: Personal Pensions, Group Personal Pension, stakeholder pension ja Free Standing Additional Voluntary Contributions (FSAVCs) -eläkkeet⁷.

7 Free Standing Additional Voluntary Contribution (FSAVCs) on etuusmuoto, jossa etuusperusteisiin työnantajakohtaisiin eläkkeisiin kuuluvat henkilöt voivat säästää ylimääräistä eläkettä yrityksen järjestämän eläketurvan ulkopuolella.

Jos työnantajakohtaisiin eläkkeisiin laskettaisiin mukaan niin sanotut verohelpotukset, joita myönnetään yksityisistä eläkemaksuista, olisi niiden määrä 15,4 miljardia puntaa verovuonna 2005/06. Työnantajakohtaisten eläkemaksujen suuruus olisi näin ollen yhteensä yli 72 miljardia puntaa. Työnantajakohtaisiksi ei rahastoiduiksi järjestelmiksi voidaan myös lukea julkisen sektorin eläkkeet, mutta niitä tarkasteltiin jo aikaisemmin osiossa 4, minkä takia ne on eriytetty pois nyt käsiteltävistä yksilöllisistä eläkejärjestelmistä.

4.2 Lakisääteistä S2P-eläkettä korvaava henkilökohtainen eläketurva

Lakisääteistä S2P-lisäeläketurvaa (ennen SERPS) korvaavista henkilökohtaisista eläkejärjestelyistä käytetään englanninkielistä nimeä *Appropriate Personal Pension Schemes (APP)* sekä 6.4.2001 alkaen *Appropriate Personal Pension Stakeholder Pension Schemes (APPSHP)*. Jos järjestelmää hoitaa työnantaja, on kyseessä joko *Contracted-out Money Purchase scheme (COMP)* tai *Contracted-out Money Purchase Stakeholder Pension Scheme (COMPSHP)*.

Myös henkilökohtaisen eläkejärjestelyn tulee saada vakuutusmaksutoimiston hyväksymistodistus. Tämän saadakseen sen tulee täyttää "suojattuja oikeuksia" koskevat määräykset samoin kuin työnantajakohtaisten eläkejärjestelmien.

Henkilökohtaisen eläkejärjestelyn tulee aina olla maksuperusteinen. Työnantaja ja työntekijä jatkavat alentamattomien sosiaalivakuutusmaksujen maksamista. Veroviraston vakuutusmaksutoimisto siirtää vakuutetun iästä ja tuloista riippuvan hyvityksen suoraan työntekijän ilmoittamalle eläketurvan järjestäjälle. Verovuonna 2005/2006 hyvitykset ovat 8,4–21,0 prosenttia tuloista, jotka jäävät alle S2P-lisäeläkejärjestelmän tulokynnyksen (LET), 2,1–5,25 prosenttia tulokynnyksen ylittävistä ja 27 800 punnan välisistä vuosituloista ja 4,2–10,5 prosenttia tämän ylittävistä tuloista.

4.2.1 Henkilökohtainen eläke (*Personal Pension*)

Henkilökohtainen eläke on maksuperusteinen eläkejärjestely, jonka antama eläkeen määrä riippuu maksujen suuruudesta sekä sijoitustuotosta. Kuka tahansa maassa asuva alle 75-vuotias henkilö voi hankkia henkilökohtaisen eläkkeen esimerkiksi vakuutusyhtiöistä ja pankeista. Henkilökohtaista eläkettä voi alkaa

nostaa 50–75 vuoden iässä. Normaalisti eläkkeelle jäädessä nostetaan verovapaana könttäsummana 25 prosenttia ei-suojatun rahaston määrästä (non-Protected Rights Fund). Loppuosalla rahastosta täytyy ostaa eläketurvaa eläkeajalle. Eläketurvaa ei tarvitse ostaa siitä yhtiöstä, johon on aikaisemmin säästänyt.

4.2.2 Stakeholder-eläke

Stakeholder-eläke on henkilökohtainen maksuperusteinen lisäeläke, joka on pyritty tekemään kustannuksiltaan matalaksi ja joustavaksi eläkeratkaisuksi. Se on suunnattu erityisesti keskituloisille ja niille, joilla ei ole ollut mahdollisuutta liittyä työnantajakohtaiseen eläkejärjestelmään tai joille henkilökohtainen lisäeläke on ollut liian kallis ratkaisu. Kuten henkilökohtainen eläke, myös Stakeholder-eläke voi korvata ehtojen täytyttyä S2P-lisäeläkkeen. Säästäminen on vapaaehtoista ja sitä tuetaan verotuksen kautta. Stakeholder-eläke on hallituksen keskeinen väline pyrkimyksissä lisätä eläkesäästämistä. Stakeholder-eläkkeiden avulla hallituksen tavoitteena on myös lisätä yksilöllistä vastuuta eläketurvan järjestämisessä. Eläkkeelle voi jäädä 50–75 vuoden iässä. Eläkkeelle jäädessä voi ottaa neljäsosan rahastosta verovapaana könttäsummana poislukien suojatut osat (protected rights).

Työnantajan täytyy tarjota työntekijöilleen mahdollisuus Stakeholder Pension -eläkkeen ottamiseen, jos heitä ei erikseen ole vapautettu velvollisuudesta. Työnantajan ei tarvitse välittää Stakeholder Pension -eläkettä, jos hänellä vähemmän kuin viisi työntekijää tai tarjoaa työnantajakohtaisen eläkejärjestelmän kaikille työntekijöilleen yhden vuoden sisällä työnteon aloittamisesta. Työnantaja voi olla vapautettu myös, jos hän maksaa vähintään 3 prosenttia tuloista työntekijöilleen erilliseen eläkkeeseen, kunhan niille työntekijöille, jotka haluavat lähteä pois kyseisestä järjestelmästä, ei aiheudu eläkkeen vähenemistä. Työnantajan ei tarvitse myöskään tarjota mahdollisuutta Stakeholder Pension -eläkkeeseen, jos työntekijän tulot jäävät alle alemman tulorajan (lower earnings limit).

Stakeholder-eläkkeistä saatava maksutulo oli verovuonna 2005/2006 noin 1 240 miljoonaa punttaa, josta työnantajan maksut olivat 430 miljoonaa punttaa, henkilökohtaiset maksut 770 miljoonaa punttaa ja niin sanotut vähimmäismaksut 40 miljoonaa punttaa. Jäseniä järjestelmän piirissä oli noin 1,42 miljoonaa henkeä.

Taulukko 14. Stakeholder-eläkkeet ja yksilölliset eläkkeet (personal pension) verovuoden 2005 lopussa.

Tulotaso £	Yksilölliset eläkkeet		Stakeholder-eläkkeet		Yksilöllinen ja Stakeholder*	
	Jäseniä (tuhatta)	Vakuutetun keski- määräinen vuosimaksu	Jäseniä	Vakuutetun keski- määräinen vuosimaksu	Jäseniä	Vakuutetun keski- määräinen vuosimaksu
Työntekijät						
0–	820	1260	260	910	1030	1220
10 000–	1430	1320	450	830	1780	1270
20 000–	1050	1890	330	1210	1290	1850
30 000–	1010	3880	250	2970	1180	3950
Yhteensä	4300	2040	1290	1360	5280	2000
Yrittäjät						
0–	460	780	80	920	500	860
10 000–	330	940	50	1130	370	1020
20 000–	180	1260	30	1460	200	1360
30 000–	240	3430	40	4490	270	3780
Yhteensä	1200	1430	200	1720	1330	1560
Yhteensä	5580	1910	1590	1450	6770	1910

* Sarake sisältää henkilöt, jotka maksavat eläkemaksuja joko toiseen tai molempiin järjestelmiin. Tämän takia Yksilölliset eläkkeet -sarake ja Stakeholder-eläkkeet-sarake eivät summaudu suoraan. Keskimääräinen maksu sisältää bruttona vuoden ajalta maksetut henkilökohtaiset ja työnantajan maksamat eläkemaksut sekä vähimmäismaksut.

Lähde: HM Revenue ja Customs, <http://www.hmrc.gov.uk/stats/pensions/menu-by-year.htm>.

5 Esimerkkilaskelmat

Seuraavassa tarkastellaan lakisääteisten ja yksityisen sektorin työnantajakohtaisten lisäeläkkeiden kokonaismaksutasetta. Työmarkkinoilla sovittujen lisäeläketurvamaksujen skaala on melko leveä, koska maksut sovitaan yrityskohtaisesti ja yrityksen sisälläkin maksu ja etuustaso voi vaihdella eri työntekijäryhmillä. Esimerkkilaskelmissa on käytetty Occupational Pension Schemes -tutkimuksessa laskettua painotettua keskiarvoa näistä luvuista. Tämän lisäksi mukaan on poimittu kyselytutkimuksen mukaan yleisimmät maksujen vaihteluvälit vuodelta 2005.

Etusperusteisiin lisäeläkejärjestelmiin työntekijöiden maksuista suurin osa sijoittuu tasolle 4–7 prosenttia ja työnantajien 10–20 prosenttia tai enemmän. Maksuperusteisissa lisäeläkejärjestelmissä maksut ovat työntekijöillä keskimäärin 2–6 prosenttia ja työnantajilla alle 4 prosentista noin 10 prosenttiin.

Maksuja on tarkasteltu kahdella tulotasolla, keskituloisesta palkansaajasta ja palkansaajasta jonka tulot ovat kaksi kertaa keskipalkan suuruiset. Laskelmissa on käytetty OECD:n Economic Outlook tietokannan mukaista keskipalkkaa, joka oli noin 2 447 punttaa kuukaudessa vuonna 2005. Maksuja laskettaessa on otettu huomioon ne palkkarajat, joista maksut peritään ja lakisääteisestä sosiaalivakuutusmaksusta on vähennetty terveydenhuoltomaksun osuus.

Taulukko 15. Eläkemaksut (%) työntekijästä, joka kuuluu ainoastaan lakisääteisiin eläkejärjestelmiin.

Palkka	Lakisääteiset eläkkeet		Työmarkkinoilla sovitut lisäeläkkeet		Lakisääteiset ja työmarkkinoilla sovitut lisäeläkkeet		
	Työntekijän maksut	Työnantajan maksut	Työntekijän maksut	Työnantajan maksut	Työntekijän maksut	Työnantajan maksut	Kaikki yhteensä
1	9,1	7,5			9,1	7,5	16,6
2	10,0	4,2			10,0	4,2	14,2

Taulukko 16. Eläkemaksut (%) työntekijästä, joka kuuluu työnantajakohtaiseen etuusperusteiseen lisäeläkejärjestelmään.

	Lakisääteiset eläkkeet		Työmarkkinoilla sovitut lisäeläkkeet		Lakisääteiset ja työmarkkinoilla sovitut lisäeläkkeet		
Palkka	Työntekijän maksut	Työnantajan maksut	Työntekijän maksut	Työnantajan maksut	Työntekijän maksut	Työnantajan maksut	Kaikki yhteensä
1	6,2	6,1	4,4 (4–7)	16,0 (10–20)	10,6 (10,2–13,2)	22,1 (16,1–26,2)	32,7 (26,3–39,4)
2	8,3	3,5	4,4 (4–7)	16,0 (10–20)	12,7 (12,3–15,3)	19,5 (13,5–23,5)	32,2 (25,8–38,8)

Taulukko 17. Eläkemaksut (%) työntekijästä, joka kuuluu työnantajakohtaiseen maksuperusteiseen lisäeläkejärjestelmään.

	Lakisääteiset eläkkeet		Työmarkkinoilla sovitut lisäeläkkeet		Lakisääteiset ja työmarkkinoilla sovitut lisäeläkkeet		
Palkka	Työntekijän maksut	Työnantajan maksut	Työntekijän maksut	Työnantajan maksut	Työntekijän maksut	Työnantajan maksut	Kaikki yhteensä
1	8,3	6,1	2,7 (2–6)	6,3 (3–10)	11,0 (10,3–16,1)	12,4 (9,1–12,1)	23,4 (19,4–28,2)
2	9,5	3,5	2,7 (2–6)	6,3 (3–10)	12,2 (11,5–15,5)	9,8 (6,5–13,5)	22,0 (18,0–29,0)

Laskelmissa ei ole huomioitu Stakeholder- ja Personal Pension -eläkemaksuja, koska vertailussa oli tarkoitus käsitellä vain lakisääteisiä ja työnantajakohtaisia eläkkeitä. Stakeholder-eläkkeeseen maksettava keskimääräinen maksu oli noin 1 450 puntaa, joka vastaa keskipalkkaisen vuosiansioista noin 4,9 prosenttia. Vastaavasti Personal Pension -eläkkeeseen maksettava keskimääräinen maksu oli noin 1 910 puntaa, joka vastaa keskipalkkaisen vuosiansioista noin 6,5 prosenttia. Jos vakuutettu maksoi maksuja sekä Stakeholderiin että Personal Pension -eläkejärjestelmään, oli keskimääräinen maksu noin 6,5 prosenttia vuosiansioista.

Lähteet

- HM Treasury. Budget 2007. http://www.hm-treasury.gov.uk/budget/bud_index.cfm
- DASA. Defence Analytical Services and Advice. <http://www.dasa.mod.uk/>
- Daykin, Christopher (2005) Report by the Government Actuary on the Drafts of the Social Security Benefits Up-rating order 2005 and the Social Security (Contributions) (Re-rating and National Insurance Funds Payments) Order 2005.
- Economic Trends 609. August 2004. Office for National Statistics.
- Knuuti, Juha (2005) Britannian eläkejärjestelmä. Eläketurvakeskus.
- Laitinen-Kuikka Sini ja Salonen, Janne (2003) Eläkemaksutulo Britanniassa. Intergroupin katsauksia 6/2003. Eläketurvakeskus.
- MQ5. Investment by insurance companies, pension funds and trusts. 4th Quarter 2005. Office for National Statistics. April 2006.
- National Statistics. Pension Trends. <http://www.statistics.gov.uk/pensiontrends/>
- OECD (2007) National Accounts of OECD Countries. Main Aggregates. Volume 1, 1994–2005. Organisation for Economic Co-Operation and Development, OECD Economic Outlook
- Office for National Statistics. United Kingdom National Accounts. The Blue Book 2006.
- Pensions Policy Institute (2005) What will pensions cost in future. ISBN 0-9548248-3-0.
- Pensions Policy Institute (2007) Pension Facts. <http://www.pensionspolicyinstitute.org.uk>
- The Government Actuary's Department (2006) Occupational Pension Schemes 2005.
- Wild, Richard (2006) Private Pension Contributions: Updated Estimates 1996–2005. Pensions Analysis Unit, Office for National Statistics.

Liite 1. Kuvaukset eri lakisääteisistä etuuslajeista

Eläkehyvitys (Pension Credit)

Eläkehyvitys (Pension Credit) on tarkoitettu 60 vuotta täyttäneille Isossa-Britanniassa asuville henkilöille. Kaikkein pienituloisimpien eläkkeensaajia koskeva turvattu tuloharkintainen vähimmäistulotakuu (Minimum Income Guarantee, MIG) korvattiin lokakuussa 2003 eläkehyvityksellä. Eläkehyvitys koostuu kahdesta eri palasta: takuuosasta (guarantee credit) ja säästöosasta (savings credit). Eläkehyvitys toi lievennyksiä muiden tulojen vaikutuksista vähimmäistulotakuuseen, jolloin jopa noin miljoona henkilöä aikaisempaa enemmän voi saada avustusta.

Eläkehyvitys perustuu tuloihin, säästöihin ja muihin olosuhteisiin. Säästöjä ja pääomaa ei oteta huomioon, jos pariskunnan yhteenlaskettu säästöjen määrä jää alle 6 000 punnan (n. 8 646 €). Yli 6 000 punnan ylittävät säästöt huomioidaan viikoittaisena tulona 1 punta (1,44 €) jokaista 500 punttaa (n. 720 €) kohden joka ylittää rajan.

Non-contributory Retirement Pension

Britanniassa asuvalle 80 vuotta täyttäneelle voidaan maksaa vakuutusmaksuista riippumatonta vähimmäiseläkettä (Over 80's Pension), jos hänellä ei ole oikeutta vakuutusmaksujen perusteella myönnettävään eläkkeeseen tai eläke jää hyvin pieneksi. Edellytyksenä on, että muut eläkkeet jäävät alle vähimmäiseläkkeen tason. Eläkkeensaajan on lisäksi täytynyt asua maassa 10 vuoden ajan 60 vuotta täytettyään. Muissa EU-maissa asuttu aika voidaan tässä lukea hyväksi. Eläkkeen määrä on enintään 60 prosenttia kansaneläkkeestä (State Pension).

Sotaeläke ja sotaleskeneläke

(War Pensions ja War Widows Pensions)

War Pension on sotaveteraaneille maksettava eläke, josta voivat saada etuutta myös heidän puolisonsa/huollettavansa.

Vaikeasti työkyvyttömälle maksettava avustus

(Severe Disablement Allowance, SDA)

Ennen vuoden 2001 työkyvyttömyyseläkeuudistusta myönnettiin 16–65-vuotiaalle vaikeasti työkyvyttömälle maksettava avustus (Severe Disablement Allowance,

SDA). Se oli vähimmäisetuus, jota maksettiin sellaisille työkyvyttömille, joilla ei ole riittävästi vakuutusmaksukausia vakuutusmaksuihin perustuvan työkyvyttömyyseläkkeen saamiseksi. Maksussa olevat SDA:t maksetaan niin kauan, kuin hakija täyttää ehdot sen saamiseksi.

Yli 65- ja yli 70-vuotiaiden maksut on lisäetuus määrätyn iän ylittäneille eläkeläisille.

Asunnon lämmitykseen myönnettävä avustus (Winter Fuel Payments)

Yli 60-vuotialle myönnettävä verovapaa asunnon lämmitysavustus. Etuuden menokustannuksiin on sisällytetty mukaan myös erityinen 60–64-vuotiaalle miehille myönnettävä tuki sekä tuki yli 80-vuotiaalle.

65 vuotta täyttäneiden hoitotuki (Attendance Allowance)

Jos vakuutettu on täyttänyt 65 vuotta ja hän tarvitsee henkilökohtaista huolenpitoa sairauden tai vamman vuoksi, hänellä voi olla oikeus saada hoitotukea (Attendance Allowance). Avustus ei edellytä vakuutusmaksujen maksamista. Se voidaan maksaa muiden etuuksien lisäksi, eikä se ole riippuvainen hakijan muista tuloista tai varallisuudesta.

Basic State Pension

Vanhuuseläkkeen perusosa (Basic State Pension) on tasaeläkejärjestelmä, jossa eläkkeen määrä riippuu kansallisten vakuutusmaksujen suoritusten määrästä (National Insurance record). Vanhuuseläkkeen yleinen eläkeikä on nykyisin miehillä 65 vuotta ja naisilla 60 vuotta. Naisten eläkeikä nostetaan 65 vuoteen asteittain vuosien 2010 ja 2020 välisenä aikana. Ennen 6.5.1950 syntyneisiin henkilöihin muutos ei vaikuta. Miehillä eläkeikä ei muutu. Jotta voi saada täyden perusvanhuuseläkkeen, täytyy maksuja tai hyvityksiä olla maksettuna noin 90 prosentilta työhistoriasta. Jos vakuutusaikaa ei ole täyden eläkkeen saamiseksi vaadittavaa määrää, mutta on kuitenkin vähintään 25 prosenttia työhistorian pituudesta, maksetaan puuttuvan vakuutusajan suhteessa alennettu eläke.

Työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyysetuus (Incapacity Benefit, IB) on tarkoitettu maassa asuville työkyvyttömille alle eläkeikäisille henkilöille, nykyisin alle 60-vuotiaille naisille ja alle 65-vuotiaille miehille. Se ei ole tarveharkintainen. Lyhytaikaista työkyvyttömyysetuutta voi saada enintään 52 viikon ajan, jos työkyvyttömyys alkoi ennen eläkeikää tai on yhdistettävissä työkyvyttömyysperiodiin ennen eläkeikää. Oikeus työkyvyttömyysetuuteen on riippuvainen maksetuista sosiaaliturvamaksuista.

Perhe-eläke

Perhe-eläkkeitä vastaavia etuuksia kansanvakuutusjärjestelmässä ovat leskivanhemman avustus (Widowed Parent's Allowance, WPA, ent. Widowed Mother's Allowance), leskelle maksettava eläke (Bereavement Allowance, ent. Widow's Pension), leskelle maksettava kertakorvaus. (Bereavement Payment, ent. Widow's Payment) ja täysorvoksi jääneen lapsen huoltajalle maksettava huoltajanavustus (Guardian's Allowance).

S2P-vanhuuseläke

S2P-eläke on kansanvakuutuksen lisäeläke perusvanhuuseläkkeen (State Pension) päälle, josta saatavien etuuksien määrä riippuu tulotasosta vakuutusmaksujen aikana. Britanniassa otettiin 6.4.2002 käyttöön uusi lakisääteinen lisäeläkejärjestelmä S2P (State Second Pension), jonka tavoitteena on parantaa matalapalkkaisten työntekijöiden sekä pitkäaikaisesti sairaiden ja työkyvyttömien eläketurvaa. Nykyinen S2P -järjestelmä korvasi sitä edeltäneen SERPS-lisäeläkejärjestelmän (State Earnings-Related Pension Scheme, SERPS), jota koskeva laki säädettiin vuonna 1975 ja joka käynnistyi vuonna 1978.

S2P-järjestelmään kuuluvat pakollisesti kaikki palkansaajat, joiden ansiot ylittävät vakuutusmaksujen alaturorajan (Lower Earnings Limit, LEL) 4 264 puntaa (6 276 €) vuonna 2005/2006. Lakisääteinen lisäeläketurva ei kata itsenäisiä yrittäjiä. S2P-järjestelmä antaa työntekijöille enemmän eläkettä varsinkin matalapalkkaisille henkilöille.

Liite 2. Vakuutusmaksut 2005/2006

Luokka 1 (työssä)	Taso contracted-in järjestelyissä	
tulot £ viikossa	työntekijä %	työnantaja %
alle 94,01	0	0
94,01–630,00	11,0	12,8
yli 630,00	1,0	12,8
Luokka 2 (yksityisyrittäjät), tulot yli	4 345 £/v	2,10 £/vko
Luokka 3 (vapaa-ehtoinen)	-	7,35 £/vko
Luokka 4 (yksityisyrittäjät, ylimääräinen vero)		
voitoista ja tuotoista välillä 4 895–32 760	-	8,0 %
yli 32 760	-	1,0 %
Contracting out-järjestelyistä saatavat veronpalautukset		
etusperusteiset järjestelmät		
työnantajalle 3,5 % tuloista		
maksuperusteiset järjestelmät		
veronpalautus alkaa 2,6 %:sta tuloista (1,6 % työntekijöillä).		
Rajoitettu 10,5 %:iin 54 vuoden iästä alkaen		
hyväksytty henkilökohtainen eläke		
veronpalautus alkaa 2,6 %:sta tuloista (1,6 % työntekijöillä).		
Rajoitettu 10,5 %:iin 54 vuoden iästä alkaen		
Veronpalautus kaksinkertaistettu COMP:lle ja APPS:lle		
4 264–12 100 välisille tuloille vuodessa.		
Veronpalautus puolitetty 12 100–27 800 välisistä tuloista.		
Tulorajat	puntaa viikossa	puntaa vuodessa
Alempi tuloraja (Lower Earnings Limit, LEL myös Qualifying Earnings Factor)	82	4 264
Tulokynnys (Primary Threshold, ET)	94	4 895
Alempi tulokynnys (Lower Earnings Threshold, LET)	-	12 100
Ylempi tulokynnys (Upper Earnings Threshold, UET)	-	27 800
Ylempi tuloraja (Upper Earnings Limit, UEL)	630	32 760

Lähde: Tax Tables 2005/2006. www.friendsprovident.co.uk/doclib/xg39.pdf.

Mika Vidlund

NORJAN ELÄKEMAKSUTASO

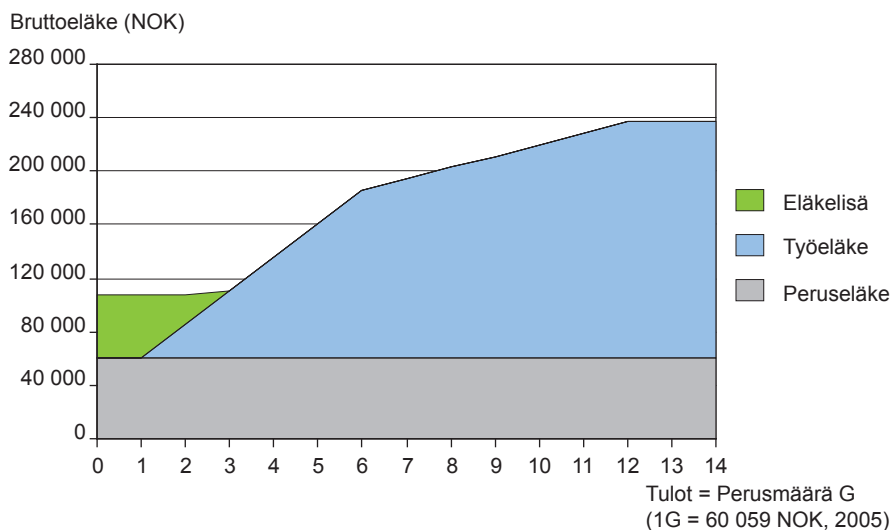
Sisältö

1	Johdanto.....	98
2	Eläkemaksutaso vuonna 2005.....	100
3	Lakisääteisen eläkejärjestelmän rahoitus	102
3.1	Lakisääteiset eläkemenot.....	103
3.2	AFP-varhaiseläkejärjestelmä	105
3.2.1	AFP-varhaiseläkejärjestelmän kokonaismaksutulo	107
3.3	Merimiesten eläkejärjestelmä.....	108
3.4	Kalastajien eläkejärjestelmä.....	109
4	Lisäeläkejärjestelmät.....	110
4.1	Vakuutusyhtiöiden hallinnoimat työmarkkinaeläkkeet	111
4.2	Eläkekassojen hallinnoimat työmarkkinaeläkkeet	111
4.3	Kuntien eläkekassan hallinnoimat työmarkkinaeläkkeet.....	113
4.4	Valtion eläkekassan hallinnoimat työmarkkinaeläkkeet	114
5	Esimerkkilaskelmat	115
	Lähteet.....	117

1 Johdanto

Norjan lakisääteisestä kansanvakuutusjärjestelmästä maksetaan asumisperusteisia peruseläkkeitä ja työntekoon perustuvia lisäeläkkeitä. Molempia eläkkeitä maksetaan vanhuuseläkkeinä, työkyvyttömyyseläkkeinä ja perhe-eläkkeinä. Peruseläkkeeseen ovat oikeutettuja periaatteessa kaikki maassa asuvat. Siihen voidaan maksaa lisäeläkevähenteistä eläkelisää. Peruseläke ja eläkelisä yhdessä takaavat lakisääteisen vähimmäiseläketurvan. Kansanvakuutuksen lisäeläketurva (työeläke) kattaa julkisen ja yksityisen sektorin palkansaajat sekä yrittäjät. Lakisääteisen eläkejärjestelmän perusrakenne on esitetty kuviossa 1.

Kuvio 1. Kansanvakuutuksen kokonaiseläke (vuosieläke) vuonna 2005:

Perusmäärä (grunnbeløp, G) on keskeinen käsite koko Norjan sosiaalivakuutuksessa. Eläkepalkkakatto ja eläkkeet ovat sidottuja perusmäärään ja määräytyvät suhteessa siihen. Esimerkiksi täysi kansaneläke on perusmäärän suuruinen. Perusmäärän lisäksi käytössä on keskimääräinen perusmäärää (gjennomsnittlig grunnbeløp), jota käytetään kansanvakuutuksen lisäeläkkeen eläkepisteiden laskennassa. Perusmääriä tarkistetaan vuosittain toukokuun alusta ansiotason muutosta vastaavasti. Perusmäärä oli 60 699 kruunua ja keskimääräinen perusmäärä 60 059 kruunua 1.5.2005 alkaen.

Vuoden 2006 alussa voimaan tullut laki kansanvakuutusta täydentävistä pakollisista lisäeläkkeistä (lov om obligatorisk tjenestepensjon, OTP) parantaa yksityisellä sektorilla työskentelevien eläketurvaa. Lisäeläkejärjestelmät kattoivat tätä ennen noin 40 prosenttia yksityisen sektorin palkansaajista. Sen sijaan julkisella sektorilla

lisäeläkejärjestelmät ovat jo aiemminkin kattaneet käytännössä kaikki palkansaajat. Pakollisia lisäeläkkeitä koskeva laki luo vähimmäisvaatimukset lisäeläkejärjestelmien toiminnalle.

Ennen edellä mainitun lain voimaantuloa Norjassa on ollut useita ammatti-, toimiala- tai työnantajakohtaisia lisäeläkejärjestelmiä, joista monet takasivat koko työeläketurvan oman alansa työntekijöille ennen kansanvakuutusjärjestelmän työeläketurvan voimaantuloa vuonna 1967. Tämän jälkeen nämä järjestelmät jäivät sitä täydentäviksi lisäeläkejärjestelmiksi. Jotkut järjestelmistä maksavat nykyisin ainoastaan varhaiseläkkeitä kansanvakuutuksen 67 vuoden eläkeikää alemmasta eläkeiästä. Eläkkeen maksaminen päättyy näissä järjestelmissä, kun oikeus kansanvakuutuksen eläkkeeseen alkaa. Osa järjestelmistä on lakisääteisiä, osa perustuu koko toimialaa koskeviin työmarkkinasopimuksiin ja osa kattaa vain yhden työnantajan palveluksessa olevat.

Lakisääteinen, kansanvakuutuksen lisäeläkettä täydentävä lisäeläkejärjestelmä on valtion palveluksessa olevilla työntekijöillä, valtion luottamustoimessa olevilla, apteekkihenkilökunnalla ja sairaanhoitajilla. Valtiolla on oma eläkekassa (Statens Pensjonskasse), joka hoitaa myös apteekkihenkilökunnan lisäeläkejärjestelmän käytännön hallinnon. Kuntien ja maakuntien lisäeläkejärjestelmät perustuvat työmarkkinasopimuksiin. Kunnilla on yhteinen eläkekassa (Kommunal Landspensjonskasse, KLP), johon kuuluu kuitenkin vain osa kunnista. Joillakin kunnilla on oma eläkekassa ja jotkut ovat järjestäneet työntekijöidensä lisäeläketurvan vakuutusyhtiössä. Sairaanhoitajien eläkejärjestelmän käytännön hallinto on annettu kuntien yhteisen eläkekassan hoidettavaksi.

Lakisääteiset varhaiseläkejärjestelmät ovat kalastajilla ja merimiehillä. Metsätyöntekijöiden varhaiseläkejärjestelmä lopetettiin vuonna 2005. Ennen kansanvakuutuksen lisäeläkejärjestelmän perustamista järjestelmistä maksettiin sekä vanhuus-, työkyvyttömyys- että perhe-eläkkeitä. Nykyisin niistä maksetaan vain varhennettuja vanhuuseläkkeitä ennen kansanvakuutuksen 67 vuoden eläkeiän täyttämistä. Eläkeikä on kalastajilla 62 vuotta ja merimiehillä 60 vuotta.

Keskeiset työmarkkinajärjestöt sopivat vuonna 1988 AFP-varhaiseläkejärjestelmästä, joka kattaa valtion ja kuntien työntekijät sekä arviolta puoli miljoonaa yksityisen sektorin työntekijää. Järjestelmästä myönnetään vanhuuseläkkeitä kansanvakuutuksen yleistä eläkeikää alemmasta eläkeiästä. Eläkeikää on alennettu useaan otteeseen ja on nykyisin 62 vuotta.

2 Eläkemaksutaso vuonna 2005

Seuraavissa taulukoissa on esitetty kokonaiseläkemaksutulon osuudet kansantalouden palkansaajakorvauksiin ja palkkasummaan sekä bruttokansantuotteeseen suhteutettuna vuonna 2005. Palkansaajakorvaukset olivat 799 796 miljoonaa kruunua (n. 99 975 milj. euroa⁸), josta työnantajan sosiaaliturvamaksut tekivät 145 526 miljoonaa kruunua (n. 18 %). Palkkasumma oli 654 270 miljoonaa kruunua (n. 81 784 milj. €). Markkinahintainen BKT oli 1 903 841 miljoonaa kruunua (n. 237 980 milj. €) ja tuottajahintainen BKT 1 725 342 miljoonaa kruunua (n. 215 668 milj. €) vuonna 2005.

Norjassa ei ole määritelty erikseen perittävää eläkemaksua. Vakuutetuilta ja työnantajilta peritään sosiaalivakuutusmaksu, jolla rahoitetaan paitsi kansanvakuutuksen perus- ja lisäeläkkeet myös muut kansanvakuutuksesta maksettavat etuudet. Vertailutaulukossa lakisääteinen eläkemaksutulo on täten arvioitu eläkemenojen perusteella.

Taulukko 1. Eläkemaksujen osuus palkoista vuonna 2005.

Maksu	Maksutulo/ palkansaajakorvaukset^a	Maksutulo/ palkkasumma
Palkansaaja (medlemsavgift)	4,72 %	5,77 %
- Lakisääteinen eläke	4,70	5,74
- Merimieseläke	0,02	0,03
Työnantaja	6,93 %	8,47 %
- Lakisääteinen eläke	6,60	8,07
- AFP (yksityinen sektori)	0,29	0,35
- Merimieseläke	0,04	0,05
Verorahoituksen osuus	5,59 %	6,84 %
- Lakisääteinen eläke	5,42	6,63
- AFP (yksityinen sektori)	0,10	0,12
- Merimieseläke	0,07	0,09
Lisäeläkemaksut	6,23 %	7,62 %
- Vakuutusyhtiöt	2,14	2,62
- Eläkekassat	0,51	0,63
- Kuntien eläkekassat	0,32	0,39
- Kuntien eläkevakuutus, KLP	1,58	1,93
- Valtion eläkekassa, SPK	1,67	2,04
Yhteensä	23,47 %	28,70 %

8 1 EUR = 8,01 NOK.

Taulukko 2. Eläkemaksujen osuus suhteessa BKT:hen vuonna 2005.

Maksu	Maksutulo/BKT^a	Maksutulo/BKT^b
Palkansaaja (medlemsavgift)	2,19 %	1,98 %
- Lakisääteinen eläke	2,17	1,97
- Merimieseläke	0,02	0,01
Työnantaja	3,21 %	2,91 %
- Lakisääteinen eläke	3,06	2,77
- AFP (yksityinen sektori)	0,13	0,12
- Merimieseläke	0,02	0,02
Verorahoituksen osuus	2,59 %	2,35 %
- Lakisääteinen eläke	2,52	2,28
- AFP (yksityinen sektori)	0,04	0,04
- Merimieseläke	0,03	0,03
Lisäeläkemaksut	2,89 %	2,62 %
- Vakuutusyhtiöt	0,99	0,90
- Eläkekassat	0,23	0,21
- Kuntien eläkekassat	0,14	0,13
- Kuntien eläkevakuutus, KLP	0,73	0,66
- Valtion eläkekassa, SPK	0,77	0,70
Yhteensä	10,88 %	9,86 %

a) Tuottajahintainen BKT.

b) Markkinahintainen BKT.

3 Lakisääteisen eläkejärjestelmän rahoitus

Kansanvakuutus rahoitetaan jakojärjestelmäperiaatteella. Rahoituksesta vastaavat vakuutetut, työnantajat ja valtio. Erikseen perittävää eläkemaksua ei ole määritelty. Vakuutetuilta ja työnantajilta peritään sosiaalivakuutusmaksu, jolla rahoitetaan paitsi kansanvakuutuksen perus- ja lisäeläkkeet myös muut kansanvakuutuksesta maksettavat etuudet lukuun ottamatta lapsilisiä ja joitakin yksittäisiä etuuksia, joista osa on mainittu jäljempänä. Lisäksi Norjassa on mittava valtion eläkerahasto, joka koostuu enimmäkseen maan öljyvaroista. Eläkerahastoa ei ole kuitenkaan korva-merkitty eläkkeiden rahoitukseen, vaan sen tuottoja käytetään kattamaan valtion budjettialijäämää.

Palkansaajien sosiaalivakuutusmaksu on 7,8 prosenttia bruttopalkasta. Se peritään koko eläkkeeseen oikeuttavasta palkasta ilman että sovellettaisiin eläkkeen laskennassa käytettävää palkan ylärajaa. Sairaus-, äitiys- ja työttömyyspäiväraha ovat eläkkeeseen oikeuttavaa tuloa vakuutusmaksua määrittäessä. Alle 29 600 kruunun (n. 3 700 €) vuosituloista ei peritty vakuutusmaksua vuonna 2005. Kun tulot ylittävät tämän rajan, peritään vakuutusmaksu koko tulosta niin, että vakuutusmaksu voi olla enintään 25 prosenttia kyseisen rajatulon ylittävästä tulosta. Tällä rajoituksella estetään maksun nouseminen kohtuuttoman korkeaksi, jos vuosiansiot jäävät lähelle rajatuloa.

Työnantajan vakuutusmaksut peritään koko työnantajan palkkasummas-
ta. Maksun suuruus riippuu yrityksen toimipaikasta. Kunnat on jaettu viiteen vyöhykkeeseen niiden maantieteellisen sijainnin ja taloudellisen kehitysasteen mukaan. Ensimmäisessä ja toisessa vyöhykkeessä (Sone 1 ja 2), joihin kuuluvat muun muassa suuret kaupungit, maksu on 14,1 prosenttia palkasta. Viidennessä vyöhykkeessä, johon kuuluvat pohjoisimmat kunnat, ei peritä työnantajamaksua lainkaan (Skatteetaten).

Taulukko 3. Työnantajan sosiaalivakuutusmaksut vuonna 2005.

Vyöhykkeet	%
Sone I	14,1
Sone II	14,1
Sone III	10,2
Sone IV	9,5
Sone V	0

Vyöhykkeissä 2–4 sovellettiin maksutasoa alentavaa hyvitystä (fribeløpet). Kaikissa vyöhykkeissä perittiin lisäksi yli 16-kertaisen perusmäärän (960 928 kr; n. 120 116 €) ylittävästä palkan osasta ylimääräinen 12,5 prosentin vakuutusmaksu. Tämä maksun osa poistettiin vuoden 2006 alusta. Työnantajan oli vuonna 2005 mahdollista saada 4 prosenttiyksikön maksunalennus 62 vuotta täyttäneistä työntekijöistä. Sittenkin ikääntyneiden maksunalennuksesta on luovuttu.

Yrittäjien yrittäjätulosta perittävä vakuutusmaksu oli 10,7 prosenttia. Maa-, metsä- ja kala-taloudessa työtuloista perittävä vakuutusmaksu oli 7,8 prosenttia.

Muusta kuin palkka- ja yrittäjätulosta (esim. eläkkeistä) vakuutusmaksu on 3 prosenttia. Tämän suuruista vakuutusmaksua peritään myös alle 17-vuotiailta ja 69 vuotta täyttäneiltä vakuutetuilta. Vapaaehtoisesti vakuutukseen kuuluvilta ja vakuutetuilta, jotka eivät ole Norjassa verovelvollisia, peritään Stortingetin erikseen määräämä maksu.

Valtio osallistuu kansanvakuutuksen rahoitukseen siltä osin kuin vakuutusmaksut eivät riitä kattamaan menoja. Valtio rahoittaa lisäksi kokonaan joitakin erityisetuksia kuten työkyvyttömyyseläkkeeseen maksettavan perus- ja hoitolisän, nuorina vammautuneille maksettavan vähimmäislisäeläkkeen, väliaikaisen leskenetuuden sekä perhehoitajien leskeneläkkeen. Vuonna 2005 valtion maksuosuus oli yhteensä 32 prosenttia (75 545 milj. kr) koko kansanvakuutuksen menoista (235 452 milj. kr).

3.1 Lakisääteiset eläkemenot

Koska erillistä eläkemaksua ei ole ja vakuutusmaksulla rahoitetaan myös muut sosiaalivakuutusmenot, on lakisääteinen eläkemaksutulo jouduttu arvioimaan eläkemenojen perusteella. Vuonna 2005 työnantajilta ja vakuutetuilta (työntekijöiltä) kerätyt sosiaalivakuutusmaksut olivat yhteensä 157,6 miljardia kruunua. Työnantajan osuus kokonaisrahoituksesta on 39 prosenttia ja työntekijän noin 28 prosenttia. Eläkemenot on tässä raportissa oletettu rahoitettavan samassa suhteessa kuin sosiaalivakuutusmenot.

Lakisääteiset eläkemenot olivat yhteensä 135 083 miljoonaa kruunua eli 7,1 prosenttia BKT:sta vuonna 2005. Koko kansanvakuutuksen menoista eläkkeiden osuus oli noin 57 prosenttia.

Taulukko 4. Sosiaalivakuutusmaksutulot, milj. kruunua.

	2004	2005	2006	2007
Työnantaja	86 884	92 105	101 584	-
Työntekijä (medlemsavgift, trygdeavgift)	62 983	65 505	70 081	-
Valtio	78 215	75 545	65 205	-
Muu	2 310	2 297	2 175	-
Yhteensä	230 392	235 452	239 045	-

Lähde: NAV.

Taulukko 5. Kansanvakuutusjärjestelmän eläkemenot, milj. kruunua.

	2004	2005	2006	2007
Vanhuuseläke	81 656	85 973	90 680	97 310
- peruseläke (grunnpensjon)	32 356	33 901	35 434	37 504
- eläkelisä (særtilllegg)	5 129	4 991	4 862	4 814
- lisäeläke (työeläke, tilleggspensjon)	44 046	46 976	50 299	54 924
- lisä eläkkeen myöhentämisestä (ventetilllegg)	124	104	85	69
Työkyvyttömyyseläke (Uførepensjon)	42 301	45 297	48 334	52 178
- peruseläke (grunnpensjon)	16 011	16 586	16 991	17 633
- eläkelisä (særtilllegg)	1 397	1 391	1 377	1 387
- lisäeläke (työeläke, tilleggspensjon)	23 652	24 668	25 487	26 729
- toistaiseksi myönnettävä eläke	334	199	167	244
- määräaikainen etuus	733	2 277	4 145	6 016
- muu lisä	175	177	166	170
Perhe-eläke	2 314	2 326	2 354	2 406
- peruseläke (grunnpensjon)	1 215	1 224	1 198	1 265
- eläkelisä (særtilllegg)	64	63	63	64
- lisäeläke (työeläke, tilleggspensjon)	1 035	1 038	1 094	1 077
Sotaeläke (Krigspensjon)	905	857	817	786
Yhteensä	127 176	135 083	142 185	152 680

Lähde: SSB; NAV.

Taulukko 6. Kansanvakuutusjärjestelmän eläkkeensaajat.

	2004	2005	2006	2007
Vanhuuseläkkeensaajat	625 668	629 337	634 216	639 255
Työkyvyttömyyseläkkeensaajat				
- Toistaiseksi myönnetty	302 369	300 877	297 485	294 850
- Määräaikaiset	8 515	18 814	30 333	38 694
Perhe-eläkkeensaajat				
- Leskeneläke	24 632	24 209	24 009	23 310
- Lapseneläke	14 039	14 075	14 043	13 786
Sotaeläkkeensaajat	9 925	9 223	8 640	8 099

Lähde: SSB; NAV.

3.2 AFP-varhaiseläkejärjestelmä

Norjassa ei ole lakisääteistä varhaiseläkejärjestelmää kalastajien ja merimiesten eläkejärjestelmää lukuun ottamatta. Keskeiset työmarkkinajärjestöt ovat kuitenkin 1980-luvun loppupuolella sopineet varhaiseläkejärjestelmästä, joka kattaa valtion ja kuntien työntekijät sekä arviolta puoli miljoonaa yksityisen sektorin työntekijää. AFP-eläke on voitu maaliskuusta 1998 alkaen myöntää 62 vuotta täyttäneelle työntekijälle. Järjestelmän tullessa voimaan vuonna 1989 eläkeikä oli 66 vuotta. Sen jälkeen eläkeikää on alennettu useaan otteeseen.

Taulukko 7. AFP-eläkeiän kehitys.

Pvm	Eläkeikä
1.1.1989	66
1.1.1990	65
1.10.1993	64
1.10.1997	63
1.3.1998	62

Erilaisia työntekijäryhmiä kattavia AFP-varhaiseläkejärjestelmiä on viisi. Näistä suurin on työntekijäjärjestö LO:n ja teollisuuden työnantajajärjestö NHO:n sopimusjärjestelmä (LO/NHO-ordningen), joka kattaa sopimusosapuolten yksityisen sektorin palkansaajat. Rahoitusalan työnantajajärjestöllä (Finansnæringens Arbeidsgiverforening, FA) sekä julkisella sektorilla (AFP - stat ja AFP - kommunal sektor) on omat sopimusjärjestelmänsä. Lisäksi työnantajajärjestö Spekterin (ent. NAVO) jäsenillä on oma järjestelmänsä. Eri järjestelmien välillä ei kuitenkaan ole kovin suuria eroavaisuuksia. Seuraavassa on kuvattu suurimman työntekijäjärjestön LO:n ja työnantajajärjestön NHO:n välistä sopimusta.

AFP-eläkkeelle voi siirtyä vain suoraan työsuhteesta. Työsuhteen on täytynyt kestää vähintään kolme vuotta tai työntekijän on täytynyt kuulua AFP-järjestelmään jonkun toisen työnantajan palveluksessa yhteensä vähintään viisi vuotta. Työntekijällä tulee olla kansanvakuutuksen perusmäärän ylittävät vuositulot eläkkeellejäämisvuonna ja sitä edeltävänä vuonna. Lisäksi hänen on täytynyt kartuttaa kansanvakuutuksen lisäeläkettä vähintään 10 vuodelta 50 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Kymmenenä parhaana vuotena koko lisäeläkkeen karttumisajalta tulee eläkkeen perusteena olevien tulojen olla vähintään kaksi kertaa perusmäärän suuruiset.

Varhaiseläke on yhtä suuri kuin se kansanvakuutuksen perus- ja lisäeläke, joka työntekijälle olisi maksettu yleisessä 67 vuoden eläkeiässä, jos hän olisi jatkanut työntekoa eläkeikään asti. Eläkkeeseen luetaan siten mukaan tuleva aika 66. ikävuoden täyttämivuoden loppuun asti. Eläkkeelläolo ei alenna 67 vuoden iässä maksuun tulevaa kansanvakuutuksen eläkettä. Eläkkeeseen maksetaan lisäksi verotonta lisäosaa (AFP-lisä, AFP-tillegg) 950 kruunua kuukaudessa. Huollettavasta puolisoista maksetaan puolisolisää. Puoliso katsotaan huollettavaksi, jos hänen vuositulonsa eivät ylitä kansanvakuutuksen perusmäärää. Lokakuun 1997 jälkeen eläkkeelle siirtyviä koskee eläkekatto. Bruttoeläke saa olla korkeintaan 70 prosenttia aikaisemmasta bruttopalkasta.

Mikäli varhaiseläkkeelle siirtynyt työntekijä jatkaa työntekoa, vähentävät työtulot maksettavan eläkkeen määrää täysimääräisesti. Jos eläkkeensaajan todelliset tulot poikkeavat yli 15 000 kruunua vakuutetun kansanvakuutuslaitokselle ilmoittamista arvioituista vuosituloista, lasketaan eläke uudelleen. Työtulojen ja eläkkeen yhdistämistä koskeva uudistus tuli voimaan 1.8.2000. Aiemmin eläkkeiden ja työtulojen määrittelyssä käytettiin sääntöä, jonka mukaan kansanvakuutuksen perusmäärän ylittävistä tuloista 50 prosenttia pienentää eläkettä.

Yksityisen sektorin palkansaajien laajimman varhaiseläkejärjestelmän hallinnosta vastaa työntekijäjärjestön (LO) ja työnantajajärjestön (NHO) muodostama hallitus ja sen alainen toimisto yhdessä Kansanvakuutuslaitoksen kanssa. Kansanvakuutuslaitos (NAV) maksaa eläkkeet.

Järjestelmän rahoittavat työnantajat ja valtio. Valtio maksaa 64 vuotta täytäneiden eläkkeistä 40 prosenttia. Loput kustannuksista katetaan työnantajien neljännesvuosittain suorittamalla vakuutusmaksuilla ja omavastuusuudella, joka on 25 prosenttia vakuutetun vuosieläkkeestä. Valtio ei osallistu nuoremmille (62–64-vuotiaiden) maksettavien AFP-eläkkeiden kustannuksiin.

Työnantajan maksu on kiinteä ja se on jaettu kolmeen eri luokkaan työajan pituuden mukaan taulukossa 8 esitetyn mukaisesti.

Taulukko 8. Työnantajan maksu vuonna 2005 ja 2008.

Viikkotyötunnit	4–19 h	20–29 h	30 h +
Kuukausimaksu työntekijästä	155 kruunua (235 kruunua)*	190 kruunua (270 kruunua)*	230 kruunua (310 kruunua)*

* 1.4.2008 alkaen.

LO/NHO-järjestelmän AFP-maksutulot olivat yhteensä noin 2,729 miljoonaa kruunua vuonna 2005.

Taulukko 9. LO/NHO:n maksutulot vuosina 2004–2007, 1 000 kruunua.

	2004	2005	2006	2007
AFP-maksutulo	1 203 155	1 326 048	1 532 801	1 910 063
Omavastuu	654 669	702 067	777 414	855 462
Valtion osuus	678 336	701 060	751 319	838 935
Yhteensä	2 536 160	2 729 175	3 061 534	3 604 460

Lähde: SSB; Felleskontoret LO/NHO.

LO/NHO:n AFP-eläkemenot olivat 2 739,3 miljoonaa kruunua vuonna 2005; 3 027,8 miljoonaa kruunua vuonna 2006 ja 3 403 miljoonaa kruunua vuonna 2007 (Felleskontoret LO/NHO; SSB). Eläkemenot eivät sisällä AFP-lisää (AFP-tillegg), joka maksetaan ja rahoitetaan sairausvakuutusrahastosta. AFP-lisän rahoittamiseen käytettiin 172,2 miljoonaa kruunua vuonna 2005, 182 miljoonaa vuonna 2006 ja 193 miljoonaa vuonna 2007.

Valtion osuus eläkemenoista oli vuonna 2005 vajaa 26 prosenttia eläkemenoista ja edelleen vajaa 25 prosenttia vuonna 2006 ja 2007. Eläkeiän aleneminen 62 ikävuoteen näkyy selvänä eläkemenojen kasvuna ja valtion maksuosuuden pienentymisenä. Tämä on vastaavasti lisännyt työnantajien maksuosuutta.

Mahdollinen maksutuloista syntyvä ylijäämä rahastoidaan tulevia eläkemenoja varten (Fond for fremtidige forpliktelser). Rahaston koko oli noin 1 538,3 miljoonaa kruunua vuoden 2007 lopussa (n. 1,2 mrd. kr v. 2005).

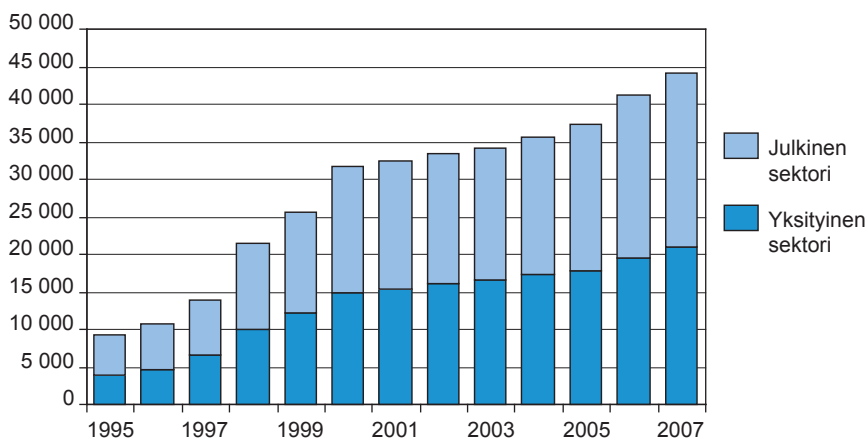
3.2.1 AFP-varhaiseläkejärjestelmän kokonaismaksutulo

AFP-varhaiseläkejärjestelmien maksutulo oli yhteensä 6 560 miljoonaa kruunua vuonna 2005. Muiden kuin edellä kuvatun LO/NHO:n osalta arviot maksutulosta perustuvat kunkin järjestelmän kyseisen vuoden menoarvioihin. Järjestelmät eivät ole rahastoituja, vaan toimivat jakojärjestelmäperiaatteen mukaisesti.

Taulukko 10. AFP-varhaiseläkejärjestelmien maksutulo, milj. kruunua.

	2005	2006
Työnantajat, yksityinen sektori		
- LO/NHO	2 038	2 277
- Spekter	99	118
- Rahoitusala, FA	155	185
Kuntatyönantajat	1 725	1 902
Valtion osuus		
- Yksityisen sektorin järj.	784	849
- Valtion AFP (AFP-Stat)	1 729	1 969
Yhteensä	6 560	7 329

AFP-varhaiseläkkeensaajia oli noin 37 000 vuonna 2005. Määrä on ollut tasaisessa nousussa viime vuodet.

Kuvio 2. AFP-varhaiseläkkeensaajat vuosina 1995–2007.

Lähde: NAV.

3.3 Merimiesten eläkejärjestelmä

Merimiesten eläkejärjestelmä on pakollinen lisäeläkejärjestelmä, mutta se toimii käytännössä lakisääteisenä varhaiseläkejärjestelmänä. Merimieseläke voidaan myöntää 60 ja 67 ikävuoden välillä ja pääsääntöisesti eläke myönnetään 60 vuoden iässä. Merimieseläkkeen maksaminen loppuu viimeistään 67 vuoden iässä, kun vakuutetulle maksetaan kansanvakuutuksen vanhuuseläke. Työntekijät, työnantajat (varustamot) ja valtio osallistuvat järjestelmän rahoittamiseen.

Taulukko 11. Maksutulo ja eläkemenot merimieseläkejärjestelmässä vuosina 2004–2007, milj. kruunua.

	2004	2005	2006	2007
Maksutulo				
- Työntekijä	188	195	206	224
- Työnantaja	338	356	385	444
- Valtion tuki	580	638	662	608
Yhteensä	1 106	1 189	1 252	1 276
Eläkemenot	1 125	1 187	1 258	1 307

Lähde: PTS.

3.4 Kalastajien eläkejärjestelmä

Kalastajien eläkejärjestelmä toimii varhaiseläkejärjestelmänä samoin kuin merimiesten eläkejärjestelmä. Eläke voidaan myöntää 60 vuoden iästä alkaen. Kalastajat ja valtio osallistuvat järjestelmän rahoittamiseen. Vakuutettujen maksutulo on viime vuosina kattanut vajaat 30 prosenttia menoista. Valtion osuus on ollut noin kolmannes ja loput on katettu järjestelmälle varatusta rahastosta (likviditetsfondet). Kalastajien eläkejärjestelmän maksutulot sisältyvät edellä esitetyn lakisääteisen eläkejärjestelmän kokonaismaksutuloihin.

4 Lisäeläkejärjestelmät

Norjassa tuli vuoden 2006 alussa voimaan laki pakollisista lisäeläkejärjestelmistä (lov om obligatorisk tjenestepensjon, OTP). Lain voimaantulo on yksi osa suurempaa kokonaiseläkejärjestelmän uudistusta, joka tulee asteittain voimaan vuonna 2010. Lain voimaantulo paransi erityisesti yksityisen sektorin palkansaajien asemaa, sillä aiemmin lisäeläkejärjestelmät kattoivat noin 40 prosenttia yksityisen sektorin palkansaajista. Julkisella sektorilla (valtio ja kunnat) lisäeläkejärjestelmät ovat käytännössä kattaneet kaikki palkansaajat. Laki pakollisista lisäeläkkeistä asettaa minimivaatimukset, jotka työnantajan tulee täyttää perustaessaan lisäeläkejärjestelmän työntekijöilleen. Tämän lisäksi Norjan lisäeläketurvaa säätelevät vuonna 2001 voimaan tulleet vapaaehtoisia lisäeläkejärjestelmiä koskevat lait, joista toinen koskee etuusperusteisia (lov om foretakspensjon, LOF) ja toinen maksuperusteisia eläkkeitä (lov om inskuddspensjon, LOI).

Julkisella sektorilla lisäeläkejärjestelmät ovat etuusperusteisia ja täysi eläke 30 vakuutusvuoden jälkeen on yhdessä lakisääteisen eläkkeen kanssa 66 prosenttia eläkepalkasta. Lisäeläke yhteensovitetään lakisääteisen kansanvakuutusjärjestelmästä maksettavan eläkkeen kanssa.

Yksityisellä sektorilla järjestelmät voivat olla maksu- tai etuusperusteisia. Lisäeläkejärjestelmät ovat Norjassa olleet enimmäkseen etuusperusteisia, sillä vasta vuodesta 2001 alkaen verovähennysoikeus on koskenut myös maksuperusteisia järjestelmiä. Maksuperusteiset järjestelmät ovat erityisesti pakollisen lisäeläkelain myötä yleistyneet voimakkaasti. Vastaavasti etuusperusteisia eläkejärjestelmiä on muunnettu maksuperusteisiksi.

Taulukko 12. Vakuutettujen lukumäärä yksityisen sektorin lisäeläkejärjestelmissä vuosina 2005–2007.

	2005	2006	2007
Maksuperusteinen, LOI	134 000	627 000	883 000
Etuusperusteinen, LOF	500 000	492 000	476 000
Yhteensä	634 000	1 119 000	1 359 000

Lähde: Veland 2008; FNH.

Työmarkkinaeläkkeet on pääsääntöisesti järjestetty henkivakuutusyhtiöissä. Valtiolla ja kunnilla on oma eläkekassansa. Lisäksi on olemassa pienempiä eläkekassoja niin yksityisellä kuin julkisella sektorilla. Rahoitusvalvontaviranomaisen (Kredittilsynet) rekisteritietojen mukaan henkivakuutusyhtiöitä oli 10, yksityisiä eläkekassoja 86 ja kunnallisia eläkekassoja 29 vuonna 2007.

4.1 Vakuutusyhtiöiden hallinnoimat työmarkkinaeläkkeet

Vakuutusyhtiöiden hallinnoimiin työmarkkinaeläkejärjestelmiin maksettiin eläkevakuutusmaksuja noin 17,2 miljardia kruunua vuonna 2005. Vuonna 2006 voimaan tulleen pakollisen lisäeläkkeen vaikutus näkyy kasvavina maksutuloina vuosina 2006 ja 2007.

Taulukko 13. Henkivakuutusyhtiöiden eläkemaksutulo, 1 000 kruunua.

	2004	2005	2006	2007
Perinteinen eläkevakuutus	16 141 400	16 154 100	19 099 000	21 654 700
Sijoitussidonnainen	636 700	998 200	2 678 700	5 541 700
Yhteensä	16 778 100	17 152 300	21 777 700	27 196 400

Lähde: FNH.

4.2 Eläkekassojen hallinnoimat työmarkkinaeläkkeet

Eläkekassojen työnantajilta ja palkansaajilta kerätty maksutulo oli yhteensä 6 676 miljoonaa kruunua vuonna 2005. Yksityisen sektorin eläkekassoihin maksettiin eläkemaksuja yhteensä noin 4,1 miljardia kruunua vuonna 2005. Työnantajan osuus maksetuista maksuista oli noin 94 prosenttia. Kunnallisten eläkekassojen maksutulo oli yhteensä 2 539 miljoonaa. Työnantajan maksuosuus oli noin 88 prosenttia.

Taulukko 14. Yksityisten eläkekassojen maksutulo vuosina 2004–2006, milj. kruunua.

	2004	2005	2006
Työnantajan maksutulo	3 060	3 882	4 031
Vakuutetun jäsenmaksu	62	255	152
Rahastosta	1 838	3 336	2 867
Maksutulo yhteensä	5 357	7 956	7 792

Lähde: SSB.

Taulukko 15. Yksityiset eläkekassat: eläkemenot vuosina 2004–2006, milj. kruunua.

	2004	2005	2006
Hallintokulut	286	300	413
Eläkemenot	2 411	2 520	2 617

Lähde: SSB.

Taulukko 16. Kunnallisten eläkekassojen maksutulo vuosina 2004–2006, milj. kruunua.

	2004	2005	2006
Työnantajan maksutulo	2 001	1 916	2 164
Vakuutetun jäsenmaksu	268	283	292
Rahastosta	191	168	398
Muu	6	5	5
Maksutulo yhteensä	2 465	2 372	2 860

Lähde: SSB.

Taulukko 17. Kunnalliset eläkekassojen eläkemenot vuosina 2004–2006, milj. kruunua.

	2004	2005	2006
Hallintomenot	86	99	98
Eläkemenot	952	1 025	1 054

Lähde: SSB.

Taulukko 18. Kunnallisten yritysten eläkekassojen maksutulo vuosina 2004–2006, milj. kruunua.

	2004	2005	2006
Työnantajan maksutulo	1 104	314	160
Vakuutetun jäsenmaksu	17	26	27
Rahastosta	0	126	178
Muu	-	-	-
Maksutulo yhteensä	1 122	466	365

Lähde: SSB.

Taulukko 19. Kunnallisten yritysten eläkekassojen eläkemenot vuosina 2004–2006, milj. kruunua.

	2004	2005	2006
Hallintomenot	31	35	24
Eläkemenot	336	341	214

Lähde: SSB.

4.3 Kuntien eläkekassan hallinnoimat työmarkkinaeläkkeet

Vuonna 1949 perustettu Kuntien eläkekassa (Kommunal Landspensjonskasse, KLP) on kuntasektorin keskeisin toimija. Yli 330 kuntaa oli järjestänyt eläkevaakuutuksensa KLP:ssa vuoden 2007 lopussa. Lisäksi KLP hallinnoi muun muassa terveydenhuollon valtiollisten laitosten (helseforetak, terveydenhuoltoyhtiö, apteekit, sairaalat), sairaanhoitajien ja sairaalalääkärien eläkejärjestelmiä. Vakuutettuja Kuntien eläkekassassa on reilut 290 000.

KLP:n eläkemaksutulo oli noin 12,6 miljardia kruunua vuonna 2005. Eläkemaksutulolla katetaan myös AFP:n menot. Eläkemenot olivat yhteensä noin 5,7 miljardia kruunua.

Taulukko 20. Kuntien eläkekassan maksutulo, milj. kruunua.

	2004	2005	2006	2007
Eläkevakuutus (Kollektiv pensjon)	13 360	12 649	15 137	18 166
Ryhmähenkivakuutus (Gruppeliv)	125	150	157	170
Yhteensä	13 485	12 800	15 294	18 335

Lähde: KLP.

Taulukko 21. Kuntien eläkekassan eläkemenot, milj. kruunua.

	2004	2005	2006	2007
Eläkevakuutus	5 156	5 728	5 936	6 534

Lähde: KLP.

Taulukko 22. Eläkkeensaajat eläkelajeittain.

	2004	2005	2006	2007
Vanhuuseläke	63 053	66 028	68 487	71 803
Leskeneläke	13 606	14 212	14 426	14 796
Lapsieläke	754	961	1 044	1 166
Työkyvyttömyyseläke	47 181	48 371	49 282	50 834
AFP 62–64 v.	2 976	3 317	3 833	4 148
AFP 65–66 v	2 896	2 887	2 966	3 216
Yhteensä	130 466	135 776	140 038	145 963

Lähde: KLP.

4.4 Valtion eläkekassan hallinnoimat työmarkkinaeläkkeet

Valtion eläkekassa (Statens Pensjonskasse, SPK) on perustettu vuonna 1917 ja on jäsenmäärältään (n. milj. vakuutettua) Norjan suurin lisäeläkejärjestelmä. Vakuutetuista noin 230 000 on eläkeläisiä. Toisin kuin yksityisen sektorin eläkekassat ja Kuntien eläkekassa, valtion eläkekassa ei ole rahastoitu vaan se perustuu jakojärjestelmään. Vakuutetut maksavat 2 prosentin eläkemaksua. Lisäksi noin 60 prosenttia yrityksistä/työnantajista maksavat työnantajamaksuja ja valtion budjetista katetaan loput eläkemenosta.

Eläkemaksutulo oli noin 8,1 miljardia ja eläkemenot noin 13,4 miljardia kruunua vuonna 2005. Lisäksi Valtion eläkekassa hallinnoi valtioneuvoston eläkejärjestelmää ja sen eläkemenot olivat noin 9 miljoonaa kruunua vuonna 2005. Valtion lisäeläkejärjestelmän kokonaismaksutulo on tässä vertailussa laskettu eläkemenojen mukaan.

Taulukko 23. Valtion eläkekassan maksutulo ja eläkemenot vuosina 2004–2007, 1 000 kruunua.

	2004	2005	2006	2007
Maksutulo	8 366 490	8 102 989	8 222 696	8 318 377
Eläkemenot	12 515 929	13 359 534	14 387 697	15 568 036

Lähde: SPK.

Taulukko 24. Valtioneuvoston jäsenten eläkemenot, kruunua.

	2004	2005	2006	2007
Eläkemenot, NOK	9 453 672	9 060 420	9 568 788	9 573 240

Lähde: SPK.

Taulukko 25. Eläkkeensaajat eläkelajeittain vuosina 2004–2007.

	2004	2005	2006	2007
Vanhuuseläke	100 347	103 600	107 281	114 047
Leskeneläke	44 982	45 464	45 896	46 026
Lapsieläke	2 114	2 106	2 157	2 149
Työkyvyttömyyseläke	50 669	53 177	55 047	54 124
AFP	8 597	9 266	10 516	11 073
Eriytynen varhaiseläke	1 562	1 753	1 673	1 456
Yhteensä	208 271	215 366	222 570	228 875

Lähde: SPK.

5 Esimerkkilaskelmat

Seuraavassa on esitetty esimerkkilaskelmat yksityisen sektorin palkansaajan ja työnantajan eläkevakuutusmaksujen kokonaismäärästä vuonna 2005, kun huomioon otetaan lakisääteisten eläkemaksujen lisäksi työmarkkinasopimuksiin perustuvat lisäeläkemaksut. Palkkana on käytetty OECD:n Economic Outlook -tietokannan mukaista keskipalkkaa, jonka mukaan vuoden 2005 keskipalkka oli 378 782 kruunua (n. 47 348 €) eli noin 31 565 kruunua (n. 3 946 €) kuukaudessa.

Varsinaista lakisääteistä eläkemaksua ei ole, joten taulukon eläkemaksu perustuu eläkemenojen perusteella tehtyyn arvioon. Lisäksi oletetaan, että työnantaja kuuluu yleisimpään eli ensimmäiseen maksuvyöhykkeeseen.

Lisäeläkemaksut vaihtelevat eri järjestelmissä. Työnantaja kustantaa tavallisesti lisäeläketurvan kokonaan. Jos työntekijä osallistuu rahoitukseen, työntekijämaksu on tavallisesti 1–2 prosenttia palkasta, kuitenkin enintään puolet koko maksusta. Pakollisia lisäeläkkeitä koskevan lain (OTP:n) mukaan työnantajan tulee maksaa vähintään 2 prosenttia palkansaajien ansioista maksuperusteiseen järjestelmään. Maksu peritään kunkin vakuutetun yhden ja kaksitoistakertaisen perusmäärän (G) välisestä palkasta. Palkansaaja voi tämän lisäksi halutessaan itse osallistua rahoitukseen.

Seuraavassa on oletettu vakuutetun kuuluvan maksuperusteiseen järjestelmään. Maksuperusteisia lisäeläkkeitä koskevan lain (LOI:n) mukaan maksu voi olla enintään 5 prosenttia palkasta kuusinkertaiseen perusmäärään (n. 3 750 €/kk) asti ja 8 prosenttia tämän ylittävästä tulosta kaksitoistakertaiseen perusmäärään (7 500 €/kk) asti. Tuoreen kyselytutkimuksen mukaan (Veland 2008) yksityisen sektorin työnantajista 64 prosenttia maksaa enimmäismäärää matalampia maksuja. Vähimmäismaksua (2 %) maksetaan pääsääntöisesti (71 %) alle kuusinkertaisen perusmäärän alittavasta palkkatasosta, mutta kahden prosentin maksu on myös tavallisin tämän ylittävistä tuloista.

Taulukko 26. Kokonaiseläkemaksut vuonna 2005, prosenttia bruttopalkasta.

x keskipalkka	Työnantaja, %	Työntekijä, %	Yhteensä, %
1,0			
lakisääteinen eläkemaksu	8,03	4,45	12,48
AFP-maksu	0,73	-	0,73
sopimuseläke	2,00–5,15	-	-
Yhteensä	10,76–13,91	4,45	15,21–18,36
2,0			
lakisääteinen eläkemaksu	8,03	4,45	12,48
AFP-maksu	0,36	-	0,36
sopimuseläke	2,00–6,18	-	2,00–6,18
Yhteensä	10,39–14,57	4,45	14,84–19,02

Lähteet

- Felleskontoret for LO/NHO –ordningene. Årsberetning 2006.
<http://www.lo-nho-ordningene.no/>
- Finansdepartementet. <http://www.statsbudsjettet.dep.no/>.
- FNH, Finansnæringens Hovedorganisasjon. <http://www.fnh.no>
- KLP, Kommunal Landspensjonskasse. Årsrapport 2007.
[http://www.klp.no/web/klpmm.nsf/lupgraphics/KLP_arsrapport_07.pdf/\\$file/KLP_arsrapport_07.pdf](http://www.klp.no/web/klpmm.nsf/lupgraphics/KLP_arsrapport_07.pdf/$file/KLP_arsrapport_07.pdf)
- Kredittilsynet. <http://www.kredittilsynet.no/wbch3.exe?p=1050>
- NAV. <http://www.nav.no/>
- PTS, Pensjonstrygden for sjømenn. <http://www.pts.no/>
- SSB, Statistisk Sentralbyrå. <http://www.ssb.no>
- Veland Geir (2008) Tjenestepensjonsordningene i Norge. En undersøkelse av status og utviklingstrekk i privat sektor. FAFO.
<http://www.fafo.no/pub/rapp/20065/20065.pdf>
- Vidlund Mika (2007) Norjan eläkejärjestelmä 2007. Eläketurvakeskus.
<http://www.etk.fi/Binary.aspx?Section=41102jaItem=61243>

Jarna Bach-Othman

RANSKAN ELÄKEMAKSUTASO

Sisältö

1	Johdanto.....	120
2	Eläkemaksutaso vuonna 2005.....	121
3	Lakisääteisten eläkkeiden ja pakollisten lisäeläkkeiden rahoitus	125
3.1	Yleinen sosiaalivakuutusjärjestelmä	126
3.1.1	Vanhuus- ja leskeneläkkeiden rahoitus	127
3.1.2	Työkyvyttömyyseläkkeiden rahoitus	127
3.2	Maatalousalan sosiaalivakuutus	128
3.3	Julkisen sektorin eläkkeet	130
3.4	Yrittäjien ja itsenäisten ammatinharjoittajien lakisääteiset eläkejärjestelmät ja pakolliset lisäeläkkeet.....	130
3.5	Yksityisen sektorin pakolliset lisäeläkejärjestelmät.....	131
4	Esimerkkilaskelmat	132
	Lähteet.....	133

1 Johdanto

Lakisääteinen eläketurva on Ranskassa kattava, mutta järjestelmä on hajanainen. Eri toimialoilla ja ammattiryhmillä on lukuisia omia eläkejärjestelmiä. Yhteensä lakisääteisiä ja pakollisia eläkejärjestelmiä on lähes kolmekymmentä. Järjestelmistä kattavin on yleinen sosiaalivakuutusjärjestelmä (régime général), johon kuuluvat kaikki ne yksityisen sektorin palkansaajat, jotka eivät kuulu ammatti- tai alakohtaiseen järjestelmään. Vuonna 2006 yleinen sosiaalivakuutusjärjestelmä kattoi noin 71 prosenttia työvoimasta. Omat eläkejärjestelmänsä on muun muassa rautateiden palveluksessa olevilla, merimiehillä, kaivostyöntekijöillä, lakimiehillä, käsityöläisillä, yrittäjillä ja maatalousyrittäjillä. Myös julkisella sektorilla (valtio, kunnat, julkisen sektorin omistamat yritykset) on omat eläkejärjestelmät, jotka vuonna 2006 kattoivat noin 19 prosenttia työvoimasta. Lakisääteisen turvan lisäksi työmarkkinasopimuksiin perustuvat lisäeläkkeet ovat pakollisia lähes kaikille palkansaajille. Palkansaajien lisäeläkejärjestelmien keskusliittoina toimivat toimihenkilöiden keskusliitto AGIRC ja työntekijöiden keskusliitto ARRCO. Suurin osa palkansaajien lisäeläkejärjestelmistä kuuluu näihin kahteen keskusjärjestöön. Työnantajan vapaaehtoisesti järjestämä lisäeläketurva ei ole Ranskassa kovin yleistä johtuen pakollisista lisäeläkejärjestelmistä. Työnantajan järjestämää lisäturvaa on yleensä vain esimiesasemassa olevilla. Työnantajien järjestelmät ovat kuitenkin yleistyneet viime vuosina. Mikäli toimeentulo eläkeiässä ei ole riittävä, voidaan 65 vuotta täyttäneille tai työkyvyttömille 60 vuotta täyttäneille maksaa tuloharkintaisia vähimmäisetuuksia (l'allocation spéciale ja l'allocation supplémentaire). Vähimmäisetuudet ovat verotonta tuloa.

Yleisestä sosiaalivakuutusjärjestelmästä maksetaan vanhuuseläkkeitä, työkyvyttömyyseläkkeitä ja perhe-eläkkeitä. Vanhuuseläkkeelle voi siirtyä 60-vuotiaana. Täyden eläkkeen saamiseksi vaadittavaa vakuutusaikaa on viime vuosina pidennetty. Työkyvyttömyyseläkettä aletaan maksaa, kun sairaus on jatkunut kolme vuotta. Eläkettä maksetaan 60 ikävuoteen asti, jonka jälkeen se muuttuu vanhuuseläkkeeksi.

Vanhuus- ja leskeneläkkeiden hallinnosta vastaa kansallinen eläkevakuutuskaassa CNAVTS (Caisse Nationale d'Assurance Vieillesse des Travailleurs Salariés). Työkyvyttömyyseläkkeitä hallinnoi kansallinen sairausvakuutuskaassa CNAMTS (Caisse Nationale d'Assurance Maladie des Travailleurs Salariés).

2 Eläkemaksutaso vuonna 2005

Taulukkoon 1 on koottu lakisääteisten eläkejärjestelmien ja pakollisten lisäeläkejärjestelmien rahoitukseen kerätty kokonaismaksutulo sekä yksityiseltä että julkiselta sektorilta. Kokonaismaksutuloon ei sisälly työnantajakohtaisia lisäeläkejärjestelyjä, joiden maksutulo vuonna 2000 oli noin 5 miljardia euroa (Hietaniemi 2003). Maksutulo ei sisällä myöskään työttömyysvakuutuksen ja valtion työllisyysrahaston FNE kautta maksettuja varhaiseläkkeitä. Näiden järjestelmien kokonaismaksutulosta ei ollut saatavilla kattavia tietoja. Kokonaismaksutulo ja maksutaso ovat siis jonkin verran taulukoissa esitettyjä lukuja korkeammat. Eri järjestelmien kokonaismaksutulo sisältää työnantaja- ja työntekijämaksut, valtion rahoitusosuuden ja muut tulot. Sekä lakisääteisistä että lisäeläkejärjestelmistä mukana ovat kaikista suurimmat järjestelmät, jotka kattavat valtaosan palkansaajista ja yrittäjistä ja julkisen sektorin työntekijät. Tuloina on pyritty huomioimaan edellä mainituista järjestelmistä kaikki se maksutulo, jota käytetään eläke-etuuksien rahoittamiseen. Maksutulosta on poistettu mahdollisimman tarkasti rahoitussiirrot eri järjestelmien välillä, lukuun ottamatta FSV-rahastosta⁹ tehtyjä siirtoja, jotka on sisällytetty maksutuloon. Eläkejärjestelmien kokonaismaksutulon esittämisen vaikeudesta kertonee se, että maksutuloa ei ole esitetty Ranskan EU:lle toimittamassa kansallisessa eläkestrategiaraportissa vuodelta 2005. Eläkemenoa kuvaavan taulukon yhteydessä on maininta, että maksutuloa ei ole otettu mukaan taulukkoon eläkemenon rinnalle johtuen vaikeuksista esittää järjestelmien välillä tapahtuvaa varojen siirtoa (Annexe 2b, Rapport de Stratégie Nationale sur les Pensions 2005).

Järjestelmien maksutulot on suhteutettu taulukossa koko talouden palkkasummaan ja bruttokansantuotteeseen. Palkkasummina on käytetty sekä työnantajan sosiaalivakuutusmaksut sisältävää lukua että myös ilman näitä kuluja ilmoitettua palkkasummaa. Bruttokansantuotteena on käytetty niin sanottua markkinahintaista BKT:tä, joka sisältää välilliset verot sekä tuottajahintaista BKT:tä ilman välillisiä veroja. Vuonna 2005 Ranskan tuottajahintainen BKT oli 1 531,3 miljardia euroa ja markkinahintainen BKT 1 710 miljardia euroa. Palkkasumma, mukaan lukien työnantajamaksut ja muut työntekijöille maksettavat korvaukset (palkansaajakorvaukset), oli 891,1 miljardia euroa. Palkkasumma ilman työnantajamaksuja oli

9 FSV-rahastosta tarkemmin kappaleessa 3.

654,7 miljardia euroa. Taulukoissa esitetyt maksutulotiedot perustuvat Les Comptes de la Sécurité Sociale, Résultat 2005 -julkaisuun.

Taulukko 1. Eläkemaksujen* osuus palkoista ja BKT:stä vuonna 2005.

Eläkejärjestelmä	Maksu- tulo, mrd. €	Maksu- tulo/ Palkka- summa ^a %	Maksu- tulo/ Palkka- summa ^b %	Maksu- tulo/ BKT ^c %	Maksu- tulo/ BKT ^d %
Lakisääteiset eläkkeet					
Yleinen sosiaalivakuutus:					
- Vanhuus- ja leskeneläke (CNAVTS)	74,47	8,36	11,38	4,35	4,86
- Työkyvyttömyyseläke(CNAM)	3,30	0,37	0,50	0,19	0,22
Maatalousalan palkansaajat ja yrittäjät (MSA)	6,09	0,68	0,93	0,36	0,40
Itsenäiset yrittäjät (CANCVA, ORGANIC, CNAVPL, CNBF)	5,78	0,65	0,88	0,34	0,38
Julkisen sektorin eläkkeet	57,1	6,40	8,72	3,34	3,73
Muut erityisjärjestelmät (SEITA, CCIP, Théâtres nationaux)	0,07	0,008	0,01	0,005	0,005
Vähimmäisetuudet (SAVS)	0,48	0,05	0,07	0,03	0,03
Yhteensä	147,29	16,52	22,50	8,61	9,62
Pakolliset lisäeläkkeet					
AGIRC (esimiesasemassa olevat)	14,90	1,67	2,28	0,87	0,97
ARRCO (työntekijät)	32,23	3,62	4,92	1,88	2,11
IRCANTEC (julkiseen sektoriin työsuhteessa olevat)	2,04	0,23	0,31	0,12	0,13
CRPNPAC (ilmailuala)	0,57	0,06	0,09	0,03	0,04
Itsenäiset yrittäjät (CANCVA, ORGANIC, CNAVPL, CNBF) ja maatalousyrittäjät	6,84	0,77	1,04	0,40	0,45
Julkisen sektorin lisäeläkejärjestelmä (RAFP)	1,40	0,16	0,21	0,08	0,09
Yhteensä	57,98	6,51	8,85	3,39	3,79
Lakisääteiset eläkkeet ja lisäeläkkeet yht.	205,27	23,03	31,35	12,0	13,41

* Ei sisällä työnantajakohtaisia lisäeläkkeitä. Vuonna 2000 näiden järjestelmien maksutulo oli n. 5 mrd. €. Ei sisällä myöskään työttömyysvakuutuksen kautta maksettuja varhaiseläkkeitä.

a) Palkkasumma sisältäen työnantajan sosiaalivakuutusmaksut.

b) Palkkasumma ilman työnantajan sosiaalivakuutusmaksuja.

c) BKT markkinahinnoilla.

d) BKT tuottajahinnoilla.

Lakisääteisten eläkejärjestelmien yhteenlaskettu kokonaismaksutulo oli vuonna 2005 noin 147 miljardia euroa. Suurin osa maksutulosta kertyi yleisestä sosiaalivakuutuksesta. Lakisääteisten järjestelmien maksutulo suhteessa tuottajahintaiseen bruttokansantuotteeseen oli noin 9,6 prosenttia ja 16,5 prosenttia palkansaajakorvauksista. Taulukoissa kaksi ja kolme lakisääteisten eläkejärjestelmien ja pakollisten lisäeläkejärjestelmien kokonaismaksutulo on jaettu työnantajien, työntekijöiden ja valtion maksuosuuksiin sekä muuhun tuloon. Suurin osa kokonaismaksutulosta sekä lakisääteisten että lisäeläkkeiden osalta tulee työnantajien maksuista. Yleisen sosi-

aalivakuutuksen maksutulosta noin 43 prosenttia koostui työnantajien maksuista. Valtion osuus yleisen sosiaalivakuutuksen maksutulosta oli noin 27 prosenttia.

Taulukko 2. Työnantajan, työntekijän ja valtion maksuosuudet lakisääteisissä eläkejärjestelmissä vuonna 2005, suhteessa palkkasummaan ja BKT:hen.

Eläkejärjestelmä	Maksu- tulo, mrd. e	Maksu- tulo/ Palkka- summa ^a %	Maksu- tulo/ Palkka- summa ^b %	Maksu- tulo/ BKT ^c %	Maksu- tulo/ BKT ^d %
Lakisääteiset eläkkeet					
Palkansaaajat	36,63	4,11	5,60	2,14	2,39
Yleinen sosiaalivakuutus:					
- Vanhuus- ja leskeneläke (CNAV)	24,36				
- Työkyvyttömyyseläke(CNAM)	0,10				
Maatalousalan palkans. (MSA)	1,44				
Julkisen sektorin eläkkeet	10,70				
Muut erityisjärjestelmät (SEITA, CCIP, Théâtres nationaux)	0,03				
Työnantajat^e	78,49	8,81	11,99	4,59	5,13
Yleinen sosiaalivakuutus:					
- Vanhuus- ja leskeneläke (CNAV)	30,59				
- Työkyvyttömyyseläke(CNAM)	1,70				
Maatalousalan palkans. (MSA)	0,96				
Julkisen sektorin eläkkeet	45,2				
Muut erityisjärjestelmät (SEITA, CCIP, Théâtres nationaux)	0,04				
Itsenäiset yrittäjät	5,48	0,61	0,84	0,32	0,36
Maatalousalan yritt. (MSA)	1,16				
ORGANIC, CANCAVA, CNAVPL, CNBF	4,32				
Valtion osuus^f	25,55	2,86	3,90	1,49	1,67
Yleinen sosiaalivakuutus:					
- Vanhuus- ja leskeneläke (CNAV)	18,6				
- Työkyvyttömyyseläke(CNAM)	1,50				
Maatalousalan palkans. (MSA)	0,13				
Maatalousalan yritt. (MSA)	2,40				
CANCAVA, ORGANIC, CNAVPL, CNBF	1,41				
Julkisen sektorin eläkkeet	1,03				
Vähimmäisetuudet (SAVS)	0,48				
Muut tulot^g	1,14	0,13	0,17	0,07	0,07
Yleinen sosiaalivakuutus:					
- Vanhuus- ja leskeneläke (CNAV)	0,92				
ORGANIC, CANCAVA, CNAVPL, CNBF	0,05				
Julkisen sektorin eläkkeet	0,17				
Yhteensä	147,29	16,52	22,50	8,61	9,62

a) Palkkasumma sisältäen työnantajan sosiaalivakuutusmaksut.

b) Palkkasumma ilman työnantajan sosiaalivakuutusmaksuja.

c) BKT markkinahinnoilla.

d) BKT tuottajahinnoilla.

e) Sisältää julkisen sektorin osalta valtion budjettiin sisältyvät työnantajan fiktiiviset maksut.

f) CSG:n osuus, verot, FSV:n kautta tuleva raha.

g) Sisältää mm. korkotulot.

Taulukko 3. Työnantajan, työntekijän ja valtion maksuosuudet pakollisissa lisä-eläkejärjestelmissä vuonna 2005, suhteessa palkkasummaan ja BKT:hen.

Eläkejärjestelmä	Maksu- tulo, mrd. e	Maksu- tulo/ Palkka- summa ^a %	Maksu- tulo/ Palkka- summa ^b %	Maksu- tulo/ BKT ^c %	Maksu- tulo/ BKT ^d %
Pakolliset lisäeläkkeet					
Palkansaaajat	18,69	2,10	2,85	1,09	1,22
AGIRC (esimiesasemassa olevat)	5,77				
ARRCO (työntekijät)	12,17				
IRCANTEC (julkiseen sektoriin työsuhteessa olevat)	0,75				
Työnantajat	29,76	3,34	4,55	1,74	1,94
AGIRC (esimiesasemassa olevat)	8,65				
ARRCO (työntekijät)	18,25				
IRCANTEC (julkiseen sektoriin työsuhteessa olevat)	1,12				
CRPNPAC (ilmailuala)	0,34				
RAFP (julkinen sektori)	1,40				
Itsenäiset yrittäjät	5,34	0,60	0,81	0,31	0,35
CANCAVA, ORGANIC, CNAVPL, CNBF ja maatalousyrittäjät	5,34				
Valtion osuus	0,123	0,01	0,02	0,01	0,01
ARRCO (työntekijät)	0,12				
CANCAVA, ORGANIC, CNAVPL, CNBF ja maatalousyrittäjät	0,003				
Muut tulot	4,07	0,46	0,62	0,24	0,27
AGIRC (esimiesasemassa olevat)	0,48				
ARRCO (työntekijät)	1,69				
IRCANTEC (julkiseen sektoriin työsuhteessa olevat)	0,17				
CRPNPAC (ilmailuala)	0,23				
CANCAVA, ORGANIC, CNAVPL, CNBF ja maatalousyrittäjät	1,50				
RAFP (julkinen sektori)	0,001				
Yhteensä	57,98	6,51	8,86	3,39	3,79

a) Palkkasumma sisältäen työnantajan sosiaalivakuutusmaksut.

b) Palkkasumma ilman työnantajan sosiaalivakuutusmaksuja.

c) BKT markkinahinnoilla.

d) BKT tuottajahinnoilla.

3 Lakisääteisten eläkkeiden ja pakollisten lisäeläkkeiden rahoitus

Yleisen sosiaalivakuutusjärjestelmän ja rahastojen kokonaismaksutulo voidaan jakaa neljään pääasialliseen tulolähteeseen: työnantajan ja työntekijän vakuutusmaksuihin, veroihin ja välillisiin veroihin, valtion maksamiin maksuihin ja siirtoihin järjestelmien välillä. Pääosa lakisääteisten työeläkkeiden maksutulosta kertyy työntekijän ja työnantajan vakuutusmaksuista. Rahoitukseen käytetään lisäksi veroluonteista CSG-maksua, joka peritään kaikilta Ranskassa asuvilta. Merkittävä osa maksutulosta tulee myös verovaroista. Eläkkeiden osalta CSG-maksua käytetään tarveharkintaisten vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeiden rahoittamiseen. Maksulla rahoitetaan myös muita sosiaalivakuutusetuuksia, kuten perhe- ja sairausvakuutusetuuksia. CSG-maksu oli 7,5 prosenttia verotettavasta tulosta ja 8,2 prosenttia omaisuuden tuotosta vuonna 2005. Tuloista huomioidaan 97 prosenttia. Omaisuuden tuotosta perittävä maksu oli aiemmin sama kuin verotettavasta tulosta perittävä maksu, mutta sitä korotettiin vuoden 2005 alussa. Se osa maksusta, joka käytetään vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeisiin, tilitetään vanhuuseläkerahastoon (Fonds de Solidarité Vieillesse, FSV). Verotettavasta palkkatulosta perittävästä 7,5 prosentin maksusta 1,03 prosenttiyksikköä ohjattiin FSV-rahastoon vuonna 2005. Muista tuloista kuin palkkatulosta perittävästä verosta ja omaisuuden tuotosta perittävästä verosta siirrettiin molemmista 1,05 prosenttiyksikköä FSV-rahastoon.

Valtio osallistuu eläkkeiden rahoitukseen merkittävällä summalla. Valtion osuus yleisestä sosiaalivakuutuksesta maksettavien eläkkeiden maksutulosta on viime vuosina ollut noin neljännes. Valtio muun muassa maksaa järjestelmiin suoraa tukea, eläkkeiden lapsi- ja puolisorokorotukset ja työttömänä olevien vakuutusmaksut. Valtion maksuosuudet ohjautuvat osin FSV-rahaston kautta, muun muassa eläkeikäisille maksettavat vähimmäisetuudet, lapsi- ja puolisorokorotukset sekä työttömien vakuutusmaksut rahoitetaan FSV-rahaston kautta.

Myös pakolliset lisäeläkkeet rahoitetaan pääosin työntekijän ja työnantajan maksuilla. Tuloharkintainen vähimmäistyökyvyttömyysetuus (AAH) rahoitetaan valtion varoin. Sosiaalivakuutusmaksujen kokoamisesta huolehtii kansallisella tasolla sosiaalivakuutuslaitosten keskuslaitos (Agence centrale des organismes de sécurité sociale, ACOSS) ja paikallistasolla vakuutusmaksuyhdistykset (Unions

pour le recouvrement des cotisations de sécurité sociale et d'allocations familiales, URSSAF). Vakuutusmaksut jaetaan kolmelle keskuslaitokselle. Nämä ovat palkansaaajien kansallinen sairausvakuutuskassa (CNAMTS), palkansaaajien kansallinen vanhuusvakuutuskassa ja kansallinen perhe-etuuskassa (Caisse nationale d'allocations familiales, CNAF). Työnantajilla ja työntekijöillä on edustajansa laitosten johtokunnissa. Keskuskassoilla on yhteinen liitto-organisaatio (Union des caisses nationales, UCANSS), joka hoitaa kassoille yhteisiä asioita.

Yleinen sosiaalivakuutus ja erityisjärjestelmät noudattavat yhteisvastuuta eläkkeiden rahoituksessa demografisista syistä johtuen. Järjestelmät, joissa vakuutettujen määrä suhteessa eläkeläisiin on epäedullinen, saavat kompensatiota niiltä järjestelmiltä, joissa tämä suhde on parempi. Palkansaaajien järjestelmien välillä kompensatiota maksavat ne järjestelmät, joissa palkkasumma suhteessa maksettaviin eläkkeisiin on suuri.

3.1 Yleinen sosiaalivakuutusjärjestelmä

Yleisestä sosiaalivakuutuksesta maksettavien eläkkeiden rahoitus perustuu jakojärjestelmään. Järjestelmän maksutasapaino on alijäämäinen. Sairausvakuutusjärjestelmä (CNAM), josta myös työkyvyttömyyseläkkeet rahoitetaan, on ollut alijäämäinen jo vuodesta 2002 lähtien. Vanhuus- ja leskeneläkekassan (CNAV) maksutasapaino muuttui alijäämäiseksi vuonna 2005 johtuen mm. varhaiseläkemenojen kasvusta. Yleisessä sosiaalivakuutuksessa oli alijäämää yhteensä 11,6 miljardia euroa vuonna 2005. CNAV-järjestelmän alijäämä oli 1,9 miljardia euroa ja sairausvakuutusjärjestelmän 8 miljardia euroa. Myös vanhuuseläkerahasto FSV on ollut alijäämäinen useita vuosia. Vuonna 2005 vajetta oli 2 miljardia euroa. Rahaston tilanne kohentui hiukan vuonna 2006 johtuen CSG-veron nostamisesta vuonna 2005 ja työllisyystilanteen paranemisesta.

Alla olevassa taulukossa 1 on esitetty yleisen sosiaalivakuutusjärjestelmän kokonaistulot ja -menot vanhuus- ja leskeneläkkeiden osalta (CNAV), sairausvakuutusjärjestelmän osalta (CNAM) lukuun ottamatta työtapaturmakorvauksia sekä FSV-rahaston osalta. Sairausvakuutusjärjestelmän tulot ja menot kattavat työkyvyttömyyseläkkeiden lisäksi kaikki muut menot. Työkyvyttömyyseläkkeiden rahoitusta ja maksutuloa on selvennetty tarkemmin kohdassa 3.1.2. Luvut sisältävät myös järjestelmien väliset siirrot.

Taulukko 4. Vanhuus- ja leskeneläkejärjestelmän ja sairausvakuutusjärjestelmän kokonaistulot ja -menot, mrd. euroa.

Vuosi 2005	CNAV	CNAM	FSV
Tulot	79,5	127,7	12,6
Menot	81,4	135,7	14,7
Tulot/Menot, %	97,6	94,1	85,7

Lähde: Les comptes de la sécurité sociale. Résultats 2005, Prévisions 2006.

3.1.1 Vanhuus- ja leskeneläkkeiden rahoitus

Vuonna 2005 työnantajalta perittiin vanhuus- ja leskeneläkkeiden rahoittamiseksi 8,20 prosenttia työntekijän bruttopalkasta enintään 30 192 euron vuosituloihin (2 516 €/kk) asti ja 1,6 prosenttia työntekijän koko palkasta. Ansiokattoa tarkistetaan vuosittain hintaindeksillä. Työntekijän eläkemaksu oli 6,55 prosenttia ansiokaton alittavasta palkasta ja 0,1 prosenttia koko palkasta. Vuodesta 2005 lähtien vanhuus- ja leskeneläkemaksua ei ole enää ilmoitettu erikseen. Aikaisemmin koko palkasta perittävä työntekijän 0,1 prosentin maksu käytettiin leskeneläkkeiden rahoittamiseen. Ansiokaton alittavasta palkan osasta perittävät maksut olivat yhteensä 14,75 prosenttia ja koko palkasta perittävät maksut 1,70 prosenttia. Perheetuusjärjestelmästä rahoitetaan eläkkeiden lapsikorotuksia.

Vanhuus- ja leskeneläkejärjestelmän kokonaismaksutulo vuonna 2005 oli 79,5 miljardia euroa. Tähän lukuun sisältyy järjestelmien välillä tehdyt siirrot. Ilman järjestelmien välisiä siirtoja maksutulo oli noin 74,5 miljardia euroa. Pääosa maksutulosta tuli vuonna 2005 vakuutusmaksuista. Työnantajien ja työntekijöiden maksujen osuus kokonaismaksutulosta oli noin 74 prosenttia (54,9 mrd. €). Työnantajien osuus tästä oli noin 56 prosenttia. Noin 25 prosenttia maksutulosta tuli verovaroista. Edellä mainittuun osuuteen sisältyy FSV-rahaston kautta tuleva maksutulo.

3.1.2 Työkyvyttömyyseläkkeiden rahoitus

Työkyvyttömyyseläkkeet rahoitetaan sairausvakuutusmaksulla ja eläkkeiden hallinnosta huolehtii kansallinen sairausvakuutuskassa. Vuonna 2005 työnantajan sairausvakuutusmaksu oli 12,8 prosenttia ja työntekijän maksu 0,75 prosenttia työntekijän koko bruttopalkasta ilman ylärajaa.

Työkyvyttömyyseläkkeiden rahoittamiseen kerätty maksutulo on arvioitu sairausvakuutusjärjestelmän menojen kautta. Työkyvyttömyyseläkemenot olivat 4,07 miljardia euroa vuonna 2005. Sairausvakuutusjärjestelmän kokonaismenot olivat noin 135,7 miljardia euroa, joten työkyvyttömyysmenojen osuus kokonaismenoista oli noin 3,0 prosenttia. Työnantajien sairausvakuutusjärjestelmään maksamat vakuutusmaksut olivat 56,8 miljardia euroa ja työntekijöiden maksut 3,3 miljardia euroa. Työkyvyttömyyseläkemaksujen osuus edellä mainituista tuloista arvioituna on 1,7 miljardia euroa työnantajien osalta ja 0,1 miljardia euroa työntekijöiltä. Valtio maksaa tukea sairausvakuutusjärjestelmästä maksettavien etuuksien rahoitukseen. Sairausvakuutusjärjestelmä sai CSG-maksusta kertynyttä tuloa valtiota noin 44 miljardia euroa. Lisäksi valtio maksoi järjestelmään muuta tukea, pääasiassa tupakkaverosta ja lääketeollisuuden veroista kertynyttä tuloa, 5,7 miljardia euroa. Valtion rahoittama osuus työkyvyttömyyseläkkeistä oli siis noin 1,5 miljardia euroa. Työkyvyttömyyseläkkeisiin kerätty kokonaismaksutulo oli yhteensä noin 3,3 miljardia euroa.

Työnantajat maksavat matalampia maksuja pienipalkkaisten työntekijöiden palkasta, joka on enintään 1,6 kertaa lakisääteisen vähimmäispalkan suuruinen. Vuonna 2005 vähimmäistuntipalkka oli 8,03 euroa. Myös erilaisten työllistämishelmien puitteissa myönnetään alennuksia vakuutusmaksuihin määrättyjen työntekijäryhmien osalta. Valtio kompensoi näistä maksualennuksista aiheutuvan tulojen menetyksen sosiaalivakuutuslaitosten keskuslaitokselle.

3.2 Maatalousalan sosiaalivakuutus

Maatalousalan palkansaajien ja maatalousalan yrittäjien sosiaalivakuutuksesta vastaa Mutualité sociale agricole (MSA). Eläkkeet rahoitetaan pääosin vakuutusmaksuilla ja valtion tuella. Merkittävä osa maksutuloista muodostuu siirroista yleisestä sosiaalivakuutusjärjestelmästä. Maatalousalan palkansaajien vanhuus- ja leskeneläkejärjestelmän kokonaismaksutulo ilman järjestelmien välisiä siirtoja oli noin 2,39 miljardia euroa vuonna 2005. Valtio maksoi järjestelmään CSG-verosta ja muista veroista noin 0,07 miljardia euroa. Alla olevassa taulukossa on esitetty järjestelmän kokonaismaksutulo sisältäen myös järjestelmien väliset siirrot sekä kokonaismenot, josta näkyy vanhuus- ja leskeneläkemenot eriteltyinä.

Taulukko 5. Maatalousalan palkansaaajien järjestelmän kokonaistulot ja -menot vuonna 2005.

Vuosi 2005	Maksutulo, milj. €
Tulot	5 266,5
Kokonaismenot, joista	5 264,0
- vanhuuseläkemeno	4 954,2
- leskeneläkemeno	3,3
- muut	306,5

Samoin kuin yleisessä eläkevakuutuksessa, maatalousalan palkansaaajien työkyvyttömyyseläkkeet rahoitetaan sairausvakuutuksesta. Vuonna 2005 sairausvakuutusjärjestelmän etuusmenot olivat noin 3,59 miljardia euroa, josta työkyvyttömyyseläkkeiden osuus oli noin 0,18 miljardia euroa eli 5 prosenttia. Työnantajien ja työntekijöiden sairausvakuutusjärjestelmään maksamat maksut olivat yhteensä noin 1,69 miljardia euroa. Arvioituna tästä työkyvyttömyyseläkkeisiin kerätty maksutulo oli noin 0,08 miljardia euroa. Valtio maksoi järjestelmään tukea veroista ja CSG-maksusta noin 1,2 miljardia euroa. Suhteutettuna työkyvyttömyysmenoon valtion työkyvyttömyyseläkkeisiin maksama tuki oli 0,06 miljardia euroa. Työkyvyttömyyseläkejärjestelmän kokonaismaksutulo oli täten noin 0,14 miljardia euroa. Maatalousalan palkansaaajien pakollinen lisäeläketurva järjestetään ARRCO- ja AGIRC-järjestelmissä.

Maatalousyrittäjien vanhuus- ja leskeneläkejärjestelmän kokonaismaksutulo ilman järjestelmien välisiä siirtoja oli noin 3,5 miljardia euroa. Valtion osuus tästä oli noin 2,35 miljardia euroa eli 67 prosenttia. Loput maksutulosta kertyi pääasiassa vakuutusmaksuista. Sairausvakuutusjärjestelmän kokonaisuusmenot olivat noin 6,29 miljardia euroa, ja työkyvyttömyyseläkemenojen osuus tästä noin 1,3 prosenttia. Vakuutusmaksuja maatalousyrittäjien sairausvakuutusjärjestelmään kertyi 0,74 miljardia euroa. Tästä arvioituna työkyvyttömyyseläkkeitä varten kerätyt maksut olivat noin 0,009 miljardia euroa. Valtion tuki järjestelmään oli noin 3,9 miljardia euroa eli valtion työkyvyttömyyseläkkeisiin maksama tuki oli noin 0,05 miljardia euroa. Maatalousyrittäjillä on lisäksi oma, pakollinen lisäeläkejärjestelmä.

Maatalousyrittäjät maksoivat vuonna 2005 vanhuuseläke-etuuksien rahoittamiseksi 8,44 prosenttia yleisen sosiaalivakuutuksen ansiokaton alle jäävistä tuloista ja 1,29 prosenttia koko tulosta. Järjestelmän toiminnan rahoitukseen kerättiin lisämaksua 2,53 prosenttia, josta 0,25 prosenttia perittiin yrittäjän koko työtulosta.

3.3 Julkisen sektorin eläkkeet

Julkisen sektorin eläkejärjestelmien yhteenlaskettu kokonaismaksutulo oli noin 56,6 miljardia euroa vuonna 2005. Maksutuloon sisältyvät vanhuus-, lesken- ja työkyvyttömyyseläkkeet eri järjestelmistä. Mukana kokonaismaksutulossa on valtion virkamiesten ja valtion teollisuuslaitosten työntekijöiden eläkejärjestelmät, paikallishallinnon työntekijöiden eläkejärjestelmä, rautateiden työntekijöiden eläkejärjestelmät, kaivosalan eläkejärjestelmä, notariaattien työntekijöiden eläkejärjestelmä, laivaston ja kirkkojen työntekijöiden eläkejärjestelmät sekä Ranskan keskuspankin työntekijöiden eläkejärjestelmä.

Järjestelmien yhteenlasketusta maksutulosta noin 80 prosenttia tuli työnantajilta. Eri järjestelmissä rahoitus vaihtelee siten, että osassa järjestelmiä työnantajan maksut sisältyvät valtion budjettiin. Valtion budjettiin sisältyvät työnantajan fiktiiviset maksut on edellä esitettyssä kokonaismaksutasotarkastelussa sisällytetty työnantajan osuuteen kokonaismaksutulosta. Eläkkeiden rahoittamiseksi perittävät kokonaismaksut vaihtelevat eri järjestelmissä noin 15 prosentista 36 prosenttiin. Julkisella sektorilla on lisäksi pakollinen lisäeläkejärjestelmä, johon kuuluvat valtion ja paikallishallinnon virkamiehet. Järjestelmän maksutulo oli 1,4 miljardia euroa vuonna 2005.

3.4 Yrittäjien ja itsenäisten ammatinharjoittajien lakisääteiset eläkejärjestelmät ja pakolliset lisäeläkkeet

Yrittäjät (teollisuuden ja kaupan alan ORGANIC, käsityöläiset CANCAVA, asianajajat CNBF ja muut vapaiden ammattien harjoittajat, mm. lääkärit ja arkkitehdit CNAVPL) maksoivat vuonna 2005 yleisen sosiaalivakuutuksen ansiokaton alittavasta työtulosta vanhuuseläkemaksua 16,35 prosenttia. CANCAVA:n pakollisen lisäeläkejärjestelmän eläkevakuutusmaksu oli 7,0 prosenttia enintään neljä kertaa lakisääteisen ansiokaton suuruisista tuloista. Lakisääteisten järjestelmien kokonaismaksutulo oli 5,78 miljardia euroa vuonna 2005. Pakollisista lisäeläkejärjestelmistä maksetaan vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeitä. Lisäeläkejärjestelmien yhteenlaskettu maksutulo oli noin 6,5 miljardia euroa vuonna 2005.

3.5 Yksityisen sektorin pakolliset lisäeläkejärjestelmät

Yksityisen sektorin pakolliset lisäeläkejärjestelmät AGIRC ja ARRCO rahoitetaan jakojärjestelmäperiaatteella. Etuudet määräytyvät maksettujen maksujen perusteella. Alla olevassa taulukossa on esitetty vanhuus- ja perhe-eläkkeiden rahoittamiseksi perityt vakuutusmaksut vuonna 2005.

Taulukko 6. *Palkansaajien pakollisten lisäeläkejärjestelmien vakuutusmaksut vuonna 2005.*

	Työnantaja	Työntekijä	Yhteensä	Tulorajat, €/kk
Esimiesasemassa olevat	4,5 %	3 %	7,5 %	2 516
	12,5 %	7,5 %	20 %	2 516–10 064
	Maksusuudet voidaan sopia		20 %	10 064–20 128
Työntekijät	4,5 %	3 %	7,5 %	2 516
	12 %	8 %	20 %	2 516–7 548

Lakisääteisen sosiaalivakuutuksen ansiokaton (2 516 €/kk) alittavista tuloista lisäeläkemaksut maksetaan ARRCO -järjestelmään. Katon ylittävältä osalta työntekijöiden maksut maksetaan ARRCO:oon ja esimiesasemassa olevien maksut AGIRC:iin. Eläkeikä on järjestelmissä 65 vuotta. Etuudet, jotka maksetaan varhentamattomana ennen 65 ikävuotta (mm. työkyvyttömyyden takia varhennetulle eläkkeelle siirtyvän eläke), rahoitetaan AGFF-maksulla. Vuonna 2005 maksu oli työnantajilta 1,2 prosenttia ja työntekijöiltä 0,8 prosenttia yleisen sosiaalivakuutuksen ansiokaton alittavasta palkasta. Katon ylittävästä palkasta työnantajan maksu oli 1,3 prosenttia ja työntekijöiden maksu 0,9 prosenttia. Esimiesasemassa olevilla ylätuloraja oli 10 064 euroa kuukaudessa ja työntekijöillä 7 548 euroa kuukaudessa.

Työnantajien osuus järjestelmien kokonaismaksutulosta on noin 60 prosenttia. ARRCO:n maksutulo oli 32,23 miljardia euroa ja AGIRC:in noin 14,9 miljardia euroa vuonna 2005. Valtion osuus ARRCO:n rahoituksesta oli noin 0,12 miljardia euroa.

4 Esimerkkilaskelmat

Seuraavassa esimerkkilaskelmassa on esitetty arvio työnantajan ja työntekijän keskimääräisistä eläkevakuutusmaksuista yksityisellä sektorilla. Maksut on laskettu keskipalkkaiselle ja korkeapalkkaiselle työntekijälle olettaen, että palkansaaja kuuluu yleiseen sosiaalivakuutukseen ja pakolliseen AGIRC- tai ARRCO-lisäeläkejärjestelmään. Lisäksi on esitetty arvio palkansaajan maksamasta CSG-maksusta. Esimerkeissä ei ole otettu huomioon perhe-etuuskassan kautta rahoitettavia eläkeiden lapsikorotuksia. Keskipalkkatieto perustuu OECD:n Economic Outlook -tietokannan mukaiseen työntekijöiden keskipalkkaan, joka vuonna 2005 oli 30 509 euroa, eli noin 2 542 euroa kuukaudessa. Esimerkkilaskelmissa on huomioitu eläkevakuutusmaksujen perusteena oleva palkkakatto, joka vuonna 2005 oli yleisessä sosiaalivakuutuksessa 30 192 euroa/vuosi, AGIRC-järjestelmässä 20 128 euroa kuukaudessa ja ARRCO-järjestelmässä 7 548 euroa kuukaudessa.

Työkyvyttömyyseläkemaksu on arvioitu sairausvakuutusmenojen kautta. Työkyvyttömyyseläkkeiden osuus sairausvakuutusmenoista oli noin 3 prosenttia vuonna 2005. Työnantajan sairausvakuutusmaksusta arvioituna työkyvyttömyyseläkemaksun osuus on 0,384 prosenttiyksikköä ja työntekijöiden maksusta 0,0225 prosenttiyksikköä. CSG -maksussa on huomioitu se osuus kokonaismaksusta (1,03 %-yksikköä), joka tilitetään FSV-rahastoon ja käytetään vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeiden rahoittamiseen. Arvioissa on huomioitu, että maksu peritään 97 prosentista ansiotuloja. Taulukossa on lisäksi esitetty sekä työnantajilta että työntekijöiltä perittävä AGFF-maksu, jolla rahoitetaan lisäeläkkeet, jotka myönnetään varhennettuna, mutta joihin ei tehdä varhennusvähennystä.

Taulukko 7. Esimerkkilaskelma yksityisen sektorin palkansaajan eläkevakuutusmaksuista eri palkkatasoilla vuonna 2005.

Palkka	Työnantaja	Työntekijä	Yhteensä
Keskipalkka			
Yleinen sosiaalivakuutus	10,10	6,60	16,70
ARRCO ja AGFF	5,78	3,85	9,63
CSG	-	1,0	1,0
Yhteensä	15,88	11,45	27,33
2 x keskipalkka			
Yleinen sosiaalivakuutus	6,04	3,36	9,40
AGIRC ja AGFF	12,01	7,86	19,87
CSG	-	1,0	1,0
Yhteensä	18,05	12,22	30,27

Lähteet

- Annexes du Rapport de Stratégie Nationale sur les Pensions. France.
http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_protection/2005/fr_annex_fr.pdf
- Anttila Suvi (2005) Ranskan eläkejärjestelmä. Eläketurvakeskus.
- Agirc. Retraite des Cadres. <http://www.agirc.fr/>
- Arrco. Retraites Complémentaire des Salariés. <http://www.arrco.fr/>
- Caisse Nationale d'Assurance Vieillesse. <http://www.cnnav.fr/>
- Hietaniemi Marjukka (2003) Eläkemaksutaso Ranskassa. Intergroupin katsauksia 3/2003. Eläketurvakeskus.
- La protection sociale du monde Agricole et Rural. www.msa.fr
- Les comptes de la sécurité sociale. Résultats 2005, Prévisions 2006. Juin 2006.
<http://lesrapports.ladocumentationfrancaise.fr/BRP/064000540/0000.pdf>
- OECD 2007. Taxing wages. Special Feature: The Tax Treatment of Minimum Wages. 2005–2006.
- Rapport Annuel. F.S.I.2006. Fonds Spécial d'invalidité. Caisse des dépôts – Direction des Retraites.
- Rapport de Stratégie Nationale sur les Pensions. France. 15 juillet 2005.
http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_protection/2005/fr_fr.pdf

Mika Vidlund

RUOTSIN ELÄKEMAKSUTASO

Sisältö

1	Johdanto.....	136
2	Eläkemaksutaso vuonna 2005.....	137
3	Lakisääteisen eläkejärjestelmän rahoitus	139
3.1	Työnantajien ja työntekijöiden sosiaalivakuutusmaksut	139
3.2	Vanhuuseläkejärjestelmä	140
3.2.1	Työeläke	140
3.2.2	Takuueläke	143
3.3	Perhe-eläkejärjestelmä	144
3.4	Työkyvyttömyyseläkejärjestelmä.....	145
4	Lisäeläkejärjestelmät	146
4.1	Lisäeläkejärjestelmien maksutulo vuonna 2005.....	147
4.1.1	Valtion eläkelaitoksen ja Käpan Pensionerin maksutulot	147
4.1.2	Kunnallisen ja yksityisen lisäeläkejärjestelmän maksutulo	149
4.1.3	Kirjanpidolliset varaukset.....	150
5	Esimerkkilaskelmat	152
	Lähteet.....	154

1 Johdanto

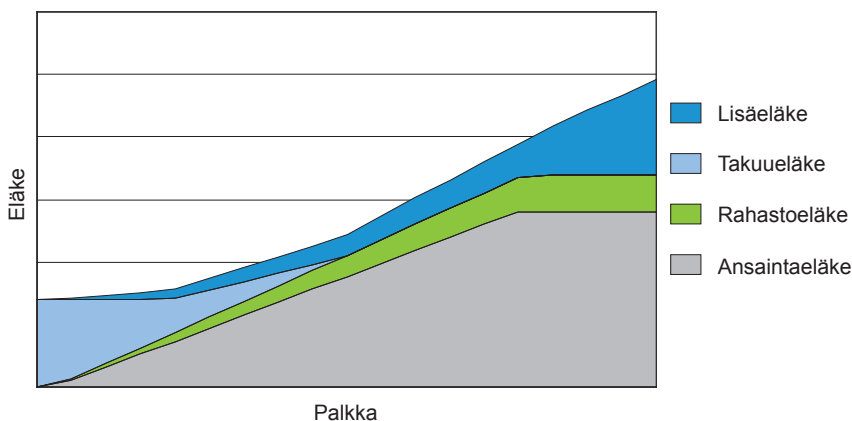
Ruotsin vuonna 1999 uudistettu vanhuuseläkejärjestelmä muodostuu tuloperusteisesta eläkkeestä ja vähimmäisturvan takaavasta takuueläkkeestä (garantipension, ent. kansaneläke). Tuloperusteinen eläke määräytyy maksuperusteisesti ja se jakaantuu kahteen osaan: ansaintaeläkkeeseen (inkomstpension) ja rahastoeläkkeeseen (premiépension). Tuloperusteinen eläke kattaa kaikki palkansaajat ja yrittäjät. Tuloperusteinen eläke tulee voimaan asteittain ja vanhan eläkejärjestelmän etuuserusteinen lisäeläke (ent. ATP) on osittain voimassa vielä siirtymäkauden ajan.

Takuueläke kattaa samoin kuin entinen kansaneläke kaikki maassa asuvat ja eläke on sidottu asumisvuosien määrään. Tuloperusteinen eläke pienentää takuueläkettä niin, että kun tuloperusteinen eläke on riittävän suuri, ei takuueläkettä makseta.

Eläkejärjestelmästä maksetaan lisäksi perhe-eläkkeitä. Työkyvyttömyyseläkkeet maksetaan sairausvakuutusjärjestelmästä.

Lakisääteisten eläkkeiden lisäksi Ruotsissa on erittäin kattavat työmarkkinasopimuksiin perustuvat lisäeläkejärjestelmät sekä julkisen että yksityisen sektorin palkansaajille. Järjestelmiin kuuluminen on pakollista kaikille sopimusaloilla työskenteleville työnantajille ja palkansaajille. Lisäeläkejärjestelmät kattavat yli 90 prosenttia palkansaajista.

Kuvio 1. Ruotsin vanhuuseläkejärjestelmän rakenne.

2 Eläkemaksutaso vuonna 2005

Seuraavissa taulukoissa on esitetty kokonaiseläkemaksutulon osuudet kansantalouden palkansaajakorvauksiin ja palkkasummaan sekä bruttokansantuotteeseen suhteutettuna vuonna 2005. Palkansaajakorvaukset olivat 1 483 669 miljoonaa kruunua (n. 159,899 mrd. euroa¹⁰), josta työnantajan sosiaaliturvamaksut olivat 403 325 miljoonaa kruunua (n. 27 %). Palkkasumma oli 1 080 344 miljoonaa kruunua (n. 116,46 mrd. €). Ruotsin markkinahintainen BKT oli 2 670 547 miljoonaa kruunua (n. 287,812 mrd. €) ja tuottajahintainen BKT 2 330 240 miljoonaa kruunua (n. 251,136 mrd. €) vuonna 2005.

Taulukko 1. Eläkemaksujen osuus palkoista vuonna 2005.

Maksu	Maksutulo/ palkansaaja- korvaukset ^a	Maksutulo/ palkkasumma
Palkansaajan yleinen eläkemaksu	5,04 %	6,92 %
– Työtuloista	4,53	6,22
– Tulonsiirroista	0,51	0,70
Työnantaja (sis. yrittäjät)	13,05 %	17,92 %
– Vanhuuseläkemaksu	7,34	10,08
– tulonsiirroista	0,72	0,98
– ”Työkyvyttömyyseläkemaksu”	3,77	5,18
– Perhe-eläkemaksu	1,22	1,68
Verorahoituksen osuus	2,18 %	3,01 %
– Takuueläke (sis. vanhuus- ja perhe-eläke)	0,82	1,13
– Palkattomat ajanjakso (pensionsgrundande belopp)		
+ verovaroin rahoitettavista tulonsiirroista valtion maksama osuus (työnantajan osuus)	0,44	0,61
– ”Työkyvyttömyyseläke”	0,92	1,27
Lisäeläkemaksut	4,45 %	6,11 %
Yhteensä	24,72 %	33,96 %

a) Sisältää myös työnantajan sosiaaliturvamaksut.

10 1 EUR = 9,2788 SEK.

Taulukko 2. Eläkemaksujen osuus suhteessa BKT:hen vuonna 2005.

Maksu	Maksutulo/ BKT^a	Maksutulo/ BKT^b
Palkansaajan yleinen eläkemaksu	3,20 %	2,80 %
– Työtuloista	2,88	2,52
– Tulonsiirroista	0,32	0,28
Työnantaja (sis. yrittäjät)	8,31 %	7,26 %
– Vanhuuseläkemaksu	4,67	4,08
– tulonsiirroista	0,46	0,40
– ”Työkyvyttömyyseläkemaksu”	2,40	2,10
– Perhe-eläkemaksu	0,78	0,68
Verorahoituksen osuus	1,39 %	1,22 %
– Takuueläke (sis. vanhuus- ja perhe-eläke)	0,52	0,46
– Palkattomat ajanjaksot (pensionsgrundande belopp) + verovaroin rahoitettavista tulonsiirroista valtion maksama osuus (työnantajan osuus)	0,28	0,25
– ”Työkyvyttömyyseläke”	0,59	0,51
Lisäeläkemaksut	2,83 %	2,47 %
Yhteensä	15,73 %	13,75 %

a) Tuottajahintainen BKT.

b) Markkinahintainen BKT.

3 Lakisääteisen eläkejärjestelmän rahoitus

Vuoden 1999 eläkeuudistuksen yhteydessä eläkejärjestelmän rahoitus muuttui perusteellisesti. Uudistuksessa muun muassa vanhuuseläkkeet irrotettiin muista sosiaalivakuutusetuksista omaksi vakuutuslajikseen, perhe-eläkkeet siirrettiin valtion talousarvioon samoin kuin työkyvyttömyyseläkkeet, jotka ovat osa sairausvakuutusta. Takuueläkkeet kustannetaan yleisin verovaroin.

3.1 Työnantajien ja työntekijöiden sosiaalivakuutusmaksut

Työnantajalta perittävät sosiaalivakuutusmaksut olivat yhteensä 32,46 prosenttia vuonna 2005. Yrittäjiltä perittävät maksut (egenavgift) olivat yhteensä 30,89 prosenttia (ks. taulukko 3). Työnantajan maksu peritään koko palkasta. Ansiokaton ylittävistä palkan osasta perittävä työnantajamaksu siirretään valtion varoihin.

Työntekijältä peritään ainoastaan yleinen eläkemaksu (allmän pensionsavgift). Työntekijän maksu on 7 prosenttia palkasta ja se peritään ansiokaton alittavasta palkan osasta. Ansiokatto (8,07 kertaa tuloperusmäärä¹¹) oli 349 430 kruunua (n. 37 660 €) vuodessa vuonna 2005 (387 360 kr, n. 42 100 €, v. 2008).

11 Perusmäärä (basbelopp) on keskeinen käsite koko Ruotsin sosiaalivakuutuksessa. Maksurajat ja useimmat eläke-etuudet ovat sidottu perusmäärään ja määräytyvät prosenttiosuutena siitä. Etuuksien määrittelyssä on käytössä kolme perusmäärää: hintaperusmäärä, korotettu hintaperusmäärä ja tuloperusmäärä.

Hintaperusmäärää (prisbasbeloppet, PBB) tarkistetaan vuosittain yleensä kuluttajahintojen kehityksen mukaan. Vuosina 1991–98 ei koko kuluttajahintojen muutosta kuitenkaan otettu huomioon maksussa olevien eläkkeiden tarkistuksessa. Tämän vuoksi otettiin käyttöön myös korotettu hintaperusmäärä (det förhöjda prisbasbeloppet). Sitä tarkistettiin koko kuluttajahintojen muutoksella myös vuosina 1991–98. Vuonna 2008 hintaperusmäärä on 41 000 kruunua ja korotettu hintaperusmäärä 41 800 kruunua.

Tuloperusteisen vanhuuseläkkeen perusteena olevien tulojen määräytymisessä on vuodesta 2001 käytetty tuloperusmäärää (inkomstbasbeloppet), jota tarkistetaan palkkojen kehitystä seuraavalla tuloindeksillä (inkomstindex). Tuloiksi lasketaan myös veronalaiset sosiaalivakuusetuudet, kuten sairausajan päiväraha, vanhempainraha ja työttömyyspäiväraha. Tuloperusmäärä on 48 000 kruunua vuonna 2008.

Taulukko 3. Työnantajan ja yrittäjän lakisääteiset sosiaalivakuutusmaksut vuonna 2005 (2008).

Sosiaalivakuutusmaksut	Työnantaja, %	Yrittäjä, %
Vanhuuseläkemaksu	10,21	10,21
Perhe-eläkemaksu	1,70	1,70
Sairausvakuutusmaksu	10,15 (8,64)	11,12* (7,93)**
Vanhempainvakuutusmaksu	2,20	2,20
Työtapaturmamaksu	0,68	0,68
Työmarkkinamaksu	4,45	1,91
Yleinen palkkamaksu	3,07 (4,40)	3,07 (4,40)
Yhteensä	32,46 (32,42)	30,89 (30,71)

* Yrittäjän sv-maksu, ilman karenssipäiviä. Maksu on 8,92 prosenttia, jos karenssipäiviä on 3 ja 7,72 prosenttia, mikäli karenssipäiviä on 30.

** Yrittäjän sv-maksu, kun karenssipäiviä ei ole. Maksu on 6,67 prosenttia, jos karenssipäiviä on 3 ja 6,00 prosenttia, mikäli karenssipäiviä on 30.

3.2 Vanhuuseläkejärjestelmä

3.2.1 Työeläke

Vanhuuseläkejärjestelmässä tuloperusteisen vanhuuseläkkeen ansaintaeläkeosa perustuu jakojärjestelmärahoitukseen. Rahastoeläke perustuu täyteen rahastointiin. Eläkkeet rahoitetaan työntekijä- ja työnantajamaksuin. Lisäksi valtio maksaa eläkkeet sellaisilta ajoilta, joilta karttuu eläkettä laskennallisten tulojen mukaan (esim. lastenhoitoajalta).

Tuloperusteinen vanhuuseläke perustuu prosentuaalisesti kiinteään maksuun, joka on 18,5 prosenttia eläkkeen perusteena olevista tuloista eli tuloista, joista työntekijän eläkemaksu on vähennetty. Maksusta 2,5 prosenttiyksikköä siirretään vakuutettujen valitsemiin rahastoihin rahastoeläkettä varten. Bruttotuloista laskettuna työntekijän maksu on 7 prosenttia ja työnantajan 10,21 prosenttia eli yhteensä 17,21 prosenttia.

Vanhuuseläkemaksut ohjataan ansiokaton alittavalta osalta Ruotsin eläkepuskurirahastoon, niin sanottuun yleiseen eläkerahastoon (AP-fonden), jonka varat on varattu ainoastaan tuloperusteisen vanhuuseläkkeen rahoittamiseen. Ansiokaton ylittävästä palkan osasta perittävä työnantajamaksu siirretään valtion varoihin. Puskurirahaston muodostaa viisi hallinnollisesti erillistä rahastoa: 1.–4. ja 6. AP-rahasto. Vanhuuseläkemaksut ohjautuvat näistä kuitenkin vain neljään ensimmäiseen rahastoon. Kullekin näistä ohjataan neljännes vanhuuseläkemaksutulosta ja ne

osallistuvat vastaavasti vanhuuseläkemenojen rahoittamiseen. Täten nämä rahastot muodostavat yhtenäisen puskurirahaston hajautuksesta huolimatta. Vuoden 2005 lopussa kaikkien viiden AP-rahastojen markkina-arvo oli noin 769 miljardia kruunua, noin 30 prosenttia BKT:hen verrattuna.

Rahastaeläkkeitä hallinnoiva valtiollinen 7. AP-rahasto (Sjunde AP-Fonden) ei ole osa puskurirahastoa. Rahaston markkina-arvo oli noin 60 miljardia kruunua vuonna 2005. Kaikkiaan rahastaeläkejärjestelmän rahastoissa oli noin 193 miljardia kruunua vuoden 2005 lopussa.

Taulukko 4. AP-vanhuuseläkerahastot vuonna 2005, milj. kruunua.

AP1.	AP2.	AP3.	AP4.	AP6.	Yhteensä
187 263	190 593	191 950	180 098	15 126	769 160*

* Sisältää 1. ja 4. AP-rahaston hallinnoiman erityisosan: 4 160 miljoonaa.

Lähde: Årsredovisning 2005.

Ansaintaeläkejärjestelmä sai maksutuloja yhteensä 179 552 miljoonaa kruunua eli noin 16,62 prosenttia palkkasummasta vuonna 2005. Rahastaeläkejärjestelmään maksutuloja ohjautui noin 2,2 prosenttia palkkasummasta.

Palkansaajan yleinen eläkemaksutulo oli 74 762 miljoonaa kruunua, sisältäen tulonsiirroista perityn palkansaajan maksutulo-osuuden: 7 547 miljoonaa kruunua.

Työnantajien vanhuuseläkemaksutulo oli yhteensä 108 859 miljoonaa kruunua vuonna 2005. Tästä ansaintaeläkejärjestelmään siirrettiin noin 77,3 miljardia kruunua, sisältäen yrittäjien noin 2,26 miljardin maksutulo-osuuden. Työnantajien maksutuloista rahastaeläkejärjestelmään siirrettiin 20 230 miljoonaa kruunua, sisältäen yrittäjien maksutuloja noin 595 miljoonaa kruunua.

Taulukko 5. Ansaintaeläkejärjestelmän vanhuuseläkemaksutulot vuosina 2004–2007, milj. kruunua.

	2004	2005	2006	2007 (ennuste)
Työnantajamaksu (sis. yrittäjät)	73 421	77 277	81 180	86 042
Yleinen eläkemaksu	72 287	74 762	75 098	80 094
Tulonsiirroista	24 004	26 450	26 564	23 698
Yhteensä	171 600	179 552	183 624	190 894

Lähde: FK Analyserar 2006:8, 61 ja 2007:5; Pensionssystemets årsredovisning 2005.

Taulukko 6. *Rahastoeläkejärjestelmän vanhuuseläkemaksutulot vuosina 2004–2007, milj. kruunua.*

	2004	2005	2006	2007 (ennuste)
Eläkemaksutulo*	20 021	23 805	26 033	27 119

* Sisältää työnantajan ja yrittäjän maksutulojen lisäksi palkattomat ajanjaksot ja tulonsiirroista tehdyt siirrot.

Lähde: FK Analyserar 2006:8, 62; Pensionssystemets årsredovisning 2005.

Tulonsiirroista perittävä työnantajan maksu-osuus sekä valtion kustantamien tulonsiirtojen ja palkattomien ajanjaksojen maksutulo-osuus olivat yhteensä 30 091 miljoonaa kruunua vuonna 2005. Tästä ansaintaeläkejärjestelmään ohjautui 26 450 miljoonaa ja rahastoeläkejärjestelmään 3 575 miljoonaa kruunua.

Tulonsiirroista (esim. sairauspäiväraha, työttömyyspäiväraha, vanhempainpäiväraha) kertyvä maksutulo oli yhteensä 10 910 miljoonaa kruunua. Valtion osuus tulonsiirroista on pieni, sillä se maksaa työnantajaosuuden verovaroin rahoitettavista tulonsiirroista¹² ja näistä peritty maksutulo oli yhteensä 254 miljoonaa. Työnantaja kustantaa loput muiden sosiaalivakuutusmaksujen yhteydessä.

Eläkettä kertyy myös joiltakin sellaisilta ajoilta, joilta vakuutetulla ei ole edellä mainittuja tuloja. Eläkkeen ja eläkemaksun perusteena ovat tällöin laskennalliset tulot (pensionsgrundande belopp, PGB). Valtion osuus palkattomilta ajanjaksoilta (muiden kuin tulonsiirtojen osalta) eli lastenhoidon (4 319 milj.), opiskelun (1 850 milj.) ja asepalveluksen ajalta (172 milj.) olivat yhteensä 6 341 miljoonaa kruunua.

Laskennallisia eläkemaksutuloja kertyy myös Suomen työkyvyttömyyseläkettä vastaavan sairaus- ja aktivointikorvauksen maksuajalta. Laskennalliset tulot määräytyvät ansiosidonnaisen korvauksen perusteena olleiden tulojen ja maksettavan korvauksen välisen erotuksen perusteella. Laskennalliset maksutulot olivat 12 840 miljoonaa kruunua vuonna 2005. Tämän raportin laskelmissa kyseinen maksutulo on liitetty osaksi työkyvyttömyyseläkkeiden rahoittamiseksi perittävää työnantajamaksua (ks. tarkemmin työkyvyttömyyseläke).

Ansaintaeläkejärjestelmän vanhuuseläkemenot olivat noin 6,4 prosenttia BKT:sta vuonna 2005. Rahastoeläkejärjestelmän menot olivat 0,013 prosenttia.

12 Vårdbidrag, utbildningsbidrag, konstnärsnämnden, smittbärappenning.

Taulukko 7. Ansaintaeläkejärjestelmän vanhuuseläkemenot vuosina 2004–2007, milj. kruunua.

	2004	2005	2006	2007 (ennuste)
Eläkemenot	162 783	169 071	176 132	185 533
- Lisäeläke (tilläggs pension)	159 217	162 564	165 970	170 504
- Ansaintaeläke (inkomstpension)	3 566	6 507	10 162	15 029
*Yhteensä	167 499	171 160	178 233	187 285

* Kokonaissumma sisältää myös muita menoeria (esim. hallintomenot).

Taulukko 8. Rahastoeläkejärjestelmän eläkemenot vuosina 2004–2007, milj. kruunua.

	2004	2005	2006	2007 (ennuste)
Rahastoeläke (premiepension)	42	104	231	414
Hallintokulut	221	252	296	286
Yhteensä	263	356	572	700

Lähde: FK Analyserar 2006:8, 62 ja 2007:5.

3.2.2 Takuueläke

Takuueläke kustannetaan yleisistä verovaroista. Vanhuuseläkemenot olivat 22 448 miljoonaa kruunua vuonna 2005 (n. 0,8 % BKT:sta). Tämän raportin laskelmissa on oletettu, että työnantajan katon ylittävä maksutulo käytetään takuueläkejärjestelmästä myönnettävän vanhuuseläkkeen kustannusten rahoittamiseen. Työnantajan vanhuuseläkemaksusta ansiokaton ylittävä ja täten yleisiin budjettivaroihin siirrettävä osuus oli 11 352 miljoonaa kruunua, sisältäen yrittäjien 364 miljoonan kruunun maksutulo-osuuden.

Taulukko 9. Valtionbudjettiin vanhuuseläkemaksusta ohjautuva osuus sekä budjetista rahoitettavan takuueläkejärjestelmän vanhuuseläkemenot vuosina 2004–2007, milj. kruunua.

	2004	2005	2006	2007 (ennuste)
Vanhuuseläkemaksusta budjettiin	12 462	11 352	11 576	12 193
Verovaroin rahoitettava osuus	11 402	11 138	9 835	8 303
Takuueläkejärjestelmän vanhuuseläkemenot	23 732	22 448	21 339	20 436

Lähde: FK Analyserar 2006:8, 27 ja 63 sekä 2007:5.

3.3 Perhe-eläkejärjestelmä

Perhe-eläkkeet rahoitetaan valtion budjetista. Työnantajilta ja yrittäjiltä peritään perhe-eläkemaksua, joka on 1,7 prosenttia koko palkkasummasta. Maksulla on vuodesta 2003 alkaen katettu vain ansiosidonnaiset perhe-eläkkeet. Maksulla katetaan myös suurin osa hallintomenoista. Perhe-eläkkeen takuuosa rahoitetaan verovaroin. Maksutulo on viime vuosina ylittänyt eläkemenot. Perhe-eläkemenot olivat 0,64 prosenttia BKT:sta vuonna 2005.

Taulukko 10. Perhe-eläkejärjestelmän kokonaismaksutulo vuosina 2004–2007, milj. kruunua.

	2004	2005	2006	2007 (ennuste)
Perhe-eläkemaksu	17 577	18 164	19 206	21 406
Valtion osuus (takuuosa)	1 228	1 052	992	833
Yhteensä	18 805	19 215	20 198	22 239

Lähde: FK Analyserar 2006:8, 59; Analyserar 2007:5, 50.

Taulukko 11. Kokonaiseläkemenot vuosina 2004–2007, milj. kruunua.

	2004	2005	2006	2007 (ennuste)
Perhe-eläkkeet	16 987	16 903	16 840	16 772
Hallinto	146	119	93	89
Yhteensä	17 132	17 022	16 932	16 862

Lähde: FK Analyserar 2006:8, 59; Analyserar 2007:5, 50.

Taulukko 12. Kokonaiseläkemenojen rahoitus vuosina 2004–2007, milj. kruunua.

	2004	2005	2006	2007 (ennuste)
Maksut	15 904	15 971	15 940	15 947
Valtion osuus (takuuosa)	1 228	1 052	992	915
Yhteensä	17 132	17 022	16 932	16 862

Lähde: FK Analyserar 2006:8, 59; Analyserar 2007:5, 50.

3.4 Työkyvyttömyyseläkejärjestelmä

Ruotsissa ei ole varsinaista työkyvyttömyyseläkejärjestelmää. Sairausvakuutuksesta maksettava sairauskorvaus (sjukersättning) ja nuorille maksettava aktivointikorvaus (aktivitetersättning) ovat vuoden 2003 alusta korvanneet aiemman eläkejärjestelmästä maksettavan työkyvyttömyyseläkkeen (förtidspension) ja määrääkäsena työkyvyttömyyseläkkeenä maksettavan sairausavustuksen (sjukbidrag). Ansiosidonnaiset sairaus- ja aktivointikorvaus rahoitetaan sairausvakuutusmaksuin. Työnantaja maksaa sairausvakuutusmaksun koko palkkasummasta. Maksulla katetaan myös valtion vanhuuseläkemaksu (statlig ålderspensionsavgift). Takuuosa kustannetaan verovaroin.

Taulukko 13. Sairausvakuutusmaksu vuosina 2004–2007.

	2004	2005	2006	2007
Työnantaja	11,08 %	10,15 %	8,64 %	8,78 %
Yrittäjä	11,81 %*	11,12 %*	9,61 %*	9,61 %*

* Maksu ilman karenssipäiviä. Maksut pienemmät, jos pidempi karenssiaika (30 pv maksimi).

Työkyvyttömyyseläkemaksutulon arvioimiseksi sairausvakuutusjärjestelmän kokonaismenoista on eritelty työkyvyttömyyseläkkeiksi luokiteltava meno-osuus. Työkyvyttömyyseläkemenot ja samalla maksutulot olivat noin 2,6 prosenttia BKT:sta vuonna 2005.

Taulukko 14. Sairausvakuutusjärjestelmästä maksettavat työkyvyttömyyseläkemenot vuosina 2004–2007, milj. kruunua.

	2004	2005	2006	2007 (ennuste)
Förtidspension/ sjuk- och aktivitetsersättning	54 135	56 792	57 491	57 975
Statliga ålderspensionsavgifter (työkyvyttömyyseläkkeiden osalta)	10 050	12 840	12 655	10 495
Yhteensä	64 185	69 632	70 146	68 470

Lähde: FK Analyserar 2006:8, 48; FK Analyserar 2007:5; FK Budgetunderlag 2006
http://www.forsakringskassan.se/omfk/styrning/budget/budgetunderlag/dokument/2007_09_budgetunderlag_del2.pdf.

4 Lisäeläkejärjestelmät

Työmarkkinasopimuksiin perustuvat lisäeläkejärjestelmät kattavat Ruotsissa noin 90 prosenttia palkansaajista. Neljä suurinta järjestelmää kattavat noin 80 prosenttia palkansaajista. Yksityisen sektorin kattavimmat sopimuseläkejärjestelmät ovat toimihenkilöiden lisäeläkejärjestelmä ITP (industrins och handelns tillägs-pension för tjänstemän) ja sopimuseläkejärjestelmä SAF-LO. Niiden lisäksi muun muassa pankki- ja vakuutusalailla sekä osuustoiminta-alalla on omat sopimuseläkejärjestelmänsä. SAF-LO-järjestelmässä eläke määräytyy maksuperusteisesti. Sen sijaan ITP-järjestelmässä eläke määräytyi vertailuajankohtana etuusperusteisesti, ja sitä on täydentänyt maksuperusteinen ITPK-eläke (ITP-Komplettering), jonka suuruus oli 2 prosenttia palkasta. ITP-järjestelmä on vuonna 2007 muutettu maksuperusteiseksi. Uudistus koskee vuoden 1978 jälkeen syntyneitä.

Julkisen sektorin työntekijöillä on omat työmarkkinasopimuksiin perustuvat järjestelmänsä. Valtion kattavin sopimuseläkejärjestelmä on PA-03 Tjänstepension ja kuntien KAP-KL -sopimuseläkejärjestelmä. Valtion ja kuntien sopimuseläkejärjestelmissä eläke määräytyy osittain etuusperusteisesti ja osittain maksuperusteisesti. Seuraavassa taulukossa esitetään järjestelmien pääpiirteet.

Taulukko 15. Ruotsin lisäeläkejärjestelmät.

Sopimus	Sopimuksen piiriin kuuluvat	Etuus-/maksuperusteinen	Etuus/maksu*
SAF-LO	Yksityisen sektorin työntekijät 21-vuotiaasta	Maksuperusteinen	3,5 % palkasta
ITP2 ITPK	Yksityisen sektorin toimihenkilöt 28-vuotiaasta	Etuusperusteinen	10 % perusteesta < 7,5 TPM 65 % perusteesta 7,5–20 TPM 32,5 % perusteesta 20–30 TPM
		Maksuperusteinen	2 % perusteesta
ITP1 (uusi)	Yksityisen sektorin toimihenkilöt 25-vuotiaasta (v. 1979– syntyneet)	Maksuperusteinen	4,5 % perusteesta < 7,5 TPM 30 % perusteesta > 7,5 TPM
KAP-KL	Kuntatyöntekijät 28-vuotiaasta	Etuusperusteinen	55 % perusteesta 7,5–20 TPM 27,5 % perusteesta 20–30 TPM
	Kuntatyöntekijät 21-vuotiaasta	Maksuperusteinen	3,5–4,5 % palkasta (v. 2010 kaikilla 4,5 %)
PA 03	Valtion työntekijät 28-vuotiaasta	Etuusperusteinen	60 % perusteesta 7,5–20 TPM 30 % perusteesta 20–30 TPM
	Valtion työntekijät 23-vuotiaasta	Maksuperusteinen	2,5 % palkasta
		Maksuperusteinen, Kåpan Tjänste	2,0 % palkasta

* TPM = tuloperusmäärä, jota käytetään tuloperusteisen vanhuuseläkkeen perusteena olevien tulojen määräytymisessä. Sitä tarkistetaan palkkojen kehitystä seuraavalla tuloindeksillä.

4.1 Lisäeläkejärjestelmien maksutulo vuonna 2005

Lisäeläkejärjestelmien maksutulon selvittämiseksi on käytetty Ruotsin rahoitusvalvontaviranomaisen (Finansinspektionen, FI) ja Tilastokeskuksen (SCB) tilastotietoja. Tilastotiedot kattavat yksityisen sektorin keskeisten toimijoiden (henkivakuutusyhtiöt, kassat) sekä kunnallisen eläkejärjestelmän keskeisimmän toimijan kunnallisen eläkelaitoksen (KPA:n) maksutulotiedot. Valtion lisäeläkejärjestelmän maksutulojen selvittämiseksi tilastoja on täydennetty Valtion eläkelaitoksen (Statens Pensionsverk, SPV) ja rahastoeläkkeitä hallinnoivan yhdistyksen (Kåpan Pensioner) julkaisemilla tilastotiedoilla.

Viime vuosina yksityisen ja julkisen sektorin eläkejärjestelmiä on muutettu entistä enemmän maksuperusteisiksi ja samalla otettu käyttöön vakuutetun valintaan perustuvia yksilöllisiä eläketilejä. Tämä on merkinnyt samalla hallinnon hajautumista. Julkisella sektorilla SPV on edelleen keskeinen hallintoviranomainen valtion sopimuseläkkeiden suhteen, samoin kuin kunnallinen eläkelaitos (KPA) kuntien palveluksessa olevien työntekijöiden eläkkeiden osalta. KPA hallinnoi noin 80 prosenttia kuntien eläkkeistä.

Yksityisellä sektorilla ITP-eläkevakuutuksia on käytännössä monopoliasemassa hallinnoinut eläkevakuutusyhtiö Alecta. Maksuperusteinen ITPK on tosin ollut vakuutetun vapaasti sijoitettavissa myös muihin yhtiöihin. Alecta on edelleen keskeinen toimija, vaikka ITP eläkeuudistuksen jälkeen vakuutettu voi itse päättää mihin eläkevaransa sijoittaa.

SAF-LO-sopimukseen kuuluvat vakuutetut ovat puolestaan vuodesta 1998 lähtien voineet itse valita, missä heidän eläkepääomaansa hoidetaan. Tätä ennen kaikkien eläketurva oli hoidettuna vakuutusyhtiö AMF Pensionissa. Edelleen, mikäli vakuutettu ei tee valintaa eläkevarojensa sijoittamisen suhteen, järjestetään eläkevakuutus AMF Pensionissa.

4.1.1 Valtion eläkelaitoksen ja Kåpan Pensionerin maksutulot

Valtion uusin (PA-03) ja vanhat voimassa olevat sopimuseläkkeet (PA:t¹³) kattoivat 256 706 vakuutettua ja eläkemaksutulo oli 5 944,8 miljoonaa vuonna 2005. SPV:n eläkemenot olivat 6 088,7 miljoonaa vuonna 2005 (SPV 2005; Sjögren Lindquist ja Wadensjö 2007).

13 PA-03 (242 670 vakuutettua), PA-91 ja PA-74 (14 036 vakuutettua), TA: avtalet om trygghetsfrågor för händelser inträffade före 1999.

Valtion sopimuseläkkeiden (PA-03 ja PA-91) maksuperusteisen rahastoeläkkeen (Kåpan) hallinnosta vastaava Kåpan Pensioner (aiemmin vuoteen 2005 asti Försäkringsföreningen för det statliga området, FSO) toimii mm. rahastoeläkevarojen sijoituspaikkana, mikäli vakuutettu ei tee ”aktiivista” valintaa sijoitustensa suhteen. Kåpan Pensionerissa on vakuutettuja yli 550 000 ja maksutulo oli noin 2,4 miljardia kruunua vuonna 2005. Seuraavissa taulukoissa on tarkemmin eritelty maksutulon ja eläkemenon jakautuminen erilaisiin valtiollisiin maksuperusteisiin lisäeläkejärjestelmiin.

Kåpan Ålderspension on PA-03:n eli uusimman vuoden 2003 sopimuksen mukainen vakuutetun vapaasti sijoitettavissa oleva osuus valtion lisäeläkkeestä. Se kattaa valtion työntekijät 23 vuoden iästä ja työnantajan rahastoeläkemaksu on 2,5 prosenttia palkasta. Kåpan Tjänste on tätä täydentävä maksuperusteinen eläke, jossa vastaavaa vakuutetun valintaa ei ole. Työnantajan rahastoeläkemaksu on 2 prosenttia palkasta ja järjestely kattaa valtion työntekijät 23 vuoden iästä. Paikallisissa sopimusneuvotteluissa työnantajilla ja ammattiyhdistysjärjestöillä on mahdollista vielä sopia Kåpan Tjänsteä paremmat edut Kåpan Extrassa. Lisäksi vakuutetuilla on mahdollisuus hankkia yksilöllinen eläkevakuutus, jolla voi täydentää kollektiivista työmarkkinaeläkettä (Kåpan Plus). Kåpan Pensioner hallinnoi lisäksi postin maksuperusteista ITPK-eläkettä.

Taulukko 16. Kåpanin maksutulot vuosina 2005–2006.

	2005	2006
Kåpan Tjänste	1 416	1 531
Kåpan Extra	56	65
ITPK-P (posten)	34	33
Kåpan Plus	128	134
Kåpan Ålderspension	767	925
Yhteensä	2 401	2 688

Taulukko 17. Kåpanin eläkemenot vuosina 2005–2006.

	2005	2006
Kåpan Tjänste	322	366
Kåpan Extra	8	10
ITPK-P (posten)	7	10
Kåpan Plus	51	53
Kåpan Ålderspension	-	-
Yhteensä	388	439

Valtion lisäeläkejärjestelmän keskeisten toimijoiden SPV:n ja Kåpanin maksutulo oli yhteensä 8 217,8 miljoonaa kruunua vuonna 2005, kun yksilöllinen eläkevakuutus (Kåpan Plus) jätetään tarkastelun ulkopuolelle.

4.1.2 Kunnallisen ja yksityisen lisäeläkejärjestelmän maksutulo

Kunnallista lisäeläkejärjestelmää koskeva nykyinen sopimus (KAP-KL) on vuodelta 2006, jolloin se korvasi tätä edeltäneen PFA:n vuodelta 1998. Nykyinen sopimus ei pääperiaatteiltaan eroa edellisestä. Eläke määräytyy maksuperusteisesti lakisääteisen ansiokaton alittavalta tulon osalta ja tämän ylittävältä osalta vakuutetulle kertyy eläke etuusperusteisesti. Vakuutetulla on mahdollisuus sijoittaa maksuperusteinen rahastoeläke haluamaansa yhtiöön. KPA Pension on kunnallisen lisäeläkejärjestelmän keskeisin toimija noin miljoonalla vakuutetullaan. KPA:n PFA-eläkemaksutulo oli 4 547 miljoonaa kruunua vuonna 2005 (2006: KAP-KL maksutulo 3 979 milj.). KPA-konserniin kuuluu myös rahastoyhtiö KPA Fond-försäkring, joka sai maksutuloja yhteensä noin 455 miljoonaa vuonna 2005 (2006: 373 milj.). PFA-järjestelmän maksujen osuus oli noin 429 miljoonaa ja loput maksut tulivat PA-03:sta, ITPK:sta ja yksilöllisestä rahastosäästämisestä. Vuonna 2006 KAP-KL:n osuus oli noin 342 miljoonaa.

Eri sektoreiden välisiä rajoja on viime vuosina tapahtuneiden eläkeuudistusten ja hallinnon hajautumisen jälkeen aiempaa vaikeampi hahmottaa. Kunnallisen ja valtiollisen lisäeläkejärjestelmän maksuja ohjautuu nykyään samoille markkinoille kuin missä kilpailevat yksityisen sektorin lisäeläkkeistä vastaavat toimijat. Kattavan kokonaiskuvan saamiseksi tässä raportissa on käytetty Ruotsin Tilastokeskuksen ja Rahoitusvalvontaviraston tuottamaa Vakuutusyhtiöt yhteistilastoa. Se sisältää tiedot lisäeläkkeistä hallinnoivasta 42:sta rahasto- ja henkivakuutusyhtiöstä (sisältäen myös mm. KPA:n). Kyseisen tilaston mukaan lisäeläkejärjestelmien maksutulot olivat yhteensä 47 633,5 miljoonaa kruunua vuonna 2005. Maksutuloissa on melko suurta vaihtelua eri vuosien välillä. Vuoden 2005 maksutulo näyttäytyy tilastojen aikasarjavertailussa poikkeuksellisen alhaisena.

Taulukko 18. Vakuutusyhtiöiden lisäeläkemaksutulo suhteessa kyseisen vuoden palkkasummaan vuosina 2003–2006.

Vuosi	Maksutulo (milj. kruunua)	Maksutulo/palkkasumma
2003	50 956	5,01 %
2004	54 725	5,25 %
2005	47 634	4,41 %
2006	69 889	6,13 %

Lähde: SCB; FI.

Vakuutusyhtiöt tilastosta puuttuvien lisäeläkkeitä hallinnoivien eläkekassojen maksutulo oli 6 576 miljoonaa kruunua vuonna 2005 (2006: 7 444 milj) (Försäkringsförbundet; SCB). Yhteensä yksityisen ja julkisen sektorin lisäeläkejärjestelmien maksutulot olivat 62 427,3 miljoonaa kruunua, noin 5,8 prosenttia palkkasummasta vuonna 2005.

4.1.3 Kirjanpidolliset varaukset

Työnantaja voi järjestää ITP-eläkevakuutuksen myös eläkesäätiössä tai kirjanpidollisin varauksin FPG/PRI-järjestelmässä. Jos ITP-eläke rahoitetaan kirjanpidollisiin varauksiin perustuen, tulee yrityksen ottaa eläkevastuilleen luottovakuutus vakuutusyhtiö FPG:stä (Försäkringsbolaget Pensionsgaranti). Koska FPG edellyttää yrityksiltä riittävää luottokelpoisuutta, on kirjanpidollisiin varauksiin perustuvia järjestelyjä lähinnä suurilla ja keskisuurilla yrityksillä. PRI (Pensionsregistreringsinstitutet) on hallinnollinen yksikkö, joka hoitaa kirjanpidollisiin varauksiin perustuvien eläkejärjestelyjen eläkevastuiden laskennan ja rekisteröinnin sekä eläkkeiden maksamisen. Työnantaja korvaa maksetut eläkkeet PRI:lle.

Noin 1 400 yritystä on hoitanut lisäeläketurvansa kirjanpidollisin varauksin. Kaikkiaan yrityksissä työskentelee noin 35 prosenttia (n. 200 000 hlöä) ITP-vakuutetuista. Eläkemeno oli 3,1 miljardia vuonna 2005. Vertailulaskelmiin on sisällytetty FPG/PRI:n osalta tekninen eläkemaksutulo, joka on verrattavissa siihen maksutuloon minkä työnantaja olisi maksanut Alectalle, mikäli lisäeläkettä ei olisi järjestetty FPG/PRI:ssä. Vuonna 2005 tekninen eläkemaksutulo oli 3,6 miljardia kruunua (3,7 mrd. v. 2006).

Taulukko 19. *FPG/PRI-järjestelmän avainlukuja.*

	2004	2005	2006
Asiakasyrityksiä	1 450	1 400	1 330
Eläkevastuu (mrd)	94,9	100	105,6
Vakuutetut	443 300	448 700	456 200
Vanhuuseläkeläisiä	85 100	88 800	95 000
Eläkemenot (mrd)	2,9	3,1	3,4

Lähde: PRI.

5 Esimerkkilaskelmat

Seuraavassa on esitetty esimerkkilaskelmat eläkemaksuista SAF-LO- ja ITP-eläkejärjestelmään kuuluvasta palkansaajasta. Lisäeläkejärjestelmät ovat kokonaan työnantajien rahoittamia.

SAF-LO-järjestelmässä varsinainen eläkemaksu on 3,5 prosenttia palkasta. Maksu ei kuitenkaan sisällä työkyvyttömyysetuuksia, jotka maksetaan AGS-sairausvakuutusjärjestelmästä. Kokonaismaksu SAF-LO:ssa oli 5,66 prosenttia vuonna 2005.

Työmarkkinaosapuolet ovat sopineet SAF-LO-eläkemaksun korottamisesta samalle tasolle kuin ITP:n uudessa maksuperusteisessa järjestelmässä. Maksu nousee täten 4,5 prosenttiin lakisääteisen ansiokaton (360 000 kr/v.) alittavasta palkan osasta, jonka ylittävältä osalta peritään 30 prosentin eläkemaksu. Maksua nostetaan asteittain ja vuonna 2008 maksuprosentit ovat 3,9 ja 6,0. Maksua nostetaan vuosittain siten, että tavoitetasot saavutetaan vuoteen 2012 mennessä.

ITP-eläkemaksu määrätään yksilöllisesti vakuutusmatemaattisin perustein ja se vaihtelee vakuutetun iän, palkkatason ja aiemmin ansaitun eläkeoikeuden perusteella. Maksu sisältää vanhuus-, perhe- ja työkyvyttömyyseläkkeet. Eläkemaksu on tavallisesti 5–20 prosenttia palkasta. Keskimääräinen ITP-eläkemaksu Alectaan oli 5,88 prosenttia (+ 2 % ITPK) prosenttia vuonna 2005 (Sjögren Lindquist ja Wadensjö 2007, 151). Eläkemaksu nousee erityisesti 28 vuotta täyttäneillä, jolloin syntyy oikeus vanhuus- ja perhe-eläkkeeseen ja niillä, joiden tulot ylittävät lakisääteisen ansiokaton. Alle 28-vuotiailta perittävä koko ITP-maksu oli 1,9–5,1 prosenttia palkasta tulojen määrästä riippuen. ITP-vanhuuseläkemaksulle on määrätty tietyt ylärajat, jotka vuonna 2005 olivat 5,25 prosenttia palkasta 7,5-kertaiseen tuloperusmäärään asti ja 50 prosenttia palkasta tämän ylittävästä osasta 30-kertaiseen tuloperusmäärään asti.

Taulukko 20. Vakuutusmaksut yksityisen sektorin sopimuseläkejärjestelmissä vuonna 2005.

SAF-LO		ITP	
SAF-LO-sopimuseläke		ITP -eläkemaksu	n. 13,4 % ^d
- eläkemaksu	3,50 % ^a	TGL-ryhmähenkivakuutus	n. 0,2 %
- maksuvapautusvakuutus	0,00 % ^b	TFA-työtapaturmavakuutus	0,01 %
TFA-työtapaturmavakuutus	0,26 %	TRR, Työttömyysvakuutus	0,3 %
TGL-ryhmähenkivakuutus	0,37 %		
Työttömyysvakuutus	0,09 %		
AGS-sairausvakuutus	1,44 % ^c		
Yhteensä	5,66 %	Yhteensä	n. 13,9 %

a) 21 vuoden iästä alkaen.

b) Maksua ei peritty vuonna 2005. Vuonna 2006: 0,65 prosenttia.

c) Peritään vain ansiokaton alittavasta palkan osasta.

d) Sisältää ITPK:n. Vuoden alun ennuste; Maksu tavallisesti 5–20 prosenttia.

Lähde: Svenskt Näringsliv 2005.

Esimerkkilaskelmissa palkkana on käytetty OECD:n Economic Outlook -tietokannan mukaista keskipalkkaa, jonka mukaan vuoden 2005 keskipalkka oli 316 602 kruunua (n. 34 121 €) eli noin 26 384 kruunua (n. 2 843 €) kuukaudessa.

Laskelmat sisältävät lakisääteisen vanhuus- ja perhe-eläkemaksun lisäksi sairausvakuutusmenojen perusteella työkyvyttömyyseläkemaksuksi arvioitun osuuden (5,73 %). SAF-LO-järjestelmässä AGS-maksu on lisätty osaksi kokonaismaksu-prosenttia.

Taulukko 21. Kokonaiseläkemaksut vuonna 2005, % bruttopalkasta (SAF-LO-järjestelmä).

x keskipalkka	Työnantaja	Työntekijä	Yhteensä
1,0	22,48	7,0	29,48
2,0	21,81	3,86	25,67

Taulukko 22. Kokonaiseläkemaksut vuonna 2005, % bruttopalkasta (ITP-järjestelmä*).

x keskipalkka	Työnantaja	Työntekijä	Yhteensä
1,0	24,14	7,0	31,14
2,0	34,64	3,86	38,50

*Oletuksena 28-vuotias toimihenkilö ilman aikaisempaa lisäeläketurvaa.

Lähteet

Finansinspektionen. <http://www.fi.se/>

FK Analyserar 2006:8. Socialförsäkringens omfattning och finansiering 2004–2007. Försäkringskassan.

FK Analyserar 2007:5. Socialförsäkringens omfattning och finansiering 2005–2008. Försäkringskassan.

Försäkringskassan. <http://www.forsakringskassan.se/privatpers/>

Försäkringsförbundet. <http://www.forsakringsforbundet.com/>

KPA Pensionsförsäkring AB. <http://www.kpa.se/>

Kåpan Pensioner. <http://www.kapanpensioner.se/>

Pensionsystemets årsredovisning 2005. Försäkringskassan (2006).
<http://www.forsakringskassan.se/filer/publikationer/pdf/par05.pdf>

SCB (2006) Försäkringsbolagen under 2005. Sveriges Officiella Statistik. Statistiska meddelanden. Finansinspektionen. Statistiska centralbyrån.

SCB (2007) Försäkringsbolagen under 2006. Sveriges Officiella Statistik. Statistiska meddelanden. Finansinspektionen. Statistiska centralbyrån.
http://www.scb.se/Statistik/FM/FM0502/2006A01/FM0502_2006A01_SM_FM12SM0704.pdf

Sjögren Lindquist Gabriella ja Wadensjö Eskil (2007) Ett svårlagt pussel – komplementerande ersättningar vid inkomstbortfall. Rapport till ESS, Expertgruppen för Studier i Samhällsekonomi. 2007:1. Regeringskansliet, Finansdepartementet.

SPV (2005) Statens avtalsförsäkringar. Årlig redovisning 2005.
http://www.spv.se/NR/rdonlyres/A8992037-05B2-4C4D-BA48-E832A1A35CCF/0/Arlig_redovisning_2005_web.pdf

Svenskt Näringsliv (2005) Försäkringar på arbetsmarknaden enligt lag och kollektivavtal 2005.

Vidlund Mika (2006) Ruotsin eläkejärjestelmä 2006. Eläketurvakeskus.
<http://www.etk.fi/Binary.aspx?Section=41102&Item=28008>

Jarna Bach-Othman

SAKSAN ELÄKEMAKSUTASO

Sisältö

1	Johdanto.....	156
2	Eläkemaksutaso vuonna 2005.....	159
3	Lakisääteisten ja pakollisten eläkkeiden rahoitus.....	163
3.1	Yleinen eläkevakuutus	163
3.2	Maatalousyrittäjien eläkejärjestelmä	167
3.3	Julkisen sektorin eläkejärjestelmä.....	167
3.4	Itsenäisten ammatinharjoittajien eläkkeet	168
4	Työnantajan järjestämän lisäeläketurvan rahoitus.....	169
4.1	Yksityisen sektorin lisäeläkkeet.....	169
4.2	Julkisen sektorin ja maa- ja metsätalousalan lisäeläkejärjestelmät.....	170
5	Riester-eläkkeiden rahoitus	172
6	Esimerkkilaskelmat	173
	Lähteet.....	175

1 Johdanto

Lakisääteinen eläketurva Saksassa perustuu pääasiassa työeläkkeisiin. Lakisääteisen turvan lisäksi työnantajan järjestämä lisäeläketurva on yleistä. Vähimmäistoi-
meentulon turvaamiseksi voidaan 65 vuotta täyttäneille maksaa tarveharkintaista,
verovaroin rahoitettua etuutta, mikäli oikeutta työeläkkeeseen ei ole tai sen taso
jää matalaksi.

Yleinen, lakisääteinen eläkejärjestelmä kattaa noin 80 prosenttia työntekijöistä.
Järjestelmään kuuluvat palkansaajat, osa itsenäisistä yrittäjistä sekä sellaiset julkisen
alan työntekijät, jotka eivät ole virkasuhteessa työnantajaansa. Itsenäisinä yrittäjinä
toimivien taiteilijoiden, muusikoiden ja kirjailijoiden eläketurvasta on säädetty
erillisellä lailla ja vakuutusta hoitaa taitelijoiden eläkekassa (Künstlersozialkasse,
KSK). Vakuutus on osa lakisääteisistä eläkevakuutusta. Yleiseen eläkejärjestelmään
voi liittyä myös vapaaehtoisesti maksamalla vakuutusmaksua. Etuuksina makse-
taan vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeitä sekä perhe-eläkkeitä. Saksassa eläkettä
karttuu myös useilta palkattomilta ajoilta, kuten esimerkiksi lastenhoitovuosilta,
opiskeluajalta, asepalveluksen suoritusajalta sekä omaishoitoajalta.

Yleisen eläkejärjestelmän hallintoa yhtenäistettiin vuonna 2005, kun toimihen-
kilöiden ja työntekijöiden eläkevakuutusta hoitaneet erilliset laitokset, Rentenver-
sicherung der Angestellte ja Rentenversicherung der Arbeiter, yhdistettiin. Myös
kaivostyöläisten, rautateiden ja merenkulkualan työntekijöiden vakuutuslaitokset
yhdistettiin samana vuonna, ja näiden alojen työntekijöiden eläkkeitä hallinnoi ny-
kyisin yksi laitos, Deutsche Rentenversicherung Knappschaft-Bahn-See. Maanvilje-
lijöillä ja useilla muilla ammattiryhmillä, muun muassa lääkäreillä ja arkkitehteillä,
on omat eläkejärjestelmänsä. Itsenäisten ammatinharjoittajien eläkevakuutukset
ovat ammatissa toimiville pakollisia, mutta ne eivät ole osa lakisääteisistä sosiaali-
vakuutusta. Julkisen sektorin virkamiehillä on oma eläkejärjestelmä.

Eläkettä karttuu lakisääteisessä eläkejärjestelmässä niin sanottujen eläkepistei-
den mukaan, joita kertyy työntekijälle ansioiden suhteessa yleiseen ansiotasoon.
Mikäli työntekijän keskimääräiset tulot tiettyinä vuosina vastaavat kaikkien työn-
tekijöiden keskimääräisiä ansiotuloja, hänelle karttuu kyseiseltä vuodelta yksi
eläkepiste. Eläkkeelle siirryttäessä koko työuran aikana karttuneet pisteet kerrotaan

eläkepisteelle annetulla arvolla¹⁴, jota tarkistetaan vuosittain. Eläkeikä on tällä hetkellä 65 vuotta, mutta sitä nostetaan asteittain niin, että vuonna 1964 syntyneillä ja sitä nuoremmilla ikäluokilla eläkeikä tulee olemaan 67 vuotta.

Lisäeläketurvaa koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin vuonna 2002. Uusien lakien myötä edellytyksiä lisäeläketurvan järjestämiselle parannettiin. Lisäturvan järjestäminen on perinteisesti ollut työnantajalle vapaaehtoista¹⁵, mutta vuoden 2002 alusta lähtien työntekijöillä on halutessaan ollut oikeus muuttaa osa palkastaan lisäeläketurvaksi (”Entgeltumwandlung”) ja työnantajalle tuli lakisääteinen velvollisuus tarjota työntekijälle tämä mahdollisuus. Lisäeläkesäästämistä tuetaan myös veroeduin. Vakuutusmaksut ovat verovähennyskelpoisia ja työnantajalle myönnetään osittainen vapautus lakisääteisistä sosiaalivakuutusmaksuista, mikäli hän osallistuu työntekijän lisäeläketurvan rahoittamiseen.

Lisäeläketurvan kasvu on ollut nopeaa. Ennen uusien lakien voimaantuloa vuonna 2001 lisäturvaa oli 52 prosentilla yksityisen ja julkisen sektorin työntekijöistä. Vuonna 2005 lisäeläketurvaa oli jo noin 64 prosentilla työntekijöistä ja vuonna 2006 osuus oli noussut 65 prosenttiin. Yksityisellä sektorilla lisäturvaa oli 46 prosentilla työntekijöistä vuonna 2004. Lisäturvan kattavuudessa on huomattavia eroja entisten Länsi- ja Itä-Saksan, erikokoisten yritysten ja sukupuolten välillä. Entisessä Itä-Saksassa työntekijöillä on lisäeläketurvaa huomattavasti harvemmin kuin Länsi-Saksan alueella, vaikka lisäeläketurvan kattavuus Itä-Saksassa paranee nopeasti. Naisilla lisäeläketurvaa on alueesta riippumatta vähemmän kuin miehillä. Selkeästi eniten lisäeläketurvaa on suurten yritysten työntekijöillä. Suurista yrityksistä (200–500 työntekijää) noin 94 prosenttia järjestää työntekijöilleen lisäturvaa. Eri aloista lisäeläketurva on yleisintä pankki- ja vakuutusosalalla sekä teollisuudessa. Julkisella sektorilla on oma lisäeläkejärjestelmä. Yksityisen sektorin tavoin lisäeläketurva on julkisella sektorilla harvinaisempaa naisilla kuin miehillä.

Valtion tukema yksilöllinen lisäeläkesäästäminen, niin sanottu Riester-eläke, tuli voimaan vuonna 2001. Näiden eläkkeiden suosio on kasvanut ennätysnopeasti vuoden 2005 lopusta lähtien. Vuoden 2005 lopussa lisäeläkesopimuksia oli tehty

14 Eläkepisteen arvo tarkistetaan kertoimella, jossa otetaan huomioon bruttopalkkojen kehitys, maksutason muutos ja ns. kestävyyskerroin. Lakisääteisen eläkevakuutusmaksun kasvu vähennetään bruttopalkkojen noususta. Kestävyyskerroin reagoi siihen, miten vakuutettujen määrä suhteessa eläkeläisten määrään kehittyi.

15 Kollektiivista lisäeläketurvaa on joillakin aloilla, mm. rakennusosalalla.

noin 5,6 miljoonaa kappaletta, vuoden 2007 lopussa sopimuksia oli yhteensä jo noin 10,8 miljoonaa. Valtaosa sopimuksista on tehty vakuutusyhtiöissä, mutta sijoitusrahastoissa tehtyjen sopimusten määrä on lisääntynyt nopeasti. Vuonna 2005 noin 85 prosenttia sopimuksista oli solmittu vakuutusyhtiöissä ja 10 prosenttia sijoitusrahastoissa. Vuoden 2007 alussa vastaavat luvut olivat 80 prosenttia ja 16 prosenttia.

Alla olevassa taulukossa 1 on esitetty eläkeikäisten tärkeimmät tulolähteet siviilisäädyn, alueen ja sukupuolen mukaan jaoteltuna.

Taulukko 1. 65 vuotta täyttäneiden tärkeimmät tulolähteet, % bruttotuloista.

Tulolähde	Kaikki	Aviopari		Yksinäinen mies		Yksinäinen nainen	
		Länsi	Itä	Länsi	Itä	Länsi	Itä
Lakisääteiset eläkkeet	66	57	89	60	87	68	95
Muut eläkkeet	21	26	2	26	5	22	2
Työtulot	4	7	5	3	1	1	0
Korko- ja vuokratulot, henkivakuutukset ym.	7	9	3	9	6	6	2
Sosiaaliavustukset, asumistuki, perusturva	1	0	0	1	1	1	1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100

Lähde: Rentenversicherungsbericht 2006.

Taulukosta nähdään, että lisäturvan kasvusta huolimatta lakisääteiset eläkkeet ovat edelleen eläkeikäisten tärkein toimeentulon lähde. Tulevaisuudessa lisäeläkkeiden merkitys eläkeikäisessä toimeentulossa kasvanee. Eläkeikäisten bruttotuloista keskimäärin 66 prosenttia muodostuu lakisääteisistä eläkkeistä ja 21 prosenttia lisäeläkkeistä. Itä-Saksan alueella lakisääteisen eläketurvan rooli on erityisen merkittävä.

Lisäeläketurvan kasvua on pidetty myönteisenä kehityksenä lakisääteiseen eläketurvaan tehtyjen heikennysten takia. Toisaalta työnantajan osittainen maksuvapautus lakisääteisistä maksuista tämän osallistuessa lisäturvan rahoittamiseen vähentää lakisääteisen eläkejärjestelmän maksutuloa, ja saattaa aiheuttaa maksun korotuspaineita. Maksuvapautuksen oli alun alkaen tarkoitus päättyä vuoden 2008 lopussa, mutta vuonna 2007 maksuvapautusta päätettiin jatkaa rajoitetusti.

2 Eläkemaksutaso vuonna 2005

Seuraavassa on tarkasteltu eläkkeiden maksutaso Saksassa vuonna 2005. Maksutulotiedot perustuvat Saksan työ- ja sosiaaliministeriön julkaisemaan Sozialbudget 2005 -tilastoon, joka sisältää tiedot sekä lakisääteisten eläkkeiden että työnantajan järjestämän lisäeläketurvan rahoituksesta. Tieto työnantajan järjestämän lisäeläketurvan kokonaismaksutulosta ei sisällä lisäeläkkeitä, jotka perustuvat yritysten kirjanpidollisiin varauksiin. Valtion tukema lisäeläkesäästäminen, niin sanotut Riester-eläkkeet, sisältyvät tilastoon. Ne on sisällytetty myös tähän tarkasteluun johtuen siitä, että valtio osallistuu näiden eläkkeiden rahoitukseen, vaikka Riester-eläkkeet ovat luonteeltaan yksilöllistä eläkesäästämistä. Muu yksilöllinen lisäeläketurva on rajattu tämän selvityksen ulkopuolelle. Sekä lakisääteisten että lisäeläkkeiden osalta tilastossa esitetty maksutulo on kattavin yhtenäinen ko. ajan-kohtana saatavilla ollut tieto. Tiedot bruttokansantuotteesta ja palkkasummasta perustuvat OECD:n julkaisuun ”National Accounts of OECD Countries: Main Aggregates”.

Taulukossa 2 on esitetty eläkkeiden rahoitukseen kerätty maksutulo eri eläkejärjestelmistä sekä lakisääteisen että lisäeläketurvan osalta. Tarkastelu kattaa sekä yksityisen että julkisen sektorin maksutulon. Kokonaismaksutulo sisältää työnantaja- ja työntekijämaksut, valtion rahoitusosuuden ja muut tulot. Lukuihin ei sisälly tilastossa hyvityksiksi luokiteltua tuloa, joka koostuu muun muassa siirroista eri järjestelmien välillä. Maksutulot on suhteutettu koko talouden palkkasummaan ja bruttokansantuotteeseen. Palkkasummina on käytetty sekä työnantajan sosiaalivakuutusmaksut sisältävää lukua (palkansaajakorvaukset) että myös ilman näitä kuluja ilmoitettua palkkasummaa. Bruttokansantuotteena on käytetty markkinahintaista bruttokansantuotetta, joka sisältää välilliset verot sekä niin sanottua tuottajahintaista bruttokansantuotetta ilman välillisiä veroja. Vuonna 2005 Saksan tuottajahintainen BKT oli 2 022 470 miljoonaa euroa ja markkinahintainen BKT 2 241 000 miljoonaa euroa. Palkkojen, mukaan lukien työnantajamaksujen ja muiden työntekijöille maksettavien korvausten, osuus oli 1 130 240 miljoonaa euroa. Palkkasumma ilman työnantajamaksuja oli 911 980 miljoonaa euroa.

Taulukko 2. Eläkemaksujen osuus palkoista ja BKT:sta vuonna 2005.

Eläkejärjestelmä	Maksu- tulo, mrd. €	Maksu- tulo/ Palkka- summa ^a %	Maksu- tulo/ Palkka- summa ^b %	Maksu- tulo/ BKT ^c %	Maksu- tulo/ BKT ^d %
Lakisääteiset eläkkeet					
Yleinen eläkevakuutus ^e	234,69	20,76	25,73	10,47	11,60
Julkisen sektorin eläkkeet	34,43	3,05	3,78	1,54	1,70
Itsenäisten ammatinharjoittajien eläkkeet	11,07	0,98	1,21	0,49	0,55
Maatalousyrittäjien eläkkeet	3,18	0,28	0,35	0,14	0,16
Yhteensä	283,37	25,07	31,07	12,64	14,01
Lisäeläkkeet					
Työnantajien järjestämät lisäeläkkeet ^f	30,96	2,74	3,40	1,38	1,53
Riester-eläkkeet	1,76	0,15	0,19	0,08	0,09
Maanviljelijöiden ja julkisen sektorin lisäeläkkeet	10,6	0,94	1,16	0,47	0,52
Yhteensä	43,32	3,83	4,75	1,93	2,14
Lakisääteiset eläkkeet ja lisäeläkkeet yht.	326,69	28,90	35,82	14,57	16,15

a) Palkkasumma sisältäen työnantajan sosiaalivakuutusmaksut.

b) Palkkasumma ilman työnantajan sosiaalivakuutusmaksuja.

c) BKT markkinahinnoilla.

d) BKT tuottajahinnoilla.

e) Sisältää myös kaivostyöntekijöiden ja taiteilijoiden eläkevakuutuksen ja vapaaehtoisesti vakuutukseen kuuluvat.

f) Ei sisällä yritysten kirjanpidollisia varauksia.

Eläkejärjestelmien kokonaismaksutulo oli 326,69 miljardia euroa vuonna 2005. Maksutulosta valtaosa, liki 87 prosenttia tuli lakisääteisistä eläkejärjestelmistä. Yleisen eläkevakuutuksen osuus kokonaismaksutulosta oli noin 72 prosenttia. Työnantajan yksityisellä sektorilla järjestämän lisäturvan osuus kokonaismaksutulosta oli noin 9,5 prosenttia ja Riester-eläkkeiden 0,54 prosenttia. Työnantajien järjestämään lisäeläkkeiden maksutuloon ei sisälly yritysten kirjanpidollisia varauksia, jotka ovat yleisin tapa järjestää lisäeläketurvaa työntekijöille. Lisäeläkemaksutulo on siis todellisuudessa taulukossa esitettyä lukua korkeampi.

Kokonaismaksutulo suhteessa palkansaajakorvauksiin oli 28,9 prosenttia ja palkkasummaan 35,8 prosenttia. Maksutulo suhteessa tuottajahintaiseen bruttokansantuotteeseen oli noin 16 prosenttia. Lakisääteisen eläketurvan osuus tästä oli 14 prosenttia. Yleisessä eläkevakuutuksessa oli maksuvajetta 3,9 miljardia euroa vuonna 2005 ja valtio joutui maksamaan järjestelmään ylimääräistä tukea (ks. luku 2). Jos maksuvaje lisätään taulukossa 1 esitettyyn yleisen eläkevakuutuksen kokonaismaksutuloon, oli maksutulo suhteessa markkinahintaiseen BKT:hen

10,65 prosenttia. Selvityksessä lähteenä käytetyn Sozialbudget 2005 -tilaston mukaan yleisen eläkevakuutuksen eläkemeno (ilman em. hyvityksiä) BKT:stä oli 10,7 prosenttia vuonna 2005.

Taulukossa 3 eri järjestelmien kokonaismaksutulo on jaettu työnantajien, työntekijöiden, yrittäjien ja valtion maksuosuuksiin eri eläkejärjestelmissä. Maksuosuudet on edellisen taulukon lailla suhteutettu talouden palkkasummaan ja BKT:hen.

Kun kokonaismaksutuloa tarkastellaan tulolähteiden mukaan, taulukosta nähdään, että vakuutettujen (ml. yrittäjät ja vapaaehtoisesti vakuutukseen kuuluvat) ja työnantajien vakuutusmaksut muodostivat yhteensä lähes 62 prosenttia lakisääteisten eläkevakuutusten kokonaismaksutulosta. Taulukossa julkisen sektorin eläkejärjestelmän maksutulo on jaettu palkansaajien ja työnantajien maksuihin lähteenä käytetyn Sozialbudget 2005 -julkaisun mukaisesti. Julkisen sektorin eläkkeet rahoitetaan kuitenkin pääasiassa valtion varoin ja osavaltioilta ja kunnilta kerättävillä maksuilla. Lisäeläketurvan rahoittavat pääasiassa työnantajat, joiden maksuosuus lisäeläkkeiden kokonaismaksutulosta oli noin 81 prosenttia.

Työnantajien ja vakuutettujen maksuosuus yleisen eläkevakuutuksen kokonaismaksutulosta oli yhteensä noin 66 prosenttia. Valtion osuus maksutulosta oli lähes 34 prosenttia. Lakisääteisten eläkkeiden osalta valtion osuus maksutulosta on suurin maatalousyrittäjien eläkkeissä, noin 77 prosenttia. Riester-eläkkeiden osalta ei lähteenä käytetyssä Sozialbudget 2005 -julkaisussa lopullista maksutuloa esittävässä taulukossa ole esitetty valtion osuutta. Valtion osuus puuttuu näin ollen myös taulukon kolme luvusta. Ennakkotiedoissa valtion osuus Riester-eläkkeiden kokonaismaksutulosta oli noin 17 prosenttia.

Taulukko 3. Työnantajan, työntekijän ja valtion maksuosuudet vuonna 2005 suhteessa palkkasummaan ja BKT:hen.

Eläkejärjestelmä	Maksu- tulo, mrd. e	Maksu- tulo/ Palkka- summa ^a %	Maksu- tulo/ Palkka- summa ^b %	Maksu- tulo/ BKT ^c %	Maksu- tulo/ BKT ^d %
Lakisääteiset eläkkeet					
Palkansaajat	82,67	7,314	9,065	3,689	4,087
Yleinen eläkevakuutus ^e	82,60	7,308	9,057	3,686	4,084
Julkisen sektorin eläkkeet	0,07	0,006	0,008	0,003	0,003
Työnantajat	84,56	7,48	9,27	3,77	4,18
Yleinen eläkevakuutus	71,89	6,36	7,88	3,21	3,55
Julkisen sektorin eläkkeet	12,10	1,07	1,33	0,54	0,60
Itsenäiset ammatinharjoittajat	0,57	0,05	0,06	0,02	0,03
Itsenäiset yrittäjät	7,25	0,64	0,79	0,32	0,36
Yleinen eläkevakuutus	0,95	0,08	0,10	0,04	0,05
Itsenäiset ammatinharjoittajat	5,59	0,49	0,61	0,25	0,28
Maatalousyrittäjien eläkkeet	0,71	0,06	0,08	0,03	0,03
Valtion osuus^f	103,64	9,17	11,36	4,62	5,12
Yleinen eläkevakuutus	78,92	6,98	8,65	3,52	3,90
Maatalousyrittäjien eläkkeet	2,46	0,22	0,27	0,11	0,12
Julkisen sektorin eläkkeet	22,26	1,97	2,44	0,99	1,10
Muut tulot^g	5,253	0,46	0,58	0,23	0,26
Yleinen eläkevakuutus	0,34	0,03	0,04	0,01	0,02
Itsenäiset ammatinharjoittajat	4,91	0,43	0,54	0,22	0,24
Maatalousyrittäjien eläkkeet	0,002	0,00	0,00	0,00	0,00
Julkisen sektorin eläkkeet	0,001	0,00	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	283,37	25,07	31,07	12,64	14,01
Lisäeläkkeet					
Palkansaajat	5,06	0,45	0,55	0,23	0,25
Riester-eläkkeet	1,76	0,16	0,19	0,08	0,09
Työnantajien lisäeläkejärjestelmät ^h	2,82	0,25	0,31	0,13	0,14
Maa- ja metsätalousalan ja julkisen sektorin lisäeläkkeet ⁱ	0,48	0,04	0,05	0,02	0,02
Työnantajat	35,20	3,11	3,86	1,57	1,74
Työnantajien lisäeläkejärjestelmät ^h	28,14	2,49	3,09	1,25	1,39
Maa- ja metsätalousalan ja julkisen sektorin lisäeläkkeet ⁱ	7,06	0,62	0,77	0,32	0,35
Valtion osuus^f	0,53	0,05	0,06	0,02	0,03
Maa- ja metsätalousalan ja julkisen sektorin lisäeläkkeet ⁱ	0,53	0,05	0,06	0,02	0,03
Muut tulot^g	2,53	0,22	0,28	0,11	0,12
Maanviljelijöiden ja julkisen sektorin lisäeläkkeet ⁱ	2,53	0,22	0,28	0,11	0,12
Yhteensä	43,32	3,83	4,75	1,93	2,14
Lakisääteiset eläkkeet ja lisäeläkkeet yht.	326,69	28,90	35,82	14,57	16,15

a) Palkkasumma sisältäen työnantajan sosiaalivakuutusmaksut.

b) Palkkasumma ilman työnantajan sosiaalivakuutusmaksuja.

c) BKT markkinahinnoilla.

d) BKT tuottajahinnoilla.

e) Sisältää myös vapaaehtoisesti vakuutukseen kuuluvat.

f) Sisältää valtion maksamat vakuutusmaksut ja suoran tuen.

g) Sisältää pääomatulot, muut tulot ja hyvitykset.

h) Ei sisällä yritysten kirjanpidollisia varauksia.

i) Ei tarkkaa tietoa sisältääkö luku kaikki julkisen sektorin lisäeläkejärjestelmät.

3 Lakisääteisten ja pakollisten eläkkeiden rahoitus

Lakisääteiset eläkkeet rahoitetaan pääosin työnantaja- ja työntekijämaksuilla ja valtion tuella. Valtion rooli lakisääteisten eläkkeiden rahoituksessa on Saksassa merkittävä, valtio maksaa eläkemenosta noin neljäsosan. Yleisellä lakisääteisellä eläkejärjestelmällä on pieni puskurirahasto, jonka on vuodesta 2004 lähtien voimassa olleen lain mukaan oltava vähintään 20 prosenttia kuukausittaisesta eläkemenosta. Puskurirahaston suuruus laski tasaisesti 2000-luvun alussa ja vuoden 2005 lopussa rahasto oli pienempi kuin kertaakaan viimeisten 30 vuoden aikana, vain noin 10 prosenttia kuukausittaisesta eläkemenosta. Rahaston vaje oli tällöin 1,4 miljardia euroa (Bericht der Bundesregierung 2005).

3.1 Yleinen eläkevakuutus

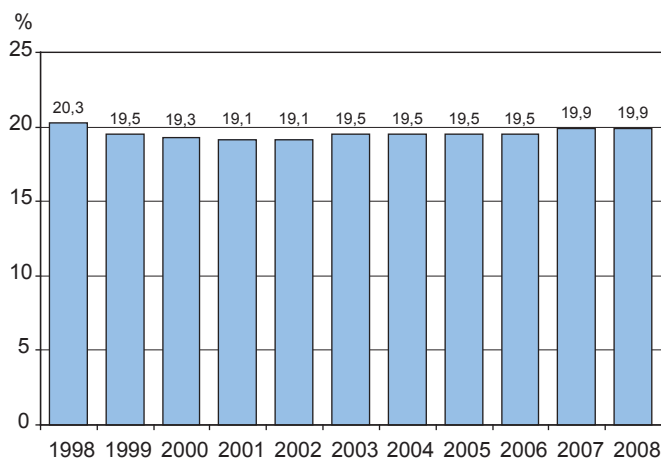
Yleisen eläkevakuutuksen sekä kaivos-, rautatie-, ja merenkulkualan työntekijöiden eläkevakuutuksen rahoitus perustuu jakojärjestelmään. Yleisestä eläkevakuutuksesta maksettavat etuudet rahoitetaan suurimmaksi osaksi työnantajan ja työntekijän vakuutusmaksuilla. Vuonna 2005 eläkevakuutusmaksu oli 19,5 prosenttia työntekijän bruttopalkasta ansiokattoon asti. Maksu jaetaan puoliksi työnantajan ja työntekijän kesken, jolloin molemmat maksoivat 9,75 prosenttia. Samalla maksulla rahoitetaan vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeet sekä perhe-eläkkeet. Vakuutusmaksujen perusteena olevaa ansiokattoa tarkistetaan vuosittain yleisen palkkakehityksen mukaan. Katon ylittävästä palkan osasta ei peritä vakuutusmaksuja eikä siitä kartu eläkettä. Katto on matalampi entisen Itä-Saksan osavaltioiden alueella. Vuonna 2005 eläkettä kartuttavien ansioiden yläraja oli Länsi-Saksan alueella 5 200 euroa kuukaudessa ja Itä-Saksan puolella 4 400 euroa kuukaudessa.

Kaivostyöläisten eläkevakuutuksen maksu on yleisen eläkevakuutuksen maksua korkeampi. Vuonna 2005 kokonaismaksu oli 25,90 prosenttia ansiokaton alittavasta palkasta. Palkansaaja maksaa maksusta saman verran kuin yleisessä eläkevakuutuksessa eli 9,75 prosenttia vuonna 2005. Työnantaja maksaa loppuosan maksusta eli 16,15 prosenttia vuonna 2005. Myös ansiokatto on yleistä eläkevakuutusta korkeampi. Vuonna 2005 katto oli Länsi-Saksassa 6 400 euroa kuukaudessa ja Itä-Saksassa 5 400 euroa kuukaudessa. Taiteilijoiden eläkevakuutuksen maksu on sama kuin

yleisessä eläkevakuutuksessa. Itsenäisenä yrittäjänä toimiva taiteilija (ml. muusikot ym.) maksaa vakuutusmaksusta puolet. Loppuosa maksusta katetaan valtion tuella ja taide- ja tiedonvälitysalalla toimivilta yrityksiltä perittävillä maksuilla.

Eläkemaksuun on kohdistunut korotuspaineita viime vuosina muun muassa väestörakenteen muutoksesta ja taloudellisesta tilanteesta johtuen. Vuoden 2007 alusta maksu nostettiin 19,9 prosenttiin. Vuoden 2004 eläkeuudistuksessa maksulle asetettiin yläraja, niin sanottu eläkemaksukatto. Tarkoitus on, että maksu pysyisi 19,9 prosentissa vuoteen 2012 asti, nousisi enintään 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä ja enintään 22 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Kuviossa 1 on esitetty maksun kehitys viimeisten kymmenen vuoden aikana.

Kuvio 1. Yleinen eläkevakuutusmaksu, % bruttopalkasta.

Lähde: Deutsche Rentenversicherung.

Taulukossa 4 on esitetty yleisen eläkevakuutuksen kokonaismaksutulot ja menot vuonna vuosina 2004–2006. Taulukon kokonaismaksutulo poikkeaa jonkin verran edellä esitetystä maksutulosta käytetystä tilastointitavasta johtuen. Taulukon 4 luvut eivät sisällä yleisen eläkevakuutuksen sisäisiä siirtoja eivätkä Saksojen yhdistymisestä aiheutuneita eläkemenoja.

Taulukko 4. Yleisen eläkevakuutuksen maksutulo ja menot vuosina 2004–2006, milj. euroa.

	2004	2005	2006
Maksutulo	232 468	231 687	243 062
Kokonaismeno*	235 433	235 616	235 528
Maksutulo – Kokonaismeno	-2 965	-3 929	7 534

* Sisältää myös muita menoeriä kuin eläkkeet, mm. hallintokulut.

Lähde: Rentenversicherung in Zeitreihen 2007. Statistik der Deutschen Rentenversicherung.

Yleisen eläkevakuutuksen maksutulo ei riittänyt kattamaan eläkemenoja vuonna 2005. Maksutulot alittivat eläkemenon noin 3,9 miljardilla eurolla ja valtio joutui maksamaan järjestelmään ylimääräistä tukea. Vuonna 2006 tulos muuttui ylijäämäiseksi. Taulukossa 5 on esitetty eläkemenot eläkelajin mukaan vuosina 2004–2006.

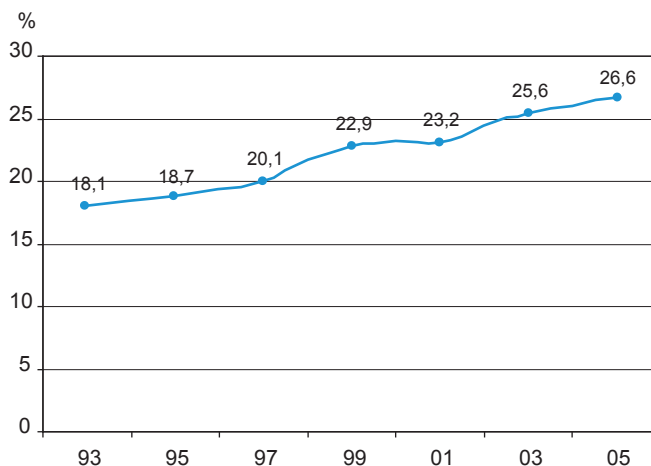
Taulukko 5. Yleisen eläkevakuutuksen eläkemenot vuosina 2004–2006, milj. euroa.

	2004	2005	2006
Vanhuuseläke	156 153	158 303	159 600
Työkyvyttömyyseläke	15 896	15 250	14 638
Leskeneläke	37 523	37 373	37 167
Lapseneläke	847	833	814
Yhteensä	210 522	211 861	212 320

Lähde: Rentenversicherung in Zeitreihen 2007. Statistik der Deutschen Rentenversicherung.

Vanhuuseläkemenojen osuus kokonaiseläkemenosta oli noin 75 prosenttia vuonna 2005. Työkyvyttömyyseläkkeiden osuus oli noin 7 prosenttia ja lesken- ja orvoneläkkeiden yhteenlaskettu osuus 18 prosenttia. Vanhuuseläkemenon osuus markkinahintaisesta BKT:stä oli 7,06 prosenttia, työkyvyttömyyseläkemenon osuus 0,68 prosenttia ja perhe-eläkkeiden osuus 1,7 prosenttia.

Valtio osallistuu yleisen eläkevakuutuksen rahoitukseen maksamalla järjestelmään suoraa tukea ja vakuutusmaksut tietyiltä palkattomilta ajoilta. Valtion maksama yleinen tuki on kytketty bruttopalkkojen kehitykseen ja vakuutusmaksujen tasoon, ja sen osuus nousee tai laskee näiden kehityksen mukaan. Valtio maksaa yleisen tuen lisäksi lisätukea järjestelmään arvonlisä- ja ympäristöveron tuotoista. Pieni osa maksutulosta tulee varallisuustuotoista kuten pääomatuloista perittävistä veroista. Kuviossa 2 on esitetty valtion osuus eläkemenosta vuosina 1993–2005.

Kuvio 2. Valtion osuus yleisen eläkevakuutuksen eläkemenosta, %.

Lähde: Deutsche Rentenversicherung.

Valtion osuus eläkkeiden rahoituksesta on kasvanut tasaisesti 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Vuonna 2005 valtion osuus eläkemenosta oli hieman yli neljäsosa, 26,6 prosenttia. Vuonna 2005 käyttöön otetulla niin sanotulla kestävyyskertoimella pyritään parantamaan järjestelmän taloudellista kestävyyttä sopeuttamalla eläkkeiden taso väestörakenteen muutokseen ja työllisyyden kehitykseen. Jakojärjestelmään pohjautuvana järjestelmän rahoitustasapaino on erityisen herkkä edellä mainituille muutoksille, ja kestävyyskerroin reagoi eläkeläisten ja työssäkäyvien suhteessa tapahtuneisiin muutoksiin. Muutoksesta huomioidaan 25 prosenttia eläkkeiden tarkistuksessa. Kerrointa käytetään myös ”eläkepisteiden” määrittelyssä (ks. Johdanto), jolloin se vaikuttaa sekä jo eläkkeellä olevien eläkkeisiin että tuleviin eläkkeisiin. Pitkällä aikavälillä kertoimen on laskettu leikkaavan eläkkeitä noin 14 prosenttia. Eläketasoa leikkaa myös vuonna 2004 toteutettu verouudistus, jonka myötä eläkkeiden verotusta kiristettiin. Vuoteen 2005 asti eläkkeestä 50 prosenttia oli veronalaista tuloa. Vuodesta 2006 lähtien verotusta kiristetään asteittain, niin että vuonna 2040 koko eläke on veronalaista tuloa. Lakisääteisiin eläkkeisiin ei tehty indeksikorotuksia vuosina 2004–2007.

3.2 Maatalousyrittäjien eläkejärjestelmä

Maatalousyrittäjien eläkejärjestelmä kattaa noin prosentin kaikista työntekijöistä. Järjestelmään kuulumisen on pakollista kaikille alalla työskenteleville ja siitä maksetaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeitä. Maanviljelijöiden eläkevakuutuksesta huolehtivat yhdeksän eläkekassaa, jotka myös keräävät maksut ja maksavat eläkkeet. Järjestelmän kokonaismaksutulo oli vuonna 2005 noin 3,2 miljardia euroa. Maksutulo on laskenut jonkin verran viimeisten viiden vuoden aikana. Kaikista eläkejärjestelmistä valtio subventoi eniten maatalousyrittäjien järjestelmää. Vuonna 2005 kokonaismaksutulosta 78 prosenttia tuli valtiolta ja loput maatalousyrittäjien vakuutusmaksuista.

Järjestelmän vakuutusmaksu on kiinteä. Vuonna 2005 maksu oli Länsi-Saksan alueella 199 euroa kuukaudessa. Vuonna 2008 maksu oli noussut 212 euroon kuukaudessa. Entisen Itä-Saksan alueella maksut ovat matalammat. Valtio maksaa osan maksusta tuloluokkien mukaan siten, että tulojen kasvaessa valtion osuus maksusta pienenee. Valtion osuus vaihtelee tuloluokkien mukaan 3,8 ja 60 prosentin välillä. Mikäli vuositulot ylittävät tietyn ylätulorajan (15 500 € v. 2008), valtio ei osallistu maksuun.

3.3 Julkisen sektorin eläkejärjestelmä

Julkisen sektorin eläkejärjestelmä pohjautuu jakojärjestelmään, mutta järjestelmää ollaan muuttamassa asteittain rahastoivaan suuntaan. Vuoden 2007 alusta lähtien järjestelmän puskurirahastoa on alettu kasvattaa rahastoimalla uusien työntekijöiden vakuutusmaksuja. Rahastoa hallinnoi Deutsche Bundesbank.

Julkisen sektorin eläkejärjestelmään kuuluvat muun muassa virkasuhteessa olevat valtion virkamiehet, tuomarit ja armeijan palveluksessa olevat. Suuri osa muista julkisen alan työntekijöistä ei kuulu tähän järjestelmään, vaan sosiaalivakuutuslain mukaiseen eläkevakuutukseen. Heidän työsuhteensa vastaa yksityisen sektorin työsuhdetta ja he maksavat samoja vakuutusmaksuja kuin muut yleiseen eläkejärjestelmään kuuluvat. Julkisella sektorilla työskentelee noin 4,6 miljoonaa työntekijää eli noin 12,6 prosenttia työllisestä työvoimasta. Näistä valtion virkamiehiä on noin 1,7 miljoonaa. Julkisen sektorin eläkejärjestelmään kuuluvien lukumäärä on pienentynyt jo useiden vuosien ajan, vuonna 2005 vakuutettuja oli 3,8 miljoonaa.

Eläkkeet rahoitetaan valtion varoin sekä osavaltioilta ja kunnilta perittävillä maksuilla. Järjestelmän maksutulo vuonna 2005 oli 35,8 miljardia euroa.

3.4 Itsenäisten ammatinharjoittajien eläkkeet

Itsenäisten ammatinharjoittajien eläkevakuutukset kattavat sekä itsenäisinä yrittäjinä toimivat että työsuhteessa olevat. Järjestelmät ovat usein osittain rahastoivia.

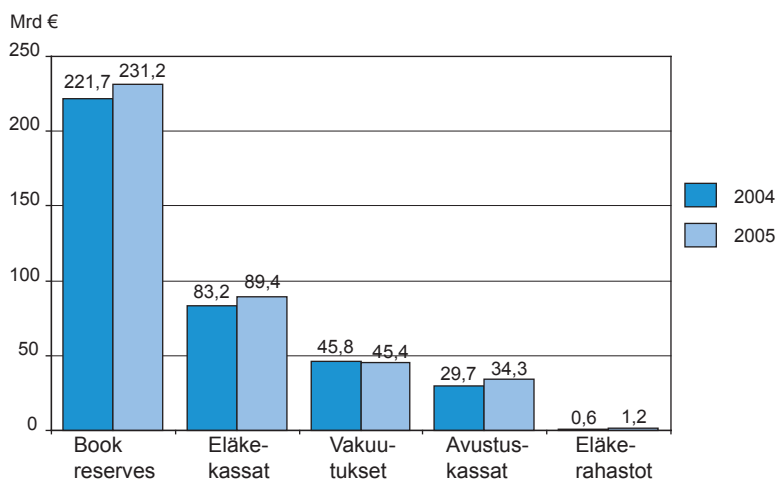
Kokonaismaksutulo vuonna 2005 oli 10,4 miljardia euroa. Lähes 90 prosenttia vakuutusmaksutulosta tuli vuonna 2005 itsenäisinä yrittäjinä toimivien vakuutusmaksuista ja muista tulolähteistä kuten pääomatuloista. Maksut vaihtelevat eri järjestelmien välillä mutta ne seuraavat usein yleisen eläkevakuutuksen maksutason kehitystä.

4 Työnantajan järjestämän lisäeläketurvan rahoitus

4.1 Yksityisen sektorin lisäeläkkeet

Työnantaja voi lisäeläkejärjestelmiä koskevan lain mukaan järjestää työntekijöidensä lisäeläketurvan viidellä eri tavalla: yrityksen kirjanpidollisena varauksena (ns. book reserve), eläkekassassa, avustuskassassa, eläkerahastossa tai -vakuutuksella. Lisäeläkevaroista suurin osa, 56,2 prosenttia, oli vuonna 2006 yritysten kirjanpidollisissa varauksissa. Varoista 23 prosenttia oli eläkekassoissa, 9 prosenttia avustuskassoissa, 11,3 prosenttia eläkevakuutuksissa ja 0,5 prosenttia eläkerahastoissa. Eläkerahastojen perustaminen on ollut mahdollista vasta vuodesta 2002 lähtien. Eläkekassoista eläkerahastot eroavat lähinnä siten, että niitä koskevat vapaammat sijoitussäännökset ja että rahastolla täytyy olla vakuutus maksukyvyttömyyden varalta. Kuvioista 3 näkyy lisäeläkevarojen jakautuminen eläketurvan järjestämistavan mukaan.

Kuvio 3. Lisäeläkevarojen jakautuminen vuosina 2004–2005, mrd. euroa.

Lähde: Arbeitsgemeinschaft für betriebliche Altersversorgung e.V.

Yhteenlasketut lisäeläkevarat olivat 381 miljardia euroa vuonna 2004 ja 401,5 miljardia euroa vuonna 2005. Vuonna 2005 yksityisen sektorin lisäeläkejärjestelmien kokonaismaksutulo oli 28,8 miljardia euroa. Tähän lukuun ei sisälly lisäturva, joka

on järjestetty yritysten kirjanpidollisina varauksina. Koska yli puolet lisäeläketurvasta on kirjanpidollisia varauksia, on kokonaismaksutulo todellisuudessa edellä mainittua lukua huomattavasti korkeampi. Työnantajan järjestämän lisäeläketurvan maksutulo kasvoi vuosina 2000–2005 noin 9 miljardia euroa.

Työnantajat rahoittavat valtaosan lisäeläketurvasta, mutta työntekijöiden maksusuudet ovat yleistyneet viime vuosina. Vuoden 2002 alussa noin 54 prosenttia lisäturvasta oli pelkästään työnantajien rahoittamaa, kun vuoden 2004 puolivälissä työnantajat rahoittivat yksin enää 38 prosenttia lisäeläketurvasta. Samalla ajanjaksolla työntekijöiden ja työnantajien yhdessä rahoittamien lisäeläkkeiden osuus nousi 25 prosentista 41 prosenttiin (Stieffermann 2006). Kokonaismaksutulosta noin 90 prosenttia tuli työnantajien maksuista vuonna 2005 (ks. taulukko 3).

Keskimääräiset vakuutusmaksut vaihtelevat lisäeläkkeen järjestämistavan mukaan. Taulukossa 6 on esitetty keskimääräinen eläkekassoihin, -rahastoihin ja -vakuutuksiin maksettu kuukausimaksu vuonna 2005 sukupuolen mukaan jaoteltuna.

Taulukko 6. Keskimääräiset* lisäeläkejärjestelmiin maksetut kuukausimaksut, euroa.

Järjestämistapa	Maksu naiset	Maksu miehet	Yhteensä
Eläkekassa	77	105	100
Vakuutus (2003)	88	80	85
Eläkerahasto	97	86	104

* Osa vakuuttajista ei ole ilmoittanut erikseen naisten ja miesten maksuja.
Lähde: TNS Infratest Sozialforschung 2007.

Työntekijän käyttäessä oikeuttaan muuttaa osa palkastaan lisäeläke-etuudeksi lisäeläkkeeseen sijoitettava palkanosa voi olla enintään 4 prosenttia lakisääteisen eläkejärjestelmän palkkakaton alittavasta bruttopalkasta. Enimmäismäärä oli 2 496 euroa vuonna 2005 ja 2 544 euroa vuonna 2008.

4.2 Julkisen sektorin ja maa- ja metsätalousalan lisäeläkejärjestelmät

Julkisella sektorilla on useita eri lisäeläkejärjestelmiä. Omat järjestelmänsä on muun muassa valtioon tai kuntaan työsuhteessa olevilla ja kirkon työntekijöillä. Julkiseen sektoriin työsuhteessa olevien lisäeläkejärjestelmä ei siis kata valtion virkamiehiä, tuomareita eikä armeijan palveluksessa olevia. Pääosin julkisen sektorin

lisäeläkkeet kustannetaan työnantajien vakuutusmaksuilla ja pääomaveroista ja muista maksuista saaduilla tuotoilla. Vuodesta 1999 lähtien myös työntekijät ovat osallistuneet eläkkeiden rahoitukseen. Valtio tukee järjestelmää pienellä osuudella, noin 4,3 prosenttia maksutulosta muodostui valtion maksamasta tuesta vuonna 2005. Työntekijän lisäeläkemaksu on ollut vuodesta 2002 lähtien 1,41 prosenttia ja työnantajan 6,45 prosenttia työntekijän palkasta. Maksulla kustannetaan järjestelmästä maksettavat vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeet sekä perhe-eläkkeet. Kirkkojen ja kuntien lisäeläkejärjestelmissä maksut voivat vaihdella.

Myös maa- ja metsätalousalalla työskentelevillä on omat lisäeläkejärjestelmänsä. Työnantajan tulee maksaa työntekijöilleen lisäeläkettä vähintään 5,20 euroa kuukaudessa (vuonna 2008). Valtio maksaa eläkkeisiin tukea. Julkisen sektorin ja maanviljelijöiden lisäeläkejärjestelmien yhteenlaskettu kokonaismaksutulo oli noin 12,45 miljardia euroa vuonna 2005.

5 Riester-eläkkeiden rahoitus

Valtion tukeman vapaaehtoisen yksityisen eläkesäästämisen, niin sanottu Riester-eläkkeiden suosio on kasvanut nopeasti vuoden 2005 lopusta lähtien. Vuoden 2005 lopussa vakuutus sopimuksia oli tehty noin 5,6 miljoonaa, alkuvuonna 2007 jo yli 9 miljoonaa. Valtaosa sopimuksista on solmittu vakuutusyhtiöissä, mutta sijoitusrahastoissa tehtyjen sopimusten määrä on kasvussa. Vuonna 2005 sopimuksista oli 85 prosenttia vakuutusyhtiöissä ja 10 prosenttia sijoitusrahastoissa. Vuoden 2007 alussa vastaavat luvut olivat 80 prosenttia ja 16 prosenttia. Vähiten sopimuksia on solmittu pankkien kanssa.

Vuonna 2005 työntekijän maksaman vähimmäismaksun tuli olla 2 prosenttia edellisvuoden tuloista, kuitenkin vähintään 60 euroa. Maksu peritään niistä tuloista, joista maksetaan lakisääteinen eläkevakuutusmaksu. Enintään maksu voi olla 1 050 euroa vuodessa vuonna 2005 eli noin 2,5 prosenttia keskitulaisen työntekijän vuosipalkasta. Valtio maksaa Riester-eläkkeeseen kahdenlaista tukea: perustukea, joka vuonna 2005 oli 76 euroa vuodessa ja tukea alaikäisistä lapsista, joka oli vuodessa 92 euroa lasta kohden. Valtion maksamat tuet vähennetään vähimmäismaksusta. Vuosina 2006 ja 2007 vähimmäismaksun tuli olla 3 prosenttia ansiokaton alittavista tuloista ja vuoden 2008 alussa maksu nousi 4 prosenttiin. Vuonna 2008 säästö voi olla enintään 2 100 euroa. Vähimmäismaksun tulee edelleen olla 60 euroa. Perustuki nousi 154 euroon vuodessa ja tuki alaikäisistä lapsista 185 euroon vuodessa.

6 Esimerkkilaskelmat

Seuraavassa on esitetty laskelma työnantajan ja työntekijän keskimääräisistä eläkevakuumaksuista yksityisellä sektorilla. Maksut on laskettu keskipalkkaiselle ja korkeapalkkaiselle työntekijälle olettaen, että palkansaaja kuuluu yleiseen eläkevakuumukseen ja että hänellä on työnantajan järjestämää lisäeläketurvaa. Lisäksi on oletettu, että kyseessä on yksinäinen palkansaaja, joka maksaa vähimmäistason mukaista Riester-eläkemaksua. Palkkatieto perustuu OECD:n Economic Outlook -tietokannan mukaiseen työntekijöiden keskipalkkaan, joka vuonna 2005 oli noin 41 688 euroa eli 3 474 euroa kuukaudessa. Esimerkeissä on käytetty Länsi-Saksan alueen eläkevakuumaksujen perusteena oleva palkkakatto, joka oli 5 200 euroa kuukaudessa vuonna 2005.

Lisäeläkevakuumusmaksut on arvioitu suhteuttamalla taulukon 6 keskimääräiset lisäeläkemaksut keskipalkkaan. Maksut on laskettu koko palkasta ilman ansiokattoa. Todellisuudessa työnantaja maksaa usein etuusperusteisissa järjestelmissä tietyn suuruista maksua lakisääteiseen palkkakattoon asti ja tietyn suuruista maksua katon ylittävältä osalta. Koska työnantaja kustantaa yleensä suurimman osan lisäeläketurvasta, on laskelmissa oletettu, että työnantaja maksaa maksusta 90 prosenttia ja työntekijä 10 prosenttia. Myös edellä esitetyssä kokonaismaksutulotaulukossa 3, jossa kokonaismaksutulo jaettiin tulolähteiden mukaan, oli työnantajan osuus lisäeläkkeiden maksutulosta yksityisellä sektorilla noin 90 prosenttia.

Riester-eläkemaksu on laskettu vuonna 2005 voimassa olleen vähimmäismaksun perusteella. Maksu oli 2 prosenttia ansiokaton alittavasta palkasta. Laskelmassa on otettu huomioon valtion maksama tuki, 76 euroa vuonna 2005, joka on vähennetty vaadittavasta minimimaksusta.

Taulukko 7. Eläkemaksut yksityisen sektorin työntekijästä vuonna 2005, % palkasta.

	Työnantaja	Työntekijä	Yhteensä
1 x keskipalkka			
Lakisääteinen eläkemaksu	9,75	9,75	19,50
Työnantajan järjestämä lisäeläketurva:			
- Eläkekassa	2,59	0,29	2,88
- Eläkerahasto	2,69	0,30	2,99
- Eläkevakuutus (2003)	2,20	0,25	2,45
Riester-eläke	-	1,8	1,8
2 x keskipalkka			
Lakisääteinen eläkemaksu	7,30	7,30	14,60
Työnantajan järjestämä lisäeläketurva			
- Eläkekassa	1,30	0,14	1,44
- Eläkerahasto	1,34	0,15	1,50
- Eläkevakuutus	1,10	0,12	1,22
Riester-eläke	-	1,4	1,4

Yksityisen sektorin keskipalkkainen työntekijä, joka kuuluu lakisääteiseen, yleiseen eläkevakuutukseen ja jolle työnantaja on järjestänyt lisäeläketurvaa eläkekassassa ja joka säästää itselleen vapaaehtoista Riester-eläkettä maksamalla vähimmäismaksua, maksaa kuukausipalkastaan arvioituja eläkevakuutusmaksuja 11,84 prosenttia. Työnantajan maksut samasta työntekijästä ovat 12,34 prosenttia. Työntekijä, jolla on edellä mainitun kaltainen eläketurva, mutta jonka kuukausitulot ovat kaksi kertaa keskipalkan suuruiset, maksaa eläkevakuutusmaksuja 8,84 prosenttia palkastaan. Työnantajan maksut ovat tällöin 8,6 prosenttia.

Lähteet

- Arbeitsgemeinschaft für betriebliche Altersversorgung.
<http://www.aba-online.de/seiten/index.shtml?navid=1>
- Bach Jarna (2003) Eläkemaksutaso Saksassa. Intergroupin katsauksia 5/2003. Eläketurvakeskus.
- Bundesministerium für Arbeit und Soziales.
<http://www.bmas.de/portal/16702/startseite.html>
- Bundesministerium des Innern.
http://www.bmi.bund.de/cln_028/nn_884576/Internet/Content/Themen/Oeffentlicher__Dienst/Beamte/Versorgung__Id__76640__de.html
- Deutsche Rentenversicherung. Bund.
<http://www.deutsche-rentenversicherung-bund.de/>
- Deutsches Institut für Altersvorsorge. <http://www.dia-vorsorge.de/>
- Jahresbericht. Deutsche Rentenversicherung 2005.
- National Accounts of OECD Countries: Main Aggregates, Volume I. 1994–2005. OECD Publishing 2007.
- National Strategy Report on Old-Age Pension Provision 2005. Federal Republic of Germany.
- OECD 2007. Taxing wages. Special Feature: The Tax Treatment of Minimum Wages. 2005–2006.
- Rentenversicherung in Zeitreihen. Oktober 2007. DRV-Schriften Band 22. Deutsche Rentenversicherung Bund.
http://www.deutsche-rentenversicherung.de/nn_15142/SharedDocs/de/Inhalt/04__Formulare__Publikationen/03__publikationen/Statistiken/Broschueren/rv_in_zeitreihen__pdf,templateId=raw,property=publicationFile.pdf/rv_in_zeitreihen__pdf
- Rentenversicherungsbericht 2006. Deutsche Bundestag, Drucksache 16/3700. 05.12.2006.
http://www.bmas.de/coremedia/generator/1724/property=pdf/rentenversicherungsbericht__2006__dip.pdf
- Schmähl Winfried (2007) Dismantling an Earnings-Related Social Pension Scheme: Germany's New Pension Policy. Journal of Social Policy 36, 2, pp. 319–340. Cambridge University Press.

Situation und Entwicklung der betrieblichen Altersversorgung in Privatwirtschaft und öffentlichem Dienst 2001–2006. Endbericht mit Tabellen. Untersuchung im Auftrag des Bundesministeriums für Arbeit und Soziales. Durchgeführt von TNS Infratest Sozialforschung. Projektleitung Dr. Klaus Kortmann München, 22. Juni 2007.

Sozialbudget 2005. Tabellenauszug. Stand: September 2006. Bundesministerium für Arbeit und Soziales, Bonn.

Spitzenverbände der landwirtschaftlichen Sozialversicherung.
<http://www.lsv.de/verbaende/03gla/05zahlen/zahlen02.html>

Stieffermann Klaus (2006) Sozialabgabenpflicht der Entgeltumwandlung ab 2009: Ein Schlag für die betriebliche Altersversorgung! Düsseldorf 14. Juni 2006.

Zusatzversorgung für Arbeitnehmer in der Land- und Forstwirtschaft.
<http://www.zla.de/>

Marja Kiviniemi

SUOMEN ELÄKEMAKSUTASO

Sisältö

1	Johdanto.....	178
2	Eläkemaksutaso vuonna 2005.....	180
3	Lakisääteisen eläkejärjestelmän rahoitus	183
3.1	Työeläkkeet	184
3.2	Työeläkemaksut	186
3.2.1	Yksityisalojen työeläkevakuutusmaksut	186
3.2.2	Valtion työeläkemaksut	189
3.2.3	Kuntien työeläkemaksut	190
3.3	Kansaneläkkeet	190
3.3.1	Kansaneläkkeiden rahoitusperiaatteet	191
3.3.2	Työnantajien kansaneläkemaksut	192
4	Lisäeläketurva	193
4.1	Rekisteröity lisäeläketurva	193
4.2	Vapaaehtoinen ja yksilöllinen lisäturva.....	194
	Lähteet.....	195

1 Johdanto

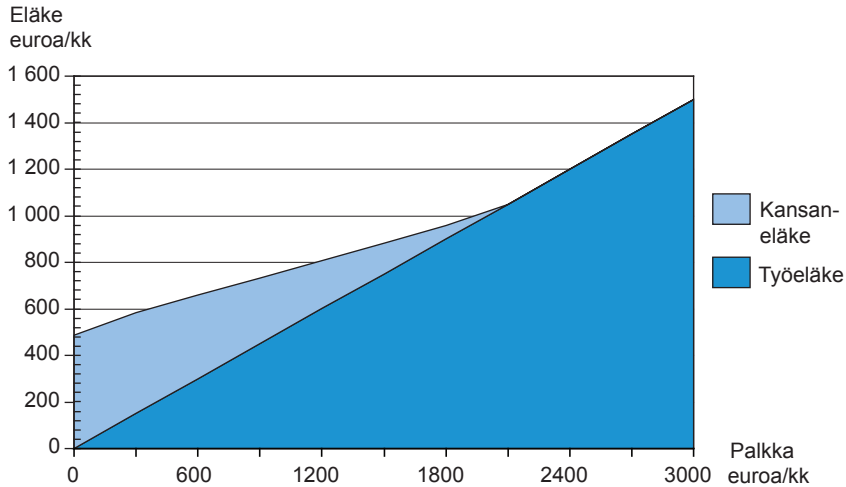
Suomen eläkejärjestelmä koostuu lakisääteisestä työ- ja kansaneläkejärjestelmästä. Näiden lisäksi lakisääteistä erityiseläketurvaa voi saada muun muassa liikenne- ja tapaturmavakuutuksen perusteella. Eläkkeensaajan kokonaiseläke muodostuu eri säädösten perusteella myönnettyistä osista. Lakisääteistä peruseläketurvaa täydentävät vapaaehtoiset, työnantajakohtaiset eläkejärjestelyt ja yksilölliset eläkevakuutukset, mutta niihin perustuvat korvaukset ovat vain murto-osa vuosittain maksettavista eläkkeistä.

Työeläkejärjestelmässä eri eläkelakien piirissä eläketurvaa ansainneita oli vuoden 2005 lopussa yli kaksi miljoonaa. Kansaneläkejärjestelmään kuuluvat pääsääntöisesti kaikki Suomessa vakituaisesti asuvat 18–68-vuotiaat. Tarkasteluvuoden lopussa eläkkeensaajia oli lähes 1,4 miljoonaa, joista yli 90 prosenttia sai työeläkettä. Keskimääräinen kokonaiseläke oli 1 158 euroa kuukaudessa.

Pelkkää työeläkettä sai lähes puolet kaikista eläkkeensaajista ja heidän kokonaiseläkkeensä oli keskimäärin 1 197 euroa kuukaudessa. Osalla oli useamman eläkelain mukainen eläke. Samaan aikaan yksityisen ja julkisen puolen eläkettä saavia oli lähes kolmannes kaikista työeläkkeensaajista. Sekä työ- että kansaneläke oli yli 40 prosentilla eläkettä saaneista. Kelan eläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke oli 801 euroa kuukaudessa.

Työeläkettä karttuu voimassa olevan lainsäädännön perusteella lähes kaikesta ansiotyöstä ja yrittäjätoiminnasta siltä ajalta, jolta maksetaan vakuutusmaksuja. Eläkevakuutusmaksuja maksavat sekä työnantajat että työntekijät. Työssäoloaikana saadut ansiot vaikuttavat eläkkeen suuruuteen eikä maksettavalla eläkkeellä ole ylärajaa eli eläkekattoa lukuun ottamatta yrittäjien tulojen vakuuttamiseen liittyviä rajoja. Vanhuuseläkkeelle voi siirtyä joustavasti 63 ja 68 ikävuoden välillä.

Kuviossa 1 on esitetty yksinkertaistettu esimerkki ansioiden perusteella määntyvän lakisääteisen kokonaiseläkkeen rakenteesta vuonna 2005.

Kuvio 1. Työ- ja kansaneläkkeen muodostama kokonaiseläke vuonna 2005.

Työnantajat maksavat sekä työeläke- että kansaneläkemaksuja. Palkansaajat eivät osallistu kansaneläkkeiden rahoittamiseen, mutta työeläkkeiden kustannuksiin he osallistuvat lakisääteisellä maksuosuudellaan. Eläkelaitosten eläkevaroilleen saamat sijoitustuotot ovat nykyisin myös merkittävä tulolähde eläkemenojen kattamisessa.

Valtio rahoittaa kansaneläkkeitä ja yrittäjien, maatalousyrittäjien sekä merimieseläkelain mukaan vakuutettujen eläkkeistä aiheutuvia kuluja. Lisäksi se hoitaa valtion eläkelain piirissä ansaitun eläketurvan ja tiettyjen lastenhoito- ja opiskelujäsenien eläkeosien rahoittamisen. Työttömyysvakuutusrahasto suorittaa vuosittain määrättävän lakisääteisen osuuden työeläkejärjestelmään vakuutettujen työttömyysjaksojen ja tiettyjen koulutusaikojen perusteella.

Tässä selvityksessä tarkastellaan Suomessa maksettujen eläkevakuutusmaksujen tasoa pääasiassa vuonna 2005. Keskeisimpiä eläkkeiden rahoitukseen ja vakuutusmaksuihin sen jälkeen tehtyjä muutoksia on myös käsitelty pääpiirteittäin kuluvaan vuoteen saakka. Eläketurvan rahoitusperiaatteiden taustaa on selvennetty kuvaamalla lyhyesti eläkejärjestelmän rakennetta ja maksuperusteita.

Muiden tarkastelumaiden kuvauksiin sisältyviä esimerkkilaskelmia yksittäisestä palkansaajasta perittävistä eläkemaksuista ei ole esitetty Suomen osalta, koska eläkekattoa ei ole eikä lisäeläkkeillä ole vastaavaa merkitystä kuin muualla.

2 Eläkemaksutaso vuonna 2005

Kansaneläkejärjestelmän piiriin kuuluvat Suomessa vakinaisesti asuvat, mutta ansiotyöstä karttuvaa eläkettä varten työnantajien on vakuutettava työntekijänsä lakisääteisellä eläkevakuutuksella työeläkelaitoksessa ja maksettava säädetty vakuutusmaksut. Osa työnantajista täydentää vakuutettujen työeläketurvaa lisä-eläkejärjestelyillä, joiden maksut riippuvat hankitun turvan tasosta.

Yrittäjät ja maatalousyrittäjät suorittavat omien eläkelakiensa mukaiset pakolliset eläkevakuutusmaksut työeläkelaitoksilleen henkilökohtaisten tulojensa perusteella. Lisäksi he voivat parantaa peruseläketurvaansa vapaaehtoisilla vakuutuksilla.

Yksityisten ja julkisten alojen työeläkkeiden kustantamiseen liittyvät maksutekniikat ja eläkkeiden rahastointiperiaatteet poikkeavat jonkin verran toisistaan. Eri sektoreiden eläkkeisiin liittyviä rahastointitapoja ja niiden välisiä eroja on kuvattu tarkemmin seuraavassa luvussa.

Vuonna 2005 kokonaismaksutulo, joka sisälsi myös vapaaehtoisen työeläkevakuutuksen maksutulon, oli yhteensä 20,2 miljardia euroa. Sen osuus maksetuista palkoista ja palkkioista oli 32,8 prosenttia ja työnantajien maksamat sosiaalivakuutusmaksut mukaan lukien 26,2 prosenttia. Markkinahintaisesta bruttokansantuotteesta maksutulon osuus oli 12,8 prosenttia.

Taulukossa 1 on esitetty eri lähteistä kertyneen kokonaismaksutulon osuudet palkkojen ja niihin liittyvien korvausten yhteismääristä sekä markkina- ja tuottajahintaisesta bruttokansantuotteesta vuonna 2005. Laskelmat perustuvat Eläketurvakeskuksen ja Vakuutusvalvontaviraston julkaisemiin tilastoihin sekä julkisten alojen eläketilastoihin ja vuosikertomuksiin. Käytetyt palkkasummat ja bruttokansantuotteet ovat OECD:n julkaisemia tilastolukuja.

Maksettujen eläkkeiden rahoituspuolelta selventämiseksi tässä käsitellään omina kokonaisuuksinaan palkansaajien, työnantajien ja valtion eläkejärjestelmään maksettavat osuudet. Maksetut palkat ja palkkiot olivat yhteensä 61,6 miljardia euroa ja palkansaajakorvaukset sosiaaliturvamaksut mukaan lukien 77,1 miljardia euroa. Markkinahintainen bruttokansantuote oli 157,4 miljardia euroa ja tuottajahintainen 136,6 miljardia euroa.

Taulukko 1. Eläkemaksujen osuus palkoista ja bruttokansantuotteesta vuonna 2005.

	Maksutulon %-osuus			
	palkansaaaja- korvauksista*	palkoista ja palkkioista	markkina- hinnasta BKT:sta	tuottaja- hinnasta BKT:sta
Palkansaaajat				
Yksityiset alat	2,45	3,07	1,20	1,38
Julkiset alat	1,15	1,45	0,57	0,65
Työttömyysvakuutusrahaston vakuutusmaksu	0,11	0,14	0,05	0,06
Yhteensä	3,71	4,65	1,82	2,10
Työnantajat				
Yksityiset alat	8,49	10,63	4,16	4,79
Julkiset alat	5,16	6,46	2,53	2,91
Yrittäjät	0,78	0,98	0,38	0,44
Maatalousyrittäjät	0,18	0,22	0,09	0,10
Työttömyysvakuutusrahaston vakuutusmaksu	0,48	0,60	0,23	0,27
Työnantajan kansaneläkemaksu	1,79	2,24	0,88	1,01
Yhteensä	16,87	21,13	8,26	9,52
Valtion osuudet ja muu verorahoitus				
MEL-valtionosuus	0,05	0,06	0,02	0,03
YEL-valtionosuus	0,04	0,05	0,02	0,02
MYEL-valtionosuus	0,51	0,64	0,25	0,29
VEL-valtionosuus	2,29	2,87	1,12	1,29
Kansaneläkkeet	2,10	2,63	1,03	1,18
Yhteensä	4,99	6,25	2,45	2,82
Lakisääteiset eläkkeet	25,58	32,03	12,53	14,44
Vapaaehtoiset työeläkkeet	0,58	0,73	0,29	0,35
Kaikki yhteensä	26,16	32,76	12,82	14,79

* Sisältää myös työnantajan sosiaaliturvamaksut.

Taulukossa 2 on esitetty lakisääteisten työeläkkeiden ja kansaneläkkeiden rahoittamista varten vuonna 2005 kerätty maksutulo sekä vapaaehtoisen työeläkevakuutuksen vakuutusmaksutulo. Vertailun vuoksi siihen on koottu myös kyseisenä vuonna maksetut eläkkeet vastaavasti luokiteltuina. Eläkkeiden ennakkorahastoinnin takia lakisääteisten eläkkeiden maksutulot ovat selvästi eläkemenoa korkeampia. Kokonaiseläkemeno oli vain noin 87 prosenttia tarkasteluvuoden maksutulosta.

Taulukko 2. Vakuutusmaksutulo ja eläkemeno vuonna 2005, milj. euroa.

	Maksutulo	Eläkemeno
Lakisääteinen työeläkevakuutus		
Yksityiset alat	9 168	8 715
YEL-, MYEL- ja MEL-valtionosuudet	465	
Työttömyysvakuutusrahaston vakuutusmaksu	452	
Julkiset alat	4 867	5 538
VEL-valtionosuus	1 766	
Yhteensä	16 718	14 253
Kansaneläkkeet		
Työnantajat	1 381	
Valtio (sis. takuusuorituksen)	1 218	
Alv-tuotot	400	
Yhteensä	2 999	2 761
Lakisääteiset eläkkeet yhteensä	19 717	17 014
Vapaaehtoinen työeläkevakuutus	449	464
Kaikki yhteensä	20 166	17 478

Maatalouden erityiseläkkeet ja sotilasvammakorvaukset sekä tapaturma- ja liikennevakuutus on jätetty pois esitetyistä laskelmista ja tilastosta. Maatalousyrittäjien eläkelaitos maksoi luopumistukia ja vanhojen luopumisjärjestelmien mukaisia eläkkeitä hieman alle 150 miljoonaa euroa vuoden 2005 aikana. Sotilasvamma-, tapaturma- ja liikennevakuutuskorvausten yhteenlaskettu määrä oli noin puoli miljardia euroa. Valtio rahoittaa maatalouden erityiseläkkeet sekä sotilasvammakorvaukset. Tapaturma- ja liikennevakuutuskorvaukset maksetaan vakuutusyhtiöiden tai valtion varoista.

3 Lakisääteisen eläkejärjestelmän rahoitus

Suomessa eläkkeet rahoitetaan eri periaatteilla sovellettavan eläkelain¹⁶ mukaan. Eläkelajeja on useita. Työ- ja kansaneläkkeitä maksetaan pääasiassa vanhuuden, työkyvyttömyyden ja perhehuoltajan kuoleman perusteella. Lisäksi työttömyyseläkettä voivat saada ikääntyneet työttömät tietyin edellytyksin. Työaikaansa lyhentävillä yli 58-vuotiailla on mahdollisuus siirtyä osa-aikaeläkkeelle ennen vanhuuseläkkeelle jäämistään. Tätä mahdollisuutta ei ole kansaneläkejärjestelmässä. Toisaalta ilman varsinaista kansaneläkettä voi saada myös erilaisia kansaneläkejärjestelmästä maksettavia lisiä.

Työeläkelaitokset, joita ovat yksityisellä puolella eläkevakuutusyhtiöt, eläkesäätiöt ja eläkekassat, maksavat työnteon perusteella myönnetty eläkkeet niihin oikeutetuille. Yrittäjäeläkkeitä hoitavat eläkevakuutusyhtiöt ja viisi eläkekassaa. Maatalousyrittäjien ja merimiesten eläketurvaa hoitavat niiden omat erityiseläkelaitokset. Eläkeyhtiöitä oli toiminnassa vuoden 2007 lopussa seitsemän, eläkesäätiöitä 27 ja eläkekassoja yrittäjäkassat mukaan lukien kahdeksan.

Julkisen sektorin suurimpia eläkelaitoksia ovat Valtiokonttori ja Kuntien eläkevakuutus. Evankelis-luterilaisen kirkon piirissä eläketurvasta huolehtii Kirkkohallitus. Ortodoksisen kirkon palveluksessa olevien eläketurvaa hoidetaan Ortodoksisen kirkon papiston eläkekassassa ja turva määräytyy vakuuttamisvuoden perusteella joko valtion tai yksityisen puolen työntekijöitä koskevien eläkelakien mukaan. Lisäksi Suomen Pankin, Ahvenanmaan maakunnan hallituksen ja Kansaneläkelaitoksen toimihenkilöillä on erilliset eläketurvajärjestelynsä. Kansaneläkkeitä hallinnoi eduskunnan alaisuudessa toimiva Kansaneläkelaitos.

16 Yksityisellä puolella vakuutettujen lukumäärän perusteella suurin eläkelaki on työntekijän eläkelaki (TyEL), joka syntyi vuonna 2007, kun työntekijäin eläkelaki (TEL), lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (LEL) ja taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaki (TaEL) yhdistettiin uudeksi laiksi. Merenkulkijat vakuutetaan merimieseläkelain (MEL) mukaan ja yrittäjillä sekä maatalousyrittäjillä on omat eläkelakinsa (YEL ja MYEL). Julkisen puolen merkittävimmät eläkelait ovat valtion eläkelaki (VaEL, ennen vuotta 2007 VEL) ja kuntien eläkelaki (KuEL) sekä kirkon eläkelaki (KiEL). Muut julkisen puolen toimijat soveltavat pääasiassa valtion eläkelain mukaisia säännöksiä. Kansaneläkelaki (KEL) ja yleinen perhe-eläkelaki määrittelevät vähimmäiseläketurvan perusteita.

3.1 Työeläkkeet

Yksityisen puolen palkansaajien työeläkkeet rahoitetaan pääasiassa eläkkeen maksuvuoden työeläkemaksuilla ja etukäteen kerätyistä eläkerahastoista. Perittävien työeläkevakuutusmaksujen tarve riippuu kunakin vuonna maksettavaksi tulevien eläkkeiden määrästä ja kattuvista eläkeoikeuksista. TyEL-vakuutusmaksuista suurimman osan maksavat työnantajat, työntekijän osuus on vajaa neljännes. Merimieseläkkeet rahoitetaan samansuuruisilla työnantaja- ja työntekijämaksuilla. Lisäksi valtio kustantaa vuosittain noin kolmanneksen MEL-eläkemenosta.

Työntekijän eläkelain piiriin kuuluvat tällä hetkellä kaikki yksityisalojen palkansaajat lukuun ottamatta merenkulkijoita, joiden maksutulo-osuus on alle prosentti koko yksityisalojen palkansaajien maksutulosta. TEL:n mukainen vakuutusmaksutulo oli vuosittain yli 90 prosenttia edellä mainitusta maksutulosta.

Yrittäjien ja maatalousyrittäjien eläkkeitä ei rahastoida etukäteen vaan niihin käytetään samanhetkisiä vakuutusmaksuja jakojärjestelmän tapaan. YEL- ja MYEL-maksujen taso on sidoksissa keskimääräiseen TyEL-maksuun ja ennen vuotta 2007 TEL-maksuun. Valtionosuuksilla kustannetaan myös yrittäjäeläkkeitä, sillä valtio maksaa vuosittain sen osan yrittäjien ja maatalousyrittäjien lakisääteisestä eläkemenosta, jota ei saada katettua vakuutusmaksuilla.

Verovaroilla rahoitetaan lisäksi lastenhoito- ja opiskeluajoilta karttuneita eläkeosia. Työttömyys- ja eräiltä koulutusajoilta maksettujen päivärahojen sekä vuorotetukorvausten perusteella kertyneet etuudet kustantaa Työttömyysvakuutusrahasto. Päiväraha- ja muilta palkattomilta ajoilta karttuneiden eläkeosien kustantamiseen osallistuvat kaikki eläkelaitokset.

Työntekijän maksuosuus peritään sekä yksityisten että julkisten alojen työntekijöiltä. Maksu riippuu vakuutetun iästä siten, että 53 vuotta täyttäneillä se on suurempi kuin sitä nuoremmilla. Korotetulla maksulla rahoitetaan 53 vuoden iässä paranevaa eläkekattumaa. Työnantajan osuus on vastaavasti alempi. Merimieseläkelain mukaan vakuutetuilla työntekijän osuus on iästä riippumatta puolet koko maksusta. Vanhempien yrittäjien ja maatalousyrittäjien vakuutusmaksut nousevat myös iän perusteella.

Julkisen puolen eläkelaitokset rahastoivat nykyisin osan työeläkemaksuista. Rahastointia ei tehdä eläkekohtaisesti yksityisalojen tapaan vaan kollektiivisesti, jolloin ei synny yksilökohtaisia eläkevastuita. Näin ollen rahastojen karttuminen

ei ole riippunut ansaituista etuuksista eikä rahastojen käyttö ole eläkekohtaisesti sidottu.

Tällä hetkellä julkisella puolella kerätään varmuusrahastoja, joiden avulla vakuutusmaksutasoa voidaan säädellä ja tasata suurten ikäluokkien eläkkeistä lähivuosisikymmeninä aiheutuvia kustannuksia. Julkisten alojen eläkemenot ovat kasvussa myös aiempien, yksityistä puolta parempien karttumien johdosta, sillä eläkkeiden tavoitetaso on ollut jopa 66 prosenttia ansioista yksityisalojen 60 prosentin sijaan.

Lisäksi esimerkiksi kuntien palvelurakenteessa ja henkilöpiirissä on tapahtunut merkittäviä muutoksia viime vuosina. Palveluja on ulkoistettu ja toimintoja on siirretty yksityisille palveluntuottajille, mikä aiheuttaa epävarmuutta palkkasumman ja maksutason kehitykseen. Valtion eläkejärjestelmän piirissä työskentelevien lukumäärä on myös nykyisin vain osa siitä, minkä perusteella maksettava eläkekanta on syntynyt eivätkä työnantajien ja työntekijöiden eläkemaksut kata kuin alle puolet vuotuisesta eläkemenosta.

Valtion eläkkeet maksetaan valtion talousarviosta, jonne siirretään vuosittain varoja Valtion Eläkerahastosta laissa säädetyin ehdoin. Siirtomäärä on korkeintaan 40 prosenttia vuotuisesta valtion eläkemenosta. Virastot tilittävät sekä työnantajien että palkansaajien eläkemaksut Valtiokonttoriin, joka tulouttaa ne Eläkerahastoon. Rahastointitavoite on neljännes valtion eläkejärjestelmän eläkevastuusta. Vuoden 2005 lopussa rahastointiaste oli noin 14 prosenttia.

Eläkerahastosta siirrettiin varoja talousarvioon kaikkiaan 1,2 miljardia euroa vuoden 2005 aikana. Sen sijaan vuosina 2006–2007 valtaosa eläkemaksutuloista jätettiin kartuttamaan rahastoa ja valtion eläkkeet maksettiin lähes kokonaan talousarviosta. Valtiokonttori hoitaa eläkkeiden maksamisen.

Kunnallisen eläkejärjestelmän eläketurvaa hoitaa Kuntien eläkevakuutus. Osa perityistä KuEL-maksuista siirretään eläkevastuurahastoon vuosittaisen päätöksen perusteella ja osa maksuista käytetään sen hetkisten eläkkeiden maksamisen ja hallintokuluihin. Kunta-aloilla on kerätty pitkään eläkemaksuja enemmän kuin työeläkemenoihin on tarvittu, koska eläkerahastoa on haluttu kasvattaa. Rahaston koko oli 17,3 miljoonaa euroa vuoden 2005 lopussa.

Evangelis-luterilaisen kirkon eläkkeiden rahoitustapa on kunnallisten alojen kaltainen. Ahvenanmaan maakunnan hallituksen, Suomen Pankin ja ortodoksisen kirkon eläkkeiden rahoitus tapahtuu muiden julkisten alojen tapaan.

3.2 Työeläkemaksut

Työnantajat maksavat 18–68-vuotiaista työntekijöistään vakuutusmaksut työeläkelaitoksille vakuutettujen henkilökohtaisten ansioiden perusteella. Yrittäjät ja maatalousyrittäjät maksavat itse vahvistettujen työtulojensa perusteella määräytyvät eläkemaksut. Lakikohtaiset palkkoihin ja työtuloihin suhteutetut maksuprosentit vuosilta 2005–2008 on esitetty taulukossa 3. Maksukertymä sisältää sekä työnantajien että työntekijöiden osuuden. Lisäksi esimerkiksi KuEL-maksu sisältää kokonaismaksukertymän, ei vain palkkaperusteista maksua. Vuosien 2006–2008 TEL/TyEL-maksuissa on otettu huomioon tilapäiset maksunalennukset.

Taulukko 3. Keskimääräiset työeläkemaksut vuosina 2005–2008.

	Maksukertymäprosentti				Alle 53-vuotiaan maksuosuus %-yksikköä				Vähintään 53-vuotiaan maksuosuus %-yksikköä			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
TEL/TyEL	21,6	21,2	21,1	21,1	4,6	4,3	4,3	4,1	5,8	5,4	5,4	5,2
LEL	22,7	22,5	-	-	4,6	4,3	-	-	5,8	5,4	-	-
TaEL	19,6	20,3	-	-	4,6	4,3	-	-	5,8	5,4	-	-
MEL	22,0	22,0	22,0	22,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0
YEL	20,2	19,6	19,5	19,4	21,4	20,8	20,8	20,6	22,6	21,9	21,9	21,7
MYEL	11,0	10,7	10,7	10,6	21,4	20,8	20,8	20,6	22,6	21,9	21,9	21,7
VEL/VaEL	24,2	24,1	24,8	24,7	4,6	4,3	4,3	4,1	5,8	5,4	5,4	5,2
KuEL	28,1	28,3	28,4	28,2	4,6	4,3	4,3	4,1	5,8	5,4	5,4	5,2
KiEL	31,8	31,5	31,5	31,3	4,6	4,3	4,3	4,1	5,8	5,4	5,4	5,2

YEL:n ja MYEL:n mukaiset alle 53-vuotiaiden ja vähintään 53-vuotiaiden maksuosuudet ovat alentamattomia maksuja. Lisäksi YEL:n ja MYEL:n mukaiset maksukertymäprosentit vuodelta 2008 ovat arvioita.

3.2.1 Yksityisalojen työeläkevakuutusmaksut

Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa TyEL:n maksuperusteet vuosittain. Eläkemaksun määräytymistapa vaihtelee hieman eläkevakuutusyhtiöissä, eläkekassoissa, eläkesäätiöissä ja erityiseläkelaitoksissa, mutta maksu pyritään mitoittamaan niin, että se riittää eläkevaroille saatavien sijoitustuottojen kanssa kunkin vuoden rahastoitavan eläkevastuun ja jakojärjestelmän mukaisen eläkemenon kattamiseen sekä hoitokuluihin ja mahdollisiin maksutappioihin ja muihin kuluihin. TEL/TyEL-vakuutusmaksusta ja eläkelajikohtaisesta rahastoinnista on kerrottu tarkem-

min kohdassa 3.2.1.1. Keskimääräiseen vakuutusmaksutasoon vuosittain tehtävät muutokset jaetaan puoliksi työnantajan ja työntekijän maksuun.

Viime vuosina keskimääräinen TEL/TyEL-maksu on ollut 21 prosentin luokkaa ja MEL-maksu prosenttiyksikön korkeampi. Palkansaajien maksuosuudet olivat merimiehiä lukuun ottamatta samat, mutta työnantajan osuus vaihteli jonkin verran työnantajan koon ja vakuutuslaitoksen mukaan. Merimieseläkelain mukaan työntekijänsä vakuuttaneet työnantajat maksoivat 11 prosenttia vakuutusmaksun perusteena olevista työansioista samoin kuin 53 vuotta täyttäneet ja sitä nuoremmat työntekijät. Valtion osuus oli 37 miljoonaa euroa vuonna 2005.

Yrittäjien YEL-maksuprosentti ja MYEL-perusprosentti vastaavat työntekijän eläkelain mukaisen vakuutuksen keskimääräistä maksua ilman 53 vuotta täyttäneiden korotettua maksuosuutta. Yrittäjien ja maatalousyrittäjien työeläkemaksut nousevat 53 ikävuoden täyttämistä seuraavan kalenterivuoden alusta samalla prosenttimääräisellä korotuksella kuin 53-vuotiaiden työntekijöiden maksut.

Taulukossa 3 esitetyt keskimääräiset yrittäjien maksuprosentit ovat lähes kaksinkertaisia maatalousyrittäjien maksuihin verrattuna. Lisäksi maksukertymät ovat selvästi matalampia kuin vahvistetut perusmaksuprosentit. Maksuja alentavat etenkin aloittaville yrittäjille myönnetty maksualennukset ja pientä työtuloa saavien, alimman maksuprosentin mukaan vakuutusmaksuja suorittavien maatalousyrittäjien korkea lukumäärä.

Yrittäjien vakuutusmaksujen periaatteet muuttuivat vuoden 2005 alusta siten, että yrittäjät voivat maksaa joustavasti 10–100 prosentin lisämaksun hyvinä vuosina tai, jos työtulot vähenevät, maksua voi pienentää 10–20 prosentilla. Maksun jousto vaikuttaa samaan suuntaan myös kyseiseltä vuodelta karttuvassa eläketurvassa. Aiempaan tapaan yrittäjätoimintaa aloittelevat voivat saada iästään riippumatta neljänneksen alennuksen YEL-maksuihinsa neljän ensimmäisen yrittäjävuoden ajalta.

Maatalousyrittäjien vakuutusmaksut vaihtelevat MYEL-työtuloista riippuen ilman edellä mainittuja joustoja. Vuonna 2005 alle 53-vuotiaiden maksu oli 10,49 prosenttia, jos työtulo oli alle 19 822,14 euroa. Maksuprosentti nousi liukuvasti 19 822,14 ja 31 149,13 euron välillä, ja 31 149,13 euron ylittävältä osalta se oli 21,4 prosenttia työtulosta. Vastaavat prosenttiluvut 53 vuotta täyttäneillä olivat 11,07 ja 22,6.

Valtion maksuosuus on ollut päärahoituslähde maatalousyrittäjien eläkkeissä koko niiden olemassaolon ajan. Osuus vuonna 2005 oli noin 400 miljoonaa euroa, joka oli 77 prosenttia MYEL-eläkemenosta. Yrittäjien eläkkeiden valtion osuus oli 32 miljoonaa euroa eli noin viisi prosenttia vuoden 2005 yrittäjäeläkemenosta.

3.2.1.1 TEL/TyEL-vakuutusmaksu ja eläkelajikohtainen rahastointi

Yksityisalojen työeläkkeiden kustantamista varten perityt vakuutusmaksut käytetään pääasiassa jo samana vuonna maksettaviin eläkkeisiin. Osa palkansaajalakien mukaisista maksuista rahastoidaan kuitenkin tulevia eläkemenoja varten. Rahastoinnin hoitavat työeläkelaitokset tiettyjen vakuutusmatemaattisten laskentaperusteiden mukaan. Rahastointiteknikka vaihtelee hieman eläkevakuutusyhtiöissä, eläkekassoissa ja eläkesäätiöissä. Seuraavassa tarkastellaan TEL/TyEL-vakuutusmaksua työeläkeyhtiössä.

Keskimääräisessä maksussa on eri osat rahastointia ja eläkelaitosten yhteisellä vastuulla olevia tasauseläkemenoja varten. Tuleviin vanhuuseläkkeisiin peritään varoja työeläkemaksun vanhuuseläkeosalla. Ennakkoon rahastoimaton osuus kustannetaan aikanaan tasauksesta. Työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeitä varten on myös omat maksuosansa, mutta nämä eläkkeet rahastoidaan vasta, kun eläke alkaa. Perhe- ja osa-aikaeläkkeisiin ei peritä ennakkoon erillisiä maksuja vaan niihin varaudutaan vakuutusmaksun tasausosalla. Sillä kustannetaan myös työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeistä aiheutuvat muut kuin rahastoimalla katettavat menot.

Työeläkevakuutusmaksuun sisältyy myös eriä, joilla varaudutaan eläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen toiminnasta aiheutuviin kuluihin sekä maksamatta jääviin vakuutusmaksuihin. Työeläkevakuutusyhtiöt perivät vuonna 2005 työnantajilta etukäteen erillisinä maksuosina hoitokustannus- ja maksutappio-osat sekä Eläketurvakeskuksen kustannusosan. Eläkesäätiöillä ja eläkekassoilla on eri maksuteknikka kuin yhtiöillä ja kaikki edellä mainitut kulut peritään niiden vakuutus- tai kannatusmaksujen yhteydessä.

Taulukossa 4 on esitetty tärkeimmät keskimääräiset TEL/TYEL-maksun osat vuosina 2005–2008. Kokonaisvakuutusmaksua pienentävät vakuutuksenottajille myönnettyt hyvitykset ja tilapäiset maksunalennukset. Perittävän todellisen vakuutusmaksun suuruuteen vaikuttavat työnantajan koosta riippuen esimerkiksi työntekijöiden iät, maksetut palkat ja mahdollinen työkyvyttömyyseläkemeno.

Taulukko 4. Keskimääräisen TEL/TyEL-maksun osat vuosina 2005–2008, % palkoista.

	2005	2006	2007	2008
Vanhuuseläkeosa	3,0	3,0	3,0	2,9
Työkyvyttömyyseläkeosa	1,3	2,0	2,0	1,8
Työttömyyseläkeosa	0,3	0,0	0,0	0,0
Tasausosa	16,3	16,1	16,1	16,6
Muut osat	1,0	1,0	0,8	1,0
Arvioidut hyvitykset	-0,3	-0,5	-0,4	-0,5
Tilapäinen alennus	0,0	-0,4	-0,4	-0,7
Yhteensä	21,6	21,2	21,1	21,1

3.2.2 Valtion työeläkemaksut

Valtiolla työnantajien eläkemaksut määräytyvät Valtiokonttorin vahvistamien laskuperusteiden mukaan. Maksuilla katetaan vain Eläkerahaston perustamisen jälkeen syntyneitä vastuita. Eläkkeet maksetaan vuosittain valtion talousarvioon varatuista määrärahoista eikä yksittäisissä eläkkeissä ole rahastoitua osaa kuten yksityisellä puolella. Työnantajien eläkemaksuprosentit ovat virasto-, laitos- tai yhteisökohtaisia.

VEL/VaEL-maksu perustuu osittain tariffimaksuun ja osittain työnantajan omiin eläketapauksiin työntekijöiden lukumäärästä riippuen. Maksussa on erikseen vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja perhe-eläkeosat sekä vuodesta 2007 alkaen myös hoitokuluosa. Vuonna 2005 eläkemaksuja kertyi yhteensä lähes 1,5 miljardia euroa, josta työntekijöiden maksujen osuus oli 301 miljoonaa euroa.

Tällä hetkellä käytössä on kolme eri maksuluokkaa, joista laajin on yleinen maksuluokka. Siihen sisältyi noin 76 prosenttia VEL-palkkasummasta vuonna 2005. Sotilaseläkkeeseen oikeutettuja varten ja alemman eläkeiän valinneilla on omat maksuluokkansa. Saman työnantajan palveluksessa voi olla eri maksuluokkiin kuuluvia henkilöitä.

Työntekijöiden eläkemaksuprosentit olivat vastaavat kuin yksityisellä puolella eli 4,6 ja 5,8. Kokonaismaksuprosentit vuosilta 2005–2008 on esitetty taulukossa 3. VEL-työnantajan maksu määräytyi eri maksuluokkiin kuuluvien henkilöiden eläkemaksujen painotettuna keskiarvona. Vuonna 2005 maksuprosentit olivat

- yleisessä maksuluokassa 23,41 prosenttia
- alennettujen eroamis- ja eläkeikien maksuluokassa 31,04 prosenttia
- sotilaseläkeoikeutettujen maksuluokassa 36,34 prosenttia.

Kun otetaan huomioon kaikki valtiolla maksetut eläkemaksut ja maksajat, kokonaismaksukertymä vastasi noin 24,2 prosenttia VEL-palkkasummasta.

3.2.3 Kuntien työeläkemaksut

Kuntien palveluksessa olevien ja muiden KuEL:n piiriin kuuluvien työntekijäryhmien kokonaismaksukertymä vuodelta 2005 oli 28,1 prosenttia KuEL-palkkasummasta. Kunnallinen eläkemaksu koostui työntekijän palkkaperusteisen maksun lisäksi työnantajan palkkaperusteisesta ja mahdollisesta eläkemenoperusteisesta osasta sekä omavastuumaksuista. Keskimääräinen palkkaperusteinen maksu oli 22 prosenttia KuEL:n mukaisista ansioista. Maksusta työnantajan palkkaperusteinen osuus oli 17,1 prosenttia. Työntekijät maksoivat muiden alojen tapaan 4,6 prosentin ja 53 vuotta täytettyään 5,8 prosentin suuruista eläkemaksua ansioistaan. Eri-ikäisten työntekijöiden maksuosuus oli keskimäärin 4,9 prosenttia palkoista.

Edellisten lisäksi ennen vuotta 2005 perustetut Kuntien eläkevakuutuksen jäsenyhteisöt (kunnat, kuntayhtymät, kunnalliset yhtiöt) maksoivat eläkemenoperusteista maksua kaikkiaan 5,6 prosenttia palkkasummasta. Tämä maksu on kohdistettu vanhaan, nykyistä parempaan eläketurvaan. Kuntatyönantajien omavastuumaksut olivat keskimäärin 0,6 prosenttia palkkojen yhteismäärästä vuonna 2005. Omavastuukäytäntö korvattiin vuoden 2006 alusta varhaiseläkemenoperusteisella maksulla, jota työnantaja maksaa työntekijän jäädessä ensimmäistä kertaa työkyvyttömyys-, työttömyys- tai yksilölliselle varhaiseläkkeelle tai kuntoutustuelle. Tämä vakuutusmaksu vastaa karkeasti TYEL:n työkyvyttömyysmaksua ja se riippuu työnantajan koosta. Pienimmät työnantajat maksavat varhaiseläkemenoperusteisen maksun yhteisvastuullisesti palkkasummaan suhteutettuna. Pientyönantajaksi määrittely tapahtuu KuEL:n palkkasumman perusteella.

3.3 Kansaneläkkeet

Kansaneläkelaitos (Kela) maksaa vanhuuseläkkeitä, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeitä sekä perhe-eläkkeitä niihin oikeutetuille. Eläkkeen suuruus riippuu muun muassa hakijan muista ansioeläkkeistä saamista tuloista ja hänen perhesuhteistaan. Yksin asuva saa suurempaa eläkettä kuin avio- tai avoliitossa oleva, ja eläkettä vähentää aikaisempi ulkomailla asuttu aika. Kansaneläkkeen määrään vaikutti ennen vuotta 2008 myös asuinkunta Suomessa.

Kelasta voi saada myös eläkkeensaajan asumistukea, eläkkeensaajan hoitotukea, lapsikorotuksen tai rintamalisän joko kansaneläkkeenä tai työeläkkeen lisänä. Vuoden 2005 lopussa kansaneläkejärjestelmän mukaista eläkettä sai noin puolet eläkkeensaajista. Pelkkää kansaneläkettä saavia oli alle 10 prosenttia kaikista eläkettä saaneista.

Keskimääräinen kansaneläke oli rintamalisät mukaan lukien 293 euroa kuukaudessa vuonna 2005. Pelkän kansaneläkkeen varassa elävän yksinäisen henkilön eläke oli kalliimmassa kuntaryhmässä 505 euroa kuukaudessa. Eläkkeensaajan asumistukea maksettiin siihen oikeutetuille keskimäärin 144 euroa ja hoitotukea 104 euroa kuukaudessa. Asumis- ja hoitotukea saavien lukumäärä on kasvussa, kun taas työeläkevähenteisten kansaneläkkeiden ja rintamalisien määrä vähenee koko ajan.

Tarkasteluvuoden aikana Kelan eläkkeitä maksettiin yhteensä 2 761 miljoonaa euroa. Siitä kansaneläkkeiden osuus oli 2 635 miljoonaa euroa ja perhe-eläkkeiden 38 miljoonaa euroa. Rintamasotilasetuksiin kului lisäksi 88 miljoonaa euroa.

3.3.1 Kansaneläkkeiden rahoitusperiaatteet

Kansaneläkerahastosta maksettavat etuudet ja toimintakulut rahoitetaan työnantajien maksamilla kansaneläkemaksuilla ja valtion varoilla sekä rahaston sijoituksista saaduilla tuotoilla. Rahoitustapa perustuu jakojärjestelmään eli kunakin vuonna maksetut etuudet kustannetaan saman vuoden tuotoilla. Vakuutetut eivät maksa erillistä kansaneläkemaksua.

Työnantajien kansaneläkemaksuilla rahoitettiin vuonna 2005 noin 46 prosenttia eläkevakuutuksen kuluista. Tuottoja työnantajien maksuista kertyi kaikkiaan 1 381 miljoonaa euroa. Valtion osuus yhdessä Kelan maksuvalmiuteen liittyvän valtion takuusuorituksen (83 milj. €) kanssa oli 1 218 miljoonaa euroa eli noin 40 prosenttia kansaneläkevakuutuksen kuluista. Lisäksi tarkasteluvuonna arvonlisäverojen tuotoista saatiin 400 miljoonaa euroa, yli 13 prosenttia kokonaisrahoituksesta. Sijoitus- ja rahoitustuottojen sekä muiden tuottojen osuus jäi alle prosentin. Arvonlisäveroa ei ole tilitetty enää Kelalle vuodesta 2006 lähtien.

3.3.2 Työnantajien kansaneläkemaksut

Kansaneläkevakuutusmaksu on osa työnantajan maksamaa sosiaaliturvamaksua. Maksun suuruudesta ja sen porrastuksesta säädetään lailla. Yksityisen sektorin työnantajien kansaneläkemaksu on porrastettu kolmeen eri maksuluokkaan riippuen työnantajan verotusta varten ilmoittamien kuluvan vuoden käyttöomaisuuden hankintamenojen poistoista ja samana verovuonna maksetuista palkoista. Yksityisiin työnantajiin rinnastetaan valtion liikelaitokset. Taulukossa 5 on esitetty työnantajien kansaneläkemaksuperusteet vuosilta 2005–2008.

***Taulukko 5.** Työnantajan kansaneläkemaksut vuosina 2005–2008, % palkoista.*

Kansaneläkemaksu	2005	2006	2007	2008
Yksityinen puoli				
- I maksuluokka	1,366	0,898	0,901	0,801
- II maksuluokka	3,566	3,098	3,101	3,001
- III maksuluokka	4,466	3,998	4,001	3,901
Julkinen puoli		1,948	1,951	1,851
Valtio ja Ahvenanmaa	3,966			
Kunnat ja kirkko	2,416			

Keskimääräinen työnantajien maksama kansaneläkemaksu oli yksityisaloilla 2,09 prosenttia palkoista vuonna 2005. Kaikkien työnantajien keskimääräinen maksu oli 2,30 prosenttia samana vuonna.

4 Lisäeläketurva

Lakisääteistä työeläketurvaa täydentävät työnantajien työntekijöilleen järjestämä tai kunkin itselleen hankkima lisäeläketurva. Voimassa olevat lisäeläkejärjestelyt ovat joko Eläketurvakeskuksessa rekisteröityjä tai muodoltaan vapaampia. Tällä hetkellä työnantaja voi ottaa työntekijöilleen lisäeläkkeen henkivakuutusyhtiöstä ryhmäeläkevakuutuksena tai vaihtoehtoisesti, mutta harvemmin, yksilöllisenä eläkevakuutuksena. Lisäeläkkeitä maksavat myös useat eläkekassat ja -säätiöt. Aiemmin työnantajan oli mahdollista parantaa työntekijöidensä eläke-etuuksia työsuhteeseen ja lakisääteiseen peruseläketurvaan kiinteästi liittyvällä rekisteröidyllä lisäturvalla. Yrittäjillä oli myös oikeus omiin, työtuloihin sidottuihin lisäeläkejärjestelyihin. Taulukossa 6 on esitetty lisäeläketurvaan liittyviä maksutulo- ja eläkemenotietoja vuodelta 2005.

Taulukko 6. Lisäeläkevakuutuksen maksutulo ja eläkemeno vuonna 2005, milj. euroa.

	Maksutulo	Eläkemeno
Rekisteröity TEL- ja YEL-lisäturva	33	188
Vapaaehtoinen ryhmäeläkevakuutus		
- Henkivakuutusyhtiöt	411	237
- Eläkesäätiöt	32	184
- Eläkekassat	6	43
Yhteensä	482	652

4.1 Rekisteröity lisäeläketurva

Rekisteröidyn lisäeläketurvan ottaminen oli mahdollista vuoden 2000 loppuun saakka. Se oli sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymillä ehdoilla säädeltyä TEL 11 §:n mukaista turvaa, jolla työnantaja pystyi parantamaan tietyn työntekijäryhmän eläke-etuuksia. Tällä hetkellä noin 10 prosenttia yksityisalojen eläkkeistä sisältää rekisteröityä lisäeläkettä.

Työnantaja voi maksaa rekisteröidystä lisäeläketurvasta aiheutuneen kustannuksen kokonaan, mutta työntekijällä saattaa olla myös oma maksuosuus. Työntekijöiltä ei voi periä vakuutusmaksuja eläkesäätiössä järjestetystä lisäeläketurvasta, mutta eläkekassassa se on mahdollista.

4.2 Vapaaehtoinen ja yksilöllinen lisäturva

Edellistä vapaamuotoisempi tapa parantaa työntekijöiden eläketurvaa on työnantajan henkivakuutusyhtiöstä ottama ryhmäeläkevakuutus, joka ei ole sidottu lakisääteiseen peruseläketurvaan. Vapaamuotoisissa eläkevakuutuksissa etuudet ja eläkkeen saamisen ehdot voi määritellä joustavasti. Vakuutettava henkilöpiiri tulee kuitenkin määritellä myös näitä vakuutuksia varten esimerkiksi työalan tai muun perusteen mukaan. Ryhmäkohtaiset eläkeiät ja -ajat on aina sovittava, vaikka lisäturvan sisällön voi muuten laatia rekisteröityä turvaa väljemmin. Vapaamuotoiseen ryhmäeläkevakuutukseen saattaa kuulua esimerkiksi pelkkä vanhuuseläke, joka on joko elinikäinen tai määräaikainen. Eläkeikä on sovittavissa kullekin ryhmälle erikseen. Alin mahdollinen vanhuuseläkeikä on 55 vuotta. Jos vakuutettu maksaa itse osan vakuutusmaksusta, vanhuuseläkeiän on oltava vähintään 60 vuotta. Vapaamuotoiseen vakuutukseen voi liittyä myös erikseen sovittava työkyvyttömyys-, työttömyys- tai perhe-eläketurva.

Vapaaehtoisissa vakuutuksissa vakuutusmaksut määritellään joko tavoitellun kokonaiseläketason tai ennalta sovitun maksuperusteen mukaan. Kullakin henkivakuutusyhtiöllä voi olla, työeläkeyhtiöistä poiketen, erilaiset laskuperusteet. Maksujen määräytymisen perusteiden tulee olla samat tietyille henkilöryhmille eivätkä ne siten voi olla yksilökohtaisia.

Työnantaja voi halutessaan ostaa työntekijälleen ryhmäeläkevakuutuksen sijasta täysin yksilöllisen eläkevakuutuksen henkivakuutusyhtiöstä. Yksilöllisen eläkevakuutuksen vakuutusmaksut riippuvat ostetun turvan tasosta ja vakuutetun iästä. Työnantajien työntekijöilleen ottamat yksilölliset eläkevakuutukset eivät sisälly tässä tarkastelussa esitettyihin tilastolukuihin, koska näitä vakuutuksia koskevia kattavia tilastotietoja ei ole saatavissa.

Lähteet

Eläketurvakeskus. <http://www.etk.fi>

Hietaniemi Marjukka ja Kujanpää Johanna (2007) Työeläkkeen laskentaopas 2007. Eläketurvakeskuksen käsikirjoja 2007:3. Helsinki.

Hietaniemi Marjukka ja Ritola Suvi (toim. 2007): Suomen Eläkejärjestelmä. Eläketurvakeskuksen käsikirjoja 2007:5. Helsinki.

Kansaneläkelaitoksen vuosikertomukset 2005–2007.

Kelan tilastollinen vuosikirja 2005 (2006) Suomen virallinen tilasto. Vammala.

Kiviniemi Marja (2007) Yksityisen sektorin työeläkkeiden rahoitus vuonna 2005. Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 1/2007. Helsinki.

Kunta-alan eläkkeet 2005 (2006) KuEL:n tilastollinen vuosikirja. KEVA 9003/06.

Kuntien eläkevakuutuksen vuosikertomukset 2005–2007.

Kuntien eläkevakuutus. <http://www.keva.fi>

Suomen työeläkkeensaajat ja vakuutetut vuonna 2005 (2007). Suomen virallinen tilasto. Helsinki.

Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2005 (2006) Suomen virallinen tilasto. Helsinki.

Tuomikoski Jaakko, Sorainen Janne ja Kilponen, Satu (2007) Lakisääteisen työeläkevakuutuksen vakuutustekniikkaa. Eläketurvakeskuksen käsikirjoja 2007:4. Helsinki.

Työeläkelakipalvelu. <http://tyoelakelakipalvelu.etk.fi>

Vakuutusvalvontavirasto. <http://www.vakuutusvalvonta.fi>

Vakuutusyhtiöt 2005 (2006) Vakuutusvalvontaviraston julkaisusarja. Tilastot 2006:4 SVT. Vakuutusvalvontavirasto.

Valtion eläkkeet 2005 (2006) Valtiokonttori. Vammala.

Valtion Eläkerahaston vuosikertomukset 2005–2007.

Valtion säädöstietopankki. <http://www.finlex.fi>

Juha Knuuti

SVEITSIN ELÄKEMAKSUTASO

Sisältö

1	Johdanto.....	198
2	Eläkemaksutaso vuonna 2005.....	199
3	Lakisääteisen eläkejärjestelmän rahoitus	202
3.1	Tarveharkintaiset täydennyseläkkeet	202
3.2	Vanhuus- ja perhe-eläkejärjestelmä AHV.....	204
3.2.1	Oikeus vanhuuseläkkeeseen	205
3.2.2	Oikeus perhe-eläkkeeseen.....	206
3.3	Työkyvyttömyyseläkejärjestelmä IV	208
4	Lisäeläkejärjestelmän rahoitus	209
5	Esimerkkilaskelmat	214
	Lähteet.....	216

1 Johdanto

Sveitsissä on lakisääteinen vanhuus- ja perhe-eläkevakuutus (AHV) sekä yleinen työkyvyttömyysvakuutus (IV), joka kattaa kaikki maassa asuvat tai työskentelevät, myös yrittäjät (vakuutusmaksuperusteinen). Eläke muodostuu tasasuuruudesta osasta, ansiosidonnaisesta osasta ja mahdollisista korotuksista. Jos eläkevakuutusten antama vähimmäisturva ei yksittäisissä tapauksissa ole riittävä tai siihen ei ole oikeutta, maksetaan tarveharkintaisia täydennyseläkkeitä (Ergänzungsleistungen). Pakollinen lisäeläkejärjestelmä (BVG) kattaa 17 vuotta täyttäneet, joiden vuosiansiot ylittivät 19 350 frangia (11 680 €) vuonna 2005. Yrittäjät voivat liittyä BVG-järjestelmään vapaaehtoisesti.

Sveitsin eläkejärjestelmää voidaan jakaa seuraavasti:

- Tarveharkintaiset täydennyseläkkeet (EL)
- Vanhuus- ja perhe-eläkejärjestelmä (AHV)
- Työkyvyttömyyseläkejärjestelmä (IV)
- Pakollinen lisäeläkejärjestelmä (BVG).

Eläkkeet rakentuvat kahdesta osasta siten, että niihin sisältyy aina kiinteä osa ja lisäksi työtulojen mukaan määräytyvä ansiosidonnainen osa. Samaan eläkkeeseen sisältyy siten sekä vähimmäisturva että yleensä myös työeläketurva. Oikeus eläkkeeseen edellyttää vakuutusmaksujen maksamista määrätyltä vähimmäisajalta, mutta se ei tee koko eläkkeestä työntekoon sidottua, sillä vakuutusmaksut peritään kaikilta maassa asuvilta riippumatta siitä, onko työssä vai ei.

Työnantajakohtaiset lisäeläkkeet on Sveitsissä säädetty pakollisiksi vuonna 1985 annetulla lailla. Laki on puitelaki, jossa määrätään työnantajakohtaisen eläketurvan vähimmäistaso. Työnantaja voi vapaaehtoisesti järjestää tämän vähimmäistason ylittävää lisäeläketurvaa. Vapaaehtoista lisäeläketurvaa on järjestetty lähes kaikkien Sveitsissä toimivien kansainvälisten yritysten työntekijöille, mutta usein myös kotimaisissa yrityksissä työskenteleville. Yrittäjät voivat liittyä lisäeläkevakuutukseen vapaaehtoisesti. Yrittäjät voivat myös kuulua ammattijärjestöön, jonka jäsenille lisäeläketurva on pakollinen.

2 Eläkemaksutaso vuonna 2005

Seuraavissa taulukoissa on esitetty kokonaiseläkemaksutulon osuudet kansantalouden palkansaajakorvauksiin sekä bruttokansantuotteeseen suhteutettuna. Vuonna 2005 Sveitsin markkinahintainen BKT oli 455 594 miljoonaa frangia (275 000 milj. euroa¹⁷) ja tuottajahintainen BKT oli 459 316 miljoonaa frangia (277 240 milj. €). Palkansaajakorvaukset, jossa oli mukana työnantajan sosiaaliturvamaksut, oli 284 475 miljoonaa frangia (171 710 milj. €)¹⁸. OECD ei ilmoita Sveitsin osalta palkkasummaa siten, että se ei sisältäisi työnantajan sosiaaliturvamaksuja. Tämän takia muista vertailussa olevista maista poiketen, ei suhdetta kyseiseen palkkasummaan ole kuvauksessa esitetty.

Taulukko 1. Lakisääteisen eläketurvan kokonaismaksutulo, milj. frangia.

	2004	2005	2006	% BKT:sta (2005)	% Palkka- summasta (2005)
Tarveharkintaiset täydennyseläkkeet	2 847,5	2 981,7	3 080,4	0,65 %	1,05 %
Vanhuus- ja perhe-eläkejärjestelmä	31 771,7	33 333,6	33 970,9	7,32 %	11,72 %
Työkyvyttömyyseläkejärjestelmä	9 417,1	9 766,0	9 863,1	2,14 %	3,43 %
Lisäeläkejärjestelmät (vain eläkemaksut)	33 849,0	35 797,0	38 383,0	7,86 %	12,58 %
Yhteensä	77 885,3	81 878,3	85 297,4	17,97 %	28,78 %
Lisäeläkejärjestelmiin saatava muu tulo	1 6769	2 3584	1 9625	5,18 %	8,29 %

Lähde: Statistik Schweiz, Pensionskassenstatistik.

Yllä olevaan taulukkoon on koottu tulovirrat, joilla kyseiset eläke-etuudet kustannetaan. Osa vanhuus- ja perhe-eläkkeiden maksusta menee muuhun kuin suoraan eläkkeiden rahoittamiseen. Työkyvyttömyyseläkkeen maksuilla kustannetaan myös muun muassa työttömyysetuuksia, uudelleen kouluttautumista ja asumisavustuksia. Koska nämä eivät suoranaisesti ole eläkkeitä, on eläkkeisiin kerättävä maksutulo jouduttu arvioimaan ensin prosenttiosuutena menojen kautta, ja sitten kerrottu saadulla summalla maksutulo. Myös lisäeläkkeiden osalta maksutulosta on poistettu osuus, jolla ei ole katettu eläkkeitä vaan muun muassa erosta, muuttoliikkeestä ja muista vastaavista aiheutuvia kustannuksia. Näin laskien vanhuus- ja perhe-eläkkeen osuus on noin 97 prosenttia, työkyvyttömyyseläkkeen noin 58 prosenttia ja lisä-

17 1 EUR = 1,6567 CHF (0,6036).

18 National Accounts of OECD Countries: Main Aggregates. Volume 1, 1994–2005.

eläkkeiden noin 70 prosenttia kyseiseen etuuteen kohdistuvasta maksutulosta. On kuitenkin huomioitava, että nämä ovat erittäin karkeita arvioita, joissa ei ole otettu huomioon esimerkiksi kuinka valtion maksamat subventiomaksut nimenomaisesti kohdistuvat. On oletettavaa, että palkansaajan ja työnantajan työkyvyttömyyseläkemaksusta huomattavasti suurempi osa voisi todellisuudessa kohdistua eläkkeisiin ja valtion maksamalla tukirahoituksella kustannetaan suuremmassa osin puolestaan muita etuuksia, muun muassa työttömyysturvaa.

Taulukko 2. Ainoastaan eläkkeitä varten kerättävä maksutulo vuonna 2005 (arvioitu), milj. frangia.

	2005	% BKT:sta (2005)	% BKT:sta tuottajahinn. (2005)	Palkka- summasta (2005)
Tarveharkintaiset täydennyseläkkeet	2 981,7	0,65 %	0,65 %	1,05 %
Vanhuus- ja perhe-eläkejärjestelmä	32 395,9	7,11 %	7,05 %	11,39 %
Työkyvyttömyyseläkejärjestelmä	5 643,4	1,24 %	1,23 %	1,98 %
Lisäeläkejärjestelmät (vain eläkemaksut)	25 064,3	5,50 %	5,46 %	8,81 %
Yhteensä	66 085,3	14,51 %	14,39 %	23,23 %
Lisäeläkejärjestelmiin saatava muu tulo	16 513,0	3,62 %	3,60 %	5,80 %

Huom: Maksutulon määrä on arvioitu todellisten eläkemenojen kautta. Ensin on laskettu ko. eläkkeeseen kohdistuvan eläkemenon osuus suhteessa koko eläkemenoon, jonka jälkeen saadulla suhdeluvulla kerrotaan maksutulon määrä. Maksutulossa on mukana pääoma- ja muut tulot.

Lähde: Statistik Schweiz, Pensionskassenstatistik.

Taulukko 3. Eläkkeiden maksutasot (arvioitu).

Eläkemaksutulot	% BKT:sta	% BKT:sta tuottaja- hinnoin	% palkka- summasta
Työnantajan maksut	5,48	5,45	8,78
Vanhuus- ja perhe-eläke	2,20	2,19	3,53
Työkyvyttömyys	0,22	0,22	0,35
Lisäeläke	3,06	3,04	4,90
Työntekijän maksut	4,86	4,83	7,79
Vanhuus- ja perhe-eläke	2,20	2,19	3,53
Työkyvyttömyys	0,22	0,22	0,35
Lisäeläke	2,44	2,42	3,91
Yrittäjän maksut	0,50	0,50	0,79
Vanhuus- ja perhe-eläke	0,45	0,45	0,72
Työkyvyttömyys	0,05	0,05	0,07
Valtion kustantamat	3,21	3,20	5,16
Tarveharkintaiset täydennyseläkkeet	0,65	0,65	1,05
- vanhuus- ja perhe-eläkkeeseen	0,37	0,40	0,60
- työkyvyttömyyseläkkeeseen	0,28	0,30	0,45
Vanhuus- ja perhe-eläke	1,83	1,82	2,94
Työkyvyttömyyseläke	0,73	0,73	1,17
Yhteensä	14,05	13,98	21,73

Lähde: Statistik Schweiz, Pensionskassenstatistik.

Taulukosta 3 on jätetty tarkastelusta pois pääoma- ja muut tulot, koska on haluttu tarkastella maksutaakkaa työntekijän, työnantajan ja valtion välillä. Tämän takia yhteismäärässä on eroa taulukoihin 1 ja 2 nähden.

3 Lakisääteisen eläkejärjestelmän rahoitus

Työeläkkeiden rahoitus perustuu jakojärjestelmään. Eläkkeet rahoitetaan vakuutettujen ja työnantajien vakuutusmaksuilla sekä kantonien maksuilla ja valtionavustuksilla. Lisäksi rahoitukseen käytetään vanhuus- ja perhe-eläkevakuutuksen tasoitusrahaston korkotuottoja. Työnantaja perii maksut vakuutetuilta palkanmaksun yhteydessä.

Sekä työnantajan että palkansaajan vanhuus- ja perhe-eläkevakuutusmaksu oli 4,2 prosenttia palkasta vuonna 2005. Työkyvyttömyysvakuutusmaksu on yhteensä 1,4 prosenttia palkasta, jonka työnantaja ja palkansaaja maksavat puoliksi. Vakuutusmaksut peritään koko palkasta ilman ylätulorajaa. Maksut ovat samansuuruisia myös vuonna 2008.

Vanhuuseläkettä kartuttava eläkemaksu on lisäeläkejärjestelmässä työnantajalta ja työntekijältä yhteensä 7, 10, 15 tai 18 prosenttia maksun perusteena olevasta palkasta työntekijän iästä riippuen.

Yrittäjien vanhuus- ja perhe-eläkevakuutusmaksu on 4,2–7,8 prosenttia ansioiden määrästä riippuen. Jos vuositulot ovat yli 51 600 frangia (32 680 €), niin vakuutusmaksuprosentti on 7,8 prosenttia. Jos vuositulo jää alle 51 600 frangin, pienenee vakuutusmaksuprosentti asteittain. Työkyvyttömyysvakuutusmaksu on enimmillään 1,4 prosenttia, mutta vaihtelee vuositulojen mukaan. Työkyvyttömyysvakuutusmaksu on 0,754–1,4 prosenttia. Maksuprosentti on riippuvainen työtulojen suuruudesta. Yrittäjät voivat maksaa vapaaehtoisesti maksuja BV-lisäeläkejärjestelmään.

Sveitsissä lakisääteinen puskurirahasto oli arvoltaan 29,3 miljardia frangia, eli noin 6,5 prosenttia BKT:hen verrattuna. Vanhuus- ja perhe-eläkemaksuista kerrytetään lisäksi erillistä tasoitusrahastoa, jonka kautta tasataan työkyvyttömyyseläkkeiden rahoitusaliijäämää (Ausgleichsfonds AHV/IV). Rahaston määrä vuonna 2005 oli 21 619,1 miljoonaa frangia, joka vastaa noin 4,7 prosenttia BKT:sta.

3.1 Tarveharkintaiset täydennyseläkkeet

Vähimmäiseläketurva perustuu pääsääntöisesti lakisääteisten yleisten eläkevakuutusten antamaan turvaan. Liittoneuvoston määräyksen mukaan lakisääteisten eläkkeiden tulee taata vähimmäistoimeentulo. Jos eläkevakuutusten antama vähimmäisturva ei yksittäisissä tapauksissa ole riittävä tai siihen ei ole oikeutta, maksetaan tarveharkintaisia täydennyseläkkeitä (Ergänzungsleistungen).

Tarveharkintaiset täydennyseläkkeet rahoitetaan liittovaltion ja kantonien maksuin. Vuosittain kerättävät maksut ovat yhtä suuria rahoitettavien menojen kanssa. Vuonna 2005 tarveharkintaisia täydennyseläkkeitä varten kerättiin tuloja noin 2 982 miljoonaa frangia (1 800 milj. €), josta liittovaltion osuus oli 675 miljoonaa frangia (22,6 %; 407 milj. €). AHV järjestelmän kautta maksettaviin tarveharkintaisiin täydennyseläkkeisiin kerättiin 1 695,4 miljoonaa frangia (1 023 milj. €), josta liittovaltion osuus oli 387,6 miljoonaa frangia (234 milj. €) ja kantonien 1 307,8 miljoonaa frangia (789 milj. €). IV järjestelmän kautta tarveharkintaisia täydennyseläkkeitä maksettiin 1 286,3 miljoonaa frangia (776 milj. €), josta liittovaltion osuus oli 287,6 miljoonaa frangia (174 milj. €) ja kantonien 998,7 miljoonaa frangia (603 milj. €).

Taulukko 4. Tarveharkintaiset täydennyseläkkeet: tulot ja menot, milj. frangia.

	2002	2003	2004	2005	2006
Kokonaistulo	2 527,8	2 671,3	2 847,5	2 981,7	3 080,3
Valtion tuki vanhuus- ja perhe-eläkejärjestelmän kautta maksettaviin täydennyseläkkeisiin	1 524,8	1 572,6	1 650,9	1 695,4	1 731,0
Liittovaltio	342,6	355,5	375,0	387,6	382,5
Kantonit	1 182,2	1 217,1	1 276,0	1 307,8	1 348,6
Valtion tuki työkyvyttömyysjärjestelmän kautta maksettaviin täydennyseläkkeisiin	1 003,0	1 098,6	1 196,5	1 286,3	1 349,3
Liittovaltio	219,8	243,5	265,7	287,6	291,3
Kantonit	783,2	855,1	930,8	998,7	1 058,0
Kokonaismenot	2 527,8	2 671,3	2 847,5	2 981,7	3 080,3
Vanhuus- ja perhe-eläkejärjestelmän kautta maksettavat täydennyseläkkeet	1 524,8	1 572,6	1 650,9	1 695,4	1 731,0
Työkyvyttömyysjärjestelmän kautta maksettavat täydennyseläkkeet	1 003,0	1 098,6	1 196,5	1 286,3	1 349,3
Kokonaismenot % kokonaiseläkkeistä					
Vanhuus- ja perhe-eläkejärjestelmän kautta maksettavien täydennyseläkkeiden menot % AHV kokonaiseläkkeistä	6,2 %	6,2 %	6,4 %	6,4 %	6,4 %
Työkyvyttömyysjärjestelmän kautta maksettavien täydennyseläkkeiden menot % IV kokonaiseläkkeistä	21,4 %	21,6 %	22,7 %	25,0 %	26,7 %

Lähde: Statistik Schweiz, Pensionskassenstatistik.

3.2 Vanhuus- ja perhe-eläkejärjestelmä AHV

Vuonna 2005 liittovaltio osallistuu AHV:n rahoitukseen 16,36 prosentilla ja kantonit 3,64 prosentilla vuoden vakuutusmenoista. Valtio verottaa AHV:tä varten tupakkatuotteista keskimäärin 55 prosenttia ja jokaisesta litrasta puhdasta alkoholia 29 Sveitsin frangia. Valtion keräämästä arvonlisäverosta käytetään 17 prosenttia AHV:n rahoittamiseksi. Kantonit käyttävät arvonlisäverosta AHV:n rahoittamiseksi 83 prosenttia ja uhkapelituotoista 40–80 prosenttia. ALV:n kautta saatava rahoitus vastaa lähes neljännestä (1 973 milj. fr) koko valtion tuesta AHV-järjestelmään.

Vuonna 2005 vanhuus- ja perhe-eläkkeitä (AHV) varten kerättiin yhteensä 31 866,3 miljoonaa frangia (19 234 milj. €) ja sijoitustuottojen kanssa 33 711,8 miljoonaa frangia (20 171 milj. €). Vakuutetuilta ja työnantajilta kerättiin 23 270,6 miljoonaa frangia (14 046 milj. €) ja liittovaltio tuki järjestelmää 8 595,7 miljoonalla frangilla (5 188 milj. €). Lisäksi sijoitus- ja muuta tuottoa oli 1 845,6 miljoonaa frangia (1 114 milj. €).

Työelämän ulkopuolella olevilta peritään vakuutusmaksu 20 vuoden iän täyttämistä seuraavan vuoden alusta alkaen. Vakuutusmaksun suuruus määräytyy tulojen ja omaisuuden yhteenlasketun arvon mukaan. Tuloiksi luetaan muun muassa eläkkeet ja sairausajan päiväraha.

Vuonna 2005 vanhuus- ja perhe-eläkevakuutusmaksu oli vähintään 353 frangia (n. 224 €) ja enintään 8 400 frangia (n. 5 320 €) vuodessa ja työkyvyttömyysvakuutusmaksu vähintään 59 frangia (n. 37 €) ja enintään 1 400 frangia (n. 887 €). Vähimmäismaksu peritään esim. opiskelijoilta, joilla ei ole omaisuutta. Työssäkäyviltä eläkeläisiltä peritään vakuutusmaksuja, mikäli he ansaitsevat enemmän kuin 16 800 frangia vuodessa (n. 11 461 €) työnantajaa kohden.

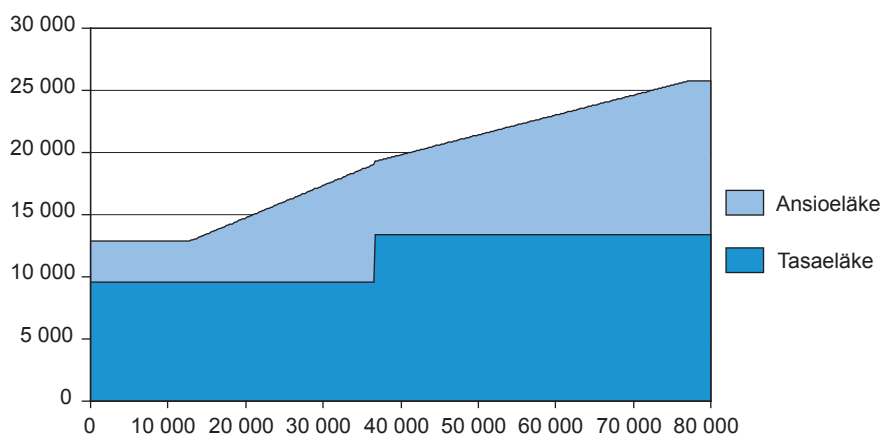
Myös työssäkäymättömän puolison täytyy maksaa vakuutusmaksuja. Työssäkäymättömän puolison maksut katsotaan kuitenkin maksetuiksi, jos aviopuoliso käy työssä ja hän on maksanut vähintään kaksinkertaisen minimivakuutusmaksun. Tämä sääntö koskee sekä miehiä että naisia.

Vanhuuseläkeläisiä on yhteensä 1 684 745, joista miehiä 680 282 ja naisia 1 004 463. Perhe-eläkkeensaajia on tämän lisäksi 138 064. (Ks. taulukko 6.)

3.2.1 Oikeus vanhuuseläkkeeseen

Eläke muodostuu tasasuuruudesta osasta, ansiosidonnaisesta osasta ja mahdollisista korotuksista. Eläkkeen perusteena käytetään ansioiden keskiarvoa koko siltä ajalta, jolta vakuutusmaksuja olisi ollut mahdollista maksaa. Vuosiansion vähimmäismääränä käytetään vähimmäisvakuutusmaksua. Edellä mainittua keskiansiota korotetaan vakuutetun järjestelmään tulovuodesta riippuvalla kertoimella. Kerrointaulukko tarkistetaan vuosittain hintojen ja palkkojen muutoksen keskiarvon perusteella. Vuonna 2005 eläkkeen perusteena oleva keskiansio sai olla enintään 77 400 frangia (n. 46 700 €).

Kuvio 1. Yleisen vanhuuseläkkeen määräytyminen vuonna 2005, frangia.

Jos vain toisella puolisoista on oikeus eläkkeeseen, määräytyy eläke yksinomaan eläkkeenhakijan omien tulojen perusteella. Kun molemmilla puolisoilla on oikeus joko vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen määräytyy eläkkeen perusteena oleva keskiansio seuraavasti: keskiansion laskennassa otetaan huomioon kummankin puolison omat tulot ennen avioliittoa ja näihin lisätään yhteenlasketut avioliiton aikaiset tulot, jotka jaetaan tasan puolisoitten kesken. Puolisoiden yhteenlasketut eläkkeet eivät kuitenkaan saa ylittää 150 prosenttia vanhuuseläkkeen enimmäismäärästä, eli 38 700 frangia (n. 24 510 €). Myös lapsista ja muista huollettavista maksettavat lisät puolitetaan.

Vuonna 2005 eläkkeen perusteena oleva perusmäärä on 12 900 frangia (n. 8 170 €) ja jos keskiansio on enintään kolme kertaa perusmäärän suuruinen eli

38 700 frangia (n. 24 500 €), on eläkkeen tasasuuruinen osa 74 prosenttia perusmäärästä, eli 9 546 frangia (n. 6 040 €) vuodessa ja ansiosidonnainen osa 26 prosenttia keskiansioista. Jos keskiansio oli yli 38 700 frangia, on tasasuuruinen osa 1,04 kertaa perusmäärän suuruinen, eli 13 416 frangia (n. 8 495 €) ja ansiosidonnainen osa 16 prosenttia keskiansioista. Lopullisen vanhuuseläkkeen määrä on vähintään 12 900 frangia (n. 8 170 €) ja enintään 25 800 frangia (n. 16 340 €) vuonna 2005 (1–2 kertaa perusmäärä).

Täyden ansiosidonnaisen osan saaminen edellyttää vakuutusmaksujen maksamista koko ajalta 20 vuoden iän täyttämistä seuraavan vuoden alusta alkaen. Jos vakuutusaikaa puuttuu, pienenee eläke suhteessa puuttuvaan aikaan. Puuttuvia vakuutusaikoja voidaan täyttää ikävuosien 17 ja 20 välisillä vakuutusajoilla.

3.2.2 Oikeus perhe-eläkkeeseen

Perhe-eläkettä maksetaan leskeneläkkeenä ja lapseneläkkeenä. Leskeneläkettä voidaan maksaa sekä nais- että miesleskelle. Edunjättäjän on täytynyt maksaa vakuutusmaksut vähintään vuoden ajalta.

Leskeneläkkeeseen on oikeutettu alle eläkeikäinen leski, jolla on puolison kuollessa huollettava, alle 18-vuotias lapsi tai joka on täyttänyt 45 vuotta ja ollut avioliitossa edunjättäjän kanssa vähintään viisi vuotta. Miesleskelle eläkettä voidaan maksaa ainoastaan, mikäli hänellä on huollettava, alle 18-vuotias lapsi. Eläkettä voidaan maksaa myös yhdelle tai useammalle eronneelle puolisolle, mikäli yllämainitut ehdot täyttyvät ja avioliitto oli kestänyt vähintään kymmenen vuotta.

Lapseneläkettä maksetaan alle 18-vuotiaalle lapselle isän tai äidin kuoleman jälkeen. Jos molemmat vanhemmat ovat kuolleet maksetaan kaksi lapseneläkettä. Jos lapsi opiskelee täysipäiväisesti, maksetaan eläkettä kunnes lapsi täyttää 25 vuotta.

Taulukossa 5 on esitetty kokonaistulot ja kokonaismenot vanhuus- ja perhe-eläkevakuutuksen osalta. Ne eivät ole suoraan vertailukelpoisia alussa esitettyjen maksutaulukkojen kanssa, joissa tulot on arvioitu menojen kautta saadulla prosenttisuhteella.

Taulukko 5. Vanhuus- ja perhe-eläkevakuutus: tulot ja menot, milj. frangia.

	2004	2005	2006
Tulot yhteensä	31 771,7	33 333,6	33 970,9
Kansalliset vakuutustulot	22 107,7	22 780,6	23 689,5
- Työnantajan maksut	10 005,7	10 331,2	10 768,4
- Työntekijän maksut	10 005,7	10 331,2	10 768,4
- Yrittäjän maksut	2 096,3	2 118,2	2 152,7
Valtion maksut	8 299,6	8 595,7	8 814,7
- Valtioliitto	7 192,2	7 455,4	7 661,5
- Kantonit	972,1	999,1	1 010,4
- Kunnat	135,3	141,2	142,8
Pääomatulot	1 352,4	1 948,1	1 457,9
Muut tulot	12,0	9,2	8,8
Kokonaismenot	30 309,2	31 203,0	31 559,1
Sosiaalivakuutusetuudet	30 125,9	31 024,1	31 382,5
- Vanhuuseläke	27 932,3	28 764,8	29 021,9
- Perhe-eläke	1 526,3	1 560,4	1 656,7
- Muut etuudet*	667,3	698,9	703,9
Hallintokustannukset	101,4	98,6	94,1
Muut menot	81,9	80,3	82,5
Ylijäämä	1 462,5	2 130,6	2 411,8
Puskurirahasto	27 008,2	29 392,9	32 100,4
Tasausrahasto vanhuus- ja perhe-eläke / työkyvyttömyyseläke	20 972,3	21 619,1	22 770,3

* Hilflosentschädigungen, Übrige Leistungen

Lähde: Statistik Schweiz, Pensionskassenstatistik.

Taulukko 6. Eläkkeensaajia vanhuuseläketurvan piirissä.

	Vanhuuseläkkeet			Tarveharkintaiset täydennyseläkkeet	Perhe- eläkkeet
	Miehet	Naiset	Yhteensä		
2002	601 194	946 736	1 547 930	77 479	130 430
2003	623 330	961 465	1 584 795	74 428	132 014
2004	650 563	981 406	1 631 969	69 515	134 346
2005	680 282	1 004 463	1 684 745	62 481	138 064
2006	710 988	990 082	1 701 070	67 482	145 499
2007	741 779	1 014 048	1 755 827	69 753	148 520

Lähde: Bundesamt für Sozialversicherungen.

3.3 Työkyvyttömyyseläkejärjestelmä IV

Eläke voidaan myöntää 18 vuotta täyttäneelle vakuutetulle. Eläkkeen saaminen edellyttää, että vakuutusmaksuja on maksettu vähintään vuoden ajan. Vakuutukseen tulee kuulua työkyvyttömäksi tulon hetkellä. Työkyvyn tulee olla alentunut vähintään 40 prosenttia pitkäaikaisen sairauden tai vamman seurauksena. Kun on kyse sairaudesta, edellytetään yleensä, että työkyvyttömyys on jatkunut vähintään vuoden.

Työkyvyttömyyseläkkeitä varten kerättiin maksuina 9 766 miljoonaa frangia (5 895 milj. €). Vakuutetuilta ja työnantajilta kerättiin 3 847 miljoonaa frangia (2 322 milj. €). Julkisen vallan osuus oli yhteensä 5 781 miljoonaa frangia (3 489 milj. €), josta 4 336 miljoonaa frangia (2 617 milj. €) liittovaltiolta ja 1 445 miljoonaa frangia (872 milj. €) kantoneista ja kunnista. Työkyvyttömyyseläkkeen rahoitusaliijäämää paikataan vanhuus- ja perhe-eläkejärjestelmästä saatavilla siirtomaksuilla.

Taulukko 7. Työkyvyttömyyseläkevakuutus: tulot ja menot, milj. frangia.

	2004	2005	2006
Tulot yhteensä	9 417,1	9 766,0	9 863,1
Kansalliset vakuutustulot	3 732,0	3 847,1	3 998,2
- Työnantajan maksut	1 687,5	1 742,8	1 815,8
- Työntekijän maksut	1 687,5	1 742,8	1 815,8
- Yrittäjän maksut	357,0	361,5	366,6
Valtion maksut	5 548,3	5 780,7	5 730,0
- Valtioliitto	4 161,2	4 335,5	4 297,5
- Kantonit	1 228,6	1 280,3	1 282,5
- Kunnat	158,5	164,9	150,0
Muut tulot	136,8	138,2	134,9
Kokonaismenot	10 928,4	11 384,7	11 292,4
Sosiaalivakuutusetuudet	10 285,7	10 758,4	10 543,4
Eläkejärjestelmään kohdistuvat menot	6 386,5	6 578,8	6 382,9
- Muut etuudet*	3 899,2	4 179,6	4 160,5
Toimeenpanokustannukset	408,9	381,2	401,0
Muut menot	233,8	245,1	348,0
Ylijäämä	-1 511,3	-1 618,7	-1 429,4
Pääomatili	-6 035,9	-7 773,8	-9 330,1

* Taggelder, Wiedereingliederung, Dauernde Unterbringung, Hilfsmittel und Reisekosten, Medizinische Massnahmen, Hilfflosenentschädigungen und Fürsorgeleistungen für Schweizer im Ausland.

Lähde: Statistik Schweiz, Pensionskassenstatistik.

4 Lisäeläkejärjestelmän rahoitus

Pakollista lisäeläketurvaa koskeva laki (Bundesgesetz über die berufliche Alters-, Hinterlassenen- und Invalidenvorsorge, BVG) tuli voimaan vuonna 1985. Laki on puitelaki, joka määrää työnantajan järjestämän lisäeläketurvan vähimmäisehdot. Työnantajat voivat edelleen vapaasti järjestää lain edellyttämää vähimmäistasoa parempaa eläketurvaa.

Työnantajakohtaiset lisäeläkejärjestelmät ovat Sveitsissä olleet yleisiä vuosikymmenien ajan. Jo ennen BVG-lain voimaantuloa järjestelmiin kuului arviolta kaksi kolmasosaa palkansaajista. Vuonna 1985 toiminnassa olleiden järjestelmien osalta laki merkitsi siten usein ainoastaan joitakin järjestelmän tarkistuksia. Osa lisäeläkejärjestelmistä kuitenkin lakkautettiin tai jätettiin vapaaehtoista lisäturvaa antaviksi järjestelmiksi ja niiden tilalle perustettiin uusi BVG-lain edellytykset täyttävä järjestelmä. Vuonna 2005 BGV-lakia uudistettiin, jonka yhteydessä muun muassa alennettiin pakolliseen lisäeläketurvaan oikeuttavaa vähimmäisvuositulorajaa. Lisäksi eläkemaksua muutettiin siten, että se on nyt samansuuruinen miehillä ja naisilla.

Lisäeläkejärjestelmään kuulumisen on BVG-lain mukaan pakollista kaikille 17 vuotta täyttäneille palkansaajille, jotka kuuluvat sosiaaliturvajärjestelmän piiriin ja joiden vuosiansiot vuonna 2005 ylittivät 19 350 frangia. Lisäeläketurvan tulee kattaa ansiot vähintään 77 400 frangin vuosituloihin asti. Työkyvyttömyys- ja perhe-eläketurva on järjestettävä 17 vuotta täyttäneille. Vanhuuseläketurvan piiriin pääsee 1. tammikuuta alkaen täytettyään 24 vuotta. Alle kolmen kuukauden määräaikaiset työsuhteet eivät kuitenkaan kuulu vakuutuksen piiriin.

Lakisääteiset lisäeläkkeet ovat maksuperusteisia. Vähimmäismaksujen taso on määritelty siten, että pakollisen lisäeläkkeen ja yleisen vanhuuseläkkeen tavoitetaso yhteensä on noin 60 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta. Eläkkeen suuruus riippuu maksettujen eläkemaksujen määrästä ja niille maksetusta korosta.

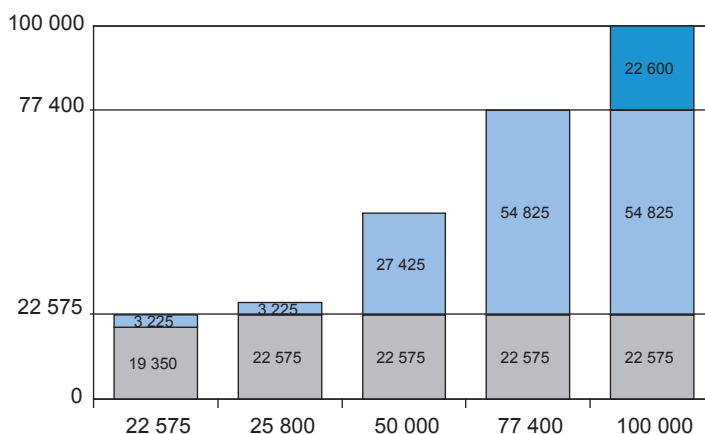
Kunkin vuoden lopussa edellisen vuoden eläkesäästöihin lisätään niille maksettava vuotuinen korko (2,5 %) ja kuluneen vuoden eläkemaksut. Eläkkeelle siirryttäessä koko työhistorian aikaiset säästöt ja korot eli eläkepääoma muutetaan vanhuuseläkkeeksi, johon liittyy 60 prosentin leskeneläke. Miehillä vuosieläke vuonna 2006 on 65 vuoden iässä 7,1 prosenttia ja naisilla 64 vuoden iässä 7,2 prosenttia eläkepääomasta. Vuoteen 2014 mennessä vuosieläkkeen karttumistasoa

vähennetään asteittain 6,8 prosenttiin. Huollettavista lapsista maksetaan lisää, joka on 20 prosenttia eläkkeestä lasta kohden. Jos työntekijä tulee työkyvyttömäksi ennen vanhuuseläkeikää, jatketaan eläkemaksujen maksamista viimeisten ansioiden perusteella yleiseen eläkeikään asti.

Liittoneuvosto voi ammattijärjestön hakemuksesta määrätä lisäeläkejärjestelmään liittymisen pakolliseksi myös kaikille ammattijärjestöön kuuluville itsenäisille ammatinharjoittajille. Muuten yrittäjä voi liittyä BVG-järjestelmään vapaaehtoisesti. Sveitsissä tilapäisesti työskentelevät ulkomaalaiset voivat saada vapautuksen BVG-järjestelmään kuulumisesta, mikäli he kuuluvat jonkun toisen maan vastaavan turvan antavaan eläkejärjestelmään.

Työnantajien järjestämä vapaaehtoinen lisäeläketurva muodostaa yleensä yhtenäisen kokonaisuuden pakollisen lisäeläketurvan kanssa, koska useimmilla työnantajilla oli vapaaehtoinen lisäeläkejärjestelmä olemassa jo ennen kuin pakollista vähimmäistasoa koskeva BVG-laki tuli voimaan vuonna 1985. Lain tultua voimaan järjestelmiä uudistettiin tarvittaessa vastaamaan sen määräyksiä. Usein vapaaehtoisesti järjestetty turva antoi kuitenkin vaadittua vähimmäistasoa paremmat etuudet. BVG-määräyksiä parempia etuuksia antoivat erityisesti etuusperusteiset järjestelmät, jotka sen vuoksi ovat voineet jatkaa toimintaansa vaikka BVG-lain vähimmäisetuudet on määritelty maksuperusteiselle järjestelmälle. Osana BVG-lakia otettiin vuoden 2006 alussa käyttöön palkkakatto 774 000 frangia (486 460 €) vuodessa myös vapaaehtoisissa lisäeläkejärjestelmissä. Eläke-etuudet ovat yleensä yhteydessä perusvuosipalkkaan.

Lisäeläkejärjestelmät ovat rahastoivia. Eläkkeet kustannetaan rahastoiduilla työnantaja- ja työntekijämaksuilla ja rahastoille saadulla tuotolla. Järjestelmillä on yhteinen takuurahasto, jolla varmistetaan niiden maksukykyisyys. Takuurahastosta maksetaan hyvitystä sellaisille laitoksille, joissa vakuutettujen ikärakenne on epädullinen. Takuurahastoa ylläpidetään eläkelaitosten maksuilla. Rahasto takaa myös lakisääteiset etuudet, jos kyseiset eläkerahastot ajautuvat esimerkiksi konkurssiin. Takuu kattaa kuitenkin etuudet enintään puolitoistakertaisesti ylemmän vakuutusrajan määrän, eli enintään 119 340 frangia. BVG-lain mukaan työnantajan eläkemaksuosuuden tulee olla vähintään yhtä suuri kuin työntekijän, mutta se voi olla myös suurempi. Vakuutus on pakollinen yli 24-vuotiaille henkilöille, joiden vuositulot ovat vähintään 19 350 frangia.

Kuvio 2. Ansiotulorajat AHV- ja BVG-vanhuuseläkkeessä vuonna 2005.

Ainoastaan osalle työntekijän tulosta on vakuutusvelvollisuus. Työnantaja perii vakuutusmaksut palkanmaksun yhteydessä niin sanotusta vakuutuspalkasta, joka vuonna 2005–2006 oli enintään kolme kertaa täysi AHV-vanhuuseläke (77 400 fr/v) ja vähintään 7/8 täydestä AHV-vanhuuseläkkeestä (22 575 fr). Vuosituloista vähennetään niin sanottu yhteensovitusmäärä, joka on täyden AHV-vuosieläkkeen enimmäismäärän suuruinen (25 800 fr). Jos näin saatu yhteensovitettu palkka on pienempi kuin 1/8 yhteensovitusmäärästä (3 225 fr), pyöristetään summa 22 575 frangiin. Eli jos työntekijän vuosipalkka on vähintään 19 350 frangia, saa hän niin sanottua koordinoitua ansiota (Koordinationsabzug) 3 225 frangia. Toisaalta, jos vuositulot ylittävät 22 575 frangin rajan alle 3 225 frangilla, on vähimmäistulona vakuutettu 3 225 frangia. Yli 77 400 frangin suuruiset vuositulot eivät kuulu pakollisen vakuutuksen piiriin.

Vanhuuseläkettä kartuttava eläkemaksu on työnantajalta ja työntekijältä yhteensä 7, 10, 15 tai 18 prosenttia maksun perusteena olevasta palkasta työntekijän iästä riippuen. Maksut lisäeläkejärjestelmään olivat keskimäärin 17,10 prosenttia vuonna 2008. Työntekijämaksut ovat 4–11 prosenttia ja työnantajan yleensä 4–14 prosenttia tai jopa enemmän. Aikaisemmin maksun suuruus riippui myös sukupuolesta. Työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeiden rahoittamiseen peritään lisäksi vähintään 2,0 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta.

Vuonna 2005 työnantajakohtaisia eläkkeitä varten kerättiin maksuja yhteensä 35,8 miljardia frangia. Lisäksi sijoitus- ja muuta tuottoa oli 14,9 miljardia frangia.

Lisäeläkerahastoissa oli 545,3 miljardia frangia (338 mrd. €) vuoden 2005 lopussa ja se oli kasvanut 9,7 prosenttia vuoteen 2004 verrattuna.

Lisäeläkejärjestelmät muodostavat merkittävän osan maan eläkevarallisuudesta. Vuonna 2005 rahastojen arvo oli Pensionskassenstatistikin tilastojen mukaan noin 545 miljardia frangia (329 mrd. €), joka vastasi noin 120 prosentin osuutta BKT:sta.

Taulukko 8. *Lisäeläkejärjestelmä: tulot ja menot, milj. frangia.*

	2004	2005	2006
Tulot	50 618	59 381	58 008
Kansalliset vakuutusmaksut ja säästöt	33 849	35 797	38 383
- Työnantajan maksut	19 384	19 926	21 513
- Työntekijän maksut	14 465	15 871	16 870
Muut tulot*	16 769	23 584	19 625
Menot	35 429	36 215	38 300
Sosiaalivakuutusetuudet	30 511	30 566	31 728
- Vanhuuseläke	14 400	15 296	15 961
- Perhe-eläke	2 851	2 998	3 116
- Työkyvyttömyyseläke	2 430	2 471	2 508
- Muut etuudet**	10 830	9 801	10 143
Hallintokustannukset	1 016	1 375	3 087
Varojen hallinnointikustannukset	1 525	1 668	1 729
Korkokulut	453	426	414
Muut kulut	1 924	2 180	1 342

* Kapitalertrag brutto und realisierte Kapitalwertsteigerungen.

** Scheidungsfälle, Wegzug ins Ausland usw. Saldo der ausbezahlten und einbezahlten Freizügigkeitsleistungen.

Lähde: Statistik Schweiz, Pensionskassenstatistik.

Taulukko 9. Työnantajakohtaisista eläkkeistä maksetut etuudet vuosina 2004–2006, henkilöiden lukumäärä ja keskimääräinen vuositulo.

	2004	2005	2006
	Etuudensaajia (ml. usean eri edun saajat, tuhatta hlöä)		
Vanhuuseläke-etuudet	473,6	488,2	507,3
Perhe-eläke	161	163,6	166,1
Orvoneläke	71	74,1	72
Työkyvyttömyysetuudet	131,7	133,4	134,8
Muut etuudet*	43,6	40,1	49,7
	Keskimääräinen vuositulo, tuhatta frangia		
Vanhuuseläke-etuudet	29,44	30,34	30,52
Perhe-eläke	17,13	17,56	17,9
Orvoneläke	4,06	4,27	4,26
Työkyvyttömyysetuudet	16,66	16,76	16,68
Muut etuudet*	142,45	158,33	151,79

* Muut lakisääteiset ja yksityiset lisäetuudet, rahastoista nostetut etuudet ja kertasummaiset lakisääteiset ja yksityiset täydentävät tulonsiirrot.

Lähde: Statistik Schweiz, Pensionskassenstatistik.

5 Esimerkkilaskelmat

Seuraavassa tarkastellaan lakisääteisten ja työnantajakohtaisten lisäeläkkeiden kokonaismaksutasoa. Lakisääteisessä vanhuuseläkejärjestelmässä maksut maksetaan koko palkasta. Lakisääteisessä lisäeläkejärjestelmässä vanhuuseläkettä kartuttava eläkemaksu on työnantajalta ja työntekijältä yhteensä 7, 10, 15 tai 18 prosenttia maksun perusteena olevasta palkasta työntekijän iästä riippuen. Lisäksi oletetaan 2 prosentin työkyvyttömyyseläkemaksu.

Maksuja on tarkasteltu kahdella tulotasolla, keskituloisesta palkansaajasta sekä palkansaajasta jonka tulot ovat kaksi kertaa keskipalkan suuruiset. Laskelmissa on käytetty OECD:n Economic Outlook tietokannan mukaista keskipalkkaa, joka oli noin 5 970 frangia kuukaudessa (71 638 fr/v) vuonna 2005. Maksuja laskettaessa on otettu huomioon ne palkkarajat, joista maksut peritään. Lisäeläkkeen osalta laskelmiin on arvioitu mukaan vain eläkkeisiin menevät osuudet (70 %) ja maksut peritään 25 800 ja 77 400 frangin välisistä tuloista. Maksuja ei tarvitse maksaa lisäeläkejärjestelmässä yli 77 400 frangin vuosituloista, jonka takia esimerkkilaskelmissa on otettu huomioon ainoastaan pakollinen maksuosuus.

Taulukko 10. Eläkemaksut keskituloisesta ja kaksi kertaa keskipalkan ansaitsevasta palkansaajasta, kun maksukatto huomioidaan.

	Ansiot vuodessa 71 638 frangia		Ansiot vuodessa 143 276 frangia (tulot huomioitu 77 400 frangiin saakka)	
	Työnantaja	Työntekijä	Työnantaja	Työntekijä
Vanhuuseläke	4,20 %	4,20 %	4,20 %	4,20 %
Työkyvyttömyyseläke	0,70 %	0,70 %	0,70 %	0,70 %
Lisäeläke				
Ikä 25–34	2,30 %	1,73 %	1,29 %	0,98 %
Ikä 34–44	3,06 %	2,31 %	1,72 %	1,30 %
Ikä 45–54	4,34 %	3,27 %	2,44 %	1,84 %
Ikä 55–65	5,11 %	3,85 %	2,87 %	2,17 %
Yhteensä				
Ikä 25–34	7,20 %	6,63 %	6,19 %	5,88 %
Ikä 34–44	7,96 %	7,21 %	6,62 %	6,20 %
Ikä 45–54	9,24 %	8,17 %	7,34 %	6,74 %
Ikä 55–65	10,01 %	8,75 %	7,77 %	7,07 %

Seuraavassa taulukossa on oletettu, että lisäeläkemaksuja maksetaan koko palkasta huomioimatta pakollisten lisäeläkemaksujen kattoa, koska vapaaehtoisten lisäeläkkeiden maksaminen on yleistä suhteellisen alhaisen palkkakaton takia.

Taulukko 11. Eläkemaksut kaksi kertaa keskipalkan ansaitsevasta palkansaajasta, kun maksukatto ei huomioida.

	Ansiot vuodessa 143 276 frangia	
	Työnantaja	Työntekijä
Vanhuuseläke	4,20 %	4,20 %
Työkyvyttömyyseläke	0,70 %	0,70 %
Lisäeläke		
Ikä 25–34	2,94 %	2,22 %
Ikä 34–44	3,93 %	2,96 %
Ikä 45–54	5,56 %	4,20 %
Ikä 55–65	6,54 %	4,94 %
Yhteensä		
Ikä 25–34	7,84 %	7,12 %
Ikä 34–44	8,83 %	7,86 %
Ikä 45–54	10,46 %	9,10 %
Ikä 55–65	11,44 %	9,84 %

Lähteet

- Bundesamt für Sozialversicherung. <http://www.bsv.admin.ch>
- Eidgenössische Ausgleichskasse. <http://www.avs.admin.ch>
- Eidgenössisches Department des Innern EDI. <http://www.edi.admin.ch>
- Knuuti, Juha (2006) Sveitsin eläkejärjestelmä. Eläketurvakeskus.
- National Accounts of OECD Countries. Main Aggregates. Volume 1, 1994–2005.
- Organisation for Economic Co-Operation and Development, OECD. 2007.
- OECD Economic Outlook
- Sicherheitsfonds BVG. <http://www.sfbvg.ch>
- Statistik Schweiz, Pensionskassenstatistik.
<http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/themen/13.html>
- Vollzug Sozialversicherung. <http://www.sozialversicherungen.admin.ch>

Mika Vidlund

TANSKAN ELÄKEMAKSUTASO

Sisältö

1	Johdanto.....	218
2	Eläkemaksutaso vuonna 2005.....	219
3	Lakisääteisen eläkejärjestelmän rahoitus	221
3.1	Kansaneläkejärjestelmä	221
3.1.1	Vanhuuseläke	221
3.1.2	Työkyvyttömyyseläke (Førtidspension)	222
3.2	Työttömyysvakuutuksen varhaiseläkejärjestelmä (Efterløn)	223
3.3	Osa-aikaeläkejärjestelmä (Delpension)	225
3.4	Työeläkejärjestelmä (ATP)	225
4	Lisäeläkejärjestelmät.....	229
4.1	Yrityskohtaiset eläkekassat.....	230
4.2	Toimialakohtaiset eläkekassat.....	230
4.3	Vakuutusyhtiöiden hallinnoimat työmarkkinaeläkkeet	231
4.4	Virkamiesten eläkejärjestelmä	232
5	Esimerkkilaskelmat	233
	Lähteet.....	234

1 Johdanto

Asumisperusteinen kansaneläkejärjestelmä on Tanskassa keskeinen osa lakisääteistä eläketurvaa. Kansaneläkejärjestelmästä maksetaan vanhuuseläkkeitä ja työkyvyttömyyseläkkeitä. Varsinaisia perhe-eläkkeitä ei makseta, mutta jos molemmat puoliset saavat jotain kansaneläkejärjestelmän etuutta, maksetaan molempien yhteenlaskettuja eläkkeitä puolison kuoleman jälkeen leskeneläkkeenä kolmen kuukauden ajan.

Lakisääteistä ansiosidonnaista työeläketurvaa Tanskassa ei ole. Palkansaajat kattava työmarkkinoiden lisäeläkejärjestelmä (Arbejdsmarkedets Tillægspension, ATP) on maksuperusteinen, mutta maksut eivät määräydy suhteessa ansioihin vaan työaikaan. ATP-järjestelmästä maksetaan vanhuus- ja perhe-eläkkeitä. ATP-järjestelmää täydentää lisäksi pakollinen maksuperusteinen säästöeläkejärjestelmä (Særlige Pensionsopsparing, SP), johon tosin viime vuosina ei ole kerätty vakuutusmaksuja.

Osa-aikaeläkkeitä (delpension) voidaan maksaa erillisen lain perusteella. Työttömyysvakuutusjärjestelmästä maksetaan varhaiseläkkeitä (efterløn). Osa-aikaeläkkeen merkitys on vähäinen ja siihen on oikeus vain niillä, joilla ei ole oikeutta työttömyysvakuutuksen varhaiseläkkeeseen. Työttömyysvakuutuksen varhaiseläkejärjestelmä on puolestaan ollut yleinen työstäpoistumiskanava.

Työmarkkinaperusteiset lisäeläkejärjestelmät ovat yleisiä ja ne kattavat noin 90 prosenttia työntekijöistä. Virkamiehillä on oma lisäeläkejärjestelmänsä (tjenestemandspension).

2 Eläkemaksutaso vuonna 2005

Seuraavissa taulukoissa on esitetty kokonaiseläkemaksutulon osuudet kansantalouden palkansaajakorvauksiin ja palkkasummaan sekä bruttokansantuotteeseen suhteutettuna vuonna 2005. Palkansaajakorvaukset olivat 818 923 miljoonaa kruunua (n. 109 736 milj. euroa¹⁹), josta työnantajan sosiaaliturvamaksut tekivät 62 246 miljoonaa kruunua (n. 7,6 %). Palkkasumma oli 756 677 miljoonaa kruunua (n. 101 395 milj. €). Tanskan markkinahintainen BKT oli 1 554 044 miljoonaa kruunua (n. 208 242 milj. €) ja tuottajahintainen BKT 1 318 289 miljoonaa kruunua (n. 176 650 milj. €) vuonna 2005.

Taulukko 1. Eläkemaksujen osuus palkoista vuonna 2005.

Maksu	Maksutulo/ palkansaaja- korvaukset*	Maksutulo/ palkkasumma
Palkansaaja	0,98 %	1,05 %
– ATP	0,28	0,30
– Efterløn	0,70	0,75
Työnantaja	0,45 %	0,49 %
– ATP	0,45	0,49
Verorahoituksen osuus	15,09 %	16,34 %
– Folkepension (sis. efterlevelseshjælp)	8,70	9,42
– Førtidspension	4,04	4,37
– Efterløn	2,25	2,44
– Delpension	0,01	0,01
– ATP	0,09	0,10
Lisäeläkemaksut	9,98 %	10,79 %
– Vakuutusyhtiöt	6,32	6,84
– Toimialakohtaiset eläkekassat	1,53	1,65
– Yrityskohtaiset eläkekassat	0,10	0,10
– Virkamiesten eläkejärjestelmä	2,03	2,20
Yhteensä	26,50 %	28,67 %

* Sisältää työnantajan sosiaaliturvamaksut.

19 1 EUR = 7,4491 DKK.

Taulukko 2. Eläkemaksujen osuus suhteessa BKT:hen vuonna 2005.

Maksu	Maksutulo / BKT ^a	Maksutulo/BKT ^b
Palkansaaja	0,60 %	0,51 %
– ATP	0,17	0,14
– Efterløn	0,43	0,37
Työnantaja	0,28 %	0,24 %
– ATP	0,28	0,24
Verorahoituksen osuus	9,38 %	7,96 %
– Folkepension (sis. efterlevelseshjælp)	5,41	4,59
– Førtidspension	2,51	2,13
– Efterløn	1,40	1,19
– Delpension	0	0
– ATP	0,06	0,05
Lisäeläkemaksut	6,19 %	5,25 %
– Vakuutusyhtiöt	3,93	3,33
– Toimialakohtaiset eläkekassat	0,94	0,80
– Yrityskohtaiset eläkekassat	0,06	0,05
– Virkamiesten eläkejärjestelmä	1,26	1,07
Yhteensä	16,45 %	13,96 %

a) Tuottajahintainen BKT.

b) Markkinahintainen BKT.

3 Lakisääteisen eläkejärjestelmän rahoitus

3.1 Kansaneläkejärjestelmä

Kansaneläkejärjestelmä rahoitetaan valtion ja kuntien budjeteista ja rahoitus perustuu jakojärjestelmään. Kansaneläkejärjestelmän vanhuus-, (perhe-) ja työkyvyttömyyseläkemeno olivat yhteensä noin 6,7 prosenttia BKT:sta vuonna 2005.

3.1.1 Vanhuuseläke

Kansaneläkejärjestelmän vanhuuseläkemeno olivat noin 71,3 miljardia kruunua vuonna 2005 eli noin 4,6 prosenttia BKT:sta. Kansaneläkejärjestelmän vanhuuseläkekeitä maksettiin noin 750 000 vakuutetulle tammikuussa 2005. Vanhuuseläkkeensaajien määrässä on viime vuosina ollut selvää kasvua. Väestön ikääntymisen lisäksi tilastoissa näkyy lakimuutos, mikä alensi kansaneläkkeen yleistä eläkeikää 67 vuodesta 65 vuoteen 1.7.2004 alkaen. Ennen lakimuutosta kansaneläkkeensaajien määrä oli suhteellisen vakaa, noin 709 000, vuosina 1993–2002.

Taulukko 3. Vanhuuseläkemeno* vuosina 2002–2006, milj. kruunua.

2002	2003	2004	2005	2006
59 842,9	62 025,2	64 902	71 274,1	78 792

* Sisältää myös ulkomaille maksetut vanhuuseläkkeet.

Lähde: Finanslov 2007.

Taulukko 4. Kansaneläkkeensaajat* vuosina 2002–2006.

2002	2003	2004	2005	2006
709 000	713 000	717 000	746 000	808 000

* Sisältää myös ulkomailla asuvat eläkkeensaajat.

Lähde: Danmarks Statistik.

Kansaneläkejärjestelmästä ei makseta varsinaisia perhe-eläkkeitä, mutta jos molemmat avo- tai aviopuolisot saavat jotain kansaneläkejärjestelmän etuutta, maksetaan molempien yhteenlaskettuja eläkkeitä puolison kuoleman jälkeen leskeneläkkeenä (efterlevelsespension) kolmen kuukauden ajan. Henkilöt, joilla ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen, voivat hakea kertakorvauksena maksettavaa leskenavustusta (efterlevelseshjælp). Avustuksen saajia oli noin 600 henkilöä vuonna 2005. Kunta ja valtio rahoittavat eläkemeno puoliksi.

Taulukko 5. Leskenavustuksen saajat vuosina 2000–2006.

2002	2003	2004	2005	2006
2 400	900	700	600	600

Lähde: Finanslov 2007.

Taulukko 6. Efterlevelseshjælp-menot vuosina 2000–2006, milj. kruunua.

2002	2003	2004	2005	2006
22,2	8,9	6,9	5,6	5,5

Lähde: Finanslov 2007.

3.1.2 Työkyvyttömyyseläke (Førtidspension)

Kansaneläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkkeitä maksettiin vajaalle 260 000 vakuutetulle vuonna 2005, mikä vastasi noin 7,5 prosenttia 18–65-vuotiaasta väestönosasta. Työkyvyttömyyseläkeläisten osuus on pysynyt melko muuttumattomana vuosien 1999–2004 välisenä aikana. Parina viime vuonna on havaittavissa työkyvyttömyyseläkeläisten määrän vähenemistä. Osaltaan tähän on vaikuttanut työkyvyttömyyseläkettä koskeva uudistus, joka tuli voimaan vuoden 2003 alusta. Uudistuksessa neljä erisuuruisena ja eri perustein myönnettävää eläkettä yhdistettiin yhdeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi. Vanhan lainsäädännön mukaiset eläkemuodot olivat:

- korkein ennenaikaiseläke (højeste førtidspension)
- keskimmainen ennenaikaiseläke (mellemste førtidspension)
- korotettu yleinen ennenaikaiseläke (forhøjet almindelig førtidspension)
- yleinen ennenaikaiseläke (almindelig førtidspension).

Korkein ja keskimmainen ennenaikaiseläke myönnettiin ainoastaan terveydentilasta johtuvan työkyvyttömyyden perusteella, kun taas korotettu yleinen ja yleinen ennenaikaiseläke voitiin myöntää myös sosiaalisten syiden perusteella.

Taulukko 7. Työkyvyttömyyseläkkeensaajat vuosina 2002–2006.

	2002	2003	2004	2005	2006
Korkein/keskimäinen ennenaikaiseläke	172 811	182 692	182 750	172 573	158 210
Yleinen/korotettu yleinen ennenaikaiseläke	86 765	77 763	68 563	58 407	47 261
Työkyvyttömyyseläke (uuden lain mukaan)	–	–	8 568	24 629	40 414
Yhteensä	259 576	260 455	259 881	255 609	245 885

Lähde: Statistisk Årbog.

Kaikkiin vanhan lainsäädännön mukaisiin ennenaikaiseläkkeisiin kuuluu muista tuloista riippuen perusosa ja eläkelisä, joiden enimmäismäärät ovat samat kuin vanhuuseläkkeessä. Korkeimpaan ja keskimäiseen ennenaikaiseläkkeeseen kuuluu lisäksi työkyvyttömyysosa (invaliditetsbeløb), korkeimpaan ennenaikaiseläkkeeseen ansiotyökyvyttömyysosa (erhvervsudgytighedsbeløb) ja korotettuun yleiseen ennenaikaiseläkkeeseen varhaiseläkeosa (førtidsbeløb).

Työkyvyttömyyseläkkeisiin käytettiin noin 33 miljardia vuonna 2005. Kustannus vastasi 2,13 prosenttia BKT:sta. Kansaneläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkemeno-
menot ovat myös pysyneet melko muuttumattomina vuosina 1999–2004.

Taulukko 8. Työkyvyttömyyseläkemenot vuosina 2002–2006, milj. kruunua.

	2002	2003	2004	2005	2006
Korkein/keskimäinen ennenaikaiseläke	23 118	24 722	23 994	22 735	21 440
Yleinen/korotettu yleinen ennenaikaiseläke	7 460	6 800	6 538	5 600	5 012
Työkyvyttömyyseläke (uuden lain mukaan)	–	421	2 381	4 741	6 869
Yhteensä	30 578	31 943	32 913	33 077	33 321

Lähde: Finanslov 2007.

3.2 Työttömyysvakuutuksen varhaiseläkejärjestelmä (Efterløn)

Työttömyyskassaan kuuluvat palkansaajat ja yrittäjät voivat saada varhaiseläkkeen työttömyysvakuutusjärjestelmästä. Työttömyysvakuutuksen varhaiseläkettä (efter-

lön) voidaan maksaa 60–64-vuotiaalle vakuutetulle. Varhaiseläkkeitä maksettiin noin 176 000 vakuutetulle vuonna 2005.

Taulukko 9. Varhaiseläkkeensaajat vuosina 2002–2006.

2002	2003	2004	2005	2006
168 000	178 000	186 000	176 000	157 000

Lähde: Finanslov 2006 ja 2007.

Varhaiseläkkeen saamisen edellytyksenä on vapaaehtoisen varhaiseläkemaksun maksaminen työttömyyskassalle. Maksu oli kokoaikavakuutetulle 382 kruunua (n. 51 €) ja osa-aikavakuutetulle 254 kruunua (n. 34 €) kuukaudessa vuonna 2005. Vapaaehtoista varhaiseläkemaksua perittiin noin 1,4 miljoonalta vakuutetulta vuonna 2005. Vakuutettujen maksutulo oli noin 5,7 miljardia kruunua, noin 0,75 prosenttia palkkasummasta vuonna 2005

Taulukko 10. Efterlønsbidrag-maksajien lukumäärä vuosina 2002–2006.

2002	2003	2004	2005	2006
1 455 000	1 415 000	1 373 000	1 356 000	1 278 000

Lähde: Finanslov 2007.

Taulukko 11. Efterlønsbidrag-maksutulo vuosina 2002–2006, milj. kruunua.

2002	2003	2004	2005	2006
5 921	5 871	5 811	5 711	5 632

Lähde: Finanslov 2007.

Varhaiseläkkeet rahoitetaan pääosin valtion varoin. Varhaiseläkemenot olivat noin 24 miljardia kruunua eli noin 1,6 prosenttia BKT:sta vuonna 2005. Valtion kustantamaksi osuudeksi jää noin 18,4 miljardia kruunua, noin 1,2 prosenttia BKT:sta varhaiseläkemaksutulon vähentämisen jälkeen.

Taulukko 12. Varhaiseläkemenot vuosina 2002–2006, milj. kruunua.

2002	2003	2004	2005	2006
20 908	23 352,9	25 063,7	24 147	22 397

Lähde: Statistisk Årbog 2007; Finanslov 2007, 2006, 2005 ja 2004.

Valtion kustannuksia tosin katetaan myös työntekijöiden ja yrittäjien maksamalla pakollisella työmarkkinamaksulla (Arbejdsmarkedsbidrag). Maksulla kustannetaan työttömyysvakuutuksen varhaiseläkkeiden lisäksi esimerkiksi kansaneläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkkeitä, työttömyys- ja sairauspäivärahoja, tukityöllistämistä sekä koulutusetuuksia. Työmarkkinamaksu oli 8 prosenttia palkasta vuosina 2004 ja 2005. Maksu on veroluonteinen eikä anna automaattisesti oikeutta etuuksiin. Maksutulo oli 67 077 miljoonaa kruunua vuonna 2005 (Finanslov; Statistisk årbog 2007). Laskelmiin ei ole sisällytetty työmarkkinamaksusta tulevaa maksutuloa.

3.3 Osa-aikaeläkejärjestelmä (Delpension)

Osa-aikaeläke on verovaroin kustannettava järjestelmä, jonka toimeenpanosta vastaavat kunnat. Edellytyksenä osa-aikaeläkkeen myöntämiselle on, että osa-aikaeläkkeensaaja ei saa, eikä hänellä ole oikeutta työttömyysvakuutuksen varhaiseläkkeeseen (efterløn). Osa-aikaeläkkeen merkitys Tanskan lakisääteisessä eläkejärjestelmässä on vähäinen ja eläkkeensaajien määrä on ollut laskussa viime vuosina.

Taulukko 13. Eläkemenot vuosina 2002–2006, milj. kruunua.

	2002	2003	2004	2005	2006
Eläkemenot	174,1	133,2	94,2	59,4	39,4

Lähde: Finanslov.

Taulukko 14. Osa-aikaeläkkeensaajat vuosina 2002–2006.

2002	2003	2004	2005	2006
2 425	1 900	1 325	770	500

Lähde: Finanslov for finansåret 2007 ja 2006.
(Arbejdsmarkedsklasserelateret forsørgelse, Beskæftigelsesministeriet)

3.4 Työeläkejärjestelmä (ATP)

Työmarkkinoiden lisäeläkejärjestelmän (ATP) hallinnosta vastaa itsenäinen ATP-eläkelaitos, jonka hallinnossa on työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen yhtäläinen edustus. ATP-eläkkeet ovat maksuperusteisia ja täysin rahastoituja. Työnantaja maksaa vakuutusmaksusta 2/3 ja työntekijä 1/3. Yrittäjät ja itsenäiset ammatinhar-

joittajat, jotka jatkavat ATP-vakuutusta kuuluttuaan siihen palkkatyön perusteella kolme vuotta, maksavat koko vakuutusmaksun itse.

Maksut on jaettu neljään luokkaan työajasta riippuen. Vakuutusmaksut ja niiden määräytymisperusteet on koottu taulukkoon 15. Kun viikoittainen työaika on vähintään 27 tuntia tai kuukausityöaika vähintään 117 tuntia, maksetaan täysi vakuutusmaksu (2 684 kr/v ja 223,65 kr/kk).

Vuodesta 1988 alkaen on suurin osa niistä julkisen sektorin työntekijöistä, jotka kuuluvat pakolliseen toimialakohtaiseen lisäeläkejärjestelmään, maksanut matalampaa vakuutusmaksua. Täyteen työaikaan perustuva työnantajan ja työntekijän maksu oli heistä yhteensä 1 166,40 kruunua vuodessa (97,20 kr/kk). Vastaavasti karttuvan vuosittaisen eläkkeen määrä on matalampi. Työntekijäryhmät voivat kuitenkin halutessaan siirtyä maksamaan korkeampaa vakuutusmaksua, jolloin tuleva eläke on korkeampi.

Vakuutusmaksuja maksetaan työskentelyajan lisäksi myös työttömyys-, sairaus- ja äitiyspäivärahakausilta sekä muun muassa kuntoutus-, aktivointi- ja erilaisista koulutusetuuksista. Myös ennen aikais- ja työkyvyttömyyseläkeläiset (førtidspension) sekä osa-aika- ja varhaiseläkkeellä olevat maksavat ATP-maksuja. Vakuutettu maksaa vakuutusmaksuista yhden kolmasosan ja työnantaja, kunta, valtio tai työttömyyskassa etuuden maksajasta riippuen kaksi kolmasosaa. Maksu määräytyy eri tavoin etuudesta riippuen. Etuuksista peritään tuntityöaikaan, kaksinkertaiseen tuntityöaikaan tai kuukausityöaikaan perustuvia vakuutusmaksuja.

Vakuutusmaksujen muutoksista päättävät työmarkkinajärjestöt työehtosopimusneuvotteluissa. ATP-vakuutusmaksu on pitkään (vuodesta 1996) säilynyt muuttumattomana ja sen suhteellinen määrä suhteessa ansioihin on alentunut. Vuoden 2005 jälkeen on kuitenkin päätetty maksutason korottamisesta, siten että vuosimaksu nostettiin 2 924 kruunuun vuonna 2006 ja edelleen 3 240 kruunuun vuonna 2009. Jatkossa ATP-maksua on sovittu tarkistettavaksi siten, että se vastaa sille mitoitettua noin prosenttia keskipalkasta.

Taulukko 15. ATP-eläkkeen vakuutusmaksut vuonna 2005, kruunua.

ATP	Työnantajamaksu	Työntekijämaksu	Yhteensä
Kuukausityöaika, vakuutusmaksu/kk:			
- Vähintään 117 t	149,10	74,55	223,65
- 78–116 t	99,40	49,70	149,10
- 39–77 t	49,70	24,85	74,55
- Alle 39 t	0	0	0
Viikkotyöaika, vakuutusmaksu/vk:			
- Vähintään 27 t	39,30	19,65	58,95
- 18–26 t	26,20	13,10	39,30
- 9–17 t	13,10	6,55	19,65
- Alle 9 t	0	0	0
Tilapäistyöntekijä - maksu tuntia kohti	1,08	0,54	1,62

Maksettavien maksujen lisäksi myös etuudet ovat tasoltaan matalia: 1.8.2005 eläkkeelle siirtyneen 67 vuotta täyttäneen työntekijän täyteen kokopäiväiseen työuraan perustuva lisäeläke oli noin 23 000 kruunua vuodessa. Täysi ATP-eläke vastaa noin 40 prosenttia kansaneläkkeen perusosasta.

ATP:n eläkemaksutulot olivat yhteensä noin 6,7 miljardia vuonna 2005. Työtu-loista perittävä maksutulon osuus oli 4 902 miljoonaa; työttömyys-, sairaus- ja äi-tiyspäiväraha-kaudelta maksuja perittiin 1 054 miljoonaa; työkyvyttömyys- (førtids-pension) sekä varhaiseläkkeistä (efterløn) 427 miljoonaa ja muista tulonsiirroista 361 miljoonaa kruunua.

Taulukko 16. ATP-maksutulot vuosina 2002–2006, milj. kruunua.

	2002	2003	2004	2005	2006
Maksutulo	6 510	6 611	6 676	6 744	7 205
Eläkemenot	4 410	4 567	5 122	6 079	7 080

Lähde: ATP Koncernen Årsrapporter.

Työkyvyttömyyseläkeläisten riittävä vanhuuseläke on vuodesta 2003 pyritty varmistamaan työkyvyttömyyseläkkeellä olevien mahdollisuudella maksaa vapaaehtoista maksua täydentävää lisäeläkettä (SUPP) varten. ATP hallinnoi vapaaehtoista lisäeläketurvaa. Vuoden 2005 lopussa 55 500, noin 21 prosenttia työkyvyttömyyseläkeläisistä oli hankkinut lisäturvaa. Maksu on kiinteä ja maksu

oli 390 kruunua kuukaudessa vuonna 2005 (420 kr v. 2008). Kunta maksaa vakuutusmaksusta 2/3 (260 kr) ja vakuutettu 1/3 (130 kr). Maksutulo oli 227 miljoonaa kruunua vuonna 2005.

Taulukko 17. SUPP-lisäeläkejärjestelmän maksutulot vuosina 2002–2006, milj. kruunua.

	2002	2003	2004	2005	2006
Maksutulo	-	174	178	227	254
Eläkemenot*	-	-	17	42	45
Vakuutetut	-	46 400	50 600	55 500	61 000

* Sisältää korvaukset perikunnalle vakuutetun kuolintapauksessa.
Lähde: ATP.

ATP-eläkelaitos hallinnoi myös SP-säästöeläkkeitä (Særlige Pensionsopsparing). Palkansaajilta, yrittäjiltä ja määrätyiltä sosiaalivakuutusetuuksien saajilta peritään yhden prosentin maksua bruttotuloista SP-säästöeläkettä varten. Vuosittain kertynyt maksu siirretään henkilökohtaiselle säästöeläketilille. SP-eläkemaksua ei ole peritty vuosien 2004–2008 aikana. SP-järjestelmässä oli vakuutettuja 3 234 000 vuoden 2005 lopussa.

Taulukko 18. SP-maksutulot vuosina 2002–2006, milj. kruunua.

	2002	2003	2004	2005	2006
Maksut	7 444	7 661	-	-	-
Eläkemenot*	150	171	304	538	516

* Sisältää korvaukset perikunnalle vakuutetun kuolintapauksessa.

4 Lisäeläkejärjestelmät

Tanskassa voidaan periaatteessa erotella kolmenlaisia työmarkkinaeläkejärjestelmiä: yrityskohtaisia eläkekassoja (firmapensionskassor), toimialakohtaisia eläkekassoja (tvaergående pensionskasser) ja vakuutusyhtiöiden (livsforsikringsselskaber) hoitamia työmarkkinaeläkkeitä. Lisäksi virkamiehillä on oma lisäeläkejärjestelmänsä.

Virkamiesten eläkejärjestelmää lukuun ottamatta lisäeläkejärjestelmät ovat täysin rahastoivia ja maksuperusteisia järjestelmiä. Pääsääntöisesti työnantaja maksaa 2/3 ja vakuutettu 1/3 kokonaismaksusta. Maksut ja sitä kautta etuudet eroavat paljon toisistaan.

Vertailuajankohtana työmarkkinaeläkejärjestelmien maksut ovat yksityisellä sektorilla olleet noin 7–10 prosenttia palkasta ja julkisella sektorilla jonkin verran korkeammat, noin 12–16 prosenttia palkasta. Maksut ovat toimihenkilöillä (white-collar) korkeammat kuin niin sanotuilla blue-collar-työntekijöillä. Työmarkkinajärjestö LO:n piiriin kuuluvilla tyypillisin työmarkkinaeläkemaksu oli 9,9 prosenttia vuonna 2005 (LO). Vuonna 2006 maksu nousi 10,8 prosenttiin.

Maksut ovat järjestelmien kehittymisen myötä viime vuosina olleet tasaisessa nousussa. Esimerkiksi suhteellisen kattavan (350 000 vakuutettua) ja vuoden 2003 maksutasovertailussa mukana olleen Industriens Pension -eläkejärjestelmässä vakuutusmaksu oli 0,9 prosenttia palkoista järjestelmän käynnistyessä 1990-luvun alussa. Vuonna 2000 maksu oli 5,3 prosenttia ja silloin sovittu 9 prosentin tavoitetaso saavutettiin vuonna 2003. Vuonna 2005 maksuprosentti oli noussut 9,9:ään, ja keskimääräinen maksu oli 26 827 kruunua vuodessa. Maksuprosentti on 11,1 prosenttia vuonna 2008 ja se nostetaan 12 prosenttiin vuonna 2009. (Industriens Pension.)

Julkisella sektorilla työmarkkinaeläkejärjestelmät ovat olleet pidempään voimassa kuin yksityisellä sektorilla. Virkamiesten eläkejärjestelmä on peräisin vuodelta 1919 ja laajemmin lisäeläkejärjestelmiä perustettiin 1960- ja 1970-luvulla. Yksityisellä sektorilla laajat työmarkkinajärjestelmät ovat kehittyneet hitaammin. Keskusjärjestö LO:n jäsenet ovat pääosin tulleet työmarkkinasopimuksiin perustuvien järjestelmien piiriin vasta vuosien 1989–1993 aikana. Näinä vuosina lukuisia uusia työmarkkinaeläkejärjestelmiä perustettiin ja karkeasti ilmaistuna työmarkkinaeläkejärjestelmiin kuuluvien työntekijöiden määrä kaksinkertaistui. Nämä uudet työmarkkinaeläkejärjestelmät ovat vakuutusyhtiöiden hoidossa, ero-

na vanhempiin eläkekassoihin. (Salminen 2003.) Työmarkkinaeläkejärjestelmät kattavat tällä hetkellä noin 90 prosenttia työntekijöistä.

4.1 Yrityskohtaiset eläkekassat

Yrityskohtaisiin eläkekassoihin maksettiin vakuutusmaksuja noin 730,4 miljoonaa vuonna 2005. Eläkemenot olivat puolestaan noin 1,7 miljardia. Eläkekassoissa on kuitenkin lähtökohtaisesti täysin rahastoidut eläkevastuut ja sijoitusrahasto oli noin 42 miljardia vuoden 2005 lopussa (Finanstilsynet).

Yrityskohtaisissa eläkekassoissa vakuutettujen määrä on ollut tasaisessa laskussa. Vuonna 1995 aktiivijäseniä oli 14 874 (eläkeläiset mukaan lukien 26 738). Määrä oli noin puolet tästä vuonna 2006. Yrityskohtaisia eläkekassoja oli 35 vuonna 2006.

Taulukko 19. Yrityskohtaiset eläkekassat vuosina 2002–2006, tuhatta kruunua.

	2002	2003	2004	2005	2006
Maksutulo	554 939	620 062	823 856	730 351	679 044
Eläkemenot	1 503 340	1 553 126	1 606 907	1 701 707	1 737 237
Hallintokulut	34 442	33 243	33 601	30 799	37 022
Jäsenet	9 830	9 912	8 624	8 172	7 760
Jäsenet yhteensä (sis. eläkeläiset)	19 958	19 950	19 286	19 066	18 882

Lähde: Hovedtal fra Finanstilsynet. Livsforsikringsselskaber 2002–2006.

4.2 Toimialakohtaiset eläkekassat

Toimialakohtaisten eläkekassojen työmarkkinaeläkemaksutulo oli noin 12,5 miljardia vuonna 2005. Eläkekassoja oli 29 vuonna 2005. Vakuutettuja kassoissa oli noin 555 000 vuonna 2005. Eläkeläiset mukaan lukien vakuutettujen lukumäärä oli reilut 670 000.

Taulukko 20. Toimialakohtaiset eläkekassat vuosina 2002–2006, tuhatta kruunua.

	2002	2003	2004	2005	2006
Eläkemaksu ^a	11 666 769	12 746 987	13 798 905	12 489 666	14 322 359
Yksilöllinen eläkemaksu ^b	296 032	306 385	306 974	378 922	429 937
Eläkemenot ^c	6 695 000	7 074 000	7 888 000	8 133 137	9 187 086

a) Pensionsordninger oprettet som led i et ansættelsesforhold.

b) Pensionsordninger oprettet uden for ansættelsesforhold.

c) I alt forsikrings-/pensionsydelse f.e.r.

Lähde: Hovedtal fra Finanstilsynet. Livsforsikringsselskaber 2002–2006.

4.3 Vakuutusyhtiöiden hallinnoimat työmarkkinaeläkkeet

Suurin osa lisäeläkejärjestelmistä on järjestetty vakuutusyhtiöissä. Vuonna 2005 vakuutusyhtiöiden hallinnoimiin työmarkkinaeläkejärjestelmiin maksettiin eläke-vakuutusmaksuja noin 51,7 miljardia kruunua. Työmarkkinaeläkkeitä hallinnoivia vakuutusyhtiöitä oli 36 vuonna 2005.

Taulukko 21. Avainlukuja henkivakuutusyhtiöistä vuosina 2002–2006, tuhatta kruunua.

	2002	2003	2004	2005	2006
Eläkemaksutulo ^a	38 283 297	43 099 576	45 634 140	51 733 087	61 131 653
Ryhmähenki-vakuutus	5 805 011	5 950 267	6 177 974	7 656 717	7 751 039
Eläkemenot ^b	13 936 748	16 501 575	18 708 832	20 155 407	26 127 354
Eläkevakuutetut + Ryhmähenki-vakuutetut	2 211 303	2 301 463	2 313 888	2 703 450	2 569 551
	+ 4 425 133	+ 4 479 758	+ 4 149 276	+ 4 816 696	+ 4 146 215

a) Livsforsik. kontrakter tegnet som led i et ansættelsesforhold. (Exklud.: Livsforsik. Kontrakter tegnet uden for ansættelsesforhold).

b) Sisältää varsinaisten eläkemenojen lisäksi myös muita työmarkkinaeläkeliiännäismenoja: Summer ved død, invaliditet, pensions- og renteydelse, tilbagekøb/udtrædelsesgodtgørelse, kontant udbetalte bonusbeløb, udgifter til revalidering og sygebehandling.

Lähde: Hovedtal fra Finanstilsynet. Livsforsikringsselskaber 2002–2006.

Rahoitusvalvontaviranomaisen (Finanstilsynet) tilastot sisältävät myös julkisen sektorin keskeisen toimijan Kuntien eläkevakuutuksen, Kommunernes Pensionsforsikringin (KP) eläkemaksutulotiedot. KP:n eläkemaksutulo oli 4 128 miljoonaa kruunua vuonna 2005 (ryhmähenkivakuutuksen maksutulo oli lisäksi 1 234 milj. kr)

ja eläkemeno oli vastaavasti 1 514 miljoonaa kruunua. Vakuutusmaksutulolla mitattuna KP oli markkinoiden viidenneksi suurin yhtiö.

Taulukko 22. Suurimmat vakuutusyhtiöt maksutulolla mitattuna vuonna 2005.

	vakuutusmaksu- tulo, milj.
1. Danica Pension	15 534
2. PFA Pension	14 606
3. PensionDanmark	7 269
4. Nordea Pension	7 100
5. KP	5 557
6. SEB	4 282
Yhteensä	54 349
Kaikki yhteensä	83 491

Lähde: Finanstilsynet, Markedsudvikling 2006.

4.4 Virkamiesten eläkejärjestelmä

Virkamiesten eläkejärjestelmä on etuusperusteinen. Eläkkeet rahoitetaan pääosin valtion ja kuntien verotuloista. Työnantaja maksaa 15 prosentin eläkemaksua järjestelmään. Maksua korotettiin 20,3 prosenttiin vuonna 2005. Vuonna 2005 virkamiesten eläkejärjestelmään kuului noin 103 000 vakuutettua ja eläkkeitä maksettiin 119 719 edunsaajalle, joista omaeläkkeensaajia oli 85 981. Vakuutettujen määrä on viime vuosina vähentynyt vakuutettujen siirtyessä rahastoiviin ja maksuperusteisiin työmarkkinaeläkejärjestelmiin. Vuosituhannen vaihteessa vakuutettuja oli noin 130 000. Vuonna 2006 vakuutettuja oli 99 760 (Finanslov 2007).

Taulukko 23. Virkamiesten eläkejärjestelmän maksutulot ja eläkemenot vuosina 2002–2006.

	2002	2003	2004	2005	2006
Tulot	5 186	3 330	3 354	3 376	3 249
Eläkemenot	14 506	15 053	15 841	16 660	17 367

Lähde: Finanslov 2004–2007 (§ 36 Pensionsvæsenet).

5 Esimerkkilaskelmat

Seuraavassa on esitetty esimerkkilaskelmat palkansaajan ja työnantajan eläkevakuutusmaksujen kokonaismäärästä vuonna 2005, kun huomioon otetaan lakisääteisten eläkemaksujen lisäksi työmarkkinasopimukseen perustuvat lisäeläkemaksut. Lisäeläkemaksut vaihtelevat eri järjestelmissä ja tähän esimerkkilaskelmaan on valittu työmarkkinajärjestö LO:n piiriin kuuluvien tyypillisin työmarkkinaeläkemaksu 9,9 prosenttia vuonna 2005. Esimerkkilaskelmat eivät sisällä verorahoituksen osuutta. Palkkana on käytetty OECD:n Economic Outlook -tietokannan mukaista keskipalkkaa, jonka mukaan vuoden 2005 keskipalkka oli 320 300 kruunua (n. 42 920 €) eli noin 26 692 kruunua (n. 3 580 €) kuukaudessa.

Taulukko 24. Kokonaiseläkemaksut vuonna 2005, % bruttopalkasta.

x keskipalkka	Työnantaja	Työntekijä	Yhteensä
1,0			
Työttömyysvakuutuksen varhaiseläkemaksu	-	1,43	1,43
ATP-maksu	0,56	0,28	0,84
SP-maksu	-	-	-
Työmarkkinaeläkemaksu	6,60	3,30	9,90
Yhteensä	7,16	5,01	12,17
2,0			
Työttömyysvakuutuksen varhaiseläkemaksu	-	0,72	0,72
ATP-maksu	0,28	0,14	0,42
SP-maksu	-	-	-
Työmarkkinaeläkemaksu	6,60	3,30	9,90
Yhteensä	6,88	4,16	11,04

Lähteet

- Danmarks statistik. Statistik årbog. <http://www.dst.dk/>
- Finanslov. Økonomistyrelsen. <http://www.oes-cs.dk/bevillingslove/>
- Finanstilsynet. <http://www.ftnet.dk/sw67.asp>
- Forsikring og pension. <http://www.forsikringogpension.dk/Sider/forside.aspx>
- Industriens Pension. <http://www.industrienspension.dk/>
- NOSOSKO, Nordisk Socialstatistisk komité.
<http://nososco-da.nom-nos.dk/default.asp?side=182>
- Salminen Kari (2003) Eläkemaksutaso Tanskassa. Intergroupin katsauksia 2/2003.
Eläketurvakeskus.
- Socialministeriet. Socialsektoren i tal.
<http://www.social.dk/netpublikationer/2004/tal031905/html/chapter07.htm>.

Eläketurvakeskus on Suomen työeläkejärjestelmän lakisääteinen keskuslaitos. Sen tutkimustoiminta koostuu pääasiassa sosiaaliturvaan ja työeläkejärjestelmiin liittyvistä aiheista. Tutkimuksissa pyritään monipuolisesti ottamaan huomioon sosiaalipoliittiset, sosiologiset ja taloudelliset näkökulmat.

Pensionsskyddscentralen är lagstadgat centralorgan för arbetspensionssystemet i Finland. Forskningsverksamheten koncentrerar sig i huvudsak på den sociala tryggheten och på de olika pensionssystemen. Målet för forskningsprojekten är att mångsidigt belysa aspekter inom socialpolitik, sociologi och ekonomi.

The Finnish Centre for Pensions is the statutory central body of the Finnish earnings-related pension scheme. Its research activities mainly cover the fields of social security and pension schemes. The studies aim to paint a comprehensive picture of the sociopolitical, sociological and financial aspects involved.

ISSN 1238-5948

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus

00065 Eläketurvakeskus
Puh. 010 7511
Faksi (09) 148 1172

Pensionsskyddscentralen

00065 Pensionsskyddscentralen
Tfn 010 7511
Fax (09) 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus, Finland
Tel. +358 10 7511
Fax +358 9 148 1172

www.etk.fi